

9048/2
5105/2
ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΥΠΟ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

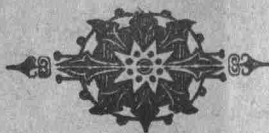
ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΟΥ
ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

ΕΠΙΘΕΟΥ, ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΤΩΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗΝ

ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ 1821

Ἐρανισθεΐδα ἐξ ἐπίσημων ἱστορικῶν κειμένων
καὶ συμπληρωθεΐδα ἐξ ἀναμφισβητήτου κύρους
ἀνεκδότων πηγῶν.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΝΕΩΤΕΡΑ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1909

ΤΥΠΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο ΗΡΩΣ

Μέσα εἰς τὴν γιγαντομαχίαν τοῦ 1821 σελαγίζει, ὡς τὸ φωτεινότερον μετέωρον, ὑπέρλαμπρον τῶν ἄλλων ὁ γέρον Κολοκοτρώνης. Δὲν ὑπάρχει δευτέρα γνώμη ὅτι ὁ γέρον τοῦ Μωρηᾶ (ὡς ἀπεκαλεῖτο) ἦτο ἡ ψυχὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως. Δὲν ὑπάρχει δευτέρα γνώμη ὅτι ὁ Πελοποννήσιος στρατηγὸς ἦτο ὁ πλατύτερον σκεφθεὶς διὰ τὴν ἐπανάστασιν, διὰ τὸ μέλλον τοῦ Γένους. Ἡ Παγκόσμιος Ἱστορία ἐπέδειξε πολλοὺς ἥρωας καὶ ἐτίμησε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. Ἄλλ' οἱ ἥρωες αὐτοὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συγκριθῶσι μὲ τὸν Κολοκοτρώνην. Ἐκεῖνοι ἀνεδεικνύοντο τοιοῦτοι ἀπὸ τὴν πληθὺν τῶν ἀκολουθούντων αὐτοὺς ἀνδρείων, ἐνῶ ὁ Κολοκοτρώνης ἀνεδείκνυε μόνος ἑαυτὸν καὶ μετ' αὐτοῦ ἀνύψωνεν εἰς ἴσην μοῖραν καὶ ἄλλους. Ὁ μόνος ὁ γεννηθεὶς ἥρωας, ὁ ζήσας ἥρωας, ὁ ἀποθανὼν ἥρωας. Εἰς τὸ μέγα μνημεῖον τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον ἐὰν δὲν ἀνεστηλώθῃ ἀκόμη, ἔχει χαραχθῆ ὄμως εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἑλλήνων, ὁ Κολοκοτρώνης εὐρίσκεται εἰς τὴν πλέον περίοπτον θέσιν· κατέχει τὰ σκῆπτρα.

Ο ΑΡΜΑΤΩΛΟΣ

καὶ κλέφτης — κατὰ τὴν κυρίαν ἔννοιαν τῶν λέξεων — δὲν εὔρε πουθενὰ ἄλλοῦ τὴν ἀληθῆ προσωποποίησιν παρὰ εἰς τὸν Κολοκοτρώνην τὸν γεννηθέντα μαζὺ μὲ τὴν ἀποστασίαν τῆς Πελοποννήσου εἰς ἓνα βουνὸ, εἰς ἓνα δένδρο

ἀπὸ κάτω. Ἦτο ὁ κλέφτης τῶν ἀγνοτέρων δημοτικῶν τραγουδιῶν. Ἄλλ' εἰς τὸν κλέφτην τὸν καίοντα τὴν καλύβην του, ὅπως ἐκ τῆς τέφρας αὐτῆς ἀνακύψῃ ὁ Φοῖνιξ τῆς Ἐλευθερίας τῆς Πατρίδος του, ὑπῆρχεν ὁ ὀπλαρχηγὸς ὁ ὑπνωτίζων, ὁ ἐξημερώνων καὶ τοὺς ἀτακτοτέρους ἀντάρτας, τοὺς ἀσχηματίστους τότε Ἕλληνας πολεμιστάς. Ὁ ἐθνικὸς δαίμων ὁ ὁποῖος ἐκινεῖτο μέσα του, ἡ οἰκογενειακὴ του παράδοσις τοῦ κλέφτη, ἡ ὁποία διέτρεχε τὰ δάση τότε εἰς δημοτικὰ τραγούδια καὶ σήμερον ἐνθουσιᾷ τὰ πλήθη, τὸ ἐγὼ του, τὸ μέγα του ἐκεῖνο ἐγὼ, τὸ ὁποῖον εἶχε ἀφότου ἄρπαξε τὸ πρῶτον τουφέκι, τὸν ἀνεδείκνυο μέγαν, πολὺ μέγαν δι' ὅλους, τὸν ἄφηναν ἔξω ὅλων τῶν ἐπιρροῶν καὶ τοῦ διέθρυπτον τὴν ὑπερηφάνειαν ἐκείνην τὴν Κολοκοτρωναϊκὴν, τὴν ὁποίαν ἀπληθανάτισεν ἡ δημοτικὴ μούσα εἰς ἄσματα, τὰ ὁποῖα ἐν τοῖς κατωτέρω θὰ ἀπαντήσωμεν.

Ὁ μέγας ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

καὶ πολυμήχανος ΔΙΠΛΩΜΑΤΗΣ

Ὁ στρατηγὸς διαδέχεται τὸν κλέφτην καὶ ὀπλαρχηγὸν τῶν βουνῶν καὶ τὸν Ἄγγλον ταγματάρχην ὅταν ἐκρήγνυτο ἡ Ἐπανάστασις.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἦ ὅταν ἐφόρει τὴν σπαλέταν τοῦ Ἄγγλου ταγματάρχου, καὶ ἐπολέμει ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὰ Ἐπτάνησα, ἦ ὅταν ἐμειδία εἰς τοὺς μεγάλους ξένους στρατηγοὺς καὶ μεγιστᾶνας οὓς κατὰ τὴν ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις διαμονὴν του συνήντα, ἦ ὅταν καὶ μὲ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς μεγάλους καὶ σημαίνοντας Τούρκους τῆς Πελοποννήσου συνεννοεῖτο ὁ πολυμήχανος, πρὸς ἴδρυσιν ὀθωμανοχριστιανικῆς δημοκρατίας δῆθεν, ἀλλὰ πράγματι διὰ νὰ σκεπᾶσθ

ἀπὸ τοὺς Τούρκους διὰ τοῦ προσχήματος αὐτοῦ τοὺς πυρῆνας τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἐν καὶ μόνον πάντοτε ἐπεθύμει καὶ ἐπεδίωκε, πῶς νὰ κατορθώσῃ νὰ κάμῃ τὴν φιλιτάτην του καὶ γλυκεῖαν Πατρίδα ἐλευθέραν καὶ μεγάλην, καὶ πῶς νὰ τὴν ἴδῃ κυβερνωμένην ἀπὸ ἑνα ὑπερήφανον καὶ ὠραῖον Βασιλεῖα.

Ο ΓΕΡΩΣ ΤΟΥ ΜΩΡΗΑ.

Τοιοῦτος ἐν ἀτελεῖ καὶ συντόμῳ σκιαγραφία ἦτο ὡς ἄνθρωπος, ὡς πολεμιστῆς, ὡς ὀπλαρχηγός, ὡς στρατηγός καὶ διπλωμάτης.

Αἱ περιπέτειαι τοῦ πολεμικοῦ του βίου, τόσον ζωηραὶ τόσον δοξασμένα, ἀποτελοῦσι τὸ πολυτιμότερον μέρος τῆς Ἱστορίας τοῦ 1821. Ἡ Πελοπόννησος σεμνύνεται ὅτι ὁ γενναῖος στρατάρχης ἦτο γέννημά της καὶ ἡ Ἑλλὰς καυχᾶται ὅτι ἦτο ὁ κραταῖος στυλοβάτης τῆς ἐλευθερίας της.

Ἐκεῖ δὲ εἰς τὸ Ναύπλιον, ἐκεῖ ὅπου πρὸ ἐξήκοντα πέντε περίπου ἐτῶν ἀπερίσκεπτος ἀντιβασιλεὺς (ὁ βαβαρὸς κόμης Ἄρμασπεργκ) καὶ πολιτικὴ ἐμπάθεια κατεδίκαζον εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν τὸν ἐλευθερωτὴν τῆς Πελοποννήσου, ἐνεῖ εἰς τὴν πρῶνν πρωτεύουσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, καὶ πρὸ ὀλίγου χρόνου ἔτι εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπεκαλύφθη ὁ ἀνδριάς τοῦ Γέρω-Κολοκοτρώνη, βασιρικὰ δὲ χεῖλη ἔμνησεν τὸ μέγα ἔργον τοῦ στρατηγοῦ. Ἐν ἐνὶ λόγῳ αἱ δύο πρωτεύουσαι τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, Ναύπλιον καὶ Ἀθῆναι, αἱ δύο αὐταὶ καρδίαι τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἀποτίουσαι φόρον εὐγνωμοσύνης ὅλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὸν Μέγαν Ἄνδρα τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, ὑπερηφα-

νεύονται ὅτι τὰ κέντρα αὐτῶν κοσμεῖ ὑπερήφανος ὁ ἀνδριάς τοῦ Γέρω-Κολοκοτρώνη.

Ἡ ἱστορία τέλος τοῦ Κολοκοτρώνη ἀποτελεῖ τὴν ἐνδοξότεραν ἱστορίαν τοῦ ἸΘ' αἰῶνος, πρέπει δὲ πᾶς Ἕλληνα νὰ ἀναγινώσκη αὐτὴν ὡς τὸ μόνον πατριωτικὸν Εὐαγγέλιον.

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

Τὸ ἐπώνυμον Κολοκοτρώνης δὲν εἶναι τὸ ἀληθὲς ἐπώνυμον τῶν Κολοκοτρωναίων. Εἶνε παρατσουκλι ἀποδοθὲν εἰς τοὺς προγόνους τοῦ Γέρω τοῦ Μωρηᾶ ἐκ περιέργου ἀφορμῆς τὴν ὁποίαν ὡς ἐξῆς ἀφηγεῖται εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ Κολοκοτρώνης.

« Ἐνας ἀπὸ τὸ Ρουπάκι πλησίον τοῦ χωρίου Τουρκολέκα ἀφοῦ ἐχάλασε τὸ χωριό του, ἀνεχώρησε καὶ ἦλθε εἰς τὸ Λιμποῦσι εἰς τὸν πρῶτον τοῦ χωρίου, ἐδῶ καὶ τριακόσους χρόνους.

» Αὐτὸς ἐφάνη ἐξυπνος καὶ ὁ Δημογέροντας τὸν ἔκαμε γαμβρὸν καὶ κληρονόμον τῆς καταστάσεώς του δλης. Ἐλέγετο Τζεργίνης— με αὐτὸ τὸ ὄνομα εὐρίσκονται μιὰ ἐξηνταργιὰ οἰκογένειαι εἰς τὴν Μεσσηνίαν. — Αὐτὸς εἶχε κάμη ἓνα ὠραιότατο παιδί καὶ τὸ εἶχε πιάση ἓνας Μπουλούμπασης Ἀρβανίτης καὶ τὸ ἀλυσόδεσε· ἐλέγετο Δημητράκης.

» Οἱ Ἀρβανίταις ὁποῦ τὸν ἐφύλαγαν ἐπηδοῦσαν εἰς τὰς τρεῖς καὶ ὁ Μπουλούμπασης τοῦ εἶπε· ἂν πηδᾷ νὰ τοῦ βγάλῃ τὰς ἀλύσους· ὁ Δημητράκης ἀπεκρίθηκε ὅτι πηδᾷ καὶ με ἀλύσους, καὶ ἂν τοὺς περάσῃ νὰ τὸν ἀφίνη ἐλεύθερον· ὁ Ἀρβανίτης τοῦ ὑπεσχέθη νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ, ἂν προσπεράσῃ τοὺς ἄλλους πηδῶντας, ἀλλ' αὐτὸς τὸ ὑπεσχέσθη ὡς ἀνέλπιστον.

» Ἐπήδησε, τοὺς ἐπέρασε καὶ τὸν ἀφηκαν ἐλεύθερον.

» Αὐτὸς ἐπανδρεύθηκε, ἔκαμε τρία παιδιὰ, ὀνομαζόμενα Χρόνης, Λάμπρος καὶ Δῆμος· αὐτοὶ ἦσαν νοικοκυραῖοι με τὰ χωράφιά τους, με πεντακόσια πρόβατα καὶ ἐξῆντα ἀλογογέλαδα. Ἐπιάσθησαν με τοὺς ἀντιζήλους των καὶ ἐσκοτώθησαν. Ἐπέ-

ρασαν εις την Ρούμελην, δώδεκα χρόνους ἔκαμαν με τὺς κλέφταις, ἐπιστρέφουν εις την Πελοπόννητον με 15 Ρουμελιώτας· οἱ Τούρκοι τὸ μανθάνουν, τὺς πολιορκεῖν, σκοτόνουν ἕνα καὶ εἰ ἄλλοι ἐγλύτωσαν.

» Ὁ Δῆμος ἐπῆρε διὰ γυναῖκά του τὴν θυγατέρα τοῦ καπετάν Χρόνη ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτσι, ἀπὸ μεγάλο σπίτι. Τότε ἦταν, ὅταν ἡ Μοροζίνης ἐκυρίευσεν τὸν Μωρέα. Καὶ ἐπὶ Βενετζίνων δὲν ἦτο παρὰ Καπεταναῖοι τὸ παιδί αὐτοῦ τοῦ Δήμου ὠνομάσθη Μπότσικας καὶ ἀρῆσθε τ' ὄνομα τῆς φαμίλιας του, ὅπου εἶχαν Τζεργινάιοι, ὠνομάσθη δὲ τοιοῦτος, διότι ἦτο μικρὸς καὶ μαυρουδερός.

» Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μπότσικα ἐμβῆκαν οἱ Τούρκοι εἰς τὸν Μωρέα· οἱ Χρυσοβιτσιῶται Λιμποβιτσιῶται καὶ εἰ Ἀρκουροδεματῖται ἐπῆγαν καὶ ἐπολέμησαν εἰς τοῦ Ντάρρα τὸν Πύργον ἐνκντίον 6.000 Τούρκων. Αὐτοὶ ἐγαλάσθησαν καὶ ἐγλύτωσεν ὁ Μπότσικας.

» Αὐτὸς ὁ Μπότσικας ποῦ γλύτωσεν — εἶχεν ἕνα παιδί Γιάνη καὶ ἕνας Ἀρβανίτης εἶπε μίαν ἡμέραν·

» — Βρὲ τί Μπιθικούρας εἶναι αὐτός!

» Δηλαδή πόσον ὁ κῶλός του εἶνε τὰ κωτρῶν.

» Καὶ ἐτῆ τὸ ἔμεινε τὸ ὄνομα Κολοκοτρώνης.

» Ὁ Μπότσικας ἐσκοτώθη, ὁ δὲ Γιάννης ἐκρεμάσθη εἰς τὴν Ἀνδρούσαν.

» Ὅττε ἀπὸ τὰ 1753 ὅπου ἐράνηκαν εἰς τὰ μέρη μας — ὅταν γορεύει ὁ γέρων Κολοκοτρώνης — εἰ Τούρκοι ποτὲ δὲν τοὺς ἀνεγνώρισαν, ἀλλ' ἦσαν εἰς αἰῶνον πόλεμον.»

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐν μέσῳ τοῦ διασκεδάλλοντος στρατοπέδου του.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Ὁ Γέρω - Κολοκοτρώνης καὶ ὁ πατέρας του.

Τὴν 3 Ἀπριλίου τοῦ 1770, τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς Λαμπρῆς, μαζῇ μὲ τοὺς τουφεκισμοὺς ἐπὶ τῇ Ἀναστάσει τοῦ Σωτῆρος ἐγενεῖτο ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ ἔνδοξος στρατηγὸς τῆς Πελοποννήσου.

Ἡ γέννησίς του ἦτο ἕνα χρόνον μετὰ τὴν ἀποστασίαν τῆς Πελοποννήσου, ἡ ὁποία εἶχεν ἀρχίσει εἰς τὰ 1769.

Ὁ Κολοτρώνης, ὁ διπλωμάτης, ὁ ὑψιπέτης, ὁ στρατηγὸς, ὁ φιλόσοφος δὲν ἐγεννήθη μέσα εἰς μέγαρα, οὔτε καὶ εἰς καλύβην ἀκόμη.

Ἡ μητέρα του εὐρεθεῖσα, ἔνεκεν τῆς ἀποστασίας τῆς Πελοποννήσου εἰς ἕνα βουνὸ ἐπάνω, εἰς τὴν παλαιάν Μεσσηνίαν, εἰς τὸ βουὸ Ραμοβοῦνι, ἐγέννησε τὸν Θεωδώρακη ἀπὸ κάτω ἀπὸ ἕνα δένδρον.

Ὁ Κολοκοτρώνης καὶ μέχρι τῶν γηρατειῶν του ἀκόμη καυχώμενος ἀνέφερε τὴν περιέργον γέννησίν του, ὡς προδίδουσιν ἔκτοτε τὸν προορισμὸν του.

Ὁ πατέρας τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη ἦτον ἀρχηγὸς τῶν ἀρματωλῶν εἰς τὴν Κόρινθον. Ἐπὶ τόσα δὲ ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ἔμενε εἰς

τὴν Κόρινθον ἐπέδειξεν ἄκραν γενναιότητα ἐφημιζέτο δὲ διὰ τὴν ἀνδρείαν του.

Τοιοῦτος ἀνὴρ δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ ἀναδείξῃ ἐπάξιον αὐτοῦ γόνον.

Ἀπὸ τὴν Κόρινθον ὁ πατὴρ τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη μετέβη εἰς τὴν Μάννην, ὅπου ἐκλήθη πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν πλησίον ἐπαρχιῶν τῆς Λακωνίας ἀπὸ τὰς αἰμοχαρεῖς, τὰς καταστρεπτικὰς ἐπιδρομὰς τῶν Τούρκων.

Πολλάκις ἔβγαινε ἀπὸ τὴν Μάννην ἐπὶ κεφαλῆς πολεμιστῶν καὶ ἐκυνηγοῦσε τοὺς Τούρκους.

Ὅταν ὁ γέρω Κολοκοτρώνης ἦτο ἑννέα ἐτῶν, εἰς τὰ 1779, ὁ Καπεταμπέης μὲ τὸν Μαυρογένην μετέβησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐξῆλθον εἰς τοὺς Μύλους καὶ τὸ Ναύπλιον.

Ἀμα ἀπεβιδάσθη ὁ Καπετάμπειος ἀπέστειλεν εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον ἐπιτακτικὸν ἔγγραφον νὰ πᾶνε νὰ τὸν προσκυνήσουν εἰς τοὺς Μύλους. Ἐπῆγαν ἀρκετοὶ καὶ τὸν ἐπροσκύνησαν.

Ὁ πατέρας ὅμως τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη δὲν ἐννοοῦσε κατ' οὐδένα λόγον νὰ πάῃ. Τότε ὁ Καπετάμπειος τοῦ ἔστειλεν ἰδιαιτέρον ἔγγραφον.

Διὰ τοῦ ἔγγραφου τούτου ἐκαλεῖτο νὰ μεταβῇ εἰς τοὺς Μύλους ὅπως συνεννοηθῇ μὲ τὸν Καπετάμπειον διὰ νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Ἀρβανίτας ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ σκεφθοῦν νὰ ἀποδώσουν τὸ δίκαιον εἰς τοὺς ραγιαδες.

Ὁ πατέρας τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη ἐφοβεῖτο νὰ μεταβῇ εἰς τὸν Καπετάμπειον, ἐξεκίνησε δὲ ἀπὸ τὴν Μάννην μὲ χιλίους στρατιώτας καὶ μετέβη καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τὰ Τρίκορφα παρὰ τὴν Τρίπολιν.

Μόλις ἔμαθε τοῦτο ὁ Καπετάμπειος ἐκήρυξε τὸν πόλεμον, ἔστειλε δ' ἀμέσως εἰς τὰ Τρίκορφα, εἰς τὸν πατέρα τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη νὰ πάῃ νὰ τὸν προσκυνήσῃ.

Εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Καπετάμπειου ὁ γέρων Κολοκοτρώνης ἀπήντησεν :

— Δὲν εἶναι ἀκόμη καιρὸς νὰ ἔλθω νὰ προσκυνήσω. Οἱ Ἀρβανί-

τοῦ Κολοκοτρώνη

νίταις εἶναι ἀκόμη μέσα εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ θὰ καταλάβουν τὸν τόπον.

Ὁ Καπετάμπεης διὰ νὰ δελεάσῃ τὸν πατέρα τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἀπάντησίν του αὐτὴν τῷ ἔστειλε εἰκοσιν *μπιρίσια* γιὰ τοὺς καπεταναλοὺς καὶ μίαν κάπαν διὰ τὸν ἴδιον.

Ὄταν ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἐπλησίασε εἰς τὴν Τρίπολιν καὶ ἐπολιόρησεν ἐντὸς τῆς πόλεως τοὺς Ἀρβανίτας, ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους Ἀρβανίτας περὶ τοὺς τέσσαρας χιλιάδας καὶ ἐρρίφθησαν κατὰ τοῦ πατρὸς τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη καὶ τῶν πολεμιστῶν του.

Προσεπάθησαν νὰ τοὺς ἐκδιώξουν ἀπὸ τὰ ὀχυρώματα των ὅπου εὕρισκοντο εἰς τὰ Τρίκορφα, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσαν χέρις εἰς τὴν πολεμικὴν δεινότητα τοῦ πατρὸς τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη, ὅστις ἐρρίφθη μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν χιλίων πολεμιστῶν κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς ἐκυνήγητε μέχρις ὅτου εἰσῆλθον καὶ πάλιν εἰς τὴν Τρίπολιν.

Ὁ Καπετάμπεης τότε μὲ τὸν Τουρκικὸν στρατὸν διευθύνθη πρὸς τὸν ἅγιον Σώστην, ἐκεῖθεν δὲ 6, 000 Τούρκοι κατηυθύνθησαν ἐνντὸν τοῦ στρατεύματος τοῦ πατρὸς τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπεκρούσθησαν.

Οἱ Ἀρβανίταις, εἰ ὅποιοι εὕρισκοντο μέσα εἰς τὴν Τρίπολιν μετὰ τὴν δευτέραν αὐτὴν μάχην ἠνύνησαν ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀνθέξουν διότι καὶ ἡ πόλις δὲν ἦτο τειχογυρισμένη. Συσῆλθον λοιπὸν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κάμουν τρίτην ἔργον ἀποτελεσματικὴν κατὰ τοῦ πατρὸς τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τρίτην ἔργον αὐτὴν ἀπεκρούσθησαν, ὑπέστεισαν δὲ κυριολεκτικῶς πανωλεθρίαν, διότι ὁ πατέρας τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη ἐπιδειξίως τοὺς ἐξεδίωξεν ἐκ Τριπόλεως καὶ τοὺς ἐρρίψεν πρὸς τὸν κάμπον.

Ἐνντὸν τότε τῶν Ἀρβανιταίων εἰς τὸν κάμπον ἐπῆλθον καὶ ἄλλοι Καπεταναῖοι ἔριπποι, εἰ ὅποιοι κυριολεκτικῶς τοὺς ἐθέρισαν. Τοὺς ἔθεσαν ἐντὸς δύο πυρῶν. Ἀπὸ τὸ ἓν μέρος οἱ ἔριπποι, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος οἱ χιλοὶ πολεμισταὶ μὲ τὸν πατέρα τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη

Ἀπὸ δώδεκα χιλιάδας ὅπου ἀνήρχοντο οἱ Ἀρβανίταις μόνον ἑπτακόσιοι κατώρθωσαν νὰ σωθῶσι καὶ νὰ διαπεραιωθῶσιν εἰς τὸ Δαδί.

Ὄταν ὁ πατέρας τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη τοὺς ἐκυνηγοῦσε καὶ τοὺς ἐθέριζεν, αὐτοὶ τοῦ ἐφώναζαν·

— Κολοκοτρώνη δὲν κάμνεις· ἰτάφι!

— Τί νισάφι νὰ σὰς κάνω, τοὺς ἀπήντα ὁ Κολοκοτρώνης, ὅπου ἤλθετε κα' ἐχαλάσατε τὴν πατρίδα μου. Μὰς ἐπήρατε σκλάβους καὶ μας ἐκάματε τόσα κακά.

Οἱ Ἀρβανίταις τότε τοῦ ἀπήντησαν.

— Ἐφέτο δικό μας Κολοκοτρώνης, τοῦ χρόνου δικό σου.

— Δὲν τὰ ἀκούω ἐγὼ αὐτὰ, τοὺς ἀπεκρίθη ὁ πατέρας τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη.

Τόση δὲ ἦτο ἡ καταστροφή τῶν Ἀρβανιταίων, τόσοις ἐθέρισαν τὰ ὄπλα, αἱ σπάθαι, ὥστε κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη κατὰ κεφάλια τῶν Ἑλλήνων ἔφτισαν πύργον εἰς τὴν Τριπολιτσάνην.

Ὁ χαλασμός τοῦ πατρὸς τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Παναγιώταρου.

Μετὰ τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν Ἀρβανιταίων ἡ Πελοπόννησος ἠσύχασεν προσωρινῶς.

Ὁ Καπετάμπεης ὅμως θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τὸν πατέρα τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν ἐξολοθρεύσῃ τὸ ἔτος 1780.

Ὁ πατέρας τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη εἶχε συνενωθῇ τότε μὲ τὸν Παναγιώταρον Βενετσανάκη, ἓνα ἀπὸ τὰ ἀνδρειότερα παλληκάρια τῆς Μάνης καὶ εἶχαν καταφύγη εἰς τὴν Καστάνιτσαν, ἕξ ὥρας μακρὰν ἀπὸ τὸ Μαραθωνῆσι, εἶχαν κλεισθῇ δὲ εἰς δύο πύργους· ὁ εἰς

πύργος ἀνῆκεν εἰς τὸν πατέρα τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη καὶ ὁ ἕτερος πύργος ἦτο τοῦ Παναγιώταρου.

Ὁ Καπετάμπεης ἠννόησεν ὅτι διὰ ξηρᾶς μόνον θὰ τῷ ἦτο ἀδύνατον νὰ νικήσῃ τὸν πατέρα τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη καὶ τὸν σύμμαχόν του, τὸν Παναγιώταρον, διὰ τοῦτο ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν καὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῆς Τουρκίας.

Μία τουρκικὴ φρεγάτα πλήρης στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν μὲ τέλειον ἐξοπλισμὸν ἐφθασεν εἰς τὸ Μαραθωνῆσι τὰς ἡμέρας κατὰ τὰς ὁποίας ὁ πατὴρ τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη καὶ ὁ Παναγιώταρος εὕρισκοντο εἰς τὴν Καστάνισσαν.

Τὰ τουρκικὰ στρατεύματα καὶ τῆς ξηρῆς καὶ τῆς θαλάσσης συνηώθησαν καὶ ἀπεβιάσθησαν εἰς τὸ Μαραθωνῆσι ὅπου ἔμαθον ποῦ εἶχαν καταφύγει οἱ Ἕλληνες πολεμισταί.

Μόλις ὁ Παναγιώταρος ἔμαθεν ὅτι ἦλθεν εἰς τὸ Μαραθωνῆσι ἡ τουρκικὴ φρεγάτα, ὡς Μανιάτης αὐτὸς ἐζήτησεν ἀμέσως βοήθειαν ἀπὸ τοῦ συνεπαρχιώτατος του.

Οἱ Μανιάτες εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Παναγιώταρου ἀπήντησαν ὅτι ἀμέσως θὰ σπεύσουν πρὸς βοήθειάν του.

Δυστυχῶς ὅμως ἐνῶ οἱ Μανιάτες ἦσαν ἔτοιμοι νὰ σπεύσουν πρὸς βοήθειαν τοῦ Παναγιώταρου καὶ τοῦ πατρὸς τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη, παρενέβη ὡς κακὸς δαίμων ὁ διερμηνεὺς Μαυρογέννης, ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Καπετάμπεη.

Καὶ διὰ νὰ ματαιώσῃ πᾶσαν βοήθειαν τῶν Μανιατῶν πρὸς τὸν Παναγιώταρον—ὡς πονηρὸς Ἕλληνας καὶ τεχνίτης, καθ' ἃ τὸν χαρακτηρίζει ὁ γέρω Κολοκοτρώνης—κατῴρθωσε νὰ δελεάσῃ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Μανιατῶν Μιχαὴλ Τροπάκην ἀπονείμειν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ Μπέη. Οὕτω ὁ Τροπάκης δὲν ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ Παναγιώταρου καὶ τὰ τουρκικὰ στρατεύματα ἔμειναν ἐλεύθερα νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ πατρὸς τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Παναγιώταρου.

Τὸ τουρκικὸν στρατεύμα ἀπετελείτο ἀπὸ δεκατέσσαρας χιλιάδας ἀνδρας, οἱ ὅποιοι τὴν τρίτην ἡμέραν τοῦ κατάπλου τῆς τουρκικῆς

φρεγάτας ἐπολιορκήσαν τοὺς δύο πύργους τῆς Καστάνισσας, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχον ἐγκλεισθῆ ὁ πατέρας τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη καὶ ὁ Παναγιώταρος.

Ὁ Σερασκέρης Ἀλήμπεης ἑ ἑποῖος εἶχε ταχθῆ ὡς ἀρχηγὸς τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων ἀπέστειλε κατὰ τὴν πολιορκίαν πρὸς τοὺς δύο πολιορκουμένους Ἕλληνας ἀρχηγούς ἑγγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου τοὺς ἐζήτηι νὰ τὸν προσκυνήσουν καὶ νὰ τοῦ δώσουν ὡς ἐνέχυρον ἓνα παιδί ὁ ἓνας—ὁ πατέρας τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη—καὶ ἓνα ὁ ἄλλος, ὁ Παναγιώταρος.

Τότε μόνον τοὺς ὑπέσχετο νὰ παύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ τοὺς ἀφήσῃ ἐλευθέρους, ἄλλως θὰ τοὺς καταστρέψῃ.

Μίαν ὥραν μακρὰν τῶν δύο πύργων εἶχε στρατοπεδεύσει ὁ τουρκικὸς στρατός.

Ὁ Πατέρας τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη καὶ ὁ Παναγιώταρος ἀπήντησαν εἰς τὸν Ἀλήμπεην ὡς ἐξῆς·

— Δὲν προσκυνοῦμεν, θέλομεν πόλεμον καὶ ὁποῖος μείνῃ νικημένος ἄς προσκυνήσῃ.

Ὁ Παναγιώταρος συγκατετέθη εἰς τοιαύτην ἀπάντησιν διότι ἤλπιζε νὰ τοῦ ἔλθῃ ἀπὸ τὴν Μάνην βοήθεια· δὲν ἐγνώριζεν ὅμως ὅτι ὁ Μαυρογέννης εἶχε παρεμβῆ καὶ εἶχε πείσει τοὺς Μανιάτας νὰ μὴ σπεύσουν εἰς βοήθειαν τοῦ Παναγιώταρου.

Μετὰ τὴν ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ Ἀλήμπεης ἤρξατο στενωδῶς πολιορκῶν τοὺς εἰς τοὺς δύο πύργους εὐρισκομένους Ἕλληνας ὀπλαρχηγούς. Ἔθεσεν εἰς ἔργον τὰ πυροβόλα καὶ νυχθημερὸν ἐπολέμει αὐτούς. Αἱ βόμβαι ἐπιπτον ἐπὶ τῶν πύργων συνεχῶς.

Δώδεκα ἡμέρας καὶ δώδεκα νύκτας χωρὶς νὰ πτοηθῶσιν οἱ πολιορκούμενοι ἐπολέμησαν ἀνδρείως, γενναϊότατα ἐναντίον τῶν 14 χιλ. Τούρκων.

Ἐξηκολούθουν δὲ νὰ ἀνθίστανται ἀκόμη ἀναμένοντες τὴν βοήθειαν τῶν Μανιατῶν. Ὅταν ὅμως εἶδον ὅτι βοήθεια δὲν τοὺς ἤρχετο καὶ ὅτι μάτην ἀνέμενον, ἀπεφάσισαν νὰ φύγουν ἀπὸ τοὺς πύργους.

Ὁ πατέρας τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη καὶ ὁ Παναγιώταρος μετὰ μακρὰν σύσκεψιν ἀπεφάσισαν ταῦτο καὶ τὸ ἀνεκοίνωσαν εἰς τοὺς συγγενεῖς των.

Ὁ πατὴρ τοῦ Παναγιώταρου ὡς καὶ ἡ μήτηρ του, οἱ ὅποιοι ἦσαν ὀγδοήκοντα καὶ πλέον ἐτῶν ἡλικίας μόλις ἔμαθον τοῦτο ἀντέστησαν.

— Δὲν μποροῦμε ἐμεῖς, τοὺς εἶπον, εἰς τὴν ἡλικίαν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρισκόμεθα νὰ λάβωμεν μέρος εἰς τὸ γιουρούσι...

— Καὶ τί νὰ γείνη τότε; τοὺς ἠρώτησαν ὁ πατέρας τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη καὶ ὁ υἱὸς των ὁ Παναγιώταρος.

— Σεῖς, τοὺς εἶπαν, νὰ βάλετε φωτιά εἰς τοὺς ἄλλους πύργους καὶ νὰ φύγετε, ἡμεῖς θὰ μένομε ἐδῶ.

Ὅντως ἔμειναν εἰς τὸν πύργον [των ὁ πατέρας τοῦ Παναγιώταρου, ἡ μάνα του, εἰς ὑπηρετὴς καὶ μίαν ὑπηρετρίαν.

Εἶχαν ἀπόφασιν νὰ πολεμήσουν μέχρις ἐσχάτων καὶ ὁ γέρω Παναγιώταρος εἶχεν ἐτοιμάσει μὲ τὸν ὑπηρετὴν του μίαν ὑπόνομον ἐκ πυρίτιδος εἰς τὸν πύργον, ὥστε εἰάν εισέλθουν οἱ Τούρκοι, νὰ βάλῃ φωτιά εἰς αὐτὴν καὶ νὰ ἀνατιναχθῇ ὁ πύργος μαζῆ μ' αὐτοὺς καὶ μὲ τοὺς Τούρκους.

Ἦτο σεληνοφώτιστος νύξ. Μέχρι τοῦ μεσονυκτίου θὰ ἐκρατοῦσε τὸ φεγγάρι. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν ὁ πατέρας τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη καὶ ὁ Παναγιώταρος νὰ κάμουν τὴν ἐξοδὸν μὲ τοὺς συγγενεῖς των καὶ τοὺς πολεμιστὰς των καὶ νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῶν Τούρκων ἀμὰ βασιλέψῃ τὸ φεγγάρι.

Κατὰ τὰ μεσάνυκτα ἦσαν ὅλοι ἐτοιμοί.

Οἱ Τούρκοι εἶχαν καταλάβει τὰ περίξ βουνά.

Ἡ ἐξοδὸς τῶν πολιορκουμένων ἐγένετο σφοδροτάτη. Ὅλοι μὲ τὰ σπαθιά εἰς τὰ χέρια ἐρρίφθησαν κατὰ τῶν Τούρκων. Οἱ Τούρκοι κατελήφθησαν ἐξαπίνης. Τρεῖς μόνον ἐκ τῶν πολιορκουμένων ἐφρονεύθησαν καὶ τινες γυναῖκες, ἠχμαλωτίσθησαν ὅμως ἀρκεταὶ γυναῖκες καὶ πολλὰ παιδιὰ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ δύο ἀδελφοὶ τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη, ὁ εἰς τριῶν ἐτῶν καὶ ὁ ἕτερος ἐνός.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ Ο ΓΕΡΩΣ ΤΟΥ ΜΩΡΗΑ

Οἱ Τούρκοι ἠρίθμουν πολλοὺς φονευμένους καὶ πληγωμένους.

Ἡ νύξ ὅμως ἦτο μικρὰ καὶ οἱ σωθέντες ἀπὸ τοὺς πύργους δὲν ἐπρόφθασαν νὰ φύγουν πρὸς τὴν Μάνην.

Ἐξημέρωσεν ὅταν εὐρίσκοντο ἀκόμη εἰς τὴν πεδιάδα καὶ οἱ Τούρκοι πνέοντες ἐκδίκησιν ἐρρίφθησαν κατ' αὐτῶν ἀκράτητοι.

Εἰς τὸν λόγον συνέλαβον ζωντανὸν οἱ Τούρκοι τὸν γενναῖον Παναγιώταρον τὸν ὁποῖον ἐσκότωσαν κατόπιν οἱ Μπαρδουσιώταις.

Ὁ πατέρας τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη καὶ οἱ δύο θεῖοί του Ἀποστόλης καὶ Γεώργιος ἐσκοτώθησαν εἰς τὴν αὐτὴν μάχην. Ὁ τελευταῖος ἠτύχησεν. Ἐπληρώθη καὶ ὅταν εἶδε τοὺς Τούρκους νὰ τὸν πλησιάζουν, φανταζόμενος τί βασάνους θὰ ὑφίστατο, ἐσκοτώθη μόνος του.

Ἐγλύτωσε μόνον εἷς θεῖος τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη, ὁ Ἀναγνώστης.

Κατὰ τὴν φοβερὰν ἔξοδον ἀπὸ τοὺς πύργους τῆς Καστανίτσας ἐπληρώθη διὰ σπάθης ὁ Κωνσταντῆς Κολοκοτρώνης καὶ ἐνῶ εἶχε κρυβῆ κάπου διὰ νὰ γλυτώσῃ, ἐπροδόθη παρὰ τινος Τούρκου καὶ ἐφονεύθη ἀποκοπίσεως τῆς κεφαλῆς του.

Ἡ κεφαλὴ του δὲν εὐρέθη πουθενά.

Οἱ προδόσαντες αὐτὸν τὸν ἐσκότωσαν καὶ τὸν ἀπέκρυψαν διὰ νὰ τὸν ληστεύσουν. Εἶχεν ἀρκετὰ πολυτίμα πράγματα ἐπάνω του. Τὸν ἐκρυψαν εἰς μίαν τρύπαν τῆς Ἄρνης καὶ τῆς Κοτζατίνης, μετὰ τρία χρόνια δὲ ἀφοῦ τὸν ἐξέθηψαν τὸν ἀνεγνώρισαν ἀπὸ τὸ μικρὸ δάκτυλο τῆς χειρὸς του, τὸ ὁποῖον ἦτο γυρισμένο ἀπὸ μίαν σπαθίαν ἐνὸς Τούρκου.

Ὁ Κωνσταντῆς ὁ Κολοκοτρώνης — λέγει εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ γέρω Κολοκοτρώνης — ἦτον μελαψότατος, μονοκόκκαλος, δυνατὸς, ὀγλήγορος, μὲ ἕνα καθάριο ἄτι δὲν τὸν ἐπιανεῖς· 33 χρόνων ἦτο ὅταν ἐσκοτώθη, μέτριος, μαυρομάτης, λιγνός. Οἱ Ἀρβανῖται τὸν εἶχαν τόσον τρομάξῃ ποῦ ἔκαμναν ὄρκον νὰ μὴ γλυτώσουν ἀπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη τὸ σπαθί· πρὶν σκοτωθῆ εἶχε σκοτώσει 700 μπουλουκτζήδαις.

Ὁ Παναγιώταρος ἀφ' ἑτέρου ἦτο γίγαντας εἰς τὸ ἀνάστημα, νέος μὲ μαῦρα μαλλιά, κάτασπρος, 37 ἕως 38 ἐτῶν.

Ὁ γέρων πατὴρ τοῦ Παναγιώταρου, ὅστις εἶχε μείνει εἰς τὸν πύργον ἠτοιμάζετο νὰ θέσῃ πῦρ εἰς τὴν ἐκ πυρίτιδος ὑπόνομον ὅταν τὸν ἐπρόδωκεν εἰς τοὺς Τούρκους ὁ ὑπηρετῆς του, ὁ ὁποῖος ἐπροσκύνησεν.

Οἱ Τούρκοι εἰσέβηλον τότε καὶ τὸν ἐπισχον ζωντανόν.

Ὁ Καπετάμπεης τὸν ἠρώτησεν.

— Γιατί δὲν προσκυνᾷς γέρω Παναγιώταρε;

— Τώρα ποῦ μὲ πιάσατε, προτκυνῶ· προσκυνημένο κεφάλι δὲν κόβεται.

Οἱ Τούρκοι ὅμως ἀφοῦ τοῦ ἀπέκοψαν τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας του, τὸν ἐκατράμωσαν καὶ τὸν ἔκαψαν!

Ἰδοὺ πῶς ἡ δημοτικὴ μουσα ἀπηθανάτισε τὴν φοβερὰν μάχην τοῦ πύργου τῆς Καστανίτσας τῶν Κολοκοτρωναίων καὶ τοῦ Παναγιώταρου

Πολὺ σκοτίδιασ' ὁ οὐρανός, πάλι νὰ βρέξῃ θέλει.

Σκοτίδιασ' ἡ Μαυρομηλιά καὶ τῆς Μηλιάς ὁ κάμπος.

Ἐσύρανε τὰ ρέματα ἐσύραν τὰ λαγκάδια,

Κ' ἐκόπηκε τὸ πέρασμα κ' ἐκόπη τὸ γιοφύρι.

Ποῦ 'κεῖ περνᾷ ἡ κλεφτουριά, οἱ Κολοκοτρωναῖοι,

Μὲ τὰ μπαϊράκια τὰ χρυσᾶ, τῆς ἀσημομπιστόλαις·

Κινᾶν καὶ πᾶν ὅσιν ἐκκλησιὰ γιὰ νὰ λειτουργῆθοῦνε·

Φοροῦν τὰ πόσια τὰ χρυσᾶ, τῆς ἀσημοπαλάσκαις·

Σύντας ξελειουργήσανε καὶ βγήκαν σὴ κουβέρτα

Πετάχθηκε ὁ Κωνσταντῆς καὶ λέει τοῦ Παναγιώτη:

«Τούτη ἡ χαρὰ ὁ πώχουμε σὲ λύπη θὰ μᾶς φέρῃ»

Πετάχθη ὁ Παναγιώταρος τοῦ Κωνσταντῆ καὶ λέει:

«Τί λές, κουμπάρε Κωνσταντῆ, τί λές, τί κουβερτιάζεις

Ποτὲ δὲν ἐπατήθηκε τῆς Κασταριάς ὁ Πύργος,

Οὐδὲ ὁ Τοῦρκος πάτησε, μαῖδὲ καὶ ὁ Ἀλλαμάνος»
 Κι' ἀκόμη λόγος ἔστρεκε καὶ οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐξῶσαν.
 Καὶ τὰ σπαθιά τραβήξανε οἱ Κολοκοτρωναῖοι,
 Μέσα γιουροῦσι ἐκάνανε καὶ τῶν Τουρκῶν εφύγαν.

Τὸ ἀνωτέρω ἄσμα εἶνε γνωστότατον ἐν Δημητσάνῃ.

*Ἐτερον ἄσμα ὑπὸ Σ. Ζαμπελίου προσυλλεγὲν ἀναφερόμενον εἰς τὸ αὐτὸ συμβάν εἶναι τὸ ἐξῆς :

Ἐμαραθῆκαν τὰ βουνά, μαράθηκαν κ' οἱ κάμποι,
 Μαράθηκεν ἡ Καστανιά, ὁ πύργος τῆς Καστανίας,
 Ποῦ ἔχε τοὺς κλέφταις τοὺς πολλοὺς, τοὺς Κολοκοτρωναίους,
 Ποῦ πήγαιναν ἄστην ἐκκλησιά π' ἀσῆμι φροτωμένοι,
 Τ' ἀσῆμι καὶ τὸ μάλαμα καὶ τὰ σπαθιά ζωσμένα,
 Κ' ἐβγαίναν καὶ κουβέντιαζαν ἄστης ἐκκλησιάς τὴν πόρτα.
 Καὶ ὁ Κωνσταντῆς τοὺς ἔλεγε, κ' ὁ Κωνσταντῆς τοὺς λέγει·
 «Τοῦτ' ἡ χαρὰ ποῦ ἔχομε ἔμεῖς, θὲ νὰ μᾶς φέρῃ λύπη.
 Ἀπόψε εἶδα ἄστρον ὑπνο μου, ἄστρον ὑπνο ποῦ κοιμοῦμαι,
 Κ' ἐκάηκε τὸ πόσι μου, ἡ φοῦντα τοῦ σπαθιοῦ μου.
 Τὸ πόσι μου ἡ γυναικὰ μου, κ' ἡ φοῦντα τὰ παιδιὰ μου.
 Τοῦτ' ἡ χαρὰ ποῦ ἔχομε ἔμεῖς θὲ νὰ μᾶς φέρῃ λύπη».
 Τ' ἀκούει ὁ Παναγιώταρος καὶ τὸν τσακᾶν τὰ γέλοια.
 «Τί λὲς κουμπάρε Κωνσταντῆ καὶ σὺ Κολοκοτρώνη ;
 Ποτὲ δὲν ἐπατήθηκεν ὁ πύργος τῆς Καστανίας,
 Μάϊτε πρωτὰ, μάϊτε στερνὰ, μάϊτε τώρα πατιέται.
 Μόν' βγάλτε τὰ μπαϊράκια σας καὶ στήτε τα σὺν πύργῳ,
 Νὰ βλέπ' ὁ Καπετάρμπασας μὲ τοὺς Γιαγνιτσαράλους».

Ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἄσμασι μνημονευόμενος Κωνσταντῆς εἶναι ὁ πατήρ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

—ο—

Ἡ ΝΕΑΝΙΚΗ ΤΟΥ ΗΛΙΚΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Ὁ Γέρω - Κολοκοτρώνης μὲν δεκαπενταετῆς ὄπλαρχηγὸς Λεονταριοῦ καὶ Καρυταίνης

Μετὰ τὴν ἐπιβουήσαν εἰς τὴν Καστανίτσαν καταστροφὴν τῶν Κολοκοτρωναίων καὶ τοῦ Παναγιώταρου, ὁ γέρω Κολοκοτρώνης δεκαετῆς τὴν ἡλικίαν μὲ τὴν μητέρα του, τὴν ἀδελφὴν του καὶ τὸν ἐπιζήσαντα ἀπὸ τὴν φοβερὰν μάχην θεῖόν του Ἀναγιώστην ἔμειναν εἰς τὴν Μηλιά τῆς Μάνης.

Ὁ γέρω Κολοκοτρώνης εἰργάσθη νεαρῶτατος τότε καὶ ἐξηγόρασε τοὺς δύο ἀδελφούς του τοὺς συλληφθέντας κατὰ τὴν ἐξοδὸν τῆς Καστανίτσας, τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν Χρῆστον, τοὺς ὁποίους οἱ Τοῦρκοι εἶχον μεταφέρει εἰς τὴν Ὑδραν.

Εἰς τὴν Μάνην ἡ οἰκογένεια τοῦ Κολοκοτρώνη διέμεινε τρία ἔτη, ἀλλ' ὑπέφερον οικονομικῶς. Ἐνεκα τούτου μετέβησαν παρ' αὐτῆς οἱ ἐκ μητρὸς θεοὶ τοῦ Κολοκοτρώνη Κοτσακαῖοι ὀνόματι κ' παρέλαβον ὀλόκληρον τὴν οἰκογένειαν, τὴν ὁποίαν μετέφεραν εἰς τὴν Ἀλωνίσταιναν.

Οἱ θεοὶ τοῦ Κολοκοτρώνη προσεπάθησαν νὰ ἀποκρύψουν ἀπὸ τῶν συγχωρίων των ὅτι ἡ μεταβῆσα μετ' αὐτῶν εἰς Ἀλωνίσταιναν

οικογένεια ἦτο τοῦ Κολοκοτρώνη. Μετὰ τινος ὁμως ἡμέρας ἐγνώσθη τοῦτο μετέβησαν δὲ οἱ Τούρκοι καὶ ἤρχισαν νὰ ἀπειλοῦν αὐτούς.

Ὁ θεῖος τοῦ Κολοκοτρώνη, ὁ Ἀναγνώστης εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Λεονταρίου, ὅπου ὑπανδρεύθη καὶ ἀποίκησεν εἰς τὸ Ἄκοβον. Ὁ γέρω Κολοκοτρώνης, ἡ μητέρα του καὶ ἡ ἀδελφή του μόλις ἔμαθον τοῦτο ἀπὸ τὴν Ἀλωνισταίαν ὅπου ἠπειλοῦντο ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ μετέβησαν παρὰ τῷ θεῷ των Ἀναγνώστη.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λεονταρίου εἶχον σχηματισθῆ ἄρκετοὶ ὄμιλοι κλεφτῶν οἱ ὅποιοι ἐφύλαγαν τὴν ἐπαρχίαν ἀπὸ τὰς ἀρπαγὰς τῶν Τούρκων.

Ὅταν οἱ κλέφτες αὐτοὶ ἔμαθον ὅτι ἔφθασεν εἰς τὸ Ἄκοβον ὁ υἱὸς τοῦ φονευθέντος Κολοκοτρώνη, ὁ Θεωδωράκης, ἐσυνάχθησαν οἱ πλείότεροι καὶ μετέβησαν παρ' αὐτῷ.

Ὁ θεῖός του Ἀναγνώστης ὑπέδεχθη τοὺς κλέφτας καὶ τοὺς ἠρώτησε τί ἐζήτουν.

— Νὰ κάμωμε ὄπλαρχηγὸ τὸν ἀνεψιόν σου, τὸν Θεωδωράκη.

— Μὰ εἶναι μικρὸς ἀκόμα, τοὺς ἀπήντησεν ὁ Ἀναγνώστης.

Ὁ Θεωδωράκης ἦτο τότε δεκαπέντε ἐτῶν.

— Μὰ ἐμεῖς θέλουμε ἓνα Κολοκοτρώνη γιὰ νὰ πολεμοῦμε τοὺς ἐχθρούς μας.

Ὁ Θεωδωράκης παρενέβη τότε.

— Ἐγὼ δέχομε, εἶπεν.

— Πολὺ καλὰ, ἀπήντησεν ὁ θεῖός του.

Καὶ ὁ γέρω Κολοκοτρώνης ἐνεκαινίαζε τὸ πολεμικὸν του στάδιον δεκαπενταετῆς ὡς ὄπλαρχηγὸς τῶν πλειοτέρων κλεφτῶν τῆς ἐπαρχίας Λεονταρίου.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα αὐτὸ εἶχε καταστῆ τὸ φόβητρον τῶν Τούρκων, εἶχε κινήσει δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν ὀπαδῶν του.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν εἴκοσιν ἐτῶν ὑπανδρεύθηκεν.

Ἐλαβεν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα ἑνὸς προεστοῦ τοῦ Λεονταρίου.

Ὁ πενθερὸς τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη ἐφονεύθη εἰς τὸ Ναύπλιον ἀπὸ ἓνα πασάν.

Ὁ Θεωδωράκης ἐπῆρεν ἀρκετὴν προίκαν. Ἐκτίσε σπήτια, ἀπέκτησεν ἀμπέλους, ἐλαιῶνας καὶ κατέστη ἀληθῶς καλὸς οἰκοκύριος. Δὲν ἔπαυεν ὁμως τοῦ νὰ εἶναι ἀρχηγὸς τῶν κλεφτῶν καὶ νὰ ὑπερασπίζεται τὴν ἐπαρχίαν. Νύκτα καὶ ἡμέραν εὕρισκετο πάντοτε ὀπλισμένος.

Οἱ Τούρκοι ὁμως ἤρχισαν νὰ μὴ χωνεύουν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτοῦ ὅπως τὸν φονεύσουν.

Μάχην ἐκ τοῦ συστάδην δὲν ἠδύναντο νὰ κάμουν κατὰ τῶν κλεφτῶν τῆς ἐπαρχίας Λεονταρίου, διότι αὕτη εὕρισκετο εἰς ἄκρην καὶ ἦτο δύσβατος. Ἐμηχανεύθησαν τότε διάφορα σχέδια διὰ νὰ δυνηθῶν νὰ καταστρέψουν τὸν Κολοκοτρώνη καὶ τοὺς συντρόφους των.

ἤρχισαν καὶ αὐτοὶ τότε νὰ ἐφαρμόζουν τὸν κλέφτικον πόλεμον. Πότε ἔστειλλον ἑκατὸν στρατιώτας καὶ πότε διακοσίους μὲ κρυφὴ τέχνη διὰ νὰ κυπῆσουν τοὺς κλέφτας τοῦ Λεονταρίου. Δὲν κατώρθωσαν ὁμως νὰ κάμουν τίποτε κατ' αὐτῶν διότι δὲν ἠδύναντο νὰ τοὺς πολιορκήσουν.

Ἀφοῦ ὅλα τὰ κλέφτικα τεχνασματὰ των εἶδαν ματαιούμενα, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη, καὶ τῶν κλεφτῶν φανερὰ πλέον καὶ συνεκέντρωσαν πρὸς τοῦτο ἀρκετὸν στρατόν.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἔμαθε τὴν ἀπόφασιν τῶν Τούρκων καὶ ἐπῆρεν ὅλην τὴν οικογένειάν του καὶ ἔφυγε κρυφὰ ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν Λεονταρίου, διευθυνόμενος εἰς τὴν Μάνην.

Οἱ Τούρκοι μόλις ἔμαθον τὴν φυγὴν τοῦ Κολοκοτρώνη ἐξεμάνησαν καὶ ἀφοῦ κατέστρεψαν ὅλην τὴν κτηματικὴν περιουσίαν τῶν Κολοκοτρωναίων ἔδωσαν τὴν διαταγὴν.

Ὅπου ἀκουσθῶνε οἱ Κολοκοτρωναῖοι νὰ τοὺς χαλάσουν.

Ὁ Θεωδωράκης διευθυνόμενος εἰς τὴν Μάνην εἶχε μαζύ του καὶ

δώδεκα Κολοκοτρωναίους, ἀδελφούς, ἐξαδέλφους κ.λ.π. ὅλους ὅμως μικροτέρους ἀπὸ αὐτὸν κατὰ τὴν ἡλικίαν.

Οἱ Κολοκοτρωναῖοι ἔφθασαν εἰς τὴν Μάνην καὶ ἀφοῦ ἀφῆκαν ἐκεῖ τὰς οἰκογενείας των, τῇ προτάσει τοῦ Θεωδωράκη ἐγύρισαν πάλιν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Λεονταρίου καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐξέλθουν πλέον φανερά νὰ πολεμήσουν τοὺς Τούρκους.

*Εὐσύναξαν ἀρκετοὺς στρατιώτας καὶ ἤρχισαν νὰ πολεμοῦν τοὺς Τούρκους.

Δύο ἔτη ὡς κλέφτες ἐκίνησαν τὴν προσοχὴν τῶν Τούρκων, ἕως ὅτου οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἀπεφάσισαν καὶ πάλιν νὰ τοὺς ἀναγνωρίσουν ὡς ἀρματωλοὺς.

Οὕτω ὁ Θεωδωράκης ὁ Κολοκοτρώνης ἀνεγνωρίσθη ὡς ὁ ὄπλαρχηγὸς Λεονταρίου καὶ Καρυταίνης ὅπου ὑπηρέτησεν ἐπὶ πέντε ἔτη.

Τὸ κατωτέρω δημοτικὸν ᾄσμα τοῦ Κ. Δ. Κρυστάλλη, Ἡπειρώτου ἀναφέρεται εἰς τὰ ἀνωτέρω συμβάντα:

Μ' ἐγέλασ' ὁ αὐγαρινὸς, τῆς νύχτας τὸ φεγγάρι.
 κ' ἐβγῆκ' ἀπάνω στὰ βουνὰ προτοῦ νὰ ξημερώσῃ,
 κι' ἀκούω τὰ πεῦκα νὰ βογγοῦν καὶ ταῖς ὄξυκτῖς νὰ τρίζουν,
 κ' ἡ πέροδικε νὰ μὴ ἱλαλοῦν, νὰ μὴ λαλοῦν τ' ἀηδόνια,
 Βρίσκω λημέρια ἀπίτητα, κι' ὅλα χορταργιασμένα,
 καὶ κάθουμι καὶ τὰ ρωτῶ, κάθουμι καὶ τοὺς λέγω·
 « Βουνὰ ψηλὰ τοῦ Λιονταρίου μὲ τὰ πολλὰ λημέρια,
 τοὺς κλέφταις τί τοὺς κάματε, τοὺς Κολοκοτρωναίους,
 πῶχουν τ' ἀσήμια τὰ πολλὰ καὶ τὰ χρυσὰ γελέκα·
 Οὐδὲ στὴν Πιάνα φάνηκαν οὐδὲ καὶ στὸ Βαλτέτσι.
 Μᾶς τὸ πανε σὺν ψέμματα, μᾶς τό παν σὺν ἀλήθεια
 μᾶς τό παν πῶς ἀρρώστησεν ὁ γέρω καπετάνιος,
 καὶ τὰ μπουλούκια σκόρπισαν καὶ πῆραν ἄλλους δρόμους.

Ὁ Θεωδωράκης ὁ Κολοκοτρώνης πρὶν ὑπενδρευθῆ εἰς τὸ Λεοντάριον εἶχε καταστῆ χάρις εἰς τὴν ἀνδρείαν του, τὴν εὐμορφίαν του, τ' ὄνομά του, ὁ σκοπὸς πολλῶν ἐρώτων. Ἀρκετὰ κορίτσια τὸν ἤ-

γάπησαν· μία δ' ἐξ αὐτῶν ἡ Γιωργοῦλα, ξακουστὴ, ἀπεθανατίσθη εἰς τὸ κατωτέρω δημοτικὸν ᾄσμα τοῦ Δ. Κ. Βαρδουσιώτη·

Τρίζ' ἡ ἀνεμοδοῦρά σου,
 — Μωρ' Γιωργοῦλά μου,
 καὶ πάει σὺν τ' ἀηδόνι,
 — στρατηγὲ Κολοκοτρώνη —
 Μώροχ' τὴν τὴν βουλιάρα σου.
 — μωρ' Γιωργοῦλά μου —
 Μὴν τὸ πάη σὺν τ' ἀηδόνι,
 — στρατηγὲ Κολοκοτρώνη —
 Δὲν ξερω τὰ ζακόνια της.
 — μωρ' Γιωργοῦλά μου —
 πῶς πάνι, πῶς μωρώνει.
 — στρατηγὲ Κολοκοτρώνη —
 — Βάντ' της μπαμπάκι σὺν πολὺ
 καὶ φέρ' τηνε γιομάτχ,
 — Ἐκνθὴ καὶ μαυρομμάτα ! —

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἐνέδρα κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη. — Τὸ ἄτιμον
 σχέδιον τοῦ Κιτρινιάρη.

Ὁ Θεωδωράκης καὶ οἱ λοιποὶ Κολοκοτρωναῖοι, ὅταν διετέλουν ὄπλαρχηγοὶ εἰς τὸ Λεοντάρι καὶ τὴν Καρύταιναν μετεβαιναν συχνάκις, ἰδίως δὲ κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτὰς καὶ τὰς σημαντικὰς ἡμέρας εἰς τὴν Μάνην, εἰς τὴν Καστανιά, ὅπου εἶχον τὰς οἰκογενείας των. Πολλάκις δὲ κατὰ τὴν μετάβασιν των εἰς Μάνην ὁ Θεωδωράκης ὁ Κολοκοτρώνης προσεκαλεῖτο ἀπὸ τὸν ὄπλαρχηγὸν Μπέην Κουμουνησιώτη εἰς βοήθειάν του. Τὰ οἰκογενειακὰ μίσση ἐξηκολούθουν καὶ

κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Μάνη ἀνερριπίζοντο δὲ ἐκάστοτε καὶ ἐπροκάλουν αἱματηρὰς συγκρούσεις μεταξύ τῶν διαφόρων οἰκογενειῶν.

Εἷς ἐκ τῶν καπεταναίων τῆς Μάνης, ὁ Κωνσταντῆς ὁ Δουράκης, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπιστηθιωτέρους φίλους τοῦ πατρὸς τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη ἦλθεν εἰς ἔριδα καὶ ἤνοιξε πόλεμον μὲ τοὺς ἐχθρούς του Κιτρινιαραίους.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὅταν ἔμαθε τοῦτο ἔσπευσε μὲ τοὺς ἰδικούς του νὰ βοηθήσῃ τὸν φίλον τοῦ πατέρα του, τὸν Κωνσταντῆν Δουράκην.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι οἱ Δουράκηδες μὲ τοὺς Κιτρινιαραίους ἦσαν ἐξάδελφοι.

Εἷς μίαν ἀπὸ τὰς πολιορκίας τὰς ὁποίας εἶχον κάμει οἱ Δουράκηδες κατὰ τῶν Κιτρινιαραίων οἱ τελευταῖοι ἐστενοχωρήθησαν τόσο πολύ ὑπὸ τῶν πολιορκητῶν των, ὥστε τοὺς παρήγγειλαν ὅτι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ παραδοθῶσιν, ἐζήτησαν ὁμῶς νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐδέχθη καὶ ἀνύποπτος προύχωρησε καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν πόρταν τοῦ Πύργου, ὅπου ἦσαν κλεισμένοι οἱ Κιτρινιαραῖοι.

Ὁ Νικολάκης ὁ Κιτρινιαρῆς, ὁ μεγαλύτερος ἐξ ὄλων πολὺ δόλιος δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ παραδοθῇ, ἀλλὰ νὰ φρονεύσῃ ἐξ ἐνέδρας τὸν Θεοδωράκην.

Ὅταν ὁ Κολοκοτρώνης ἔφθασεν εἰς τὴν πόρταν, ἐβγήκε ὁ Νικολάκης ὁ Κιτρινιαρῆς ἕως τὴν πόρταν καὶ εἶχε βάλῃ τοὺς ἀνθρώπους του ὠπλισμένους μέσα εἰς τὸν πύργον.

Μόλις ἤνοιξεν ἡ πόρτα καὶ εἶδαν τὸν Κολοκοτρώνην οἱ ἄνθρωποι τοῦ Κιτρινιαρῆ ἔρριψαν κατ' αὐτοῦ ἐξ πυροβολισμούς.

Εὐτυχῶς διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Γένος ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε σταθῆ πρὸς τὴν ἄκραν τῆς πόρτας, διότι ἐὰν εὑρίσκετο εἰς τὸ μέσον αὐτῆς θὰ ἐφρονεῦε το.

Ὁ Κολοκοτρώνης μόλις εἶδε τοὺς πυροβολισμούς, διὰ νὰ μὴ φονευθῇ, ἔπεσε χαμαὶ κάτωθεν τοῦ θολωτοῦ μέρους τῆς πόρτας τοῦ πύργου.

Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Κολοκοτρώνη μόλις εἶδον πίπτοντα τὸν ἀρχηγόν

των, ὑπέθεσαν ὅτι ἐφρονεῦθη οὗτος καὶ ἀπεφάσισαν νὰ σκοτώσῃ τὸς συγγενεῖς τοῦ Κιτρινιαρῆ, ἄλλοι ὁμῶς ἠμπόδισαν αὐτούς καὶ ἀπεφάσισαν νὰ σώσουν τὸν Θεοδωράκην.

Ὁ ἀδελφὸς τότε τοῦ Κιτρινιαρῆ ἔσπευσε νὰ σώσῃ ἐκ τῆς δυσχεροῦς θέσεως, εἰς ἣν εὑρίσκετο, τὸν Θεοδωράκην. Ὁ Γέρω τοῦ Μωρηᾶ ἐπῆρε τότε τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κιτρινιαρῆ εἰς τὸν ὦμον καὶ οὕτω προφυλαγμένος ἐσώθη καὶ ἔφθασεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους του.

Ἄμα ἐνύκτωσεν, ὁ Κολοκοτρώνης ἐκδικούμενος διὰ τὴν ἀτιμὸν ἐνεδραν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔκαμεν ὁ Νικολάκης ὁ Κιτρινιαρῆς, ἔβαλε φωτιὰ εἰς τὸν Πύργον καὶ οἱ πολιορκούμενοι παραδόθησαν. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κιτρινιαρῆ, ὅστις ἔσωσε τὸν Κολοκοτρώνην, ἦτο μαζῇ μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Γέρω τοῦ Μωρηᾶ.

Ὅταν οἱ Κιτρινιαρῆδες ἐπαραδόθησαν οἱ ἀδελφοὶ των, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μὲ τὸν Κολοκοτρώνην, εἶπον εἰς αὐτὸν νὰ τοὺς κάμῃ ὅ,τι θέλει διὰ τὴν ἀπιστίαν, τὴν ὁποίαν τῷ ἔκαμον.

Ὁ Κολοκοτρώνης μεγαλόψυχος ἀπήντησεν.

— Ἀφοῦ ὁ Θεὸς μὲ ἐρύλαξε, τοὺς χαρίζω τὴν ζωὴν.

Μετὰ τινὰς μῆνας ἡ Μάνη ἐφθόνησε τὸν Μπέη Κουμουντουράκην, μετέβη δὲ εἰς τὴν Μάνη καὶ ὁ Σερεμέτ Μπέης διὰ νὰ βάλλουν ὡς καπετάνον τὸν Ἀντωνόμπεη τὸν Γρηγοράκην.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Κολοκοτρώνης εὑρίσκετο εἰς τὰς Καλάμας μὲ τοὺς ἀνθρώπους του· ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε μόνον δεκαοκτώ. Οἱ ἀντίθετοι τοῦ Κουμουντουράκη ἠμπόδιζαν πάσῃ ἐνεργείᾳ τὸν Κολοκοτρώνην νὰ βοηθήσῃ τὸν Κουμουντουράκην, ἀλλ' αὐτὸς ἀπήντησεν

— Ἐγὼ δὲν μπορῶ παρὰ νὰ βοηθήσω τὸν Κουμουντουράκην, διότι εἴμεθα φίλοι.

Ἄμα ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν οἱ Μανιάται, οἱ ἀντίθετοι, τοῦ Κουμουντουράκη συνεκεντρώθησαν, καὶ περὶ τοὺς 3,000, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦσαν ἀρκετοὶ Τεῦρκοι, ἐξεκίνησαν κατὰ τοῦ Κουμουντουράκη.

Ὁ Κολοκοτρώνης μόλις εἶδε τὸν μέγαν αὐτὸν ἀριθμὸν συνεβού-

λευσε νὰ μὴ ὑποχωρήσουν πρὸς τὴν Μάνην, ἀλλὰ νὰ καταλάβωσι τὸν τέσσαρας ὥρας μακρὰν τῶν Καλαμῶν κείμενον πύργον τοῦ Κουμουντουράκη, ὅπου νὰ ὀχυρωθῶσιν.

Δὲν ἐπρόφθασαν ὁμῶς νὰ πιάσουν τὸν πύργον ὅταν τοὺς ἐπετέθησαν οἱ Καπετανάκηδες καὶ ἄλλοι Μανιάταις.

Ἡ μάχη ἦτο κρατερωτάτη. Οἱ ὀλίγοι ὀπαδοὶ τοῦ Κουμουντουράκη δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιστῶσι καὶ ὑπεχώρησαν ὑποστάντες ἀρκετὰς ζημίας.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐτραυματίσθη, τὸ ἄλογόν του ἐφονεύθη, ἀρκετὰ δὲ λάφυρα περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν ἀντιθέτων.

Ὑποχωροῦντες οἱ νικημένοι φέροντες μαζῇ τῶν πληγῶμένων καὶ τὸν Κολοκοτρώνην κατώρθωσαν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν Πύργον.

Τὸ τραῦμα τοῦ Κολοκοτρώνη ἦτο σοβαρὸν καὶ ὁ Γέρωσ τοῦ Μωρηᾶ ἠναγκάσθη νὰ στείλῃ ἐπιστολὴν εἰς τοὺς πατρικοὺς του φίλους Παναγιώτην Μούρτζινον καὶ Χριστέαν, οἱ ὅποιοι εὕρισκοντο εἰς τοὺς ἀντιθέτους, νὰ φροντίσουν μὲ κάθε συμβιβασμὸν νὰ κατωρθώσῃ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ πύργου καὶ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Μάνην ὅπως θεραπεύσῃ τὴν πληγὴν του.

Οἱ Μούρτζινοι διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν παράκλησιν τοῦ Θεοδωράκη μετέβησαν εἰς τὸν Σερεμέτ-μπέην καὶ τοῦ εἶπον ὅτι διὰ νὰ κατορθώσουν νὰ ἀδυνατίσῃ ὁ Κουμουντουράκης, πρέπει ν' ἀφήσουν ἐλευθέρους νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν πύργον τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοὺς κλέφτας του.

Μὲ τὴν ἔντεχνον αὐτὴν πρότασιν ἐπεισαν τὸν Σερεμέτ μπέην καὶ ἐπέτρεψε νὰ ἐξέλθῃ ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τοὺς ἀνθρώπους του ἀπὸ τὸν πύργον.

Ὅταν ὁ Κολοκοτρώνης ἐξήρχετο ὁ Κουμουντουράκης τοῦ ἀνεκόνωσεν ὅτι ὁ Πετούνης τοῦ εἶπε ἐκ μέρους τοῦ Στρεμέτ μπέην νὰ προσκυνήτουν καὶ δὲν θὰ πάθουν τίποτε.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὅστις ἐγνώριζε πολὺ καλὰ τὸν Πετούνην εἶπεν εἰς τὸν Κουμουντουράκη καὶ τοὺς ἀνθρώπους του·

— Ὅταν ἔλθῃ ὁ Πετούνης νὰ μὴ τὸν ἀκούσετε, ἀλλέως θὰ σὰς φάγῃ μὲ ἀπιστία!

Ὁ Κουμουντουράκης δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ παρεδόθη.

Μόλις παρεδόθη ἤχθη σιγμάλωτος ἐπὶ τῆς Τουρκικῆς φρεγάδας. Τότε ἐνεθυμήθη τὰς συμβουλὰς τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀλλ' ἦτο πολὺ ἄργά.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπῆγε εἰς τὴν οἰκογένειάν του καὶ ἀφοῦ ἐθεράπευσε τὴν πληγὴν του μετέβη καὶ πάλιν εἰς τὴν Μάνην ὅπου ἀνέλαβε τὸ ἀριματωλίκι του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τουρκικὸν φερμάνι νὰ σκοτωθοῦν ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Πετμεζᾶς.

Ὅταν ὁ Γέρω Κολοκοτρώνης εὕρισκετο εἰς τὴν Μάνην ὡς ὀπλαρχηγὸς τοῦ ἔγραψεν ἐκ Καρυταίνης οἱ πρεστοὶ τοῦ τόπου καὶ ὁ κύρ Γιάννης (Διλιγιάννης) καὶ τοῦ ἔλεγον ὅτι δὲν εἶναι καλὸν νὰ κινδυνεύῃς εἰς τὴν Μάνην καὶ θὰ κάης καλὰ νὰ φέρῃς τὴν φαμίλιάν σου εἰς τὴν Καρύταιναν.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἤκουσε τὴν συμβουλὴν αὐτὴν καὶ μὲ τὰ παιδία του μετέβη εἰς τὴν Καρύταιναν καὶ ἐκατοίκησεν εἰς τὸ χωρίον Στεμνίτσαν.

Ἦτο τὸ ἔτος 1802 ὅτε καλοθεληταὶ διέβαλον τόσον ἐντέχνως τὸν Κολοκοτρώνην ὥστε ἐξεδόθη Σουλτανικὸν φερμάνιον διὰ τοῦ ὁποίου ἐδίδετο παραγγελία νὰ συλληφθοῦν ἢ νὰ φονευθοῦν ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Πετμεζᾶς.

Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ φερμανίου αὐτοῦ, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ

ὁποίου καθίσταντο ὑπεύθυνοι οἱ κατὰ τύπους κοτζαμπασίδες, συνετέλεσε κατὰ μέγα μέρος ὁ Βοϊβόδας τῶν Πατρῶν.

Ἄμα ἐξεδόθη τὸ φερμάνιον ὁ Πασᾶς τῆς Τριπόλεως ἐκάλεσε τὸν πατέρα τοῦ Ζαΐμη καὶ τὸν κύριον Γιάννη (Διλιγιάννη) νὰ μεταβῶσι παρ' αὐτῷ. Ὁ Ζαΐμης μετέβη εἰς τὴν Τρίπολιν ἀνύποπτος, ὁ Διλιγιάννης ὅμως ἐφοβεῖτο νὰ ὑπάγῃ καὶ ὁ Πασᾶς ἠναγκάσθη νὰ τοὺς ὀρκισθῇ ὅτι δὲν εἶναι τίποτε δι' αὐτούς. Τότε μετέβη καὶ ὁ Διλιγιάννης καὶ ὁ Πασᾶς τοὺς ἀνέγνωσε τὸ φερμάνι, ἐζήτησε δὲ παρ' αὐτῶν νὰ κατορθώσουν νὰ τοῦ παραδώσουν καὶ τοὺς δύο.

Ὁ Ζαΐμης καὶ ὁ Διλιγιάννης ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Πασᾶ νὰ τοὺς δώσῃ διορίαν διὰ νὰ κατορθώσουν νὰ ἐπιτύχουν τὴν προσταγὴν του, διότι καὶ οἱ δύο, τοῦ εἶπον, καὶ ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Πετμεζᾶς, εἶναι πολὺ ἄγριοι ἄνθρωποι.

Εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ Πετμεζᾶς ἠδύνατο εὐκολώτερον νὰ συλληφθῇ ἢ νὰ φονευθῇ διότι μετέβαινε καθημερινῶς εἰς τὰ Καλάβρυτα, ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης ἦτο δύσκολον διότι δὲν μετέβαινε εὐκόλως εἰς τὴν Καρύταιναν. Ἐγένετο λοιπὸν σκέψις μεταξὺ τῶν δύο προεστῶν, τοῦ Ζαΐμη καὶ τοῦ Διλιγιάννη, νὰ φροντίσουν πρῶτον διὰ τὸν Θεοδωράκη καὶ ἔπειτα διὰ τὸν Πετμεζᾶν.

Ὁ Διλιγιάννης τότε ὤρκισε δύο προεστοὺς τῆς Καρυταίνης, νὰ σκοτώσουν τὸν Κολοκοτρώνην, οἱ ὅποιοι ἐζήτησαν καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ προεστοῦ Βελεμβίτζα, οὗτος ὅμως ἠρνήθη, τοὺς εἶπε δέ·

— Δὲν τὸν βλέπω καλὸν τὸν σκοτωμὸν τῶν δύο αὐτῶν ἀνθρώπων. Θὰ χαλάσουμε τὸ βιλαέτι.

Ἄφου ἀπέτυχαν μὲ τοὺς προεστοὺς, ἔφεραν εἰς τὴν Καρύταιναν ἕνα Μπουλούμπαση μὲ ἄρκετους Ἀρβανίτας.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἀμέσως ὑποπτεύθη ὅτι ὁ Μπουλούμπασης ἐκλήθη δι' αὐτὸν, παρήγγειλε δὲ εἰς τοὺς προεστοὺς τῆς Στεμνίτσης ὅτι δὲν θὰ γίνῃ ἡ γνώμη των μ' ὅλην τὴν πρόσκλησιν τοῦ Μπουλούμπαση.

Ὁ Κολοκοτρώνης εὕρισκετο ἔξωθεν τῆς Στεμνίτσης, ὅταν εἷς ἐκ

τῶν προεστῶν, ὁ Ἀναγνώστης Μπακάλης ἀπὸ τὸ Γκαργενίκο τὸν εἰδοποίησεν ὅτι οἱ Τοῦρκοι εἶναι ἔτοιμοι νὰ τῷ ἐπιτεθῶσι καὶ νὰ λάβῃ τὰ μέτρα του.

Ἡ εἰδησις ἦτο ἀληθής.

Ὁ Μπουλούμπασης περὶ τὴν ἑσπέραν μὲ δικασίους στρατιώτας ἐπρόφθασε τὸν Κολοκοτρώνην μὲ τοὺς τεσσαράκοντα ὀπαδοὺς του εἰς τὴν Κερπενήν, κατώρθωσεν ὅμως ὁ Κολοκοτρώνης ἄμα ἐνύκτωτε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ χωριὸν καὶ νὰ μεταβῇ εἰς ἕνα μοναστήρι εἰς τὴν Κερνίτζα, ἐκεῖθεν δὲ ἐγένετο ἄφρακτος ἀνελθὼν εἰς ἀπόκρημνα βουνά, ὅπου δὲν ἠδύναντο οἱ Τοῦρκοι νὰ τὸν κυνηγήσουν.

Εἰς τὰ Καλάβρυτα κατώρθωσαν καὶ ἐσκοτώσαν τὸν Πετμεζᾶν, ἀπέστειλαν δὲ τὴν κεφαλὴν του εἰς τὴν Τρίπολιν.

Μόλις ἔμαθε τοῦτο ὁ Κολοκοτρώνης ἐρρίφθη κατὰ τῶν Τοῦρκων εἰς τὰ Μαγούλιανα, τοὺς ὁποίους καὶ ἐσκοτώσε, ἐπυρπόλησε δὲ τὰ χωρία των. Οἱ προεστοὶ τότε τῆς Στεμνίτσης ἔβαλαν τὸν ἐκ τῶν προεστῶν γέρω Κόλιαν (Κολιόπουλον) νὰ ἔλθουν εἰς συμβιβασμὸν μὲ τὸν Κολοκοτρώνην. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐδέχθη τοῦτο, ἡσύχασε καὶ ἀνέλαβε πάλιν τὸ ἄρματωλικόν.

Παρήλθεν περὶ τοὺς τρεῖς μῆνας ὅταν ὁ Διλιγιάννης καὶ πάλιν ἤθελε νὰ σκοτώσῃ τοὺς Κολοκοτρωναίους εὔρε δὲ τὸν ἐξῆς τρόπον. Εἶχε φίλον εἰς τοῦ Λάλα τὸν Χασάναγα Φιδᾶ, τὸν ὁποῖον ἔπεισε νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν Κολοκοτρωναίων, ἐπειδὴ ἦσαν ἄρματωλοί.

Οἱ Κολοκοτρωναῖοι εἶχον τὰς οἰκογενείας των εἰς τὸ χωριὸν Παλουμπα ὅταν ὁ Γέρω Κόλιας τοὺς εἰδοποίησεν ὅτι μετέβαινον ἐναντίον των οἱ Λαλαῖοι μὲ τὸν Χασάναγα Φιδᾶ.

Ἦτο ἡ 7 Μαρτίου τοῦ 1804 καὶ ὁ Κολοκοτρώνης εὕρισκετο μὲ τοὺς ἀνθρώπους του εἰς ἕν χωριὸν λεγόμενον Τουρκοκερπενή.

Οἱ Τοῦρκοι περὶ τοὺς τετρακοσίους διηρέθησαν εἰς δύο ἰσα κατ' ἀριθμὸν σώματα καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Κολοκοτρωναίων ἀπὸ δύο διευθύνσεις περὶ τὴν πρῶταν δὲ τῆς 7 Μαρτίου ἐπολιόρησαν τὸ χωριόν.

Ἄμα ἐχάρξεν ἡ αὐγὴ ὁ Κολοκοτρώνης εἶδε τοὺς Τούρκους καὶ ἄρχισε μὲ τοὺς ἰδικούς του, οἱ ὅποιοι ἀνήρχοντο εἰς 38, τὸ τουφέκι. Οἱ Τούρκοι ἐπετέθησαν μετὰ λύσης. Ἔβλεπε δὲ ὁ Κολοκοτρώνης ὅτι ἡ θέσις του ἦτο δυσχερής.

Πρόεβη τότε εἰς τὸ ἐξῆς τέχνασμα. Ἐδωσε τὰ ρυχά του εἰς τὸν ψυχογιόν του καὶ παρήγγειλεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους του νὰ κινηθοῦν γλήγωρα ὅπως πιάσουν τὴν ράχιν, ἀλλὰ κατέστη ἀδύνατον ν' ἀνέλθουν ἐπὶ τῆς ράχως.

Κατὰ τὴν κίνησιν των ταύτην βροχηδὸν αἱ σφαῖραι τῶν Τούρκων ἐπιπτον κατ' αὐτῶν. Τινὲς ἐκ τῶν Τούρκων γνωρίζοντες τὴν ἐνδυμασίαν τοῦ Κολοκοτρώνη ἐπυροβόλουν κατὰ τοῦ φέροντος αὐτὴν ψυχογιοῦ του.

Ὅκτώ βολαὶ εὔρον τὸν ψυχογιόν καὶ τὸν ἐφόνευσαν. Κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν ἐπληγώθη καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κολοκοτρώνη Ἰωάννης.

Ἄφου δὲν κατώρθωσαν νὰ πιάσουν τὴν ράχιν ἐκλείσθησαν σὲ τρία σπήτια ὀπίθεν ἐμάχοντο κατὰ τῶν τετρακοσίων Τούρκων.

Περὶ τοὺς δέκα ἐκ τῶν ἀκολουθούντων τὸν Κολοκοτρώνην ἐφινεύθησαν, ἐκ τῶν Τούρκων δὲ περὶ τοὺς ἐξήκοντα. Ὅλην τὴν ἡμέραν διήρκεσεν ἡ μάχη.

Τὸ ἐσπέρας ὅταν ἐσκοτίνιασεν ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τοὺς ἀνθρώπους του ἔκαμεν ἠρωϊκὴν ἐξοδὸν καὶ χωρὶς νὰ σκοτωθῆ κανεὶς, ἐπωφελούμενοι τοῦ σκότους, ἔφυγαν.

Οἱ Τούρκοι τὴν πρωΐαν ἠνιόησαν τὴν φυγὴν τοῦ Κολοκοτρώνη.

Εἰς τὰ 1805 ὁ Κολοκοτρώνης διεπεραιώθη εἰς τὴν Ζάκυνθον.

Τὰ κατωτέρω δημοτικὰ ᾄσματα ἀναφέρονται εἰς τὰ ἀνωτέρω συμβάντα:

Οἱ γέροντες καὶ αἱ προεστοὶ καὶ οἱ προὔχοντες τοῦ τόπου
Πιάνουν καὶ γράφουν μιὰ γραφὴν στὸ Βασιλεῖα, στὴ Ἡόλι.

«Σὲ σὲν' ἀφέντη Βασιλεῖα, σὲ σένανε βεζύρη.

Οἱ κλέφταις ποῦ εἶναι στὸ Μωριᾶ εἶνε καὶ βασιλιάδες.

Ὁ Θεωδωρῆς εἶν' βασιλεὺς κι' ὁ Γιάννης εἶν' βεζύρης

Ὁ στρατηγὸς

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΛΑΠΟΥΤΑΣ (ἢ ΚΟΛΙΟΠΟΥΛΟΣ)

Κι' ὁ Γεώργιος ἀπὸ τὴν Ἀητὸ εἶνε Κατῆς καὶ κρένει». Ὁ Βασιλεὺς σὰν τ' ἄκουσε πολὺ τοῦ κακοφάνη.

Εὐθὺς φερμάνι ἔβγαλε καὶ στὸ Μωρητᾶ τὸ στέλνει, τοὺς κλέφταις νὰ σκοτώσουνε, τοὺς Κολοκοτρωναίους.

Ἄλλο ἄσμα:

Τὸ μάθατε τ' ἐγένηκε τὸ φετεινὸ χειμῶνα
δὲν ἐγένη στὸν αἰῶνα.

Πιάνουν καὶ κάνουν μιὰ γραφὴ παπάδες ἀπὸ γερόντοι
μετ' τὸν βασιλιά ἔς τὴν Πόλι.

«Ἄδ' κ' ἀφέντη βασιλιά, ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνη
τὸ ζορμπᾶ, τοῦ μᾶς σκοτώνει».

Κι' ὁ βασιλεὺς, ποὺ τᾶκουσε πολὺ τοῦ βαρυφάνη,
κ' εὐθὺς φερμάνι βγάνει.

«Σ' ἐσᾶς, πασσάδες τοῦ Μωρητᾶ, ραγιαδες Μωραΐταις,
Οἱλοὶ ἔς τᾶρματα νὰ βγῆτε,

Τοὺς κλέφταις γιὰ νὰ πιάσετε, τοὺς Κολοκοτρωναίους,
καὶ τοὺς τρεῖς καπεταναίους».

Κ' οἱ κλέφταις ποὺ τ' ἀκούσανε τοὺς πῆγαν τὰ μαντάτα
τότε βάλανε μπαϊράκια.

Κάτω ἔς τοὺς κάμπους πῆγανε, σ' τοὺς κάμπους κατεβαίνουν,
μὲ τὰ τοῦμπάνα χωρεύουν

Ὁ Γεώργιος πκε ἔς τὴν Αἰμιαλὸ κι' ὁ Γιάννος πκε ἔς τὴν Πιάνη,
ἔς τὴν παλαιὰ του φιλενάδα,

Κι' ὁ Θεωδωράκης ὁ ζορμπᾶς σὲ βάρκα πκε καὶ μπῆνει
καὶ ἔς τὴ Ζάκυνθο πηγκίνει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Ὁ Κολοκοτρώνης καλεῖται νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντος.

Ὅταν ὁ Κολοκοτρώνης μετέβη εἰς τὴν Ζάκυνθο ὁ Ρωσσογαλλικὸς πόλεμος εἶχεν ἀρχίσει. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας Ἀλέξανδρος ἀπέστειλεν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐκάλεε αὐτοὺς νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰ στρατεύματά του.

Ἐντὶ τούτου τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ συνετάχθη ἀναφορὰ πρὸς τὸν Τσάρον, τὴν ὁποῖαν ὑπέγραψαν οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ Σουλωῖται καὶ οἱ Ρουμελιῶται, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο εἰς τὴν Πάργαν. Διὰ τῆς ἀναφορᾶς ταύτης ἐζητεῖτο βοήθειαι ἐκ μέρους τοῦ Τσάρου πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Τῇ ἐνεργείᾳ δὲ τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ ἐνεγράφησαν 5,000 Πελοποννήσιοι, ἔτοιμοι νὰ δράζωσι τὰ ὄπλα ὑπὲρ τῆς πατρίδος των.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐν Ζακύνθῳ ἐπισκέφθη τὸν ἀρχηγὸν τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Πελοποννησίων, τῶν Σουλωτῶν καὶ τῶν Ρουμελιωτῶν.

Ὁ Ρῶσος ἀρχηγὸς ἔμως ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην ὅτι ὅπως ἀπιθετος εἶναι ἡ διαταγὴ τὴν ὁποῖαν ἔχει ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα.

— Ὁ Τσάρος μὲ διέταξεν, τοῦ εἶπε, ν' ἀποδεχθῶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων ὅτους Ἕλληνας θέλουν νὰ ὑπάγουν νὰ πολεμήσουν ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντος.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμῶς τοῦ ἀπήντησεν:

— Ὅσον διὰ τὸ μέρος μου δὲν ἐμβάινω εἰς τὴν δούλευσιν (δηλαδή οἱς τὴν Ρωσικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν). Τί ἔχω νὰ κάμω ἐγὼ μὲ τὸν Ναπολέοντα; Ἄν θέτετε ὁμῶς στρατιώτας διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν πατρίδα μας σὲ ὑπόσχομαι καὶ πέντε καὶ δέκα

χιλιάδας στρατιώτας. Μίαν φορὰν ἐβαπτισθήκαμε μὲ τὸ λάδι, βαπτίζομεθα καὶ μίαν μὲ τὸ αἷμα καὶ ἄλλην μίαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μας.

Ἡ αἴτησις τοῦ Κολοκοτρώνη δὲν ἦτο φυσικῶς δυνατὸν νὰ γείνη δεκτὴ.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἔμεινε περὶ τὰς δέκα πέντε ἡμέρας εἰς τὴν Ζάκυνθον, ἔμειναν ὁ Γιάννης ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Νικήτας ὁ ἀνεψιὸς των καὶ 28 σύντροφοί των. Τὰ λοιπὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ἐνεγράφησαν καὶ ἀνεχώρησαν διὰ τὴν Νεάπολιν.

Μόλις εἶδον τὰ κινήματα αὐτὰ τῶν Ἑλλήνων οἱ Τοῦρκοι υπέγραψαν καὶ ἀπέστειλαν ἀναφοράς εἰς τὸν Σουλτάνον, ἐν αἷς ἐξήγουν εἰς αὐτὸν τὰς ὑπονοίας των περὶ ἐπαπειλουμένης ἐπαναστάσεως ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Σουλτάνος μόλις ἔμαθε ταῦτα ἀπεφάσισε νὰ προβῆ εἰς τὴν σφαγὴν τῶν Χριστιανῶν.

Τὴν ἀπόφασιν τοῦ Σουλτάνου ἔμαθεν ὁ Πατριάρχης καὶ ἐζήτησε νὰ παρουσιασθῆ εἰς αὐτόν.

Ὁ Σουλτάνος τὸν ἐδέχθη.

Ὁ Πατριάρχης τῷ παρετήρησεν ὅτι ἡ ἀπόφασίς του δὲν εἶναι δίκαια. Τί πταίει ὁ λαός; τῷ εἶπεν· πρέπει νὰ σκοτώσωμεν τοὺς πρωταιτίους, τοὺς κακοὺς.

Ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ Πατριάρχου ἀνέστειλε τὴν ἀπόφασιν τῆς σφαγῆς τῶν Χριστιανῶν καὶ ἀπεφασίσθη νὰ φονευθῶσιν οἱ καπεταναῖοι, οἱ λεγόμενοι κλέφταις καὶ οἱ καπεταναῖοι τῶν καραβιῶν οἱ ὅποιοι ἠδύναντο νὰ ὑποκινήσουν ἐπανάστασιν μίαν ἡμέραν, ἐξεδόθη δὲ τὸ πρῶτον Σουλτανικὸν φερμάνι νὰ σκοτώσουν τοὺς κλέφτας.

Συνάμα ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἐξεδόθη ἀφοριστικὸν ἐγγράφον, δι' οὗ ἐκαλεῖτο ὁ λαός τῆς Πελοποννήσου νὰ ἐγερθῆ κατὰ τῶν κλεφτῶν. Οὕτω ἐκινήθηκεν ἡ Πελοπόννησος, καὶ Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι, κατὰ τῶν Κολοκοτρωναίων.

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1806 ἀπεστάλη ἡ Σουλτανικὴ διαταγὴ καὶ γενικὴ ἐγένετο καταδίωξις τῶν Κολοκοτρωναίων. Ὁ Θεωδωράκης ὁ

Κολοκοτρώνης εἶχε τότε μαζὴν τοῦ ἑκατὸν πενήντα πολεμιστάς.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω ἀναφέρεται καὶ τὸ ἐξῆς σχετικὸν τραγοῦδι.

Προῖες τὸ βράδυ πέραγα ἀπ' τὰ βουνὰ τῆς Πιάνης
 πῶχουν τὰ πεῦκα τὰ πολλὰ καὶ τὰ πολλὰ λιμέρια,
 πῶχουν τοὺς κλέφταις τοὺς πολλοὺς, τοὺς Κολοκοτρωναίους.
 Κι' ἀκού' τὸ γέρο Θεωδωρῆ νὰ λέη 'ς τὰ παλληκάρια.
 »Παιδιά μ', ἦλθε ὁ χινόπωρος, παιδιά μ' ἦλθε ὁ χειμῶνας.
 ἐχιονισθῆκαν οἱ κορφαῖς, κρουστάλλιασαν οἱ βρύσσαις,
 πέσαν τὰ φύλλ' ἀπ' τὰ κλαργιά, ξισκιώσαν τὰ λιμέρια.
 Παιδιά μου νὰ χωρίσωμε, νὰ γίνωμε μπουλούκια.
 Σὺρτ' ἄλλοι 'ς τ' Ἀρκουδόρρεμα, κι' ἄλλοι κατὰ τὸν κάμπο,
 νὰ ἔρῃτε φίλους μας παληροὺς, νὰ βρῆτε καὶ κουμπάρους.
 Κ' ἐγὼ θὰ πάω 'ς τὴ Ζάκυνθο, νὰ σμιζῶ μὲ τοὺς Φράγκους,
 ὅσο νὰ ξεπεράσωμε τὸ φετεινὸ χειμῶνα.
 Κ' ἐπεὶ σὰν πάρη ἡ ἀνοιξὶς καὶ λυώσουνε τὰ χιόνια.
 κι' ἀνοίξη ὁ γράβος κ' ὄξυά, κ' ἰσκιώσουν τὰ λιμέρια.
 ἐδὼ νὰ ξανασμιζῶμε ...

Κ Ε Φ Α Λ Λ Α Ι Ο Ν Ε'.

Ἡ καταδίωξις τοῦ Κολοκοτρώνη.— Ἀποχωρεῖ τῆς Πελοποννήσου

Ὁ Θεωδωράκης ὁ Κολοκοτρώνης φεύγων τὴν καταδίωξιν τῶν Τοῦρκων μὲ τοὺς ἀνθρώπους του κατέφυγεν εἰς τὸ Μοναστήρι Βελανιδιὰ, πλησίον τῶν Καλαμῶν καὶ ἀπέστειλεν ἐκεῖθεν μίαν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ἡγούμενον διὰ νὰ τοῦ ἀποστείλῃ ζωτροφίας.

Τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Κολοκοτρώνη συνέλαβον οἱ Τοῦρκοι καὶ ὁ περίφημος Ντελῆ Ἀχμέτης μετέβη μὲ 1000 ἄνδρας καὶ ἐπολιόρησεν τὸν Κολοκοτρώνη εἰς τὸ Μοναστήρι.

Μάχη τότε συνήφθη κρατερὰ. Ὁ Κολοκοτρώνης ἀκολουθούμενος ἀπὸ τοῦ ὀπαδοῦς τού μετὰ σπαθιά εἰς τὰς χεῖρας ἐπέτεθη κατὰ τῶν Τούρκων. Ἡ τολμηρὰ αὕτη ἐφοδὸς τῶν Κολοκοτρωναίων, κατέπληξε τοὺς πολιορκητάς, καίτοι ἀνήρχοντο οὔτοι εἰς διπλάσιον ἀριθμὸν καὶ ἐτράπησαν ὅλοι εἰς φυγὴν.

Ὁ Κολοκοτρώνης μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν ἀνδρὸς τοὺς ἐκυνήγησε μέχρι τῶν Καλαμῶν. Αἱ σημαῖαι τῶν Τούρκων περιῆλθον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐφονεύθησαν δὲ κατὰ τὴν μάχην ταύτην πλεῖστοι Τούρκοι, αὐτὸς δὲ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ντελῆ Ἀχμέτης ἐσώθη χάρις εἰς τὴν ὀλυποδίαν του.

Ὁ Ντελῆ Ἀχμέτης — κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ ἰδίου Κολοκοτρώνη — ἦτο περίφημος εἰς τὴν Ρούμελην, ὅπου ἐπολέμησεν ἀνδρειότατα. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς ὅμως τὸν ἐφθόνησε καὶ τὸν κατεδίωξε, κατέφυγε δὲ πρὸς σωτηρίαν του εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ὁ πασᾶς τῆς Τριπόλεως ἐπὶ μηνιαίῳ χρηματικῷ μισθῷ τοῦ ἀνέθεσε νὰ κυνηγᾷ τοὺς Ἕλληνας.

Ὅταν ἔμαθε τοῦτο ὁ Κολοκοτρώνης ἐξεκίνησεν ἐπίτηδες μετὰ 80 ὀπαδοῦς του καὶ μετέβη πρὸς συνάντησιν τοῦ Ντελῆ Ἀχμέτη διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν δυνάμιν του. Τὸν συνήντησεν εἰς τὸ Ἄκοβον, εἰς τὰ Σχμπαζίκια καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ ἐπιτεθῆ κατ' αὐτοῦ ὅταν ὁ Ντελῆ Ἀχμέτης ἔμεθεν ὅτι ὁ ἐπερχόμενος κατ' αὐτοῦ ἦτο ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ἐφοβήθηκε νὰ πολεμήσῃ.

Κατόπιν ὁ Κολοκοτρώνης, ἀροῦ εἶδε τὸν Ντελῆ Ἀχμέτην φεύγοντα μετέβη εἰς τὴν Βλαχοκερασιάν, τὴν ὁποίαν κατέστρεψε καθ' ὀλοκληρίαν. Ἡ Βλαχοκερασιά ἦτο ἰδιοκτησία τοῦ Χασεκῆ, ὁ ὅποιος ἐκδικούμενος εἶχε κάψει τὰ σπίτια τῶν Κολοκοτρωναίων.

Ἀπὸ μέρος εἰς μέρος, ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν, ἀπὸ πόλιν εἰς πόλιν, ἀπὸ χωρίον εἰς χωρίον καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον μετέδιδον τὸν τρόμον εἰς τοὺς Τούρκους ὁ Κολοκοτρώνης καὶ οἱ ὀπαδοί του.

Εἶχε μεταβῆ μίαν ἡμέραν εἰς τὸ Τζαφερεμίνι τῶν Καλαμῶν καὶ

οἱ Τούρκοι τῆς Ἀνδουτσας μόλις ἔμαθον τοῦτο συνήχθησαν περὶ τοὺς ἑκατὸν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κτυπήσουν τὸν Κολοκοτρώνη ἀλλ' ὑπέστησαν φοβερὰν ἤτταν. Μετὰ τὴν πρώτην ἐπέθεισιν τὴν ὁποίαν τοὺς ἔκαμει ὁ Κολοκοτρώνης ἐτράπησαν εἰς ἐπονείδιστον φυγὴν, θαῦμα δὲ ἰθεωρήθη πῶς ἐσώθησαν ἀπὸ τὰ σπαθιά τῶν παλληκαριῶν τῶν Κολοκοτρωναίων.

Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὸ Παληόκαστρον τοῦ Μήλα, ἀνάμεσα Μήλα καὶ Μπούγα τῆς Μεσσηνίας. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπολεμοῦσαν οἱ Κολοκοτρωνάτοι μετὰ τοῦ Τούρκου, τὸ ἑσπέρας δὲ μόλις ἐνύκτωσε κατώρθωσαν καὶ ἔφυγαν, καίτοι στενῶς πολιορκούμενοι, χωρὶς νὰ πάθῃ οὔτε εἷς.

Ὡς ἔμαθε κατόπιν ὁ Κολοκοτρώνης, εἰς τὸ Ἄκοβον, εἰς τὰ Σχμπαζίκια, ὅπου ἔφυγεν ὁ Ντελῆ Ἀχμέτης δὲν ἦτο ὁ ἴδιος αὐτοπροσώπως εἰς τὴν μάχην, ἀλλ' ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ντελῆ Ἀχμέτη.

Ὁ Ντελῆ Ἀχμέτης ὅταν ἐπέστρεψεν ὁ ἀνεψιὸς του καὶ ἔλαθε τὴν φυγὴν του τὸν ἔπτυσε διότι δὲν ἐπολέμησε, καὶ αὐτὸς τοῦ ἀπεκρίθη·

— Νὰ σὲ πάρῃ ὁ Θεὸς κιαμέ τε νὰ πολεμήσητε μετὰ αὐτοὺς καί τότε βλέπετε.

Καὶ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ντελῆ Ἀχμέτην νὰ πολεμήσῃ μαζὶ μετὰ τὸν Κολοκοτρώνη ἐξώθεν τῶν Καλαμῶν, ὅπου ἐτράπη εἰς ἐπονείδιστον φυγὴν πρὸς τὰς Καλάμας.

Εἰς τὰς Καλάμας ἔμεινεν ὁ Ντελῆ Ἀχμέτης τρεῖς μῆνας, κατόπιν δὲ μετέβη εἰς τὸν πασᾶν τῆς Τριπόλεως καὶ τῷ εἶπε·

— Πασᾶ μου, δὲν μπορῶ πρὸς νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθειαν. Δὲν μπορούμε νὰ κάμουμε τίποτε εἰς αὐτοὺς τοὺς κλέφτας, ἀλλὰ νὰ τοὺς δώσετε τὸ ἀρματωλίκι διὰ νὰ ἡσυχάσῃ ὁ κόσμος.

Καθ' ὅλον τὸ ἐπίλοιπον διάστημα τοῦ ἔτους ἐκείνου δὲν ἐγένετο νέα ἐπίθεσις κατὰ τῶν Κολοκοτρωναίων.

Ὅταν ὁ Κολοκοτρώνης ἔμαθεν ὅτι ἦλθαν εἰς τὴν Πελοπόννησον τὸ φερμάνι τοῦ Σουλτάνου καὶ τὸ Πητριάρχικόν ἀφοριστικὸν διὰ τὰ

καταδίωξιν των, συνέλεξε περί τούς 150 ὀπαδούς του καὶ τοὺς ἐπρότεινε νὰ ἀναχωρήσουν καὶ νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Ζάκυνθον.

Αὐτοὶ ὅμως μόλις ἤκουσαν ὅτι οἱ Ρῶσοι εἶχαν πάρει ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς εἶχαν μεταφέρει εἰς τὴν Νεάπολιν τῷ ἀπήντησαν ἐνὶ στόματι·

— Ἐμεῖς δὲν πηγαίνομε εἰς τὴν Φραγκιά καὶ θέλομε ν' ἀποθάνωμε ἐπάνω εἰς τὴν πατρίδα μας.

Ὁ Γιάννης μάλιστα ὁ Κολοκοτρώνης ἀπήντησεν εἰς τὸν Θεόδωράκην·

Θέλω νὰ μὲ φάγουν τὰ ὄρνια τοῦ τόπου μας.

Ὁ Κολοκοτρώνης τότε τοὺς ἐπρότεινεν ἄλλο τι· Νὰ χωρισθοῦν εἰς μπουλούκια ἀπὸ πέντε ἕως ἑξ, νὰ κρυφθοῦνε ἕως ὅτου περάσουν ὁ Ἰανουάριος, ὁ Φεβρουάριος, καὶ ὁ Μάρτιος καὶ λυώσουν τὰ χιόνια καὶ ἔπειτα νὰ συναχθῶσι καὶ πάλιν ὅπως καὶ πρότερον.

Ἄλλὰ καὶ πάλιν οἱ ὀπαδοὶ του ἠνθήθησκον νὰ ὑποτχθῶσι καὶ εἰς τὴν νέαν πρότασίν του.

— Δὲν πᾶμε, τῷ εἶπον, νὰ ἐξοδεύσωμεν τὰ λίγα γρόσια ποῦ ἔχομεν· σεῖς οἱ κηπετχνεῖοι δὲν ἔχετε ἀνάγκην διότι πέρνετε ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας.

Ὁ Κολοκοτρώνης τοὺς εἶπεν·

— Ξοδεύετε σεῖς ὅ,τι ξοδεύσατε καὶ ὅταν συναχθῶμεν τὸν Μάρτιον σὰς ἀποζημιώσω.

Αὐτοὶ ὅμως δὲν ἠνύβουν νὰ ἀκούσουν καμμίαν πρότασιν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ οὕτω ἀνεπέτασαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἀνοικτὴν καθ' ὅλας τὰς διεθύνσεις τοῦ Μωρηᾶ.

Ἡ σημαία τοῦ Κολοκοτρώνη εἶχεν ἓνα Χ, περίξ δὲ αὐτοῦ ἄστρον καὶ φεγγάρι.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐξολοθρευσιν τῶν κλεφτῶν οἱ Τούρκοι εἶχαν ὡς ἐνέχυρον αἰχμαλώτους ἐντὸς τῆς Τριπόλεως ὅλους τοὺς Κοτσαμπασίδες τῆς Πελοποννήσου. Οἱ φίλοι πάλιν τοῦ Κολοκοτρώνη, οἱ ὁποῖοι ἦσαν εἰς τὴν Μάνην, οἱ Κουμουντουρά-

κηδες, οἱ Μούρτζινοι καὶ οἱ λοιποὶ, εἶχον ἐξορισθῆ ἀπὸ τὸν Ἄντωνόμπεη Γρηγοράκη εἰς τὴν Ζάκυνθον, συνεπῶς δὲν ἠδύνατο ὁ Κολοκοτρώνης νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Μάνην.

Εἰς τὰ βουνὰ ἐπίσης δὲν ἠδύναντο νὰ καταφύγουν οἱ Κολαῖοι, διότι ἦσαν γιομάτα χιόνια, οὕτω δὲ ἠναγκάσθησαν μὲ τὴν σημαίαν των ἀναπεπταμένην νὰ διευθυνθοῦν πρὸς τὸν Ἅγιον Πέτρον.

Ὅταν ἔφθασαν παρὰ τὰ Βέρβενα ἔστειλαν εἰς τοὺς προεστοὺς τῆς κωμοπόλεως νὰ τοὺς στείλουν ψωμί καὶ ζωοτροφίας, ἀλλ' οἱ Βερβενιώται τοὺς ἀπήντησαν·

— Ἐχομε βόλια καὶ μπαροῦτι.

Τότε ὁ Κολοκοτρώνης καὶ οἱ ὀπαδοὶ του ἐρρίφθησαν κατὰ τῆς κωμοπόλεως καὶ κτεστρεψαν αὐτήν.

Ἐκεῖθεν διηυθύνθησαν πρὸς τὰ Σαμπάζικα καὶ ἀπ' ἐκεῖ κατήλθον εἰς τὸ Μοναστήρι τῆς Βελανιδιάς ὅθεν ἀπέστειλεν εἰς τὰς Καλάμας ἄνθρωπον νὰ τοὺς στείλουν ψωμί καὶ φυτίγγια.

Οἱ Καλαματιανοὶ ἐφοβοῦντο νὰ τοὺς στείλουν. Τότε ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τοὺς ὀπαδούς του ἐξεκίνησαν ὅπως εἰσέλθουν εἰς τὰς ἀλάιας διὰ νὰ κτυπήτουν τοὺς Τούρκους. Μόλις ἔμαθον τοῦτο οἱ προεστοὶ τῶν Καλαμῶν ἐξῆλθον τῆς πόλεως οἱ ἴδιοι καὶ προσέφερον εἰς τὸν Κολοκοτρώνην ζωοτροφίας καὶ φυτίγγια παρὰ τὸν Ἅγιον Ἡλίαν πλησίον τῆς Βαλανιδιάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Ἐσκοτωμὸς τῶν Κολοκοτρωναίων.

Ἀφοῦ ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τοὺς ὄπαδούς του ἔλαβον τὰς ζωοτροφίας καὶ τὰ πολεμοφόδια ἀπὸ τοὺς Καλαματιανούς, διηυθύνθησαν πρὸς τὸ Τζεφερεμίνι. Μίαν ὥραν μακρὰν ἀπ' ἐκεῖ ὅπου κατηυλίσθησαν, εἰς τὴν Σκάλαν, ἦτο ὁ κεχαγιάμπεης μὲ 2,000 Τούρκους. Τὸ ἑσπέρας μετέβησαν εἰς τὸ Ἀλιτοῦρι καὶ ἐκεῖ ἐπετέθησαν Ἀφρικανοὶ καὶ Λεονταρίταις περὶ τοὺς ἑπτακοσίους πρᾶϊ πρῶτῃ κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἐβγήκε τότε ἀμέσως οὗτος μὲ τοὺς ὄπαδούς του ἀπὸ τὸ χωρίον καὶ τοὺς ἐκυνήγησαν ἕως μιᾶς ὥρας ἀπόστασιν. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴν οἱ Κολοκοτρωναῖοι ἤχημαλῶτισαν τέσσαρας ἵππους, ἀρκετὰς ζωοτροφίας καὶ πολεμοφόδια ἐφόνευσαν δὲ πολλούς.

Ὁ Καπετάμπεης ἤκουσε τὴν μάχην ἀπὸ τὴν Σκάλαν καὶ ἔσπευσεν μὲ τὰ στρατεύματά του πρὸς βοήθειαν τῶν ἐπιτεθέντων κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη.

Οἱ Κολοκοτρωναῖοι μετὰ τῶν ὄπαδῶν των ὑπεχώρησαν ἀπέναντι τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὸ χωρίον Ἀλιτοῦρι ὅπου ἐπολέμησαν ἀμυνόμενοι καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν.

Τὸ ἑσπέρας ἅμα ἐνύκτωσεν ἔσυραν τὰ σπαθιά των καὶ ἔκαμαν ἔξοδον, διηυθύνθησαν δὲ χωρὶς νὰ ὑποσιῶσι καμμίαν ἀπώλειαν πρὸς τὰ χωρία τῆς Ἀρκαδίας· εἰς ἓν ἐκ τῶν χωρίων ὅπου διηυθύνοντο μόλις ἔφθασαν ἔμαθαν ὅτι εὐρίσκοντο ἐντὸς 300 Τούρκοι· ἕνεκα τούτου δὲν ἠδυνήθησαν νὰ λάβωσι ζωοτροφίας.

Ὁ Κεχαγιάμπεης μὲ τὰ στρατεύματά του ἅμα ἔφυγαν οἱ Κολοκοτρωναῖοι εἰσῆλθον εἰς τὸ χωρίον Ἀλιτοῦρι καὶ ἐκεῖθεν ἀκολουθοῦντες τὰ ἴχνη τῶν Κολοκοτρωναίων διηυθύνθησαν καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν

Ἀρχαδίαν καθ' ὁδὸν δὲ οἱ Τούρκοι τῇ διαταγῇ τοῦ Καπετάμπεη ἐπαλούκωναν πάντα χριστιανόν, ὃν συνήντων.

Ἀπὸ τὴν Ἀρχαδίαν οἱ Κολοκοτρωναῖοι ἐζήτησαν καίκια διὰ νὰ εἰσέλθουν καὶ ἀποβιβάσθουν εἰς τὴν Ζάκυνθον, ἀλλ' ἔμαθον ὅτι τὰ καίκια ἀπὸ τὸν Πύργον ἕως τὸ Νεόκαστρον τὰ ἔχουν ἐμποδισμένα ὅλα διὰ νὰ μὴν περάσσουν οἱ Κολοκοτρωναῖοι εἰς τὴν Ζάκυνθον.

Ἐνεκα τούτου διηυθύνθησαν οὗτοι πρὸς τὰ μεσόγεια τῆς Πελοποννήσου ἀκολουθοῦμενοι κατὰ πόδας ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι μεγάλως ἤρχισαν νὰ στενοχωροῦν αὐτούς.

Ἠναγκάζοντο νὰ ὀδοιποροῦν τὴν νύκτα καὶ νὰ πολεμοῦν τὴν ἡμέραν, ἕνεκα τούτου τινὲς ἐκ τῶν ὄπαδῶν του ἐγκατέλειψαν τὸν οκοτρώνην ὅστις ἀπέμεινε μόνον μὲ 60 ἄνδρας.

Ἐρευγαν ἀπ' ἐδῶ καὶ ἔτρεχαν ἀπ' ἐκεῖ, μὲ τὴν καταδίωξιν δὲ τὴν ὁποίαν ὑφίσταντο ἐπῆλθον ἡμέραι καθ' ἃς δὲν εἶχον οὔτε ψωμί, οὔτε φυσεία.

Τότε ὁ Κολοκοτρώνης ἐν ἑσπέρας τοὺς ἐκάλεσε γύρω του καὶ τοὺς εἶπεν :

— Βλέπετε ὅτι δὲν ἔμποροῦμεν πλέον νὰ ζοῦμε ὅλοι μαζί. Πρέπει νὰ διαμοιρασθοῦμε.

Οὕτω καὶ ἐγένετο. Καὶ ἐχωρίσθησαν λέγοντες ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον.

— Καλὴν ἀντάμωσι εἰς τὸν κόσμον τὸν ἄλλον.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐκράτησε μόνον 19 συγγενεῖς του, καὶ ἓνα καπετὰν Γεῶργο, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε ποῦ νὰ ὑπάγῃ.

Ὅσοι ἐχώρισαν ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνην δὲν ἐπέζησαν οὔτε δεκαπέντε ἡμέρας ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἀπὸ τοὺς 19 τοῦ Κολοκοτρώνη δύο πρῶτα ἐξαδέλφια του, μὴ δυνάμενα πλέον νὰ ὑποφέρουν τὴν πείναν καὶ τοὺς κόπους ἀπεχωρίσθησαν καὶ ἐκρύβησαν. Εἰς ὀλίγας ἡμέρας ὅμως τοὺς εὐρῆκαν οἱ Τούρκοι καὶ τοὺς ἐσκότωσαν.

Ὁ Κολοκοτρώνης διῆλθε τότε διὰ τῆς δημοσίας ὁδοῦ τῆς Τριπόλεως καὶ διὰ τοῦ Βαλτετσίου διηυθύνθη εἰς τὴν Καρύταιναν. Ἐπάτουν πέτρα σὲ πέτρα διὰ νὰ μὴ ἀνακαλύψουν οἱ Τούρκοι τὰ

ἴχνη των. Ἀπέξω ἀπὸ τὴν Καρύταιναν ἔμαθαν παρ' ἐνὸς βλαχοποι-
μένος ὅτι ἡ Καρύταινα ἦτο γεμάτη ἀπὸ Τούρκους. Τότε ἀπεφά-
σισαν νὰ χωρισθῶσιν εἰς τέσσαρα μπουλούκια καὶ νὰ ὑπάγουν εἰς
φίλους των νὰ κρυβοῦν.

Ὁ Ἀντώνης ὁ Κολοκοτρώνης μὲ ἕνα ἄλλον ἐκρύβηκε εἰς συγγε-
νεῖς του, ὁ Δημητράκης ὁ Κολοκοτρώνης μὲ ἄλλους τρεῖς ἐπῆγαν
εἰς τὴν Βυτίναν εἰς συγγενεῖς των, ὁ Γιάννης ὁ Κολοκοτρώνης μὲ ἄλ-
λους τέσσαρας ἐπῆγεν εἰς ἕνα χωρίον ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν Δημητσά-
ναν, ὅπου ἐκρύβησαν εἰς ἐνὸς πιστοῦ των φίλου τὴν οἰκίαν.

Ἐξ ὄλων τῶν ἀνωτέρω μόνον ὁ Ἀντώνης Κολοκοτρώνης ἐσώθη.
Τὸν Δημητράκη τὸν συνέλαβον οἱ Τούρκοι καὶ ἀφοῦ τὸν ἀπεκεφάλι-
σαν, τοῦ ἀπέκοψαν τὰς χεῖρας καὶ τὸν παρέστησαν ὡς τὸν Θεόδωρον
Κολοκοτρώνην, εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι δὲν τὸν ἐγνώριζον.

Ὁ Γιάννης ἐπροδόθη ἀπὸ ἕνα καλόγηρον καὶ τὸν συνέλαβον οἱ
Τούρκοι εἰς τὸ λιπὸν, ὅπου τὸν ἐφόνευσαν.

Ὁ Θεωδώρακης ὁ Κολοκοτρώνης μὲ ἄλλους τέσσαρας μετέβη εἰς
τὸ Πυργάκι, εἰς ἐνὸς φίλου του προεστοῦ τὴν οἰκίαν, τοῦ Παρα-
σκευᾶ. Ἐκεῖ εὔρε τὸν υἱὸν τοῦ Παρασκευᾶ, ἐπειδὴ οὗτος ἀπουσίαζεν
εἰς τὴν Καρύταιναν· εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Παρασκευᾶ εἶπεν ὁ Θεωδω-
ράκης.

— Ἐγὼ σὲς ἐφύλαγα τόσον καιρὸν, τῶρα πρέπει νὰ μὲ φυλάξετε
καὶ σεις.

Ὁ υἱὸς τοῦ Παρασκευᾶ ὠδήγησε τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοὺς
συντρόφους του νὰ κρυβοῦν εἰς μίαν τρύπαν καὶ τὸν ἔστειλεν ὁ Κολο-
κοτρώνης ἕως τὴν Βυτίναν διὰ νὰ μάθῃ τί γίνεται. Ὁ υἱὸς ὅμως
τοῦ Παρασκευᾶ ἐπῆγε καὶ εἰδοποίησε τὸν πατέρα του, ὁ ὅποιος ἔτρε-
ξεν εἰς τὴν Βυτίναν καὶ ἐπῆρεν τοὺς Τούρκους ὅπως τοὺς φέρῃ εἰς
τὴν τρύπαν διὰ νὰ πιάσουν τὸν Κολοκοτρώνην.

Ὁ καταδότης μετέβη ἐνωρίτερον τῶν Τούρκων· ἦτον ἀρματωμέ-
νος. Μόλις τὸν εἶδεν ὁ Κολοκοτρώνης τὸν ἠρώτησεν·

— Κάτι ἀρματωμένος Ζαχαρία ; Βρὲ νὰ μὴ μες ἐπρόδωσες ;

Αὐτὸς ἀπεκρίθη·

— Δὲν γίνεται αὐτό.

Δυστυχῶς ὅμως ὁ Ζαχαρίας εἶχε προδώσει τὸν Κολοκοτρώνην
καὶ μετέβη νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς Τούρκους στρατιώτας. Ὁ Κολοκοτρῶ-
νης ἠννόησε τὸν σκοπὸν του, ἐβγήκε ἀπὸ τὴν τρύπαν καὶ μὲ τοὺς
ὀπαδοῦς του ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνὸ ἔφθασεν εἰς τὴν Λαιδώραν.

Ἐκεῖ ἔμαθε τὴν καταστροφὴν τῶν ἀδελφῶν του καὶ τῶν λοιπῶν
συγγενῶν του.

Οἱ Τούρκοι ἐπειδὴ ὑπώπτευον ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης θὰ κατέφευγεν
εἰς τὸν γαμβρὸν του Κόλιαν εἰς τὴν Ζάτουαν, ἐξέδωκαν διαταγὴν
διὰ τοὺς Ψαράιους, Παλουμπαίους καὶ λοιπὰ χωρία διὰ τῆς ὁποίας
παρηγγέλλοντο οὗτοι ὅτι ἐάν σκοτώσουν τὸν Κολοκοτρώνην θὰ ἐλευ-
θεροῦντο παντὸς φόρου τὰ χωρία των ἐπ' ἀρκετοὺς χρόνους, ὅτι δὲ
ἐάν δὲν τὸν σκοτώσουν θὰ τοὺς σφάζουν ὅλους.

Ἡ καταδίωξις τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τῶν τεσσάρων ὀπαδῶν του
εἶχε συστηματοποιηθῆ οὕτως, ὥστε καθίστατο ἀδύνατον εἰς αὐ-
τὸν νὰ προμηθευθῇ τροφίμα.

Ἀπὸ τὸ Χρυσεβίτσι διηυθύνθη εἰς τὴν Γιάννιτσαν καὶ ἐκεῖθεν
εἰς τὴν Σέλιτσάν, πανταχοῦ ὅμως εὔρισκε Τούρκους, οἱ ὅποιοι τοὺς
ἐκυνηγοῦσαν. Τότε ἀπεφάσισε νὰ κατευθυνθῆ εἰς τὴν Μάνην, εἰς
τὴν Μεγάλην Καστάνιτσαν, εἰς τὸν καπετὰν Κωνσταντῆ Δουράκη
μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀρραβωνίσει μίαν τῶν θυγατέ-
ρων του.

Ἐκεῖ εἰς τὸν πύργον τοῦ Δουράκη ἔμεινε περὶ τὸν ἕνα μῆνα.
Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Νικήτας ἀπὸ τὸ χωρίον Τουρολέκα με-
τίβη μὲ εἴκοσι πέντε ὀπαδοῦς του καὶ συνήντησε τὸν Κολοκοτρώνην.

Ὁ Κολοκοτρώνης τοῦ εἶπε νὰ εὔρουν ἕνα καΐκι καὶ νὰ διαπεραιω-
θοῦν εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ὁ Νικήτας μὲ τοὺς ὀπαδοῦς του δὲν τὸν
ἤκουσε καὶ ἐπειδὴ ἐνομίσειν ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον κανεὶς φόβος
διηυθύνθη εἰς τὰ μεσόγεια τοῦ Μωρέως.

Οἱ Τούρκοι ὅμως τοῦς ἠννόησαν καὶ τοὺς ἐσκότωσαν, εἰς δὲ ἐξ

ὄλων συνελήφθη ζωντανὸς καὶ ὠδηγήθη ἐνώπιον τοῦ πασᾶ τῆς Τριπόλεως.

Ὁ πασᾶς τὸν ἠρώτησεν ἂν ζῆ ὁ Θεωδώρακης ὁ Κολοκοτρώνης.

Αὐτὸς τοῦ ἀπήντησεν·

— Μόνος ὁ Θεωδώρακης ζῆ, ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐσκοτώθησαν.

Ὁ πασᾶς μόλις ἔμαθεν ὅτι ζῆ ὁ Κολοκοτρώνης διέταξε καὶ ἔσφαξαν ἀρκετοὺς Τούρκους καὶ Χριστιανούς, ἐξ ἐκείνων οἱ ὅποιοι τὸν εἶχαν πληροφορήσει ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἐφονεύθη.

Ἐκτὸς τούτου ἀπέστειλε τὸν Παπαζογλοῦν ἀπὸ τὸν ἄγιον Πέτρον μὲ 50000 γρόσια εἰς τὸν Ἄντωνόμπην τῆς Μάνης διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ συλλάβῃ τὸν Κολοκοτρώνην. Ὁ Ἄντωνόμπης ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης εὕρισκετο εἰς τὸ σπήρι τοῦ Δουράκη, ἔστειλε λοιπὸν ἀφοῦ ἔλαβε τὰ γρόσια καὶ τὴν διαταγὴν τοῦ πασᾶ τῆς Τριπόλεως καὶ ἐκάλεσε τὸν καπετὰν Δουράκη εἰς τὰς Κυτριάς καὶ τοῦ εἶπεν·

— Σοῦ δίνω τριάντα χιλιάδας γρόσια διὰ νὰ παραδώσῃς τὸν Κολοκοτρώνην. Ἐλαβὸν μίαν αὐστηρὰν διαταγὴν τοῦ πασᾶ τῆς Τριπόλεως ὅτι ἂν δὲν παραδώσω τὸν Κολοκοτρώνην θὰ γράψῃ εἰς τὸν Καπετὰν πασάν νὰ μὲ ἀφαιρέσῃ τὸν τίτλον Μπέης.

Ὁ καπετὰν Δουράκης δελεασθεὶς ἀπὸ τὰ χρήματα ὑπεσχέθη νὰ παραδώσῃ τὸν γέρον τοῦ Μωρηᾶ εἰς τοὺς Τούρκους.

Κανεὶς ἄλλος δὲν ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἐκάθητο εἰς τὸν πύργον τῆς Καστάνιτσας παρὰ ὁ Δουράκης καὶ ὁ ἡγούμενος τοῦ Μοναστηριοῦ.

Ἐκάλεισεν τότε καὶ τὸν ἡγούμενον εἰς τὰς Κυτριάς καὶ τοῦ εἶπα· νὰ συντρέξῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ ὑπεσχέθησαν ἀντὶ τῆς συνδρομῆς του αὐτῆς νὰ τὸν κάνουν Δεσπότην.

Ἐκτὸς τῶν ἐνεργειῶν του αὐτῶν ὁ Ἄντωνόμπης ἀπέστειλεν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ ἐπιστολὴν εἰς τῆ ὁποία τοῦ ἔγραφε νὰ μεταβῆ εἰς τὸν Καπετάμπασαν νὰ τῷ δεθῆ ἀμνηστία.

Ὁ σκοπὸς τοῦ Μπέη ἦτο νὰ συλλάβῃ ζωντανὸν τὸν γέρον Κολοκοτρώνην.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὅταν εἶδε τὸν Δουράκη καὶ τὸν ἡγούμενον νὰ μεταβοῦν εἰς τὸν Μπέην ὑπωπεύθη τὰ συμβάντα καὶ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὅταν ἐπέστρελαν οὗτοι εἰς τὴν Καστάνιτσαν μετέβη εἰς τὸν ἡγούμενον καὶ τὸν ἐχαιοέτισεν.

— Καλῶς ὤρισες τῷ εἶπεν·

— Καλλίτερα νὰ μὴ σὲ εὕρισκα ἐδῶ, τῷ ἀπήντησεν ὁ ἡγούμενος.

Τίποτε πλειότερον δὲν τοῦ εἶπεν, ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης ὡς ποιηρὸς τοῦ ἦτο ἠννόησε τὰ πάντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ἀπόπειρα δηλητηριάσεως τοῦ Κολοκοτρώνη.

Τὸ σχέδιον τοῦ καπετὰν Δουράκη.

Τὸ τάμα τῆς Παναγίας.

Ὁ καπετὰν Δουράκης ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Καστάνιτσαν ἀπὸ τῆς Κυτριάς μὲ ἓνα ἀδελφόν του καὶ μὲ δύο συγγενεὶς του, ἔφερε δὲ εἰς τὸν Κολοκοτρώνην τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἄντωνόμπη.

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ καπετὰν Δουράκη δὲν συμφώνει μὲ τὴν ἀπόφασίν του νὰ παραδώσῃ τὸν Κολοκοτρώνην.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἄμα ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν εἶπεν εἰς τὸν καπετὰν Δουράκη·

— Μὰ συμπέθερε πῶς εἶναι δυνατόν νὰ πᾶμε ἡμέραν εἰς τὸν Μπέην, ὅπου θὰ μᾶς ἴδῃ ὅλος ὁ κόσμος ;

— Ἐνδύεσαι μανιέτικα τοῦ ἀπήντησεν ὁ καπετὰν Δουράκης καὶ δὲν θὰ σὲ γνωρίσουν.

Ὁ ἀδελφὸς τότε τοῦ καπετὰν Δουράκη ἔκαμεν ἐντέχνως νόημα εἰς τὸν Κολοκοτρώνην νὰ εἶνε προσεκτικώτερος.

Τότε ὁ γέρονς τοῦ Μωρηᾶ εἶπεν εἰς τὸν καπετὰν Δουράκη.

— Ἄφησε συμπέθερε νὰ συλλογισθῶ ἕως τὸ βράδυ.

Τὴν μεσημβρίαν ὁ Κολοκοτρώνης ἔγραψε τὴν ἀπάντησίν του εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀντωνόμπη. Δι' αὐτῆς τοῦ διεμήνυεν ὅτι εἶνε πάντοτε ἰδικός του καὶ ὅτι θὰ μεταβῆ ἄλλην φορὰν νὰ προσκυνήσῃ.

Ὁ καπετὰν Δουράκης ἐπῆρε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Κολοκοτρώνη διὰ νὰ τὴν φέρῃ εἰς τὸν Μπέην, ἀλλὰ πρὶν ἔξεκινήσῃ τὴν ἡνοιξε καὶ τὴν ἀνέγνωσεν, ὅταν δὲ εἶδεν ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἔστεργε νὰ μεταβῆ εἰς τὸν Ἀντωνόμπη ἀπεφάσισε νὰ βάλῃ ἀφιόνη εἰς τὸ κρασί τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ἰδοὺ πῶς διηγεῖται εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ Κολοκοτρώνης τὴν σκηνὴν αὐτὴν καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἀναχώρησίν του εἰς Ζάκυνθον.

« Ἡ γυναῖκα τοῦ Δουράκη καὶ ἡ ἀδελφὴ του τὸν εἶδαν, καὶ τὸν ἐπῆραν ἀπὸ κοντὰ ἕως τὸν πύργον· ἕνας ἀνθρώπος μου ἤκουσε τὴν γυναῖκα τοῦ Δουράκη νὰ τοῦ λέγῃ τοῦ ἀνδρός της· «Τί εἶναι αὐτὸ ὅπου θὰ κάμῃς, δὲν ἐνθυμᾶσαι τὰ καλὰ τοῦ Θεοδωράκη; » Καὶ αὐτὸς τὴν ἔβριζε. Ἐπῆγε μέσα, μὲ ἐπρόσφερε τὸ κρασί, μὲ ἔδωσεν εἰδῆσιν ὁ ἀνθρώπος μου, καὶ, ὅταν μοῦ ἔφερε τὸ κρασί, ἐγὼ ἐκλώπησα τὸ κανάτι ὅπου εἶχε τὸ κρασί, καὶ τὸ ἔχυσα καὶ τοῦ εἶπα· Τί θέλω ἐγὼ τώρα κρασί, καὶ τοῦ εἶπα ὅτι θὰ φύγω.

Μὲ ἐπαρκλίνησε νὰ υπάγωμεν εἰς τὸ σπίτι του νὰ ποιῶμε πρῶτα κρασί καὶ ἔπειτα νὰ φύγω. Αὐτὸς ἐπῆγε ὀμπρός, εἰδοποίησε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἦναι ἑτοιμοὶ νὰ τραβήξουν ἀπάνω μας ἐνῶ ἐμεῖς ἐπίναμε τὸ κρασί.

Ὁ ἀδελφός του δὲν μᾶς ἄφηκε νὰ πᾶμε, ἐμπόδισε τὰ σκυλιὰ νὰ φωνάζουν, καὶ ἐφύγαμε. Ἀφοῦ τὸ ἔμαθε ὁ Δουράκης αὐτὸ, ἔκραξε τοὺς χωρικοὺς καὶ τοὺς ἐπρόσταξε νὰ βγοῦν μιά ἑκατοστὴ νὰ πιάσουν τοὺς δρόμους.

Ἐγὼ ἤξευρα τὸν τόπον καὶ ἔφυγα ἀπὸ ἄλλο μέρος, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Μικρὰν Καστάιτσα.

ΚΑΝΙΛΟΣ ΑΘΑΝΑΓΙΑΝΝΗΣ

Ἀπὸ ἐκεῖ ἐτραβήξομεν εἰς τὰ χωριά τοῦ Πασαβᾶ, εἰς ἑνὸς ἀδελφοπαιτοῦ μου τὸ σπίτι· ἐκεῖ μᾶς ἐβάσταξε δύο ἡμέρας· τὸν ἐπέστειλαμε καὶ ἐπῆγε γὰρ εὐρὴ τοῦ Τζανετᾶκη τὴν μάχη, ἣ ὁποία ἦτον θυγατέρα τοῦ Παναγιώταρου. Τῆς εἶπαμεν νὰ ὑπάγῃ ἡ ἴδια νὰ εὐρὴ καίτια εἰς τὸ Μαραθωνῆσι, διὰ νὰ βαρκαρισθῶμε διὰ τὸ Τζηρίγο.

Εἰς τρεῖς ἡμέρας ἐπῆγαμεν μαζὺ μὲ τὴν Μαρία, μάννα τοῦ Τζανετᾶκη, καὶ ἐβαρκαρισθῆκαμε, ἀνάμεσα Μαυροβοῦνι καὶ Μαρθωνῆσι· μόλις ἐκάμαμε πανιά, καὶ ἐρύτηξε ἕνας βορρῆας, ὅπου δὲν μᾶς ἄφησε νὰ προχωρήσωμε· ἦτον ζημερώνοντας τῶν Βαίων. Ἐπίσχεμε εἰς τὴν Συλὴν, ἐστάμαμε πάλι πανιά καὶ μᾶς ἐμπόδιτε ὁ ἐνάντιος ἀνεμος, καὶ ἀρχίζομεν εἰς τὸ Ἐλαφονῆσι.

Ἐπῆγαμε τέλος πάντων εἰς τὸ Τζηρίγο μὲ μιὰ μεγάλη φουρτούνα καὶ ἀράξαμε εἰς ἕνα χωριό, Ποταμὸ λεγόμενον.

Ἐκεῖ εὐρήκαμεν ἕναν ἀπὸ τοὺς Γιατρικαίους καὶ μᾶς εἶπεν ὅτι δὲν κίρνει νὰ φανερωθῆτε μέσα εἰς τὴν χώραν ὡς Κολοκοτρώνης. Ἐπῆγαμεν εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ Τζηρίγου, Ἀρβανιτᾶκην λεγόμενον· ἕνα παιδί μᾶς ἐγνώρισε ἀπὸ τὸν Πύργο· καὶ ἐκκλήθηκαμε ἐκεῖ· τὴν Μεγάλην Πέμπτην ἐφθάσαμεν.

Ὁ Πρῶτος μᾶς ἐμάλωσε, διατὶ εἴμεθα ἀρματωμένοι. Ἐπῆγα εἰς τὸν κομαντᾶτε τὸ Ρῶσσε, τοῦ ἐδιηγήθηκα μὲ τὴν ἀλήθειαν ποιοὶ εἴμεθα, πῶς ἐκαταντήσαμεν, καὶ ἔτσι διέταξε νὰ μᾶς περιποιηθῶν καὶ νὰ μᾶς δώσουν ἀπ' ὄλα.

Μιὰ φορὰ ἐπῆγα εἰς τὸ πανηγύρι τῆς Ἁγίας Μονῆς. Αὐτὸ τὸ μοναστήρι ἦτον μεγάλο καὶ ἐχαλάσθη εἰς τὴν πρώτην Τουρκίαν· ὅταν ἐπέρασα, ἦτο μιὰ μάνδρα χαλασμένη καὶ σκεπασμένη ἢ ἐκκλησιᾶ μὲ κλάδους δένδρων· τότε ἔταξα ὅτι:

— Παναγίκα μου, βοήθησέ μας νὰ ἐλευθερώσωμε τὴν Πατρίδα ἀπὸ τὸν Τύρκνον, καὶ νὰ σὲ φκειάσωμε καθὼς καὶ ἦσουν πρῶτα τὸ 1803.

Μὲ ἐβοήθησε, καὶ εἰς τὸν δεύτερον χρόνον τῆς ἐπαναστάσεώς μας ἐπλήρωτα τὸ τάμα μου καὶ τὴν ἔφτειασα.

Αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ζωῆς ὅπου ἐκάμαμε μᾶς ἐβοήθησε πολὺ εἰς τὴν ἐπανάστασιν, διότι ἤξεύραμε τὰ κατατόπια, τοὺς δρόμους, τὰς θέσεις, τοὺς ἀνθρώπους.

«Ἐσυνειθίσαμεν, ἐπιλέγει ὁ Κολοκοτρώνης νὰ καταφρονοῦμεν τοὺς Τούρκους, νὰ ὑποφέρωμεν τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν, τὴν κακοπάθειαν τὴν λέραν καὶ καθεξῆς».

Εἰς τὰ ἀνωτέρα ἀναφέρονται πολλὰ δημοτικὰ ᾄσματα τῶν Κολοκοτρωναίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ κτωτέρω ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Μελέκου :

Σήκω πουλάκι μ', τὴν αὐγὴ καὶ κάτσε σὲ κλαράκι,
Καὶ τίναξ' τὰ φτεριύγια σου νὰ πέσουν ἢ δροσούλαις,
Καὶ μὴ λαλήης παράκαιρα, παράκαιρα τὴν νύχτα,
Γιατ' ἡ λαλιά σου ἢ πικρὴ κ' ἢ παραπονεμένη
Δείχνει σημαδιὰ τῶν κλεφτῶν τῶν Κολοκοτρωναίων.
Δὲν ἔχουν τόπο νὰ σταθοῦν, λιμέρι γιὰ νὰ κάνουν,
Μόν' πᾶνε μέσα στὴ Φραγκιά, κί' ὁ Φράγκος δὲν τοὺς θέλει.
Καὶ πάλι πίσω γύρισαν μέσ' εἰς τὰ παληὰ λιμέρια,
Βρίσκουν λιμέρια ἔρημα, πολὺ χορταριασμένα.
Λιμέρια, ποῦ εἶν' ἡ κλεφτουργιά, ὁ Γιώργης μὲ τὸ Γιάννη;
«Νὰ ἦταν ὁ Γιώργης γνωστικός, νᾶχε κί' ὁ Γιάννης γνῶσι,
Πηγαίνανε εἰς τὴ Ζάκυνθο ποῦ πάει κί' ὁ Θεωδωράκης,
Μόν' πῆγαν καὶ ἀποκλείστηκαν μέσ' εἰς τὸ μοναστηράκι.
Ποῦ εἶχαν φίλο τὸ γούμενο, πιστοὺς τοῦ καλογέρου.
Κ' ἐκεῖνοι τοὺς ἐπρόδισαν περὰ εἰς τὴ Δημητσάνα.
Καὶ πῆγαν καὶ τοὺς σκοτώσαν καὶ πᾶνε σκοτωμένοι».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐν Ζακύνθῳ. Τὰ καπετανάτα.

Τὸν Μάϊον τοῦ 1806 μετέβη εἰς τὴν Ζάκυνθον ὁ γέρω Κολοκοτρώνης. Ἀφοῦ περιέμεινεν ἐκεῖ περὶ τὸν ἕνα μῆνα ἀδρανῶν, ἐκλήθη κατόπιν εἰς τὴν Κέρκυραν ἀπὸ τὸν στρατηγὸν τῶν Ρώσων Παπαδόπουλον.

Ὁ στρατηγὸς Παπαδόπουλος ἐπρότεινεν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην ὅπως δεχθῆ νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὴν Ρωσικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμως ἠρνήθη.

— Δὲν ἐμβαίνω ἐγὼ εἰς τὴν δούλευσιν, τῷ εἶπεν, διότι ἔχω σκοπὸν νὰ ὑπάγω πάλιν εἰς τὸν Μωρητῆν, γιὰ νὰ ἐκδικηθῶ διὰ τὸν θάνατον τῶν συγγενῶν μου καὶ διὰ τὰς ζητίας ὅπου ἔλαβα καὶ δὲν ἤμπορῶ νὰ κάμω ὄρκον καὶ ἔπειτα νὰ γίνω ἐπίσκοπος μὲ τὸ νὰ φύγω κρυφίως,

Μετὰ τὴν ἀουησίαν του αὐτὴν ὁ Κολοκοτρώνης ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὅπου παρέμεινε περὶ τοὺς δέκα μῆνας ἀπρακτῶν.

Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ, τὸ 1807, ἀπέστειλεν ἐπιστολὴν εἰς τὴν οἰκογένειάν του εἰς Γορτυνίαν, ὅπως τῷ ἀποστείλῃ ὅσην περιουσίαν εἶχε διαθέσει εἰς διαφόρους ἀνθρώπους. Ἡ ἐπιστολὴ του ὁμως αὕτη περιήλθεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Δηλιγιάννη, ὅστις κατέδωκε τὴν περιουσίαν τοῦ Κολοκοτρώνη εἰς τὸν Βοϊβόδαν καὶ κτεσχέθη αὕτη.

Κατὰ τὸ 1807 ἔνεκεν τῆς αὐστηρᾶς καταδιώξεως τῶν Τούρκων εἶχον καταφύγει εἰς τὴν Ἐπτάνησον ὅλα τὰ στρατεύματα, τὰ καπετανάτα τὰ κλέφτικα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Ρωσσία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ διετάχθησαν ὅλα τὰ στρατεύματα τὰ ἐν Ἐπτανήσῳ εὐρισκόμενα νὰ

διαπεραιωθῶν εἰς τὴν Στερεὰν ὅπως πολεμήσωσι κατὰ τῶν Τούρκων. Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσικῆς κυβερνήσεως εὐρίσκοντο τότε δύο ἑλληνικὰ τάγματα, ἐν Μανιάτικον, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ Πιερράκης Ζανέτ μπέης καὶ ἐν Πελοποννησιακόν, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ Ἀναγνωσταράς. Τοὺς διοικητὰς τῶν δύο αὐτῶν σωμάτων διέταξεν ὁ ρῶστος στρατηγὸς Παπαδόπουλος νὰ ἀγοράσουν ἐν πολεμικόν πλοῖον.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἦτο ἔτοιμος νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Ἁγίαν Μαύραν ὅπως πολεμήσῃ τοὺς Τούρκους ὅταν οἱ λοιποὶ καπεταναῖοι, οἱ εὐρισκόμενοι ἐν Ζακύνθῳ, ὁ Ἀναγνωσταράς, οἱ Πετμεζαῖοι, ὁ Γιαννάκης Κολοκοτρώνης, ὁ Μέλιος καὶ οἱ λοιποὶ τῷ εἶπον·

— Μὴν πηγαίνης εἰς τὴν Ἁγίαν Μαύραν (Νῆσος Λευκάς)· ἡμεῖς ἔχομεν τὴν ἄδειαν νὰ ἔχωμε ἕνα πλοῖο καὶ ἂν θέλῃς ἐμβαίνεις εἰς αὐτὸ.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐδέχθη καὶ ἠγοράσθη τότε ἕνα τουρκικόν τριῆστιον ἰστιοφόρον, τὸ ὁποῖον εἶχε καὶ δέκα πυροβόλα καὶ εἰσηλθεν ὡς καπετάνιος εἰς αὐτὸ ὁ Κολοκοτρώνης.

Τὶ ἔκαμε μὲ τὸ καράβι αὐτὸ ὁ Γέρωσ τῷ Μωρητῆ τὰ διηγείται ἐν συντόμῳ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του ὡς ἑξῆς·

α Ἐπῆρα διαβατήριον, ἐπῆγα εἰς τὴν καθέδρα τῆς Ρεμπούπλικης εἰς τοὺς Κορφοὺς, ἐκεῖ μὲ ἔδωσαν τὴν ἄδειαν διὰ νὰ κτυπῶ στερῆς καὶ θαλάσσης τοὺς Τούρκους, ὅθεν μὲ ἐβόλαε.

α Ἐπῆρα καὶ μιὰ ὄγδονταριὰ στρατιώταις τῆς ξηρᾶς καὶ ἐπῆγα πλησίον τῆς Πάτρας, Ἀχαϊκαῖς λεγόμενα καὶ ἕκαψα τὰ σπήτια, ταῖς ἰδιοκτησίαις, τὰ μαγαζιά τοῦ Σαῖταγα καὶ ἐπέστρεψα εἰς τὴν Ζάκυνθον. Οἱ Ζακύνθιοι ἐπειδὴ καὶ εἶχαν ἀνάγκην ἀπὸ τροφᾶς φερομένης ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, ἔκαμαν μίαν ἀναφορὰν εἰς τὴν Διοίκησιν καὶ ἔλεγαν νὰ μὴ κτυπήσουν πλέον τὸν Μωρητῆν, διότι οἱ Τούρκοι δὲν ἐδέχοντο τοὺς πηγαίνοντας ἐκεῖ δι' ἐμπόριον· ἔτσι ἡ Ρωσικὴ κυβέρνησις μὲ ἐμπόδισε νὰ κτυπήσω τὴν ξηρὰν καὶ διετάχθηκα μόνον νὰ περιορισθῶ εἰς τὸν πόλεμον τῆς Ἁγίας Μαύρας.

Εἰς τοὺς Κορφοὺς εὗρηκα τὸν Παπαδόπουλο καὶ τὸν Συνέβη ὅστις ἠτοιμάζετο μαζὺ μὲ τὰ ἀγγλικά νὰ κτυπήσουν τὴν Κωνσταντινούπολι, τοῦ ἔδωκα μίαν γνώμην· ὅτι εἰς τὴν Ἑπτάνησον εὐρίσκονται 1200 Ρῶσσοι καὶ 5000 Ἕλληνες εἰς τὴν δούλευσιν τῆς Ἑπτανήσου, καὶ εἶχαν καὶ 12 κομμάτια ντελνία τῆς Βαλτικῆς καὶ τῆς Μαύρης Θαλάσσης· ἦσαν σαράντα ντελνία, φρεγάδες καὶ μπρίκια, τὰ ὅποια εἶχε βγάλη διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Βοναπάρτη καὶ μὲ ἄλλους 1000 νησιώτας, νὰ γίνωμε χιλιάδες 25, καὶ ἕξη καράβια, διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, καὶ τὰ ἄλλα διὰ τῆς Αἰγίνης, νὰ ἀποβιβασθῶμεν ἔξω, καὶ τοὺς ὑποσχόμενον εἰς δύο μῆνας νὰ ἐλευθερώσω τὴν Πελοπόννησον.

Ὁ στρατηγὸς Παπαδόπουλος ἐδέχθη τὴν πρότασίν μου, ἔγεινε συμβούλιον ἀπὸ τὸν Συνέβη Μοτζενίγο (γενικὸς διοικητῆς), Μπενάκη, ἀντιναύαρχον Λέλη, καὶ στρατηγὸν Ἀτρέμ. Ὁ Παπαδόπουλος τὸ ἀνέφερεν εἰς τὸ συμβούλιον καὶ ὁ Μπενάκης ἐναντιώθη, λέγων ὅτι·

— Τὴν Πατρίδα μου ἐγὼ δὲν τὴν χαλάω ἄλλη μία φορὰ σὰ τὸν πατέρα μου.

Ὁ Μοτζενίγος εἶπεν ὅτι· «Πρέπει νὰ ὑπάγουν νὰ κτυπήσουν μὲ τὰ ἀγγλικά τὸ κεφάλι, ὅπου εἶναι ἡ Κωνσταντινούπολις, καὶ ἔπειτα, ὅταν κτυπήσωμεν τὸ κεφάλι τὸ ἐπίλοιπον εἶναι ἐδικόν μας.» Ἔτσι ἐδέχθησαν τὴν γνώμην του καὶ ἀπέριψαν τὴν ἐδικὴν μου.

Ὁ Συνέβης ἐπῆγε εἰς τὴν Τένεδο, τὰ ἀγγλικά ἐμβῆκαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ βίβλιτα περισσότερο παρὰ διὰ πόλεμον, καὶ ἔπειτα ἐβγήκαν τὰ Τούρκικα, ἀπαντήθησαν μὲ τὰ ρωσσικά εἰς τὴν Τένεδο, καὶ μετὰ ἕνα πόλεμον ἐχαλάσθη ὁ στόλος ὁ τούρκικος.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ὁστερλίτζι, ἡ Ρωσσία παρέδωκε τὰ νησιά τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ἔτσι διετάχθη ἡ μὲν Συνέβης νὰ ὑπάγῃ διὰ θαλάσσης, καὶ τὰ ρωσσικά στρατεύματα νὰ ὑπάγουν διὰ ξηρᾶς. Τότε ἔπαυσε ὁ πόλεμος καὶ ὅσα πολεμικά ἦσαν εἰς τὴν δούλευσιν τῆς Ρεπούμπλικας τότε ἐσήκωσαν τὰ χαρτιά καὶ ἔτσι ἐπῆγα τὸν Αὐγου

στο εἰς τὴν Ζάκυνθο· 27 Ἰουλίου 1807 ἦλθε ἡ διαταγὴ νὰ παραδώσουν τὰ φρούρια οἱ Ρῶσσοι εἰς τοὺς Φραντσέζους.

Ἐπῆγα μὲ τὸν καπετὰν Ἀλεξάνδρῃ εἰς τὸν Λεβάντε δέκα μῆνας ἐναντίον τῶν Τούρκων, ἐκεῖ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἅγιον ὄρος· μᾶς ἐπολιοῦρησαν τρία καράβια Τούρκικα πολεμικά, δύο κορβέται καὶ μία φρεγάδα Ἀγγλικὴ ἦλθε εἰς βοήθειάν μας.

Τὰ δύο κορβέτα τὰ ἐβούλιαζε καὶ τὴν φρεγάδα τὴν ἐπῆρε ζωντανὴν· εἴμεθα ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες 1400, ὅλοι οἱ καπετανατοὶ τοῦ Ὀλύμπου, καθὼς Παπαμπλαχάδης, Λιόλιος, Λαζόπουλα, τοῦ Τζάρκα οἱ καπετανατοὶ. Αὐτοὶ εὗρεθσαν εἰς τὴν Σιάθι κητατρεγμένοι ἀπὸ τὸν Μουχτά· πασκ καὶ λοιποὺς Τούρκους τῆς ξηρᾶς. Μῆς ἐπῆρε ὁ χιμῶνας, ἐπῆγαμεν εἰς τὴν Μάνη, ἀπὸ κει ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο.

Εἰς τὰ 1808, τὴν ἄνοιξι ὁ Βελῆ πασᾶς ἐφοβέριζε τὸν Ἀλῆ Φαρμάκη, ἡ τὸν πύργον νὰ τοῦ δώσῃ ἢ ὁ ἴδιος νὰ ὑπάγῃ ἢ τὸ παῖδ του ἐνέχυρον νὰ δώσῃ. Ἐρεθίζετο ὁ Βελῆ πασᾶς ἀπὸ τὸν Δηλιγιάννη· ὁ Δηλιγιάννης μὴ θέλων νὰ ὑπάρχῃ ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης ἔλεγε εἰς τὸν Βελῆ πασᾶ, ὅτι πρέπει νὰ γκρεμισθῇ ὁ πύργος διὰ νὰ τοῦ κρεμίσῃ τὴν δύναμιν· καὶ τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη· «Μὴν πηγαίνης, διότι ὁ Βελῆ πασᾶς ἔχει σκοπὸν νὰ σὲ σκοτώσῃ». Ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης λοιπὸν ἐτοιμάζετο νὰ ἀντιπαρταχθῇ μὲ τὸν Βελῆ πασᾶ.

Ὁ πάππος τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη καὶ ὁ πάππος ὁ ἐδικός μου, Γιάννης Κολοκοτρώνης, ἦσαν φίλοι καὶ ἀδελφοποιητοί. Ἐσκοτώθηκε ὁ παππούλης μου καὶ ὁ παππούλης τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη καὶ ἔμεινε ἡ φίλια εἰς τὸν πατέρα μου καὶ εἰς τὸν πατέρα τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη· ὡ· φίλοι πατρικοὶ ἐλάβαμεν καὶ ἡμεῖς ἀνταπόκρισι, δὲν τὸν εἶχα ἰδῆ προσωπικῶς, ἐπιστηριζόμενος λοιπὸν εἰς τὴν φίλιαν μὲ ἔγραψε ἕνα γράμμα, μοῦ ἔλεγε· «Φίλε πατρικέ, ὁ Βελῆ πασᾶς ἐτοιμάζεται νὰ μὲ βρέσῃ, καὶ ἂν ἦται φίλος νὰ ἔλθῃ· νὰ μὲ βοηθήσῃς» Καὶ ἐγὼ τοῦ ἀπεικοίθηκα, ὅτι· «Δὲν ἔρχομαι τώρα, διότι θὰ σὲ βλάψω, καὶ ἂν δὲν ἔχῃ σκοπὸν νὰ ἔλθῃ ὁ Βελῆ πασᾶς, τόμου μάθῃ

ὅτι ἦλθα ἐγὼ, θὰ ἔλθῃ τότε, ἀλλὰ νὰ κυτάξῃς μὲ κανένα μέσον νὰ μὴν κπούξῃς τὸν πόλεμο, ἂν ὄμως καὶ κινήτῃ τὸ στράτευμα ἐναντίον σου τότε ἔρχομαι.» Ὁ Βελῆ πασᾶ, ἰσχυρογνώμων, ἐκίνησε μὲ τὸ στράτευμα.

Τότε μὲ ἔγραψε, ὅτι τὰ στρατεύματα ἐκίνησαν, καὶ ἂν ἦσαι φίλος, τῶρα φάινεσαι. Λαμβάνοντας τὸ δεύτερό του γράμμα, ἐτοιμάσθηκα μὲ 100· οἱ ἀξιωματικοὶ μὲ ἐμπόδιζαν, ἐγὼ ὄμως τοῦ εἶπα ὅτι δὲν εἶμφορῶ νὰ κάμω ἀλλέως, διότι ἔδωσα τὸν λόγον μου, καὶ ἔτσι μοὶ ἐμπόδισαν οἱ Φραντσέζοι τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐπῆρα μόνον 16. Ἐβγήκα κοντὰ εἰς τὴν Γλαρόντζα εἰς τὸ Κοτίχι καὶ διευθύνθηκα διὰ τὸ Μοναστηράκι.

Τὴν ἴδια ἡμέρα ὅπου ἔρθκα ἐγὼ εἰς τὸ Μοναστηράκι, ἔφθασαν καὶ 8,000 τούρικοι ἐναντίον, καὶ ἐστάθηκα ὑποχρεωμένος νὰ περάσω ἀπὸ τὴν μέσην τὴν νύκτα. Ὁ Ἄλῃ Φαρμάκης εἶχε 400 καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τοὺς ἔφυγαν, καὶ ἔμειναν 60. Τὴν αὐγὴν ἀνοίχθη ὁ πόλεμος, ἄργισαν νὰ κάμουν λαγοῦμι, καὶ εἰς τριάντα ἡμέρας ἐγένετο νύκτα ἡμέρας πόλεμος, εἶχαν καὶ τέσσαρα κανόνια.

Εἰς τὰς 30 ἡμέρας ἐπρότεινε συμβιβασμὸ καὶ ἐπρόβαλε εἰς τὸν Ἄλῃ Φαρμάκη νὰ παραδώσῃ τὸν Κολοκοτρώνη καὶ νὰ τοῦ χάρισῃ τὰ πταυρίματά του, τὸν πύργον του, ὅλα. Τοῦ ἀπεκρίθηκε ὅτι: «Ἄν εἶναι τῆς τιμῆς καὶ τῆς παλληκαριᾶς νὰ δώσω ἓνα φίλο μου ὅπου ἦλθε νὰ μὲ βοηθήσῃ ἀπὸ τὰ νησιά, καὶ ἐγὼ ἠμπορῶ νὰ τὸ κάμω».

Ἀπεκρίθησαν ὅτι: «Ἀληθινὸ εἶναι αὐτὸ, πλὴν νεντελί, μέγα πρᾶγμα μὲ ἓνα ρωμαῖο, νὰ χαθῇ τόση Τουρκία διὰ ἓναν ἄνθρωπο.» Ὁ Ἄλῃ Φαρμάκης ἀπεκρίθη, ὅτι: «Ἄν ἦμιον Πασᾶς ἐγινόμην καὶ ἐγὼ ἄπιστος, πλὴν δὲν τὸ κάμω, κάλετε λαγοῦμι, καὶ ἂν ἠμπορέσετε ἀναποδογυρίστε μας, καὶ ὁ Θεὸς ἔχει» καὶ πάλιν ἐπιείσθη ὁ πόλεμος.

Τὸ βράδυ ἔκαμε συμβούλιο, συνθεμένο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀγάδες, μπουλουμπασίδες καὶ τοὺς εἶπε, τί τοῦ προβάλλουν οἱ Τούρκοι, νὰ παραδώσῃ τὸν Κολοκοτρώνη; ὅλοι ἀπεκρίθησαν μ' ἓνα στόμα:

«Χάσια, ὅλοι νὰ χαθοῦμε, μὰ αὐτὸ δὲν ἠμποροῦμε νὰ τὸ κάμωμε.» ἐγὼ τοῦ εἶπα ὅτι: «Ἐρχεσθε νὰ μὲ δώσετε νὰ ξεμπερδεύσουμε; ἐγὼ τὸ ψομί μου τὸ ἔφαγα.» Ὁ Ἄλῃ Φαρμάκης μοῦ εἶπε: «Δὲν εἶναι ἐδική σου δουλειά.» Εἰς ἐξήντα τέσσαρες ἡμέρες ἔβαλαν φωτιά εἰς τὸ λαγοῦμι εἶχε χίλιαις ὀκάδες μπαροῦτι· μέσα ἐμεῖς ἐσκάφταμε δώδεκα βήματα ἐκτὸς τοῦ πύργου καὶ 3 1)2 πῆγες τοῦ βάρους; καὶ ἐσκάφταμε μὲ σκοπὸ νὰ πιάσωμε τοὺς λαγομυζίδες. Τὸ λαγοῦμι εὐρέθηκε ξεθυμασμένο ἀπὸ τὸ κόψιμο ὅπου εἶχαμε κάμη καὶ ἔτσι ἀφοῦ ἔτρεμε ἡ γῆ ἓνα τέταρτο, ἔπεσε τὸ χῶμα ἐπάνω του, καὶ ὁ πύργος δὲν ἔπαθε τίποτε.

Οἱ Τούρκοι ἐλπίζοντες ὅτι θέλει ἀπογυρισθῇ ὁ πύργος καὶ διὰ νὰ μὴν τοὺς πλακώσουν ἢ πέτραις ἀλλάργεψαν· ἡμεῖς ἀφοῦ ἐτελειώτε τὸ λαγοῦμι, ἐρρήξαμε μίαν μπαταριά εἰς εἶδος χαρᾶς, ὅτι δὲν μᾶς ἔκαμαν τίποτε.

Τότε ἔπεσαν μὲ τὸ κανόνι, 3734 κανονιαῖς μᾶς ἔρηξαν εἰς διάστημα 65 ἡμερῶν, ἀφοῦ εἶδαν ὅτι οὔτε τὰ κανόνια τοὺς δὲν μᾶς ἔκαμαν τίποτε, οὔτε τὸ λαγοῦμι, μᾶς ἐζήτησαν συμβιβασμὸν, τοῦ ἐπρόβαλαν τί ζητεῖ διὰ νὰ παύσῃ ὁ πόλεμος; καὶ αὐτὸς τοὺς ἐζήτητε νὰ μὴ χαλάσουν τὸ πύργο, ὁ Κολοκοτρώνης νὰ ὑπάγῃ ἀπέιραγος μὲ ἐνέχυρα, καὶ νὰ πάῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὁ Ἄλῃ Φαρμάκης νὰ μείνῃ εἰς τὸν πύργο, ἕως ὅτου νὰ λάβῃ γράμμα ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνη, ὅτι ἐμβαρκαρίσθη, καὶ τότε ἐβγαίνω ἀπὸ τὸν πύργο, καὶ πηγαίω εἰς τὸν Βελῆ πασᾶ διὰ νὰ τὸν προσκυνήσω.

Αὐτὸς ὁ συμβιβασμὸς ἐγένετο μὲ τοὺς ἀρχηγούς καὶ μὲ τὸ στράτευμα, καὶ ὅχι μὲ τὴν γνώμην τοῦ Βελῆ πασᾶ καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὸ ἔστερξαν, ἔκαμαν ἔγγραφον καὶ ὑπογράφησαν, ὁ Πασόμπεης, ἀγάδες μπουλουμπασίδες καὶ ἔκαμαν καὶ ὄρκον· τὴν αὔριον ἀνεχώρησα μὲ ὅλους τοὺς ἐδικούς μου τοὺς Λαλέους, καὶ ἐπῆραμε ἐνέχυρο τρεῖς ἀπὸ τοὺς καλλίτεροους, μὲ συμφωνία ὅτι, ἂν μᾶς κτυπήσουν νὰ τοὺς σκοτώνωμεν ἡμεῖς αὐτούς.

Ἔτσι ἐβγήκαμε, ἐπῆγα εἰς τὸν Πύργο τῆς Γαττουνῆς· ἡ συνθήκη

ἐπῆγε εἰς τὸν Βελῆ πασᾶ, αὐτὸς ἐθύμωσε καὶ ἔδωσε διαταγὴ νὰ πι-
άσουν ὅλαις ταῖς σκάλαις καὶ νὰ μὲ πιάσουν. Τὸ μπουγιουρτί ἦλθεν
εἰς τὸν Ἰβραῖμ ἀγά, τὸν ἐξάδελφον τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη, ὁ ὁποῖος
ἦτον βοϊδῶδας· διαβάζοντας τὸ μπουγιουρτί ὁποῦ ἔλεγε, ὅτι νὰ πι-
άσουν τὸν Κολοκοτρώνη, τὸν ἐγέλασε τὸν Τάταρη, καὶ τοῦ εἶπε,
ὅτι: « Ἡμεῖς δὲν γνωρίζομε τούρκικα, παρὰ νὰ πᾶς εἰς τὴν Γα-
στούνη, ὅπου εἶναι κατῆς καὶ βοϊδῶδας νὰ τὸ διαβάσουν, καὶ ὅ,τι
προστάζει μὲ τὸ μπουγιουρτί του ὁ Βεζύρης εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ τὸ
κάμωμε».

Ἔτσι τὸν ἐγέλασε τὸν Τάταρη καὶ εὐθὺς ἐστικώθηκα μαζί μὲ
τὰ ἐνέχυρα καὶ συντροφευμένος ἀπὸ τὸν Ἰβραῖμ ἀγά ἐπῆγα εἰς τὸ
Πυργί καὶ ἐμβαρκαρισθήκαμε, καὶ ἀπόλυσα τὰ ἐνέχυρα, καὶ ἔστει-
λα γράμμα τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη, ὅτι ἐμβαρκαρισθήκα ὑγιῆς.

Τὸ Πυργί ἀπὸ τὸν Πύργο εἶναι δύο ὥρας καὶ ἕως τὴν Γαστούνη
ἕξ ἡ. Μόλις εἶχαμεν μακρυθῆ δύο μίλλια, καὶ τὰ τουρκικὰ στρα-
τεύματα ἀπὸ τὴν Γαστούνη εἶχαν ἔλθῃ νὰ πιάσουν τὸ Πυργί, ἀλλ'
εἴμεθα μακρυσμένοι· ἀφοῦ ἐπῆγε εἰδησις τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη ὅτι ἐμ-
βαρκαρισθήκα, ἐβγήκε καὶ αὐτὸς καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Τριπολιτσά καὶ
ἐπροσκύνησε τὸν Βελῆ πασᾶ. Ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο, ὁ Ἀλῆ
Φαρμάκης εὗρηκε τρόπον καὶ ἔφυγε καὶ ἦλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν
Ζάκυνθο. Ὁ Βελῆ πασᾶς μου ἔγραψε νὰ υπάγω ἀλλὰ δὲν ἠθέλησα.
Ὁ Βελῆ πασᾶς δὲν ἐσκότωσε τὸν Ἀλῆ Φαρμάκη, διότι ἐπροσπα-
θοῦσε νὰ μὲ γελάσῃ καὶ ἐμὲ νὰ υπάγω εἰς τὴν Τριπολιτσά καὶ ἔτσι
δὲν τὸν ἐπέραξε. Ἔκαμε τὸν συμβιβασμὸν ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης, βια-
σμένος ἀπὸ τοὺς ἰδίους Τούρκους τοὺς ἰδικούς του φοβούμενοι τὴν
ζωὴν καὶ τὸ βιό τους. Μόλις ἐβγήκε ἀπὸ τὸν Πύργο, καὶ ἐβλῆκαν
καὶ τὸν ἐχάλασαν.

Ὅλοι οἱ ἀγάδες, ὁ Πασόμπεης, ὁ Βελῆ πασᾶς, μὲ ἔγραψαν διὰ
νὰ ἔβγω εἰς τὸν Μωρέα, μὲ ἔγραψε καὶ ἐκεῖνος, πλὴν μὲ ἔβαλε
τὴν βουλα ἀποπάνω ἀπὸ τὴν ὑπογραφή του, σημεῖον νὰ μὴν ἔλθω.
Ἦλθαν λοιπὸν εἰς τὴν Ζάκυνθο ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη μὲ

τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Βελῆ πασᾶ, ὁ ὁποῖος μὲ ἐδάγκωσε εἰς τὸ αὐτί,
καὶ ἐκατάλαβον τοὺς εἶπα· «Πηγαίνετε κ' ἔρχομαι».

Ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης ἦρθε εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης
ἐπῆρε τὴν ἄδεια νὰ ἰδῆ τὰ χωριά του, ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ Κολο-
κοτρώνης, καθὼς ἔλεγε, καὶ ἔτσι ἐπῆρε μιὰ πενηνταριὰ χιλιᾶδες
γρόσια καὶ ἔστειλ-με καίκι, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ἐρχόμενος
εἰς τὴν Ζάκυνθον ἀπεφασίσαμεν νὰ υπάγωμε εἰς τὸ Παρίσι διὰ νὰ
εὔρωμε τὸν Βοναπάρτε, καὶ ἐπήγαμε εἰς τοὺς Κορφοῦς, καὶ ὁ τότε
γενικὸς διοικητὴς Δονζελοτ μᾶς ἐμπόδισε λέγοντάς μας ὅτι· «Μεί-
νετε ἐδῶ καὶ ἐγὼ γράφω καὶ θέλετε ἔχῃ ἀπόκρισιν· μόνον ἡμεῖς νὰ
κάμωμε τὸ σχέδιον ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ἡ ἀπόκρισις τοῦ Αὐτοκράτορος.

Τὸ σχέδιον ποῦ ἐκάμαμε μὲ τὸν Δονζελοτ ἦτο τὸ ἀκόλουθον· νὰ
μᾶς δώσῃ 500 κανονιέρους, μὲ φουστανέλαις ἐνδυμένους, 5000 Ἑλ-
ληνες ὁποῦ εὐρίσκοντο εἰς τὴν γαλλικὴν δούλεισι· καὶ μᾶς ἔδωσε
γρόσια διὰ νὰ στρατολογήσωμε εἰς τὴν Τσαμουριά ὁποῦ ἦσαν ἐχθροὶ
τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ· ἐπεράσαμεν εἰς τὴν Τσαμουριά, καὶ ἐκάμαμε 3000
μισθωτοὺς Τσάμιδες, καὶ ἦλθαμε εἰς τὴν Πάργα, καὶ τοὺς ἐμβαρκα-
ραμε διὰ τὴν Ἁγία Μαύρα. Ἡ σύναξις ἐμελλε νὰ γίνῃ εἰς τὴν
Ἁγία Μαύρα καὶ Ζάκυνθον· ἐπέρασα μὲ 600 εἰς τὴν Ἁγία Μαύρα.

Τὸν αὐτὸν καιρὸν εἰς τὰ 9, ἦλθνε οἱ Ἀγγλοὶ εἰς τὴν Ζάκυνθο,
ἐκαμαν τεσβάρκο καὶ ἐπερίλαβαν τὴν Ζάκυνθο, τοὺς δὲ Φραγτζέζους
τοὺς ἔστειλαν, εἰς τοὺς δὲ Ἑλληνας, ἕως τετρακόσους τοὺς ἔβαλαν
εἰς τὰ καράβια ὡς πριζονιέριδες (αἰχμαλώτους). Ἐπῆραν καὶ τὴν
Κεφαλονιά, Θιάκι καὶ Τσηρίγο, καὶ ἐκαμαν τὸ ἴδιον.

Ἐλαβε ἀπὸ τὸν ἀρχιστράτηγον τῶν Ἀγγλῶν, ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ
Παλέρμο, ὁ Γκιενεράλ Ὀσβάλ διαταγὴ νὰ λάβῃ εἰς δούλεισιν ὅλους
τοὺς Ἑλληνας, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Τζούρτζ, ὅστις ἦτον τότε ταγμα-
τάρχης· ἡμεῖς ἀφοῦ εἶδαμεν ὅτι ἦλθαν Ἀγγλοὶ εἰς τὰ νησιά, ἐγρά-
ψαμεν ἔς τὴν Πάργα, νὰ μὴ ἔλθουν πλέον στρατεύματα διατὶ τὸ
σχέδιον ἐχάλασε μὲ τὴν παρρησιάν τῶν Ἀγγλῶν.

Τὸ σχέδιον ἦτον ὅτι ὅλα τὰ κάστρα τῆς Μεσσηνίας, τῆς Πάτρας,

τῆς Μοινεμβασίας, ἀλλὰ ἐβγοῦμε νὰ κηρυχθοῦν ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ ἦλθαν οἱ Τοῦρκοι καὶ Ρωμαῖοι οἱ σημαντικοὶ καὶ ὠμίλησαν εἰς τὴν Ζάκυνθο, νὰ κάμωμε μιὰ κυβέρνησι συνθεμένη ἀπὸ 12 Τοῦρκους καὶ 12 Ἕλληνας νὰ κυβερνοῦν τὸν λαόν.

Οἱ Τοῦρκοι ἐπίσης νὰ καταδικάζωνται καθὼς οἱ Ἕλληνες τοὺς νόμους τοὺς εἶχαμε ἐγγράφους εἰς τοὺς Κορφοὺς ἀπὸ τὸν Δονζελότ. Ἡ σημαία μας ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὸ φεγγάρι καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ Σταυρὸ, καὶ τὸ σχέδιόν μας ἦτον ἅμα ἐπατούσαμε τὸν Μωρέα νὰ κάμωμε ἀναφοραῖς εἰς τὸν Σουλτάνο καὶ νὰ τοῦ λέγωμεν, ὅτι ἡμεῖς δὲν ἀποστατήσαμεν ἐναντίον σου, πλὴν ἐναντίον τοῦ τυράννου τοῦ Βελῆ πασᾶ, καὶ ὁ Δονζελότ ἠκούετο μὲ τὸν Σεμπαστιάνη, πρέσβυν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὥστε νὰ ἐμποδίσουν τὸ Σουλτάνο διὰ κάθε κίνημα.

Ὁ μυστικὸς μου σκοπός, ἀφοῦ ἐμβαίνομε καὶ ἐπιάνομε ὅλα τὰ φρούρια, τότε τὸ ἐκάμναμε ἐθνικώτερο καὶ ἐχαλούσαμε τοὺς Τοῦρκους, αἱ περιστάσεις ἤθελαν μὲ ὀδηγήσῃ τί ἔμελλα νὰ κάμω. Εἰς τὸ σχέδιόν μας ἦτον ὅτι ἂν κάμῃ χρεῖα νὰ ἐβγάνωμε ἕως 15000 Ἑπτανησίους. Διὰ τρεῖς ἡμέραις καὶ νύκταις ἐγώ, ὁ Ἄλῆς Φαρμάκης καὶ ὁ Δονζελότ μὲ ἓνα γραμματικὸ ἐκάμαμε τὸ σχέδιον αὐτὸ, καὶ προετοιμάσαμεν ὅσα ἔμελλαν νὰ γείνουν.

Εἰς τὸν πύργον εἶχα τὸν Νικήτα, τὸν Νικολάκη Πετιμεζᾶ καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Μέλίου· 7 ὀργυιαῖς εἶχαν σκάψῃ τὸ λαγούμι βαθιά.

Ὁ Ἄλῆ Φαρμάκης εἶχε 40 χρόνους μαυρουδερὸς καὶ κίτρινος καὶ δι' αὐτὸ τὸν ἔλεγαν Φαρμάκη, κοντότερός μου, λιανός, πολὺ φρόνιμος, πιστός, σιωπηλὸς θυμῶδης, ἀπέθανε εἰς τοῦ Λάλα· ἀρρώστησε εἰς τὴν Ζάκυνθο ἀπὸ λυσσεντερία· οἱ συγγενεῖς του ἔκκαμν νὰ δοθῇ ἡ ἄδεια τοῦ Ἄλῆ Φαρμάκη διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τοῦ Λάλα.

Οἱ Ἄγγλοι ἔστειλαν ἓνα ἰατρὸν, καὶ ἀφοῦ εἶδαν ὅτι ἀποθνήσκει τότε τοῦ ἔδωσαν τὴν ἄδεια νὰ ἐβγῇ ἔξω εἰς τὸν Μωρέα, διότι οἱ Ἄγγλοι ὄντες φίλοι μὲ τὸν Ἄλῆ πασᾶ δὲν ἤθελαν νὰ δώσουν τὴν ἄδεια νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Μωρέα, διὰ νὰ μὴ δυσχεραστῆσουν τὸν Ἄλῆ

πασᾶ. Ἀφοῦ ἔμαθα ὅτι ἀπέθανε, ἐβγῆκα εἰς τὸ Μωρέα καὶ ἐπῆγα εἰς τοῦ Λάλα διὰ νὰ παρηγορήσω τὴν φαμίλιάν του.

Ἐκαθήσαμε εἰς τὸ Τσιρίγο ἕως τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ· ἐπέρασε ἓνα καράδι Κεραλλονήτικο τοῦ καπετάν Αλεξάνδρῃ Ραφτοπούλου. Ἐμβήκαμε μέσα καὶ ἐκινήσαμε διὰ τὴν Ζάκυνθο. Ὁ καπετάνιος ἔμαθε ποιὸς εἶμι καὶ μᾶς περιποιήθη πολὺ. Εἰς τὴν Ζάκυνθο μὲ εἶχαν διὰ χαμένον, ἐκεῖ μὲ ἐδέχθησαν ὅλοι οἱ ἐδικοί μας, ὅπου ἦσαν ἐκεῖ, Πετιμεζαῖοι, Ἀναγνωσταράς, Μέλιος Γιάννης Κολοκοτρώνης, Νικήτας καὶ λοιποὶ, ἦτον 1806. Διὰ νὰ γλυτώσω ἄλλα φορέματα καὶ δὲν εἶχα παρὰ δυστυχημένα ἄρματα, ὥστε νὰ μὴ παρακινήθοῦν ἀπὸ τὴν αἰσχροκέρδεια καὶ μὲ σκοτώσουν.

Ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του τὰ ἐξῆς γράφει περὶ τῶν κλεφτῶν καὶ τῆς τύχης τῶν Κολοκοτρωναίων.

Οἱ κλέφταις καὶ ἄρματωλοὶ εἶχαν Α' Τάξιν. Ἡ ἀξιώτης του.

Β' Τάξιν.

Γ' Τάξιν.

Δ' Οἱ Ψυχογυιοί.

Οἱ πρῶτοι ἀξιωματικοὶ ἐδίδοντο διὰ τὴν ἀνδρείαν των ἢ διὰ τὴν φρόνησιν των· ὁ μισθὸς των ὅταν ἦσαν ἄρματωλοὶ, τὸ μίρασμα τῶν λαφύρων ὅταν ἦσαν κλέφται· ἐδίδοντο καὶ βραβεῖα εἰς τοὺς ἀριστεύοντας. Ὅταν ἔσφαλλον ἦτον τὸ κόψιμον τῶν μαλλιῶν, τὸ ξαρμάτωμα. Σέβας πρὸς τὰς γυναῖκας· ἐδιωχταν ὅποιον ἤθελε βιάσῃ γυναῖκα· παιγνίδια, ταμπουράδες, πηδήματα, χοροὺς, τραγούδια ἠρωϊκά, ταῖς ἀμάδες· τὰ τραγούδια ἦσαν ὕμνοι, ἐφημερίδες στρατιωτικαῖς.

Τ' ἄρματα τους ἦσαν πιστόλες, χαρπί (μελουδάρι), σπαθιά ζωστά, ζάβες εἰς τὰ ποδάρια, τὸν χειμῶνα ἔβαζαν θώρακας (τοαπράσια) κουμπιὰ μεγάλα εἰς τὰ γελέκια.

Τὰ καπετανάτα διεδίδοντο εἰς τοὺς υἱοὺς, εἰς τὸν ἀξιώτερο καὶ ὄχι εἰς τὸν πρωτότοκο.

Ἡ σημαία μου ἦτον ἓνα Χ, καθὼς ἡ Ρωσικὴ σημαία.

Τὰ μοναστήρια τοὺς ἐδοθηθοῦσαν· οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ ποιμένες ἐδίδαν εἶδησι εἰς τοὺς κλέπτας, ζωτροφίας καὶ πολεμοφόδια. Ὅταν εἰς τὸν πόλεμο ἐλάβωνετο κανένας βαρέως καὶ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ τὸν πάρουν τὸν ἐφιλοῦσαν καὶ ἔπειτα τοῦ ἐκοφταν τὸ κεφάλι· τὸ εἶχαν ὡς ἀτιμίαν ὅπου οἱ Τούρκοι νὰ πάρουν τὸ κεφάλι του. Ἀπὸ 36 πρωτοζαδέλφια, μόνον 8 ἐγλύτωσαν, οἱ ἄλλοι ἐχάθησαν ὅλοι· δὲν εἶναι διάσελο, ὅπου δὲν εἶναι θαυμένος Κολοκοτρώνης, χωριστὰ τὰ δευτεροζαδέλφια, θεῖοι καὶ λοιποὶ φίλοι· χαϊμένοι. Τὸ κλέφτης ἦτον καύχημα· ἔλεγε: «εἶμαι κλέφτης», καὶ ἡ εὐχὴ τῶν πατέρων ἐνὸς παιδιοῦ ἦτον νὰ γείνη κλέφτης. — Τὸ κλέφτης ἐβγήκε ἀπὸ τὴν ἐξουσία. — Εἰς τοῦ πατρὸς μου τὸν καιρὸ, ἦτον ἱερὸ πρᾶγμα νὰ πειράξουν Ἕλληνα. Καὶ ὅταν οἱ κλέπται ἤρχοντο εἰς συμπλοκὴν μετὰ τοὺς Τούρκους ὅλοι οἱ γεωργοὶ ἄφηναν τὸ ζευγάρι, καὶ ἐπάγαιναν νὰ βοηθήσουν τοὺς κλέπτας· εἰς τὰς ἡμέρας ἐπειράζοντο καὶ Ἕλληνες ἐμοφρονοῦντες μετὰ τοὺς Τούρκους· ὅταν ἦλθεν ὁ Ἄνδρουτσος πατέρας τοῦ Ὀδυσσεῶς ἐγνωρίσθηκα εἰς τὴν Μάνη, καὶ τὸν ἐσυντρόφευσα ἕως εἰς τὴν Κόρινθο. Εἰς τὸν κατατριγμό μας, διὰ δεκαπέντε ἡμέρας οὔτε ἐκοιμώμεθα οὔτε ἐτρώγαμε· ἐσώσαμε τὰ φουσέκια, καθμέρα πόλεμο.

Ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο ἕως τὸν Ἰανουάριον ἔμεινα εἰς τὴν Ἁγία Μαύρα (1809). Οἱ Ἄγγλοι ἐβάλαν εἰς φύλαξιν τὸν Γιακούπαγα, τὸ παιδί τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη καὶ ἄλλους. Μαιθάνοντες ἡμεῖς αὐτὰ, ἐσκορπίσαμεν τὸ στράτευμα καὶ ἐκρατήσαμεν μόνον 20. Ὁ μινίστρος ὁ Φορῆστης καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀγγλῶν Ὁσβάλ, ἐπροσέκλεσαν ὅλους τοὺς καπεταναγούς διὰ νὰ τοὺς ἐρωτήσουν ἂν ἤμπορουν νὰ φέρουν τὸν Κολοκοτρώνη εἰς τὴν Ζάκυνθο. Οἱ Ἄγγλοι, ἐπειδὴ ἦσαν πολλοὶ μαζευμένοι εἰς Ἁγία Μαύραν, ἐφοβοῦντο, καὶ αὐτοὶ τοὺς ἀπεκρίθησαν, ὅτι·

Ὅταν θέλετε, ἠμπορεῖτε νὰ τοῦ κάμετε ἓνα γράμμα καὶ τὸ στέλνομε μὰ ξία ἐπίτηδες καὶ μυστικὸν ἄνθρωπον καὶ ἐλπίζομε νὰ

ἀκολουθήσῃ, ἔτσι μὲ ἔκαμεν ἓνα γράμμα ὁ Ὁσβάλ καὶ ὁ Φορῆστης καὶ τὸ ἐστειλαν μὲ ἓνα κουμπάρον μου Ζάκυνθον, λεγόμενον Πομόνη· ἐπέρασε τὴν Γλαρέντζα. ἐμβήκε εἰς τουρκικὴν σημαία, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἁγία Μαύρα μυστικῶς· τὸ γράμμα μὲ ἐπροσκαλοῦσε καὶ ἐν αὐτῷ ἦτον μία ἐγκύκλιος εἰς ὅλους τὰς ἀρχὰς τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ὅ,τι ζητήσωμεν νὰ μᾶς δώσουν, ὅπου καὶ ἂν μᾶς ἀπαντήσουν καράβια νὰ μᾶς ἀφήσουν διὰ νὰ περάσωμεν εἰς τὴν Ζάκυνθον.

Ἦτον δύσκολο τότε νὰ ταξειδεύῃ κανεὶς, διατί εἰς τὰ μισὰ νησιὰ ἦτον Γάλλοι καὶ εἰς τὰ ἄλλα Ἄγγλοι· ἐπήγαμε λοιπὸν εἰς τὸν γκιενεράλ Καμούς, Γάλλον, καὶ ἐπήραμε τὴν ἄδεια δὲ τὰ Μοθωκόρωνα, ἐναυλώσαμε μία βάρκα μετὰ σημαία γαλλικὴ· μόλις ἐβγήκαμε εἰς τὴν θάλασσα μὲς ἐμπόδισεν ἐναντίος ἄνεμος, καὶ ἀράξαμε εἰς τὸ Θιάκι· ἐκεῖ ἐφύλαγαν βάρδιαις ἄγγλικαῖς· μᾶς ἠρώτησαν τί ἄνθρωποι εἴμεθα, καὶ τοὺς ἀπεκρίθημεν· ὁ Κολοκοτρώνης τότε ἤρχισαν νὰ ρίπτουν ἐπάνω μας· ἐγὼ ὠμίλησα ὅτι ἂν ἔχουν κανέναν ἀρχηγόν τοὺς νὰ ἔλθῃ νὰ τοῦ ὀμιλήσω· ἔτσι ὠμίλησαν ἐνὸς ἀξιωματικοῦ Ἄγγλου ὅπου ἐδιοικοῦσε ἐκεῖ· ἦλθε εἰς τὸ παραθαλάσσιον (1810) καὶ ἐβγήκα καὶ ἐγὼ μετὰ τὴν βάρκα καὶ τοῦ ἐπαρουσίασα τὸ γράμμα τοῦ στρατηγοῦ Ὁσβάλ.

Ἀφοῦ τὸ εἶδε μὲ ἐφίλησε, μᾶς ἐπεριποιήθη, μᾶς ἔδωσε κονάκια καὶ ἐμείναμε εἰς τὸ Θιάκι· ὁ διοικητὴς τοῦ Θιακιοῦ μᾶς ἐπροσέκαλεσε ἐκεῖ καὶ ἐμείναμε τέσσαρας ἡμέρας. Ἐγὼ καὶ ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης ἐβάλαμεν ὑποψίαν διὰ τοὺς Ἄγγλους, ὡς φίλους τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ ἔτσι ἐσυμφωνήσαμε νὰ μὴ πάγωμε καὶ οἱ δύο εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἀλλὰ νὰ μείνῃ ὁ ἓνας μας εἰς ἓνα καράβι εἰς ταῖς Σκρόφαις, καὶ νὰ ὑπάγω ἐγὼ εἰς τὴν Ζάκυνθο, καὶ ἂν ἰδῶ τὰ πράγματα στερεὰ, τότε τοῦ γράφω καὶ ἔρχεται· ἔτσι λοιπὸν ἠκολούθησε, ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο καὶ ἄφησα εἰς τὸ καράβι τὸν Ἀλῆ Φαρμάκη μαζὶ μετὰ τὸν ἀνεψιόν μου Νικήτα».

Ἦναγκάσθημεν νὰ παραθέσωμεν ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Κολοκοτρώνη τὰ ἀνωτέρω, διότι ἐν πολλοῖς ἡ ἱστορία ἀντιφάσκει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Ὁ Κολοκοτρώνης Ἀγγλος Ταγματάρχης.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Ζάκυνθον ὁ Κολοκοτρώνης ἐδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ στρατηγοῦ Οσβάλ καὶ κατετάχθη εἰς τὸν Ἀγγλικὸν στρατὸν, ἀπέστειλε δὲ καὶ ἐκάλεσεν εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ τὸν Ἀλῆ Φαρμάκην. Ὁ Ἀγγλος στρατηγὸς ἀνέθεσεν εἰς τὸν Ἕλληνα ταγματάρχην τὴν ἐκτέλεσιν σχεδίου ὅπως ἀποσυρθῶσιν ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν ὑπηρεσίαν οἱ εἰς Ἁγίαν Μαύραν εὐρισκόμενοι.

Τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας καταδιωκόμενος ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασὰν ἔφθασεν εἰς τὸν Κάλαμον τῆς Λευκάδος ὁ Λεπενιώτης καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κατσαντώνη μὲ 200 ἄνδρας καὶ ὅστις ἐδέχετο νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν ὄχι δι' ἄλλον λόγον, ἀλλὰ διότι εἶχε πίστιν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην.

Ὁ Κολοκοτρώνης μετέβη εἰς τὸν Κάλαμον, συνητήθη μὲ τὸν Λεπενιώτη καὶ μὲ τοὺς 200 ἄνδρας τῶν ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐκεῖ Γάλλων, τοὺς ὁποίους ἐξεδίωξαν. Πρὸς ὑποστήριξιν τῶν πολεμούντων εἰς τὴν ξηρὰν μετέβη καὶ ἐν ἀγγλικὸν πολεμικὸν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Λώβ, διοικητοῦ τῆς Ἁγίας Ἑλένης.

Οἱ Γάλλοι μόλις εἶδον τοὺς ἐπιτεθέντας κατ' αὐτῶν Ἕλληνας ἀπέστειλαν κατ' αὐτῶν τέσσαρα πυροβόλα μὲ τὰ ὁποῖα τοὺς ἐκονιοβόλησαν ἀνευ ἐπιτυχίας. Ὁ Κολοκοτρώνης τότε ἐκάλεσε τοὺς εἰς τὴν Γαλλικὴν ὑπηρεσίαν εὐρισκομένους Ἕλληνας ταὶ τοὺς εἶπεν.

Ο ΜΠΕΗΣ ΤΗΣ ΜΑΝΗΣ ΠΕ ΡΟΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΛΙΔΗΣ

— Τί κάμνετε; Διατί πολεμάτε μέ τοῦ, Γαλλούς; Μν δέν βλέπετε ὅτι ὁ Ἀγγλικὸς στόλος ἐρχεται;

— Ἡμεῖς τῷ ἀπήντησαν εἰς μὲθ' ὀρισμένοι καὶ θὰ πολεμήσωμεν.

— Αἶ, τοὺς εἶπε τότε ὁ Κολοκοτρώνης, πλὴν καλὰ σάν εἶναι ἔτσι, τραβηχτῆτε εἰς τὰς θέσεις σας καὶ ἡμεῖς θὰ πολεμήτωμεν. Καὶ στρατὸς ἐξ Ἀγγλων, Κόρσων, Σικελιανῶν καὶ Ἑλλήνων ἐπέτεθη κατὰ τῶν Γαλλων.

Οἱ 500 Ἕλληνες μέ τὸν Κολοκοτρώνη ἦσαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Τζούρτζ. Οἱ Ἕλληνες προηγοῦντο πάντοτε, εἶποντο δεῦτεροι οἱ Σικελικιοὶ καὶ τρίτοι οἱ Ἀγγλοὶ. Ἡ ἀνδρεία τῶν ὑπὸ τὸν Κολοκοτρώνη Ἑλλήνων εἶπε ἀπερίγραπτος. Πολλὰκις ἐκαβαλίκευαν τὰ κανόνια. Οἱ Γάλλοι ἐκλείσθησαν εἰς τὸ φρούριον, ἐξεδίωξαν δ' ὡς ὑπόπτους τοὺς μετ' αὐτῶν Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι προσῆλθον εἰς τὸν Κολοκοτρώνη.

Ἐπὶ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἡμέρας ἦσαν πολιορκημένοι οἱ Γάλλοι, ἠναγκάσθησαν δὲ νὰ προσκυνήσουν. Οἱ παραδιδόντες Γάλλοι στρατιῶται ἀπεστάλησαν ὡς αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Μάλταν, οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ εἰς τὴν Νεάπολιν.

Ὅταν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ζάκυνθον ὁ Κολοκοτρώνης προὔβιθασθη εἰς ταγματάρχην, κατὰ δὲ τὸ 18.9 πεντήκοντα Ἕλληνες, ἐν οἷς καὶ ὁ Κολοκοτρώνης καὶ πεντήκοντα Ἀγγλοὶ ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντες τὸν Τζούρτζ ἐπέβησαν μιᾶς φρεγάδας ἄγγλικῆς καὶ πολεμοῦντες κατάρθωσαν νὰ ὑποτάξουν τοὺς Γαλλούς τοὺς εὐρισκομένους εἰς τοὺς Παξοὺς καὶ τὴν Πάργαν.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ ὁ Τζούρτζ ἀπῆλθεν εἰς τὸ Λονδίνον. Τότε ὅλοι οἱ εἰς τὴν Ἀγγλικὴν ὑπηρεσίαν ὑπηρετοῦντες Ἕλληνες συνέταξαν ἀναφορὰν πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν κυβερνήτην καὶ ἐζήτησαν βοήθειαν πρὸς αὐτῆς ὅπως ἐλευθερώσουν τὴν πατρίδα των, ἀλλ' ἐν τῷ μετὰξὺ ἐπίσεν ὁ Ναπολέων καὶ οἱ Ἕλληνες ἀποζημιωθέντες χρηματικῶς ἀπελύθησαν τῆς Ἀγγλικῆς ὑπηρεσίας.

Ὁ Τζούρτζ μετέβη εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ ἔγινεν ἐκεῖ στρατηγὸς ἐκάλεσε δὲ τὸν Κολοκοτρώνη νὰ μεταβῇ παρ' αὐτῷ, ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης ἐγνώριζε τὴν σύστασιν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας καὶ δέν ἐδέχθη νὰ μεταβῇ εἰς τὸν Τζούρτζ, ἀλλὰ προσεπάθει πότε θὰ κατορθώσουν νὰ ἐξέλθουν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἰδοὺ πῶς ἐγνώριζε τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας ὁ Κολοκοτρώνης καὶ πῶς ἔκρινε περὶ τῆς ζωῆς του τῆς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως.

«τὴν Φιλικὴν Ἐταιρίαν, λέγει εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του ὁ Κολοκοτρώνης, μέ τὴν εἶπεν ὁ Πάγκαλος, ἔπειτα ἐπέρασε ὁ Ἀναγνωσταρῆς, μέ ἔφερε γράμμα ἀπὸ τὴν Ἐταιρίαν καὶ τότε ἄρχιστα νὰ κατηγῶ καὶ ἐγὼ διαφόρους εἰς τὴν Ζάκυνθο, Κεφαλληνιά καὶ διαφόρους καπετανεοὺς Σπετσιώτικων καραβιῶν καὶ Ὑδραϊκῶν καὶ εἰς τὰς 20 μέ ἦλθαν γράμματα ἀπὸ τὸν Ὑψηλάντην διὰ νὰ εἶμαι ἔτοιμος, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ ἐδικοί μας 25 Μαρτίου ἦτον ἡ ἡμέρα τῆς γενικῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ Ἀγγλοὶ ἔμαθαν ὅτι ἔλαβον κάτι γράμματα, καὶ ἦλθε ἡ ἀστυνομία διὰ νὰ μέ ἐξετάσῃ τὴν νύκτα, ἀλλ' ἐγὼ τὰ γράμματα τὰ εἶχα φυλάξῃ.

Εἰς τὰς 3 Ἰανουαρίου . . . καὶ εἰς τὰς 6 Ἰανουαρίου ἐβγήκα εἰς τὴν Μάνην εἰς τοῦ καπετὰν Παναγιώτη τοῦ Μούρτζινου τὸ σπῆτι—Εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα, πρὶν νὰ ἐβγῶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπῆγα εἰς τοὺς Κορφοὺς μέ τὴν πρόφραξιν νὰ ζητήσω 4000 τάλληρα ἀπὸ μισθοῦς μου τοῦ Μέτλανς, καὶ διὰ νὰ ἀνταμώσω τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια τὸν ἀντάμωσα ἐκάθησα 80 ἡμέρας καὶ ἐπέστρεψα ὀπίσω εἰς τὴν Ζάκυνθο. — Ἐκεῖ ὠμιλήσαμε πολλὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως.

Ἐδῶ τελειώνει ἡ ζωὴ μου ἡ περασμένη, καὶ ἀρχινᾷ τῆς ἐπαναστάσεως· ὁσάκις ἔμβαινα εἰς δούλευσιν, ἔμβαινα πάντοτε μέ τὴν συμφωνίαν, ὅτι ἀπὸ τὴν Ἐπτάνησον νὰ μὴν ἀπομακρύνωμαι, καὶ νὰ μὴν πολεμῶ παρὰ εἰς Τούρκικο τόπο, καὶ τὸ φέρεμα νὰ μὴ ἐβγάλω. Εἰς τὰ νησιὰ ἐγνωρίσθηκα μέ τοὺς Βοτσαρῆους καὶ ἔκμα τὸν Μάρκο Βότσαρη ἀδελφοποιητό.

Εἰς τὸν καιρὸ τῆς νεότητος ὁποῦ ἤμπορευσα νὰ μάθω κάτι τι,

σχολεία, ἀκαδημαίαι δὲν ὑπῆρχαν· μόλις ἦταν μερικὰ σχολεῖα, εἰς τὰ ὅποια ἐμάθαιναν νὰ γράφουν καὶ νὰ διαβάζουν. Οἱ παλαιοὶ κοντζαπασῆδες ὅπου ἦσαν εἰς πρῶτιστοι τοῦ τόπου, μόλις ἤξευρον νὰ γράφουν τὸ ὄνομά τους, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἀρχιερέων δὲν ἤξευρε παρὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ πράξιν, κανένας ὅμως δὲν εἶχε μάθησι· τὸ ψαλτήρι, τὸ ἁγιοῦ, ὁ μνηαῖος, ἄλλαι προφητεῖαι, ἦσαν τὰ βιβλία ὅπου ἀνέγνωσα· δὲν εἶναι παρὰ ἀφοῦ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο ὅπου εὑρηκα τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν· τὰ βιβλία ὅπου ἐδιάβαζα συχνὰ ἦτον ἡ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἱστορία τοῦ Ἀριστομένη καὶ Γοργῆ καὶ ἡ Ἱστορία τοῦ Σκεντέρμπεη. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ ὁ Ναπολέων ἔκτισε κατὰ τὴν γνώμην μου, νὰ ἀνοίξῃ τὰ μάτια τοῦ κόσμου. Προτῆτερα τὰ ἔθνη δὲν ἐγνώριζοντο, τοὺς Βασιλεῖς τοὺς ἐνόμιζαν ὡς Θεοὺς τῆς γῆς, καὶ ὅτι καὶ ἂν ἔκαμναν, τὸ ἔλεγαν καλὰ καμωμένο. Δι' αὐτὸ καὶ εἶναι δυσκολώτερον νὰ διοικήσῃς τὴν γῆν.

Εἰς τὸν καιρὸν μου τὸ ἐμπόριον ἦτο πολλὰ μικρὸν, τὰ χρήματα ἦσαν σπάνια, τὸ τάληρον τὸ ἐπρόφθασα τρεῖς γρόσια καὶ ὅποιος εἶχε 1000 γρόσια ἦτον πρᾶγμα μεγάλο καὶ ἔκαμνε κἀνεὶς δουλειαίς, ὅπως τὴν ἄρτι δὲν ἔκαμνε μὲ χίλια βενέτικα.

Ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων ἦτο μικρὴ, δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐπανάστασις μας, ὅπου ἐσχέτισεν ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Εὐρίσκοντο ἄνθρωποι ὅπου δὲν ἐγνώριζαν ἄλλο χωρὶ μακρὰ μίαν ὥραν ἀπὸ τὸ ἑδικὸν τους. Τὴν Ζάκυνθον τὴν ἐνόμιζαν ὡς νομιζομεν τὴν μακρύτερον μέρος τοῦ κόσμου. Ἡ Ἀμερικὴ μᾶς φαίνεται ὡς πῶς τοὺς ἐφαίνετο αὐτῶν ἡ Ζάκυνθος, ἔλεγαν εἰς τὴν Φραγκιᾶ.

Τὰ ἀνωτέρω παρουσιαστικώτατα τοῦ χαρακτῆρός του διηγείται ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Ἐξαναγερμὸς τῶν Χριστιανῶν.

Τὸ μυστήριον τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας ἤρχιστε ἀποκαλυπτόμενον καὶ εἰς φίλους τῆς Ἐταιρίας καὶ εἰς ἐχθροὺς, διὰ τοῦτο ἀπεφασίσθη ὅπως μίαν ὥραν ἀρχίτερα ἐκραγῆ ἡ ἐπανάστασις.

Εἰδοποιήθη περὶ τοῦτου ὁ Κολοκοτρώνης καὶ τὴν 3 Ἰανουαρίου τοῦ 1821 μετέβη ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον εἰς τὴν Πελοπόννησον, εἰς τὸ χωριὸν Σκαρδαμουῖλα εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρικοῦ του φίλου καπετάν Παναγιώτη Μούρτζινου.

Τὸ πρῶτον ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐγένετο εἰς τὰς Καλάμας τὴν 22 Μαρτίου.

Ἀπὸ τὸν Ἰανουάριον ἕως τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὁ Κολοκοτρώνης ἐνήργησεν εἰς τὴν Μάνην, ὅπως συμριλιωθῶσι πολλὰ πολεμικὰ οἰκογένειαι καὶ κατῴρθωσεν τοῦτο, εἰδοποίησε δὲ δι' ἐμπίστων ἀνθρώπων τοῦ τοῦ χριστιανοῦ πολεμιστὰς τῆς Μεσσηνίας, τοῦ Μιστραῖ, τῆς Καρύταινης, τοῦ Φαναριῶ, τοῦ Μοκταριοῦ, τῆς Ἀρκადίας, τῆς Τριπόλεως ὅτι νὰ εἶναι ἕτοιμοι τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ νὰ θράξωσι τὰ ὅπλα κατὰ τῶν ἐντοπίων Τούρκων καὶ νὰ πολιορκήσουν αὐτοὺς εἰς τὰ φρούρια. Οὕτω ἀπερξίσθη οἱ Ἀρκαδια-

νοί νὰ πολιορκήσουν τοὺς Τούρκους εἰς τὸ Νεόκαστρον, οἱ Μεθωνάιοι εἰς τὴν Μεθώνην καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἀφοῦ προετοιμάσθησαν καὶ συνεννοήθησαν, ὁ Ζάκμης μὲ τοὺς ἄλλους ἀναγκασμένοι νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Τρίπολιν ἢ νὰ μείνουν ἔτσι ἐκτύπησαν τὸν Βαϊβόδα τῶν Καλαβρύτων.

Οἱ Τούρκοι ἔμαθον ὅτι μετέβη εἰς τὴν Μάνην ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὑπέθεταν ὅτι ἐπῆγεν ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον μὲ 5—6 χιλ. ἄνδρας, ἐνῶ ὁ Κολοκοτρώνης ἦτο μὲ τέσσαρας μόνον. Διὰ νὰ ἐξακριβώσουν δὲ τὴν δύναμιν τοῦ Γέρω τοῦ Μωρηᾶ τινές Ἀρκαδινοὶ καὶ Μιστριώτες Τούρκοι μετρηφίσθησαν μὲ χριστιανικὰ ἐνδύματα καὶ μετέβησαν νὰ ἰδοῦν τὸν Κολοκοτρώνην.

Ὅταν οἱ μετρηφισμένοι Τούρκοι ἔφθασαν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἦτο ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ γέρω τοῦ Μωρηᾶ ἐπαιξε τῆς ἀμάδης καὶ οἱ κατὰσκοποι ἐπέστρεψαν εἰς τοὺς ὁμοφύλους των καὶ τοῖς εἶπον·

— Ψέμματα εἶναι ὅτι ἦλθεν ὁ Κολοκοτρώνης. Εὐρήκουμε μόνον ἓνα γέρω καὶ ἐπαιξε τῆς ἀμάδης.

Ἴδου πῶς διηγεῖται εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του τὴν ἐναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως ὁ γέρων Κολοκοτρώνης·

Εἰς τὰς 23 Μαρτίου ἐπιάσαμε τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Καλαμάτα, καὶ τὸν Ἀρναούτογλου σημαντικὸν Τούρκον τῆς Τριπολιτσᾶς. Εἴμεθα 2000 Μανιάταις, ὁ Πετρόμπεης, ὁ Μούρτζινος, ὁ Κοιθέλος. Δυτικῆ Σπάρτη.— 100 ἦτον οἱ Τούρκοι μεινεμένοι, ὡς 10000 ἡ φήμη τους μεγάλη.— Ἡ Ἀνατολικὴ Σπάρτη ἐκίνηθη τὴν ἴδιαν ὥρα. Ὁ Τζανετάκης μὲ τὴν Κακαβουλιὰ ἐκινήθη διὰ τὸν Μιστρά. Οἱ Τούρκοι τῆς Μπουρδούνιας καὶ Μιστρά προχωροῦν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ.

Οἱ Τούρκοι εἶχαν βάλει ὑπόψιν, ἐπροσάλεσαν τοὺς πραιστοὺς καὶ Δεσποτάδες, καὶ αὐτοὶ ἐπῆγαν—ἦτ.ν ἔλθω τοῦ Μαρτίου.

Δὲν τοὺς ἐσκότωσαν.

Οἱ Σπαρτιάται ἀφοῦ ἐπῆραν λήφωρα, προχωροῦν καὶ πολιορκοῦν τὴν Μονεμβασιά.

Εἰς τὴν Καλαμάτα ἐκάμαμε συνέλευσι, πύθεν νὰ πρωτοκινή-

σωμε τὰ στρατεύματα. Οἱ Καλαματικοὶ ἐκατάφεραν τὸν Μπέη νὰ πᾶμε εἰς τὴν Κορώνη διὰ νὰ μὴν βάλουν σπαθί οἱ Τούρκοι εἰς τοὺς Χριστιανούς· ἐγὼ δὲν ἐστρέφθηκα, εἶπα νὰ πᾶμε εἰς τὴν παλαιὰν Ἀρκαδίην, εἰς τὸ κέντρο, διὰ νὰ βοηθοῦμε τοὺς ἄλλους· τότενες τοὺς εἶπα:— Ἐάν μοῦ δώσετε βρῆθεια ἀπὸ τοῦτο τὸ στράτευμα, καλῶς, εἰμὴ ἀναχωρῶ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ κέντρο.

Εἶχα λάβῃ γράμμα ἀπὸ τὸν Κανέλο, μ' ἐπροσκαλοῦτε ὅτι εἶχε 10000 ἄρματα, καὶ νὰ ἔμῳ ἐπὶ κερκλῆς. Τοῦ Μούρτζινου ἀρρώστησε τὸ παιδί του, ὁ Διονύσιος, καὶ ἔτσι δὲν ἐκίνησαν ὅλοι οἱ Μανιάται· ἔλαβον 200 ἀπὸ τὸν Μπέη μὲ τὸν κηπετὰν Βαϊβῆ καὶ μὲ 30 ἑδικούς μου ἐγενήκαμε 300, καὶ εἰσψα εἰθὺς δύο σημαίας μὲ στυχρὸ καὶ ἐκίνησαν.

Οἱ Ἀνδρουσιανοὶ Τούρκοι, 360 ἄνδρες, μαθηνοντάς ὅτι εἴμεθα ἀσκέρι φεύγουν, πᾶνε ἔς τὴν κῆτρα τῆς Μετσηνίας.

Κινῶντας· ἐγὼ, εἶχαν προθυμίαν οἱ Ἕλληνες ὁτοῦ ὅλοι μὲ τὰς εἰκόνας ἔκαναν δέησι καὶ εὐχαριστήσεις.

Μοῦ ἤρχετο πότε νὰ κλύσω... ἀπὸ τὴν προθυμίαν ποῦ ἔβλεπα. Ἱερεῖς ἔκαναν δέησι.

Εἰς τὸν ποταμὸν τῆς Καλαμάτας ἀνασπασθήκαμε καὶ ἐκινήσαμε.

Τὰς 24 τὸν Μάρτι 1821 ἐφθάσαμε εἰς ἓνα χωριὸ τῆς Μετσηνίας, Σκάλα λεγόμενον, ποῦ εἶναι καμιὰ πενηνταριὰ οἰογένειαις. Ὅσοι ἄνδρες ἦτον, τοὺς ἔστειλα πεζοδρόμους, καὶ τοὺς ἔλεγα.

Σύρτε ὅς τὰ κάστρα, πολιορκήσετε, καὶ σᾶς προφθάνω μὲ 3000.—στρατήγημα.—

Τὴν αὐγὴν ἐξημέρωσε εἰς τὰς 25 τοῦ Εὐαγγελισμοῦ· ἔμαθον εἰς τὸ Λεοντάρι ὅτι ἐβγήκα μὲ τόσοι χιλιάδες Μανιάταις, πέρνων τὰ ζῶα τῶν ραγιαδῶν καὶ ἀνεχώρησα διὰ τὴν Τριπολιτσᾶ.

Κινῶντας ἀπὸ τὴν Σκάλα, ἔρρηξα καμιὰ χιλιάδα τουφέκια, τρεῖς μπαταριαῖς διὰ νὰ τ' ἀκούτῃ ὁ κόσμος νὰ σηκωθῆ κατὰ τὴν παραγγελίαν.

Ἀκούοντες οἱ Γαργανιζαῖοι τὰ τουφέκια, ἐσκότωσαν τοὺς κε-

χαϊάδες — αὐτοὶ ἤθελαν νὰ φύγουν — καὶ ἔγεινε ἀρχὴ τοῦ σκοτω-

Ἐκίνητα νὰ ἔβγω εἰς τὸ Δερβένι τοῦ Λεονταριῶ διὰ τὴν πα-
λαιὰ Ἀρκαδίαν ἀπάντημα ἓνα μεζῆλι ἀπὸ τοῦ Ἑλληνας καὶ
λέγει, ὅτι οἱ Λεονταρίταις ἔφυγαν καὶ ἐπῆγαν ἴτια εἰς τὸ Φρυγιά-
βρυσσο καὶ ἔπειτα ἐγύρισαν πίσω, καὶ ἔκοψαν δύο τρεῖς Ἑλληνας.
Ἐβδόμη τα κηδελλοὶ ἦσαν εἶπε· «Τρέξετε νὰ τοῦ κλείτετε
καὶ ἔφθασα ὀπίσω εἰς τὸ Λεοντάρι.»

Τὴν ἴδιαν ἡμέραν τοῦ Ἐξαγγελισμοῦ συνάζονται οἱ Φιναρίταις,
λέγουν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ τραβηθοῦν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ διατ-
δὲν ἤξεύρουν τί εἶναι· μιλῶνται Φιναρίταις καὶ Μουντριζανοὶ καὶ
ἄλλα μουρτατοχώρια, (ὅπου οἱ Τούρκοι πανδρεύονται μὲ χριστιανίς),
ἀριθμὸς τῶν 1700 τουφεκία.

Ἐτυνάχθησαν ἐπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀνδριτσικὴν δὲ ὄρως, σὲ μίαν
βρῦσι Σουλτῆνα λεγόμενη, εἶχαν 3000 ζῶν τῶν ρυγιάδων μὲ τοὺς.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν οἱ Ἀρκαδιανοὶ (τῆς θηλάσσης) συνάζονται ὀ-
λίγοι, καὶ ὁ Πρωτοσύγκελος καὶ ἄλλοι περὶ τοῦ Τούρκου νὰ
τραβηθοῦν εἰς τὰ κάστρα, καὶ τοὺς ἔδωσαν ζῶν, τοὺς ἔβγαλαν
ἴτια μὲ τὸ Νεόκαστρο καὶ ἐκεῖ τοὺς πολιορκήσαν, ἀπὸ ἔσυνάχθησαν
καὶ ἀπὸ ἄλλαις ἐπιοχλαῖς Ἐπολιόρησαν Νεοκαστρον, Μεθώνη καὶ
Κορώνη Ἐπῆγαν καὶ Μανιάταις.

Οἱ Ἀνατολικοὶ εἰς τὴν Μονεμβασίαν. Οἱ Καλαβρυτινοὶ καὶ οἱ
Πατραῖοι καὶ οἱ Βοστανίνοι πολιορκοῦν τὴν Πάτρα καὶ Ἀστέλι.
Ἦτον ἀρχηγοὶ Ζαίμης, Σωτήρης Χαραλάμπης, Ἀνδρέας Λόντος καὶ
λοιποί.

Ὁ Σπίνης μὲ τοὺς Γαστουναίους καὶ οἱ Πυργιώταις μὲ τὸν Βι-
λαέτη ἐβάρσαν τοὺς Γαστουναίους Τούρκους καὶ αὐτοὶ κλείονται
εἰς τὸ Χλουμοῦτζι (Καστέλ Τορνίζε), μαθάνοντες τοῦτο οἱ Λαλαῖοι,
ὕπαγον, τοὺς πέρνουν ἀπὸ τὸ Χλουμοῦτζι μὲ ταῖς φημέλαις
τους, καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τοῦ Ἀλάχ.

Τότε τὰ νησιὰ ἔκαμαν προκλαματσιόνισαι, νὰ μὴν ἔβγῃ κανεὶς ἀπὸ
τὰ νησιὰ εἰς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων.

Ζακύνθοι κρυφίως ἔφευγαν, χωριάταις καὶ χωραΐταις, καὶ ἔγει-
ναν συμβοητοὶ τῶν κιδύνων, καὶ τὸ πρᾶγμα τοὺς τὸ ἐδήμεισαν·
τόσο καὶ οἱ Μετζιάδες μὲ ἄλλους πολλοὺς Κεφαλλονήτας κρυφίως
ἔβγῆκαν εἰς τὴν Γαστούνη καὶ τοὺς δήμεικατὸ πρᾶγμα τοὺς.

Ἡ Δυτικὴ Ρούμελη, (ἢ Τούρκικη), τότε εἶχε τὴν σκουτούρα τοῦ
Ἀλῆ πασᾶ, διατὶ οἱ Σουλιώταις ἔπιασαν τὸ Σούλι. — Ἡ καταδρομὴ
κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ μᾶς βοήθησε πολὺ· ἔπρεπε πρῶτα νὰ πάγῃ αὐ-
τὸς, ἦτον μεγάλο θηρίο. — Ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλάς, ὁ Ὀδυσσεύς,
Γούρας, Διάκος καὶ Πανουριάς ἐκίνησαν ἐν αὐτῷ τὸ τουφεκί εἰς τὴν
Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα τὸν Ἀπρίλιον.

Ἡ Σπέτσιας ἐπρωτοσηκώθησαν· ἔστειλαν εἰς τὴν Ὑδραν, καὶ οἱ
Ὑδραῖοι δὲν ἦτον ἀκόμη σηκωμένοι· οἱ νυκοκυραῖοι δὲν ἤθελαν νὰ
σηκωθοῦν, ὁ Κουλοδήμας καπετάν Ἀντώνης, καὶ ὁ Γκίκας τοῦ Θ.
γαμβρὸς τοῦ Μιαούλη καὶ ὁ Πέτρος Μαρκέζης ἔσυνώμασαν μὲ τὸν
λαὸν καὶ εἶπαν τῶν ἀρχόντων·

— Ἡ σηκώνεσθε καὶ ἐσεῖς, ἢ θὰ βάλωμε φωτιά νὰ σᾶς κάψωμε
μόνον ὀρδινιάσθε τὰ καράβιά σας.

Τοὺς ὑποχρέωσαν, ἔδωσαν γρόσια καὶ ἔβγῆκαν.

Τὰ Ψαρρὰ ἐκίνησαν αὐτοθελήτως, καὶ ἡ Σάμος.

Ἐγὼ εἰς τὰς 25 ὅπου ἐκίνησα ἀπὸ τὴν Σιάλα βγαίνοντας εἰς
τὸ Δερβένι τοῦ Λεονταριῶ, ἀπάντησα ἓνα πεζοδρόμο σταλμένον
ἀπὸ τὸν Βασίλη Μπούτουνα Καριώτη, καὶ μοῦ ἔγραφε, ὅτι· «Οἱ
Τούρκοι τῆς Καρυταίνης καὶ ὁ Βοϊβόδας τοῦ Ἰμπλακίου Μουσταφᾶς
Ριζιώτης ἐκλείσθησαν εἰς τὸ παληόκαστρο τῆς Καρύταινας, ὁ Σπῆ-
λιος Κουλάς καὶ ὁ Μιχαλῆς, δὲν ἦτον εἰς τὴν Ἐταιρίαν μβασμένοι
καὶ δὲν ἤξευραν τί ἐγίνετο καὶ ἐπαρακίνησαν τοὺς Τούρκους νὰ
μὴ φύγουν, ἀλλὰ νὰ μείνουν εἰς τὸ κάστρο· ὁ κάμπος τῆς Καρύται-
νας δὲν ἠθέλησε νὰ πιάσῃ τὰ ἄρματα· ἔτσι μ' ἔγραφε αὐτός.

Ἐγὼ δὲν ἔλειψα νὰ κάμω μίαν προσταγὴν, καὶ ἐπάτησα τὴν βουλή
μου· «Ὅποιο χωριὸν δὲν ἠθελε νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν φωνὴν τῆς Πα-
τρίδος τσεκούρι καὶ φωτιά».

Μανθάνοντας ὅτι ἐβγήκα εἰς τὸ Δερβένι, οἱ ἐβδομῆντα καθάλλα ρατοὶ εὐθὺς ἀνεχώρησαν διὰ τὴν Τριπολιτσᾶ ἐγὼ ἐπῆγα εἰς ἕνα χωριὸ Τετέμπεη, ἀνάμεσα Λιοντᾶρι καὶ Καρύταινα. Οἱ Μανιάταις μοῦ εἶπαν

« Νὰ πάμε εἰς τὸ Λεοντᾶρι. Τοῦς εἶπα· « Νὰ πάρουμε γαλκώματα; »

Τὴν αὐγὴ ἐξημέρωσε, ἔς τὰς 26, ἔροηξα 1000 τουφέκια· ἔκαμα νὰ πάγω εἰς τὴν Καρύταινα νὰ ἀκαρτερέσω τοὺς Φαναρίτας καὶ τοὺς Καρυτινοὺς, καὶ ἀκούοντας τὰς μπαταρίας ὁ κόσμος ἐκινήθησαν ὅλοι.

Εἰς τὸν δρόμον ἀπάντησα ἕνα γράμμα τοῦ Βασιλῆ Μπούτουνα, καὶ μοῦ ἔλεγε ἀδὲς τὸ γράμμα τῶν Φαναριτῶν ποῦ κάθονται εἰς τὴν Σουλτῖνα· τὸ ἔγραψαν εἰς τοὺς Καρυτινοὺς Τούρκους, καὶ ἔγραφε τὸ γράμμα, ὅτι· αὐριο περῶμε διὰ Τριπολιτσᾶ· εἴμεθα τόσοι· ἐτοιμασθῆτε νὰ ἐνωθοῦμε· ἐβγήκε ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τόσαις χιλιάδες Μανιάταις.

Ὁ Βασίλεις εἶχε σκοτώσῃ τὸν Τούρκο εἰς τὸ γεφύρι τῆς Καρύταινας ποῦ εἶχε τὸ γράμμα. Βλέποντας τὸ γράμμα ἐκίνησα νὰ πιάσω τὸν τόπο, ποῦ ἤθελαν νὰ ἀπεράτουν οἱ Φαναρίταις. Ἐβγίνοντας ἀγνάτια εἰς τὴν Καρύταινα οἱ Τούρκοι, καὶ βλέποντες τὰ μπαράκια, καὶ μὴν ξεχωρίζοντας τὸν σταυρὸ, ἔλεγαν ὅτι εἶναι Τούρκοι, καὶ πᾶμε μεντάτι.

Ἐγὼ ἐτρέθηξα ἕνα τόπον στενὸν· ἔλεγα ὅτι θ' ἀπεράτουν τὴν ἴδια ἡμέρα διὰ νὰ τοὺς κτυπήσω. Ἐμήνυσα χωριάτων ποῦ ἦτον εἰς τὸ στενὸ ἐκεῖνο, νὰ μοῦ εἰποῦν διὰ τοὺς Τούρκους τοὺς Φαναρίτας, καὶ μοῦ εἶπαν·

— Δὲν ἔχουν εἰδῆσιε· εἰς τὴν βρῦσιν κοιμοῦνται ἀπόψε καὶ ταχὺ θ' ἀπεράτουν.

Ἐγραψα ἕναν τεσκερὲ ἐνὸς Ἀνδριτσάνου, Πανηγιώτη Γιατροπούλου, νὰ κινήσῃ τ' ἄρματα, νὰ τοὺς φέρῃ ἀποπίτω καὶ ἐγὼ τοὺς κρτερῶ ἀπεμπροστὰ. Σὲν εἶδα ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν ἦτον τὴν

ἡμέρα ἐκείνη διὰ κίνημα, ἐπῆρα τὴν χώρα τῆς Καρυταίνης καὶ ἐκλεῖσα τοὺς Τούρκους εἰς τὸ κάστρο. Ἐς τὰς 27 ἐσηκώθηκα χαραυγὴ, μὲ τὰ χαράματα, καὶ ἄφηκα τοὺς Καρυτινοὺς καμμιά δεκαπενταριά νομάτων, κ' ἐγὼ ἔπιασα τὸ στενὸ· τὴν ἴδια νύκτα, ποῦ ἦαον εἰς τὴν Καρύταινα, μοῦ ἤλθε εἰδήσις ἀπὸ τὸν Πανηγιώτη Γιατροπούλο, ὅτι· « Στείλέ μας στρατεύμα, διότι ἡμεῖς δὲν ἐσυναχθήκαμε ἀκόμα. » — παλιανθρωπιὰ!

Τὴν αὐτὴν ἡμέραι τοῦ ἐκίνησα, ἦγουν 27, μὲ ἔφθασε ἕνας τεσκερὲς τοῦ μακαρίτου τοῦ μπεϊζαντέ Ἡλία, ὅτι ἔφθασε μὲ 200 Σπαρτιάτας εἰς τὸ Λεοντᾶρι, καὶ τοῦ ἔγραψα, ὅτι νὰ φθάσῃ γλήγορα, γιατί σήμερο ἔχομε τουφέκι.

Ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου τοῦ ἔγραφα ἔως εἰς τὸ Λεοντᾶρι εἶναι 4 ὥρες τραβηκταῖς, καὶ κατὰ τύχη ἔντεσε παληάνθρωπος ὁ πεζὸς καὶ δὲν ὑπῆγ, ποῦ νὰ φθάσουν εἰς τὸν πόλεμον· καὶ ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ στενὸ, εἰς τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιο. Τὴν αὐγὴ ἐξαγνάντησε τὸ στρατεύμα Φαναρίτικο (οἱ Τούρκοι) μτα ὥρα ἀλάργα, καὶ ὁ τόπος στενὸς, καὶ φορτώματα, καὶ ἐκρατοῦσε δύο ὥραις ὁ μάκρος τους, ἡ σειρά τους· καὶ βλέποντάς μας εὐθὺς ἐμβῆκαν τὸ τουφέκι ὀμπροστὰ διὰ νὰ πολεμήσουν καὶ ἡμεῖς εἴχαμε ταμπούρια καὶ ἐπολεμήταμε ἕξ ὥραις.

Οἱ Σπαρτιάται ἔκαμαν τότε ἕνα πόλεμον, ποῦ ἐμιμήθησαν τὸν Λεωνίδα· 300 ἦτον οἱ πρῶτοι, 1700 οἱ Τούρκοι. Ἀπὸ τὰς ἕξ ὥραις ἔσωσαν τὰ φουσέκια τους, ἐλαβώθηκε ὁ Βοϊλῆς, ὁ Δουράκης, ἐσκοτώθηκαν πέντε, ἕξ.

Εἰς τὸ μεσημέρι ἔσωσαν τὰ φουσέκια, μοῦ λένε τὸ στρατεύμα, νὰ τοὺς ἀνοιξωμεν, ὅμως τὰ Κολιόπουλα 6 ὥραις μακρὰ εἰς χωριὸ Τζοῦκα ἐφύλαγαν διὰ τοὺς Λαλαίους· ἀκούοντας τὸ τουφέκι ἐκίνησαν πλὴν δὲν ἔφθασαν (εἶχαν τετρακοσίους) εἰς τὴν ὥραν ἀλλ' ἔπειτα ἀπὸ μιτὴ ὥρα. Οἱ Τούρκοι ἐσκοτώθηκαν 15, ἐπολεμοῦσαν μὲ καρδιά, διότι εἶχαν τὸ βιότους καὶ τὰς γυναῖκες τους.

Ἄν ἔφθαναν τὰ Κολιόπουλα, ὁ Γιωργάκης καὶ ὁ Δημήτρης, ἤθελε χαλασθοῦν οἱ Τούρκοι.

Ἐπῆραν οἱ Τούρκοι τὴν θέσιν μας ἀκούοντας τὴν μπαταρία τῶν Κολιαίων ἐβγήκαν ἀγνάντια νὰ ἰδοῦν. Βλέποντας ὅτι μᾶς ἔρχεται μεντάτι τότενες οἱ Σπαρτιάταις ἐπῆραν τοὺς λαβωμένους καὶ ἔμεινα μὲ πολλὰ ὀλίγους.

Ἀκούοντας τὴν μπαταρία, ἐφράζαμεν τὸν τόπον νὰ μὴν περάσουν οἱ Τούρκοι ἀπὸ πῆν γέφυραν μὲ 20 ἀνθρώπους.

Ἐκάναμε τὸ μπαϊράκι διὰ νὰ μὲ γνωρίσουν τὰ Κολιοπούλα εἶχε πιασθῆ ὁ λαϊμός μου ἀπὸ τὰς φωναῖς τῆς ἡμέρας.

Οἱ Τούρκοι τότε βγαίνουν εἰς βοήθεια ἀπὸ τὸ κάστρο, διώχουν ἐκείνους ὅπου ἦταν ἴσθι χώρα.

Κυνηγοῦμε τοὺς Τούρκους μὲ τὰ γυναικόπαιδα, 500 ψυχαῖς ἐχάθηκα εἰς τὸ ποτάμι τῆς Καρύταινας μὴ ἠμποροῦντες νὰ περάσουν ἀπὸ τὸ γεφύρι, τὸ ὁποῖον τὸ εἶχαμε πιασμένο.

Οἱ Ἕλληνες ἔπαιρναν τὰ ζῶα, τὰ ἄτια λαβωμένα. Δὲν τοὺς ἐχώραγε τὸ Καστράκη, καὶ ἦτον ἀπέξω σὺν τὸ μελίσι (ἡ πρώτη νίκη κατὰ Τουρκῶν — Τῶν Καλαβρύτων πρῶτα).

Ἡμεῖς τοὺς ἐπολιορκήσαμεν. Μετὰ τὸ ἐσπέρας ἔφθασε καὶ ὁ Ἡλίας Μπειζαντὲς ἀπὸ τὸ λεοντάρι, ὅτῳ 28 ἦλθε καὶ ὁ Κανέλις μὲ 200 Καρυτινοὺς.

Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Παπαφλέσσας ἐκίνησαν διὰ τὴν Ἀρκαδίαν μὲ 500 ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ οἱ Ἀρκαδιανοὶ ἦσαν φευγῆται ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Καρύταιναν μὲ 1000 ἄνδρας.

Ἐντὸς δύο ἡμερῶν κατωρθώθη νὰ γείνουν 6000.

Οἱ Τούρκοι πολιορκηθέντες ἄφησαν τὰ ζῶα τῶν ἐκτὸς τοῦ φρουρίου καὶ τὰ ἠχμαλώτισαν οἱ Ἕλληνες.

Ὅταν οἱ Ἕλληνες συνήχθησαν περὶ τὰς 6 χιλιάδας ὁ Μουσταφαγᾶς ἐνέδουτε δύο Τούρκους μὲ ἑλληνικὴν ἐνδυμασίαν, τοὺς ἔδωκε 500 γρόσια καὶ τοὺς ἀπέστειλεν εἰς τὴν Τρίπολιν ὅπως στρατολογήσουν ἄνδρας ἐπὶ πληρωμῇ, ὅπως ἔλθωσι πρὸς βοήθειάν των.

Ἀπὸ τὴν Τρίπολιν ἐστρατολογήθησαν 2000 ἄνδρες καὶ μετέβησαν πρὸς βοήθειαν τῶν Καρυτινῶν καὶ Φαναριτῶν. Μόλις ἔμαθε τὴ

στρατολογίαν αὐτὴν τῆς Τριπόλεως ὁ Κολοκοτρώνης ἐπρότεινε νὰ κτυπήσουν τοὺς στρατολογηθέντας, ἀλλὰ δὲν ἀπεδέχθησαν τοῦτο οἱ λοιποὶ καὶ ἀπέμειναν ἐκεῖ ὅλοι πολιορκοῦντες τοὺς Τούρκους.

Παραθέσαντες τὰ ἀνωτέρω ἐκ τῆς πιστοτάτης ἀφηγήσεως τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη προχωροῦμεν ἤδη εἰς τὰ κατὰ τὴν Ἱστορίαν αὐτοῦ καὶ τῶν πολεμικῶν γεγονότων τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπισημοτέρων πληροφοριῶν.

Τὴν πρωίαν τῆς πρώτης Ἀπριλίου ἐγνώσθη ὅτι οἱ στρατολογηθέντες ἀπὸ τὸν πολιορκούμενον Μουσταφᾶ Ἀγᾶν ἐξῆλθον τῆς Τριπόλεως βαίνοντες πρὸς βοήθειαν τῶν Τούρκων.

Ὅταν ἀπεχώρησαν ἐπὶ τι διάστημα τῆς Τριπόλεως ἀνῆλθον εἰς τὸν λοφίσκον καὶ ἤναψαν πυρὰν. Μόλις εἶδε τὸς πυρὰς ὁ Κολοκοτρώνης ἀμέσως ἠννόησεν ὅτι ἦσαν οἱ ἐκ Τριπόλεως στρατολογηθέντες καὶ ἐν συνανοήσει μετὰ τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ ἀπεφάσισαν νὰ καταλάβωσι τρεῖς λοφίσκους ὅπου νὰ ἀναμείνουν τοὺς Τούρκους διὰ νὰ πολεμήσουν κατ' αὐτῶν.

Ὁ Κολοκοτρώνης διὰ νὰ βεβαιωθῆ ὅτι εἰς τὰς πυρὰς ἦσαν οἱ μισθωτοὶ τοῦ Μουσταφᾶ Ἀγᾶ ἐναβαλίκεψε ἕνα ἄλογο, ἐπῆρε ἕνα μπαϊράκι καὶ τὸ κιάλι εἰς τὰ χέρια καὶ εἶπεν εἰς τοὺς συντρόφους του.

— Ἐγὼ θὰ ἀναβῶ σ' αὐτὴ τὴ ράχην ἐκεῖ ἑπάνω. Ἄν ἰδῆτε καὶ κλείσω τὸ μπαϊράκι θὰ πῆ ὅτι εἶαί Τούρκοι, ἴάν τὸ ἀνοίξω θὰ πῆ ὅτι δὲν εἶναι.

Ἔως ὅτου ἀνέλθῃ εἰς τὴν ράχην ὁ Κολοκοτρώνης τὸ ἄλογο ἐκουράσθη, τὸ ἔδεσεν εἰς ἕνα δένδρον καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὴν ράχην. Παρητήρησε καλὰ μὲ τὸ κιάλι καὶ εἶδεν ὅτι οἱ ἐρχόμενοι ἦσαν Τούρκοι, ἔλεσε δ' ἀμέσως τὸ μπαϊράκι.

Ὅταν εἶδον οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ φεύγουν.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἔτρεξεν εἰς τὸ στράτευμά του. Ἐκεῖ εὔρε τὸν Ἡλία Μπειζαντέν πολεμοῦντα τοὺς πολιορκουμένους Τούρκους.

Ἀπὸ τὸ ἕτερον μέρος τοῦ φρουρίου ἐπολέμουν τὰ Κολιοπούλα.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπρότεινε τότε εἰς τοὺς ἐναπομείναντας νὰ

καταλάβουν ἐν ἐπίκειρον σημεῖον πέραν τοῦ φρουρίου, ὥστε εἰάν κατορθώσουν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ Τριπόλεως νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς πολιορκουμένους, νὰ τοὺς κυνηγήσουν μέχρι Τριπόλεως.

Τοῦτο ἐγένετο δεκτὸν καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς κατέλαβε μὲ 1000 ἄνδρας τὴν γέφυραν. Ὁ Παπαφλέσσας καὶ ὁ Κανέλλος διηυθύνθησαν πρὸς τὸν ἐναντι δρῶμον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐγκαταλιμπανόμενος.

Οἱ Ἕλληνες μόλις εἶδον τοὺς Τούρκους ἐτσάκισαν, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἀπέμεινε μόνος, διὰ νὰ μὴ συλληφθῆ δὲ ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐκρύβη εἰς ἀπόκεντρον μέρος. Καίτοι οἱ Τούρκοι διήλθον ἔμπροσθέν του, δὲν τὸν ἀντελήφθησαν, διότι εἶχε κουκουλωθῆ μὲ μίαν τσομπάνικη καπότα.

Ὅταν ὁ ἥλιος ἔδυσεν ὁ Κολοκοτρώνης προῦχώρησε πρὸς τὴν γέφυραν, ὅπου εἶχον συναχθῆ οἱ σύντροφοί του

Μόλις τὸν εἶδαν οὗτοι τῷ εἶπον·

— Ποῦ ἦσουν γέρω;

— Ἐκεῖ ποῦ μὲ ἀφήκατε, κρυμμένος.

— Τί θὰ γίνῃ τώρα; τῷ εἶπον.

— Νὰ πάρουμε τοὺς Τούρκους κυνηγώντας μέχρι τῆς Τριπόλεως.

Οἱ Ἕλληνες δὲν ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν καὶ οἱ πλείότεροι τῶν χηγῶν ἀνεχώρησαν. Τὰ Κολιόπουλα διηυθύνθησαν εἰς τὴν Ἥλιόδωραν, ὁ Παπαφλέσσας καὶ ὁ Μπεϊζαντῆς μετέβησαν εἰς τὴν Δημητσάναν, ὁ Κανέλλος εἰς τὰ Λαγκάδια.

Τότε ὁ Κολοκοτρώνης ἀπετάθη εἰς τοὺς ἄνδρας τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν γέφυραν ὑπὸ τὸν Ἀναγνωσταρᾶν.

Ἦτο μίαν ὥραν νύκτα ὅταν τοὺς ἐσύναξε πλησίον του καὶ ἀφῶ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τοὺς εἶπε·

— Ὅσοι ἀγαπᾶτε τὴν Πατρίδα ἐλάτε κοντά μου.

Καὶ ἐξεκίνησε.

Τὸν ἠκολούθησαν 200 ἐκ τῶν χιλίων ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Μπούρας, διηυθύνθησαν δὲ πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ὅπου συνήντησαν τοὺς Στεμνιτσιώτας μεταβαίνοντας μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των νὰ κλεισθοῦν εἰς τὸ Μοαστήρι.

Μόλις τοὺς εἶδεν ὁ Κολοκοτρώνης τοὺς εἶπεν·

— Ποῦ πάτε Στεμνιτσιώταις;

— Βιαζόμεθα, τοῦ ἀπήντησαν καὶ ἐπροχώρουν.

— Ἐλάτε κοντά τοὺς εἶπεν ὁ Κολοκοτρώνης· ἐγὼ εἶμαι ἱκανὸς νὰ πολεμήσω τοὺς Τούρκους.

Τότε ὁ Κολοκοτρώνης ἀνέβηκεν εἰς τὴν Στεμνίτσαν μίαν ὥραν μακρὰν ἀπὸ τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ὅπου μετέβησαν καὶ συνηντήθησαν μετ' αὐτοῦ ὁ Παπαφλέσσας καὶ ὁ Μπεϊζαντῆς.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ Κολοκοτρώνης μὲ 300 ἄνδρας ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Στεμνίτσαν πρὸς τὴν Λευκάδα ὅπως ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι θὰ διήρχοντο ἀπὸ τὸ πλησίον ἐκεῖ χωρὶον Χρυσοβίτσι.

Καθ' ὁδὸν ὅμως περὶ τοὺς ἑκατὸν ἐκ τῶν 300 ἔφυγαν κρύφα. Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ Χρυσοβίτσι ἔμαθαν ὅτι οἱ Τούρκοι διήλθον τὴν παρελθοῦσαν ἡμέραν καὶ κατηυθύνθησαν εἰς τὴν Τρίπολιν.

Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ὁ Μπεϊζαντῆς καὶ ὁ Μπούρας ἐπρότειναν τότε εἰς τὸν Κολοκοτρώνην νὰ φύγουν ἀπ' ἐκεῖ καὶ νὰ μεταβοῦν εἰς τὸ Λεοντάρι ὅπως συνάξουν στρατεύματα.

Ὁ Κολοκοτρώνης τοὺς ἀπήντησεν·

— Δὲν ἔρχομαι, κάθομαι εἰς τοῦτα τὰ βουνὰ ποῦ μὲ γνωρίζουν τὰ πουλιά καὶ μὲ τρῶσιν καλλίτερα γειτονικά.

Ὁ Ἀναγνωστάρχης, ὁ Μπεϊζαντὲς καὶ ὁ Μπούρκς ἀνεχώρησαν τότε καὶ μετέβησαν εἰς τὸ Λεοντάριον.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἔμεινεν εἰς τὸ Χρυσοβίτσι μόνον μὲ τὸ ἄλογόν του.

Μάλιστα τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἐφύγαν οἱ ἄλλοι ὁ Φλέσσα; ἐγύρισε καὶ εἶπεν εἰς ἓνα ἐκ τῶν ὀπαδῶν·

— Μείνε καὶ σὺ μαζῆ μὲ τὸν γέρω Κολοκοτρώνη, μὴ τὸν φᾶνε τίποτες λύκοι.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἔμεινεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἕως ὅτου ἔχασεν ὀπὸ τὰ μάτια του τοὺς συντρόφους του καὶ τὰ μπαϊράκια των.

Κατόπιν κητῆλθε εἰς μίαν ἐκκλησίαν, εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Χρυσοβιτσιώτισαν καὶ ἐκάθησε κλαίων τὴν Ἑλλάδα·

— Παναγία μου, εἶπε, βοήθησε καὶ ταύτη τὴ φορά τοῦ Ἑλληνας διὰ νὰ ἐμψυχωθοῦν!

Μετὰ τοῦτο διηυθύνθη πρὸς τὴν Πιάναν, ἔπου καθ' ὁδὸν συνήντησε τὸν ἐξάδελφόν του Ἀντώνιον Ἀναστασίου Κολοκοτρώνη μὲ ἑπτὰ ἀνεψιούς του· οὕτω ἐγείναν ἑννέα. Ὁ Κολοκοτρώνης ἦτο καὶ μὲ χωρὶς τουφέκι.

Εἰς τὴν Πιάναν ὅπου διηυθύνετο ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἦτο κενεὶς καὶ διὰ τοῦτο ἐπροτίμησε νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Ἀλωνίσταιναν, ὅπου κητώρθωσε νὰ συγκεντρώτῃ περὶ τοῦ 300 ἄνδρας καὶ νὰ διευθυνθῇ πάλιν εἰς τὴν Πιάναν, τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς Τριπόλεως.

Οἱ ἐν Τριπόλει Τοῦρκοι ἔμαθον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Κολοκοτρώνη εἰς τὴν Πιάνα καὶ ἀπέστειλαν κατ' αὐτοῦ 4000 ἄνδρας.

Ὁ Κολοκοτρώνης πρῶτος τοὺς εἶδε μὲ τὸ κιάλι του διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ δὲ τοὺς ἰδικούς του, τοὺς εἶπε ὅτι εἶναι ὀλίγοι.

Τινὲς σύντροφοί του τοῦ ἐζήτησαν τὸ κιάλι νὰ ἰδοῦν καὶ αὐτοί, ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης δὲν τοῖς ἐδίδε διὰ νὰ μὴ ἀποθαρρυνθοῦν.

Μόλις οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἔφθασαν ἐπιτέθησαν κατ' αὐτῶν λυσσωδῶς· εἰ 300 τοῦ Κολοκοτρώνη πτοηθέντες ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἀπέμεινε καὶ πάλιν μὲ τὸ ἄλογόν του, τὸν πιστότερον σύντροφόν του καὶ ἔτρεξεν ὀπισθεν τῶν ἄλλων.

Ο ΗΡΗΓΚ ΠΨ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ

Διηυθύνετο πρὸς τὴν Ἀλωνίσταιναν, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἐκεῖ δι' ἄλλης ὁδοῦ διηυθύνοντο καὶ οἱ Τούρκοι, οἱ ὅποιοι πολυπληθεῖς εἰσῆλ καὶ ἐπυρπόλησαν τὴν Ἀλωνίσταιναν.

Σαββάτο πιά στον πόλεμο
Μες, 'ς τὸ μοναστηράκι,
— Βάστα μωρ' Ἀλῆ Φαρμάκη,
Μὲ τὸν Κολοκοτρωνάκη!
Πέφτουν τὰ βολια σὲν βροχῆ,
— Κολοκοτρώνη Θεωρῆ,
Πολεμοῦν καὶ πολεῦνε,
Καὶ τοὺς Τούρκους τοὺς νικᾶνε.

Ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω τραγουδιοῦ ὑπάρχει καὶ τὸ ἐξῆς ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐγκυτάλειψιν τοῦ Κολοκοτρώνη :

Ὁ Θεωρῆς καθόταε ψηλὰ στὰ καρροβούνια
Καὶ μὲ τὸ κιάλι ἀγνάντευε καὶ μὲ τὸ κιάλι γλέπει
Γλέπει τοὺς κάμπους πράσινους καὶ τὰ βουνὰ εἶναι μαῦρα,
Καὶ τὰ γιατάκια τῶν Κλεφτῶν πάλ' εἶν' χορταριασμένα,
Μὰ τούρθε σὲν παράπονο καὶ κάθεσαι καὶ κλαίει
« Ποῦ νὰ βρῶ ἄγω γραμματικὸ, νὰ εἶναι παραπονιάρης.
Νὰ φτιάσω μὲ πικρὴ γραφὴ σὲ τρεῖς μεριές καυμένη.
Νὰ μούχαν ἔγνοια τὸ παιδί, τὸ δόλιο τῆ Λαμπράκη,
Ἦ' εἶναι μικρὸς κι' ἀγγλικὸς κι' ἀπὸ κλεψιαῖς δὲν ξέρει.
Οἱ κλέφταις θέλουν ταπεινὰ, θέλουν ταπεινοσύνη
Θέλουν λαγοῦ περπατησιὰ, ἀητοῦ γληγοροσύνη »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Νέαι μάχαι. Τὸ παιδί τοῦ Κολοκοτρώνη.

Παρὰ τὴν Ἀλωνίσταιναν συννητήθη ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τὸν Κανέλλο, ὅστις εἶχε μαζῆ του ἕνδεκα ὀπαδοὺς. Διηυθύνθησαν μαζῆ εἰς τὸ Φανάρι, ὅπουθεν εἰδοποίησε τοὺς συνηγμένους εἰς τὸ Λεοντάρι καπετανέους Πασπαφλέσαν, Μούρτζινον καὶ Ἀναγνωσταρᾶν νὰ μεταβοῦν μὲ τὰ στρατεύματά των εἰς τὴν Μαρμαριά. Οἱ καπεταναῖοι μετέβησαν καὶ συννητήθησαν μὲ τὸν Κολοκοτρώνη. Ἦτο Μεγάλη Ἑβδομάς. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὗρισκοντο περὶ τοὺς 200 πολεμισταὶ Ἕλληνες εἰς τὰ Βέρβενα. Ἀπ' αὐτοὺς ἐπῆρε ὁ Κυριακούλης χιλίους ἄνδρας καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Βλαχοκερασιάν.

Ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τοὺς λοιποὺς καπεταναίους ἔγραψαν τότε εἰς τὸν Κυριακούλην νὰ μεταβῆ πρὸς συνάντησιν των ὅπως κάμουν ἐν σώμα.

Ὁ Κυριακούλης τοὺς ἀπήντησεν.

— Καλὸ πόστο κρατῶ ἐγὼ, κι' ἂν ἔλθουν οἱ Τούρκοι ἐπάνω μας νὰ μᾶς ἐλθῆτε βοήθεια.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν τῆς Λαμπρῆς ὁ Κυριακούλης εἶχε θέσει προσκόπους ἀπὸ τοὺς ἐγχωρίους Βλαχοκερασιώτας, οἱ ὅποιοι ἐπρόδωσαν εἰς τοὺς Τούρκους τὸν Κυριακούλην καὶ λίαν πρῶτ' ἐξῆλθον 2000 Τούρκοι ἀπὸ τὴν Τρίπολιν καὶ ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν. Ἡ μάχη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ. Ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ Κυριακούλη ἐφονεύθησαν ὁ περίφημος Ἀντώνιος Νικολόπουλος ὁ Παναγιῆς Βενετσάνος καὶ περὶ τοὺς δέκα τρεῖς ἄλλοι.

Μετὰ τὴν μάχην αὐτὴν ὁ Κυριακούλης μὲ τὸ λοιπὸν στράτευμά του διηυθύνθη εἰς τὸν Μιστρᾶν.

Ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τοὺς λοιποὺς ἔφθασεν ἄργά πρὸς βοήθειαν τοῦ Κυριακούλη, εὔρεν δὲ τὴν Βλαχοκερασιὰν πυρπολουμένην καὶ τοὺς φονευθέντας Ἕλληνας ἀποκεφαλισμένους. Ἔνεκα τούτου ἐπέστρεψαν πάλιν εἰς τὴν Μαρμαριάν.

Τὰς ἡμέρας ἐκείνας μετέβη πρὸς συνάντησιν τοῦ Θεωδωράκη Κολοκοτρώνη ὁ υἱὸς του Πάνου μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γενναίου. Τὸν Πάνον ἀπέστειλεν ὁ πατήρ του εἰς τὴν Καρύταιναν μὲ τὴν παραγγελίαν ὅτι ὅποιος δὲν θὰ ἔβῃ εἰς τὸν πόλεμον θὰ τοῦ καίεται τὸ σπῆτι.

Τὴν παραγγελίαν τοῦ γέρω Κολοκοτρώνη τὴν ἤκουσαν οἱ Καρυτινοὶ καὶ περὶ τοὺς 600 συνήχθησαν εἰς τὴν Ἀλωνίσταιναν καὶ εἰς τὸ Χρυσοβίτσι ὅπως δίδουν βοήθειαν εἰς τὰ λοιπὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα.

Ἐπέμφθησαν συγχρόνως διαταγαὶ αὐστηραὶ πρὸς στρατολογίαν καὶ εἰς Μιστράν καὶ εἰς Μεσσηνίαν καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐπαρχίας καὶ συνήγοντο εἰς Βέρβενα.

Συνήχθη οὕτω πάλιν περὶ τὴν Τρίπολιν ἀρκετὴ δύναμις, διετηρεῖτο δὲ τὸ ἐν Βερβαίνῃ στρατόπεδον, καίτοι δι' ὀλίγων, ἀδειάλειπτον, ἐπιμελεία τοῦ ἐκ Στεμνίτσης τῆς Γορτυνίας ἐπισκόπου Βρεσθένης Θεωδωρήτου, πεποιθότος καὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἰκανότητα τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ἀξιωμακτικόν δὲ εἶναι ὅτι καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἐλίου Ἀνθιμος, συνοδεύων καὶ ἐνθαρρύνων καὶ εὐλογῶν τοὺς ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς του καὶ λοιποὺς στρατιώτας, εὕρισκετο εἰς τὸ ἐν Βερβαίνῃ στρατόπεδον καὶ ἀγορεύων εἰς τοὺς στρατιώτας ἀφελῶς μὲν, ἀλλὰ μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὰ μὲν ὅπλα των ἀπεκάλει θεοτίμητα, θεοφρούρητα, θεοδοξοῦντα, καὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐσταύρωνεν ἕνεκεν ὑγείας καὶ μὲ ἁγίον τι, ἢ μὲ τὰς ἰδίας αὐτῶν λερωμένας ποδιάς ἢ μὲ τὰ ὅπλα των, ἐμπνέων οὕτως αὐτοῖς πεποιθήσιν περὶ τῆς τοῦ ἀγῶνος ἱερότητος. Συνοπῆρχον δὲ τότε καὶ ἄλλα ὅπως οὖν ἀξιόλογα στρατόπεδα. ἐκ 2000 μὲν Καλαβρυτινῶν καὶ Τριπολιτσιωτῶν εἰς Λεβίδι καὶ Ντάρρα, εἰς δὲ Μαρμαριάν ἕως 1200.

Οἱ Μούρτζινος, Ἀναγνωσταράς, Νικηταράς, Γιατράκος, Κυριακούλης καὶ Ἡλίας Μαυρομιχάλης ἐπιστρέψαντες καὶ ἐνωθέντες ταύτην τὴν φορὰν, ἐστρατοπέδευσαν ἑαυτοὺς εἰς τὸ Βαλτέτσι, ὅτε ἀκόμη ὁ Κολοκοτρώνης ἐστηρίζετο εἰς τὸ σῶμα τοῦ Μούρτζινου, ὡς ἀρχηγὸς αὐτοῦ θεωρούμενος.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων τὴν 25 Ἀπριλίου παρατηρήθησαν Τούρκοι πολυάριθμοι ἐξελθόντες ἐκ Τριπόλεως διὰ τῆς πρὸς τὸ Ναύπλιον πύλης καὶ ἐφάνητο ὅτι ἤθελον διευθυνθῆ εἰς Βέρβαιναν, ὅπου τὸ στρατόπεδον ἐνόμιζον ἀκόμη ἀσθενές.

Ὁ γέρω Κολοκοτρώνης ἔσπευτε τότε πρὸς τὸ Καλογεροδοῦνι, ἵνα κατοπτεύσῃ ἐξ ἀπόψεως τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν δύναμιν τῶν Τούρκων, καὶ δώσῃ σημεῖον πρὸς αὐτοὺς, ἵνα σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν ἐκ Βαλτετσίου διότι αὕτη εἶχε προαποφασισθῆ ἂν οἱ ἐν Βαλτετσίῳ ἀνεχώρουν πρὸς τὴν Βέρβαιναν, νὰ καταλάβουν τὸ Βαλτέτσι αὐτὸ εὐθὺς εἰ ἐν Χρυσοβίτζη καὶ Πιάνα.

Ἄλλ' οἱ Τούρκοι μετὰ τινα ἕλιγμόν διηυθύνθησαν εἰς Βαλτέτσι καὶ ἕως ὅτου ὁ Κολοκοτρώνης ἐπιστρέψῃ ἤρξατο καὶ ὁ πόλεμος.

Οἱ Τούρκοι προσέβαλον κατὰ πρῶτον τὸ μέρος ὅπου ἦσαν ὁ Κυριακούλης, ὁ Γιατράκος καὶ ὁ Νικηταράς, τῶν ὁποίων ὁ στρατὸς μὴ ἀντισχῶν εἰς τὴν πρώτην ὀρητικὴν τῶν Τούρκων προσβολὴν καὶ ὑποχωρήσας, ἔφυγεν.

Οἱ Τούρκοι ἤρχισαν τότε νὰ πυρπολοῦν τὰς οἰκίας.

Ὁ Κολοκοτρώνης παρηκολούθησε φεύγοντας τοὺς Ἕλληνας μέχρι τινός, ὅτε διὰ τῆς ἡχηρᾶς του φωνῆς ἐφώναξεν αὐτοῖς:

— Σταθῆτε παιδιὰ γιατί θὰ μᾶς πιάσουν.

Εἰς τὴν πρώτην τυχτὴν φωνὴν ἐστάθησαν ὀλίγοι, εἰ ἀκούσαντες καὶ ἀντιστάντες ἀμέσως ἐφόνευσαν ἕνα σημαιοφόρον ἐκ τῶν Τούρκων.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔσπευδον πρὸς βοήθειάν των οἱ ἐκ Χρυσοβιτοῦ καὶ Πιάνας. Ἐπὶ τῇ θέᾳ αὐτῶν ἐσταμάτησαν καὶ οἱ φεύγοντες ἀκόμη.

Οἱ Τούρκοι τότε ἐπτοήθησαν καὶ ὑπεχώρησαν τραπέντες πρὸς τὴν

Τρίπολιν. Οἱ Ἕλληνες κατεδίωξαν αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν πεδιάδα ἀκόμη, μέχρι τῆς Μπολέτας, πλησιέστατα τῆς Τριπόλεως.

Τὴν ἐπιούσαν οἱ ἐν Βαλτετσῷ καπεταναῖοι λόγῳ ἀνάγκης μεγαλειτέρως στρατολογίας ἐπανῆλθον εἰς τὸ Λεοντάρι. Τούτους δ' ἠκολούθησε καὶ ὁ Μούρτζινος, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ σῶμα ἐστηρίζετο ἀκόμη ὁ Κολοκοτρώνης, ὀλίγον δὲ παραμεινάντων μετ' αὐτοῦ ἦλθε μαζῆ των εἰς τὴν Καρυταίναν.

Οἱ πρόκριτοι τῆς Καρυταίνης συνελθόντες τότε κοινῇ γνώμῃ, ὄχι τιμῆς χάριν, οὐδὲ φιλοτιμίας ἕνεκα, ἀλλὰ δι' ἀνάγκην τῆς διευθύνσεως τῶν πολεμικῶν, ὠνόμασαν τὸν Κολοκοτρώνην ἀρχιστράτηγον τῆς Καρυταίνης, εἰς ὃν ὠμολόγουν ὅτι ὤφειλον ὑπακοὴν ἀπαντες οἱ Καρυτινοί, μὲ ἄδειαν νὰ κρατήσῃ καὶ τὸν Μούρτζινον μὲ 300 ἐπιμισθῶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Καρυταίνης.

Ὁ διορισμὸς οὗτος τοῦ Κολοκοτρώνη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναγνωρίσεώς του ἔπειτα καὶ ὡς ἀρχιστρατήγου καὶ Γενικοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ στρατὸς τῆς Καρυταίνης διηρέθη εἰς τρία τμήματα.

Εἰς Λιοθωρισίους, ὧν ἀρχηγὸς διωρίσθη ὁ Δημ. Κολιόπουλος ἢ Πλαπούτας ἐκ προτέρων καὶ πράγματι ἀνεγνωρισμένος τοιοῦτος.

Εἰς Ἀκωθισίους καὶ Περχμερισίους μετὰ τῶν Λαγκαδιῶν, ἐφ' ὧν διωρίσθη ὁ Δημητράκης Δηλιγιάννης, ὅστις καὶ διετέλει ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν.

Καὶ εἰς Βουνήσιους καὶ Καμπήσιους, τοὺς ἰδίως εἰς τὸ τμήμα τοῦ Κολοκοτρώνη ἀνήκοντας, ἐφ' ὧν διωρίσθη ὁ ἐκ Δημητσάνης Ἀνδρέας Παπαδιαμαντόπουλος (μικρὸς ἀνεψιὸς τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου), ἀνὴρ γενναῖος.

Ὁ δὲ Κανέλλος Δηλιγιάννης, ὡς ἀνὴρ πολιτικός—καὶ κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον ὄχι τοῦ ντουφεκιοῦ,—διωρίσθη ἔφορος μετὰ τεσσάρων ἄλλων, τοῦ Ν. Ταμπασκοπούλου, Σκ. Κουλᾶ, Δ. Παπαγιαννοπούλου ἐκ Μαγκουλιάνων καὶ Γ. Δημητράκοπούλου ἐξ Ἀλωνισταίνης.

Διωρίσθησαν δὲ οὗτοι ὡς πολιτικοὶ ἄρχοντες τῆς ἐπαρχίας Καρυ-

ταίνης, εἰς οὓς ἀνετέθη πασᾶ οἰκονομικὴ διαχείρισις καὶ ἡ πρὸ μῆθια τῶν ἀναγκαιῶν τοῦ πολέμου, καὶ ἀνέλαβον καὶ οὗτοι προθύμως τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην, διωρίσθησαν δὲ καὶ ἄλλοι ὑποδεέστεροι κατὰ τμήματα.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἐγένοντο τὴν 20 Ἀπριλίου.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἔγραψε τότε πρὸς τοὺς εἰς Λεοντάρι ἐπανελθόντας καπεταναίους νὰ τοποθετηθοῦν εἰς Βαλτέτσι καὶ νὰ ὀχυρωθοῦν ἐκεῖ καὶ τῶ ὄντι ἐπανελθόντες μετὰ δέκα ἡμέρας, οἱ Μπεϊζαντὲ Ἡλίας, Μητροπέτροβας μὲ Γαρχντζαίους καὶ Δημήτριος Παπατσώνης μετὰ τῶν Μεσσηνίων, τῇ γνώμῃ τοῦ Κολοκοτρώνη, ὑποσχεθέντος εἰς αὐτοὺς δι' ὄρκιον καὶ ἄρων ὅτι δὲν θέλει τοὺς ἀφήσει νὰ πάθουν τίποτε, ἀπεδέχθησαν καὶ ὀχύρωσαν τὴν ἐν Βαλτετσῷ ἐκκλησίαν, κατεσκευάσαν δὲ καθ' ὑπόδειξιν πάλιν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ πέντε ἄλλα ταμπύρια κλειστὰ εἰς δύο γηλόφους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Ὁ Ἰσοῦφ πασᾶς καὶ ὁ Κεχαγιάμπεης.

Ἐνῶ εἰ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κολοκοτρώνη καπεταναῖοι ὀχύρωναν τὸ Βαλτέτσι, συνέβαινε τὸ ἑξῆς :

Οἱ ἐν Τριπόλει Γουρκοὶ ἔχοντες εἰδήσιν ὅτι ὁ ἐκ Σερρών Ἰσοῦφ πασᾶς ἤρχετο διοικητὴς εἰς Ναύπακτο. εὔρον Πολωνόν τινα, λειποτάκτην ἐκ τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, ἐξομόταντα καὶ νυμφευθέντα Ὀθωμανίδα καὶ ἐν Τριπόλει διαμένοντα, ἐνδύσαντες δὲ αὐτὸν εὐρωπαϊστὶ, ἔπεμψαν ἐγκλίρως εἰς Ναύπακτον, εἰς ἀπάντησιν τοῦ ρηθέντος Ἰσοῦφ πασᾶ μὲ ἐπιστολὰς καὶ παραγγελίας.

Ὁ ρηθεὶς Πολωνὸς ἐξωμότης προσποιούμενος τὸν φιλέλληνα Εὐ-

ρωπαίων και μεταβλίνων άνεμποδίστως ἀπὸ τόπου εἰς τόπον και παρατρῶν τὰ πάντα ἔφθασε πρὸς τὸν σκοπὸν του.

Συναντήσας τὸν Ἰσοῦφ πασᾶν εἰς Ναύπακτον μεταβάντα διὰ Μεσολογγίου μετὰ 800 ἀνδρῶν τῷ ἐνεχείρισε τὰς ἐπιστολάς τῶν ἐν Τριπόλει Τούρκων και διηγῆθη αὐτῷ και παρέστησε τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πρχμαάτων ἐν γένει τὴν κατάστασιν.

Αἱ παραστάσεις οὗται διεβιβάσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰσοῦφ πάραυτα εἰς Ἰωάννινα και ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Οἱ ἐν Πάτρας ἡμέτεροι ἄμα μαθόντες ὅτι ὁ Ἰσοῦφ πασᾶς ἤρχετο διὰ Μεσολογγίου, παρεκάλεσαν δι' ἐπιστολῶν τοὺς ἐν Μεσολογγίῳ και Γαλαξειδίῳ και εἰς ἄλλα μέρη, δι' ὧν ἤθελε διέλθει, νὰ παρεμβάλωσι προπύργια και βραδύτητα εἰς τὴν πορείαν του και ἰδίως ἐζητεῖτο ἡ τῶν πλοίων των ἀπομάκρυνσις, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν μὴ πείσαντες.

Διαπεραιωθεὶς ὅθεν διὰ τῶν ἐντοπίων πλοίων ὁ Ἰσοῦφ ἐκ Μεσολογγίου εἰς Ἀντίρριον τὴν Κυριακὴν τῶν Βαίων, 3 Ἀπριλίου, μετέβη ἐξ Ἀντιρρίου εἰς Ρίον και ἐκεῖθεν εἰς Πάτρας χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ οὐδαμῶς ἀντίστασιν και προφθάσας ἔσωσε τὸ κινδυνεῦον με τοὺς Τούρκους φρούριον.

Συνεπεῖα ἀκόμη τῶν διὰ τοῦ ἐξωμότου Πολωνοῦ διαβιβάσθεισῶν εἰς Ἰωάννινα παραστάσεων, ἀναχωρήσας ἐν σπουδῇ μετὰ 3.500 ἐπιλέκτους Ἀλβανούς ἐξ Ἰωαννίνων, πεμφθεὶς ἀπὸ τὸν Χουρζίτ, ὁ Μουσταφάμπεης, Κεχαγιᾶς τῆς Πελοποννήσου, ἔφτατε δρομαίος εἰς Μεσολογγίον, ὅπου εὔρεν ἡσυχίαν, ἐκεῖθεν δὲ διεπεραιώσῃ εἰς Ρίον και μετέβη εἰς Πάτρας.

Ὁ Κεχαγιᾶμπεης περὶ τὰ μέσῃ Ἀπριλίου διηυθύνθη μετὰ ταχύτητος εἰς Βοστίτζαν. Εἰς τὴν Βοστίτζαν παρέμεινε μίαν ἐβδομάδα με μόνην δὲ τὴν ἐμφάνισιν του τὸ εἰς Βοϊβοντὰ στρατόπεδον τοῦ Ζαίμη διελύθη.

Ὅταν ἔφθασε προσενάλει τοὺς χωρικοὺς εἰς ὑποταγὴν και ἔδιδεν αὐτοῖς ἀμνηστειὰν πρὸς καθισύχασιν.

Τὴν 20 Ἀπριλίου ἐστράτευσε διὰ τὴν Κόρινθον, ὅπου ἀφήσας ὀλίγους πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ φρουρίου, μετέβη εἰς Ἄργος, ὅπου ἄνευ τινὸς ἐμποδίου ἔφθασε τὴν 27 Ἀπριλίου.

Ἐκεῖ, εἰς τὸν Ἰναχον Ξηριάν ἢ Πάνιτσαν λεγόμενον ποταμὸν, παρὰ τὴν κοίτην τοῦ ὁποίου εἰς τὴν ὑπώρειαν ὑπῆρχε τοῖχος πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ἐκ πολιορκίας πλημμύρας αὐτοῦ, Ἀργεῖοι ἐξελθόντες ἐτοποθετήθησαν ὀπισθεν αὐτοῦ οἱ πλείοτεροι ἄοπλοι και τινες με λόγχας τινὰς ἐπὶ ξύλων, φρονοῦντες νὰ ἐμποδίσουν δι' αὐτῶν τὴν εἰς τὸ Ἄργος τῶν Τούρκων εἰσβολὴν.

Τὸ νόστιμον δὲ ἦτο ὅτι και γυναῖκες και παιδία και γέροντες ἐξῆλθον εἰς τὰ ὑπεράνω τῆς θέσεως ἐκείνης ὑψώματα πρὸς θεάν.

Ἐνεῖται ἤδη ὅτι οἱ Τούρκοι και μάλιστα τὸ ἱππικόν, ὑπερφαλαγγίσαντες τὸν τοῖχον κατὰ τε τὸ πεδίον και τὴν ὑπώρειαν ἐξεδίωξαν ἐκεῖθεν τοὺς ἀντιστάντας και ἐφόνευσαν πολλοὺς, ἐν οἷς και ἓνα γενναῖον τῆς Μπουμπουλίνας υἱόν, ἀνδρείως ἀντισταθέντα.

Ταύτην μόνον τὴν μικρὰν ἀντίστασιν ἀπήντησεν ὁ Κεχαγιᾶμπεης ἀπὸ Πατρῶν μέχρι Τριπόλεως και ἦν ἐθεώρησεν ὡς μὴ σπουδαίαν.

Ὁ φονευθεὶς υἱὸς τῆς Μπουμπουλίνας εὔρεθη ἐκεῖ, διότι και ἡ μήτηρ αὐτοῦ προσωπικῶς μετὰ τὸ πλοῖόν της εὔρισκετο εἰς Μύλους ὁμοῦ μετὰ τινὰ ἄλλα Σπετσιώτικα, πρὸς πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου ἐκ μέρους τῆς θαλάσσης, τοῦ φρουρίου πολιορκουμένου και διὰ ξηρᾶς ἀπὸ Ἀργείους και κατείκους τῶν χωρίων τοῦ περὶ αὐτὸ πεδίου, και ἀπὸ Κρανιδιώτας και Καστρίτας. Οἱ πολιορκηταὶ οὗτοι ἄμα ἤκουσαν τὰ ἐν Ἀργεῖ συμβάντα διελύθησαν.

Ὁ Κεχαγιᾶμπεης εἰσελθὼν εἰς τὸ Ἄργος ἔμεινεν ἐκεῖ μέχρι τέλους Ἀπριλίου, διευθετῶν τὰ Ἀργολικὰ πράγματα.

Οὐδεμίαν δ' ἄλλην ἐν τῇ πόλει εὔρεν ἀντίστασιν ἢ δυσχέριαν, εἰμὴ μόνον ὀλίγους τινὰς ὠχυρωμένους ἐν τῇ ὑπὲρ τὴν πόλιν Μονῇ τῆς Κατακεκρυμμένης, ἀντιστάντας ἐπὶ δύο ἡμέρας, ἐν οἷς και ὁ ἐκ Κρανιδίου γενναῖος Παπᾶ Ἀρσένιος ὅστις ἔφυγε νύκτα και ἐσώθη εἰς Μύλους, οἱ δὲ λοιποὶ παρεδόθησαν, οὓς κατόπιν ἀπέλυσεν.

Ὁ Κεχαγιάμπεης ἤτοιμάζετο ἤδη διὰ τὴν Τρίπολιν, ὅτε ἐφθασαν ἐκ Τριπόλεως 800 Τούρκοι εἰς προὔπαντητιν διὰ Παρθενίου, οὐδαμοῦ καὶ αὐτοὶ ἀπαντήσαντες ἀντίστασιν, καὶ τὴν 1ην Μαΐου ἀνέβησαν ὁμοῦ ἐπίσης ἡσύχως εἰς τὴν Τρίπολιν.

Ὁ Κεχαγιάμπεης εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τρίπολιν πλήρης ἐλπίδων χρηστῶν καὶ δὲν ἐπίστευε τὰ ὅσα διηγοῦντο αὐτῷ, ἐθαύμαζε δὲ καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ πῶς ἀπαντες οἱ ἐν Πελοποννήσῳ Τούρκοι κατελήφθησαν ἐκ τοσοῦτο μεγάλου φόβου.

Ἐσχέφθη ἔνεκα τούτου ὅπως διὰ τῆς ἐπιεικειᾶς, τῆς ἡμερότητος καὶ τῆς γλυκύτητος κατωρθώσῃ νὰ ὑποτάξῃ τοὺς ἐπαναστάτας.

Καὶ ἔκαμε πανταχοῦ τοιαύτην ἀπόπειραν καὶ ἐπέτυχε τὴν ὑποταγὴν τινων, μέχρι δὲ τῆς 12 Μαΐου κατώρθωσε νὰ ἐφοδιάσῃ διὰ πολεμοφοδίων τὰς διαφόρους Τουρκικὰς φρουρὰς καὶ νὰ διορίσῃ τοὺς ἀπαιτούμενους φρουράρχους.

Ἀφ' ἐτέρου κατὰ τὸ αὐτὸ διάστημα τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ἐπρομηθεύοντο πολεμοφόδια, ἔτοιμα ν' ἀποκρούσωσι πᾶσαν κατ' αὐτῶν ἐπίθεσιν τοῦ Κεχαγιάμπεη.

Οὕτω κατωρθώθη ὥστε διὰ τοὺς περὶ τὴν Τρίπολιν ἑλληνικοὺς στρατοὺς νὰ ὑπάρχουν ἄφθονα πολεμοφόδια, διεδόθη δ' ἕως τότε ὅπως οὐ καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας ἢ πρὸς οἰκονομίαν καὶ καλὴν αὐτῶν χρῆσιν συμβουλή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἡ δευτέρα μάχη εἰς τὸ Βαλτέτσι.

Τὴν 12 Μαΐου ὁ Κεχαγιάμπεης παραλαβὼν δέκα περίπου χιλιάδας, μετὰ τῶν ἰδικῶν του καὶ τοὺς ἐκλεκτοτέρους καὶ ἐμπειροτέρους ἐκ τῶν ἐν Τριπόλει μαχίμων Τούρκων, συγκεκροτημένους καὶ μὲ ἵππικὸν καὶ πυροβολικὸν καὶ πλήρη πεποιθήσεως ἐξεληθὼν ἐκ Τριπόλεως ὤδευσε πρὸς τὴν Μεγαλόπολιν.

Προηγούντο τοῦ ὅλου τουρκικοῦ στρατεύματος οἱ Μπαρδουνιώται, οἱ ὅποιοι μόλις ἐφθασαν παρὰ τὸ Βαλτέτσι συνεκρούσθησαν μετὰ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων, εἰδοποίησαν δὲ περὶ τούτου τὸν Κεχαγιάμπεην.

Ὁ Κεχαγιάμπεης ἐλπίσας οὐ μόνον νὰ διασκορπίσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ αἰχμαλωτίσῃ πάντας ἐὰν ἐπιμείνουν, κρίνων δ' ἐν ταύτῳ καὶ ἀνάξιον καὶ ἐπικίνδυνον νὰ ὀλιγορῆσῃ τοὺς ἐν Βαλτετσίῳ καὶ νὰ προχωρήσῃ εἰς Μεγαλόπολιν ἔκλινε τὴν πορείαν πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἐτοποθέτησεν δὲ καὶ ἵππικὸν εἰς θέσιν εὐθείαν διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν φυγαδευθησομένων.

Διέταξεν ἰδίως τοὺς μὲν Ρουμπῆν καὶ Μπαραμπούτην μὲ 4500 ἐπιλέκτους νὰ πλησιάσωσι καὶ προσκαλέσωσιν εἰρηνικῶς τοὺς ἐν Βαλτετσίῳ εἰς ὑποταγὴν, καὶ ἐν ἀπειθείᾳ νὰ ἐπιπέσωσι μεθ' ὀρμῆς πρεπούσης εἰς Μουσουλμάνους καὶ ὅχι μόνον νὰ ἐκδιώξουν, ἀλλὰ καὶ ζῶντας νὰ συλλάβουν τοὺς ὀλίγους ἐκείνους Ραγιαδες.

Ταῦτα διέταττε μυχτηρίζων τάχα τούτους.

Τὸ λοιπὸν στράτευμα διέταξε νὰ μείνῃ τοποθετημένον εἰς Ἀραχωμίτας, Καντρέβα καὶ Καλοργεροβοῦνι πρὸς ὑποστήριξιν χρείας τυχούσης καὶ βοήθειαν τῶν πρώτων.

Οἱ ἀποσταλέντες πρὸς τὸ Βαλτέτσι Τοῦρκοι ἀφοῦ ἀντήλλαξαν μερικὰς ἐπιεικεῖς προσκλήσεις, προτροπὰς καὶ συμβουλὰς πρὸς ὑποταγὴν, ἀποκρουσθεῖσας καταφρονητικῶς καὶ ὑβριστικῶς, ὤρμησαν κατ' αὐτῶν μετ' ἀλλαγαμῶν καὶ ὀρμῆς μανιώδους.

Ἄλλ' εὔρον οἶαν δὲν ἤλπιζον ἀντίστασιν.

Οἱ τεθέντες ὑπὸ τοῦ Κεχαγιάμπεη ὡς πρωτοπορεία Ρουμπῆς καὶ Μαραμπούτης θέλοντες νὰ ἀποπλύνουν τὴν προτέραν των ἦταν, ἦν ἐπαθον εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἀντεφιλοτιμήθησαν πρὸς τοὺς ἀνθαμιλλωμένους ἐπιδεικτικῶς Ἀλβανούς τοῦ Κεχαγιάμπεη καὶ περιεκύκλωσαν μὲ λύσσαν τοὺς Ἑλληνας.

Ἀπῆντων ὁμως φοβεράν ἀντίστασιν ἀπὸ τοὺς κεκλεισμένους εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ ταμπύρια καπιταναίους, τοὺς τοποθετηθέντας ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνην, τὸ δὲ θαυμαστὸν ὅτι οὔτε τὸν γέροντα Μῆτρον Πέτροβαν μὲ τοὺς γαραντζέους του, ὠχυρωμένους εἰς ἓνα ξηρόρευμα ἔξω τοῦ χωρίου καὶ μὴ κεκλεισμένους δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκτοπίσωσιν.

Ἐπέστη τότε ἀνάγκη καὶ συνέδραμε τοὺς ἐπιτιθεμένους ὅλη ἡ τοῦ Κεχαγιάμπεη δύναμις, πεζικόν τε καὶ πυροβολικὸν.

Εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ ταμπύρια καὶ τὰς περὶ αὐτὰ ἰσχυρὰς θέσεις ἦσαν κεκλεισμένοι μαχόμενοι κατὰ τῶν πολυπληθῶν Τούρκων οἱ Κυριακούλης Ἡλίας καὶ Ἰωάννης Μχυρομιχάλαι καὶ ὁ Σαλαφαντίνος, οἱ Ἡλίας Φλέσσας, Δημ. Παπατσώνης, Μητροπέτροβας, Σιώρης, Κεφάλας, Μπούρας καὶ Οἰκονομόπουλος μὲ Μανιάττας, Μεσσηνίους, Γαραντζέους καὶ Σιαμπαδιώτας καὶ ὁ Διον. Εὐμορφόπουλος.

Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς μάχης ἐφάνησαν ἐρχόμεναι μετὰ σπουδῆς πρὸς τοὺς Ἑλληνας αἱ βοήθειαι.

Πρῶτος φθάσας ἐκ Χρισσοβιτισίου ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τοὺς ὑπὸ τὸν Α. Παπαδιαμαντόπουλον Καρυτινοὺς διηυθύνθη εἰς λόφον τινὰ καὶ τὴν θέσιν ταύτην διεφιλονείκησε τότε ὁ Ρουμπῆς, ὅστις ὁμως δὲν κατώρθωσε νὰ προλάβῃ αὐτὴν ἢ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κατάληψιν

καὶ ὁ Κολοκοτρώνης ὑπέστη τὴν ἐπίθεσιν ὅλης τῆς ὑπὸ τὸν Ρουμπῆν καὶ τὸν Μαραμπούτην δυνάμεως.

Οὔτοι δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐκδιώξωσιν αὐτὸν ἐκεῖθεν, ἡ γενναίότης δὲ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἡ ἀνδρική ἀντίστασις του ἐνεθάρρυναν τοὺς κεκλεισμένους εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ προχώματα.

Κατόπιν ἔφθασαν καὶ ὁ Κολιόπουλος καὶ ὁ Κανέλλος μὲ τοὺς 70 ἢ ἐκ Πινας.

Ἡ νύξ κατέλαβεν αὐτοὺς πολεμοῦντας, οὐδεὶς ὁμως ἀπώλεσε τὴν θέσιν του· ὅλοι διετήρησαν αὐτάς.

Ἐπίσης τὴν νύκτα ἔφθασαν εἰς τὸ Βαλτέτσι ἐκ Βερβαίνης ὁ Γιατράκος, ὁ Κουμουστιώτης, ὁ Μπαρμπιτζιώτης καὶ ἄλλοι.

Ὁ Κολοκοτρώνης εἰργάζετο καθ' ὅλην τὴν νύκτα χωρὶς οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ν' ἀναπαυθῆ ἀκόπως καὶ ἀφόβως, μὴ ἀναγνωριζόμενος ἀπὸ τὴν στολήν, ἦν ἔφερον.

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν εἶχε παρατηρήσει δύο θέσεις κατεχομένας ἀπὸ τοὺς στρατιώτας τοῦ Ρουμπῆ οὐχὶ μὲν ὄχυράς, ἀλλ' ἐπικαίρους· ἐσκέφθη λοιπὸν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξεδιώκοντο ἐκ τῶν θέσεων αὐτῶν οἱ Τοῦρκοι καὶ προσέλαθε τὴν αὐτὴν νύκτα ἀρκετοὺς Ἑλληνας, τοὺς ὁποίους ὠδήγησε μόνος καὶ προσέβαλε τοὺς κατέχοντας τὰς δύο αὐτὰς θέσεις Τούρκους, τοὺς ὁποίους καὶ ἐξεδίωξεν ἐκεῖθεν, ἐτοποθέτησε δὲ Ἑλληνας.

Κατόπιν κατώρθωσε νὰ ἐπικοινωνήσῃ καὶ νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τῶν κεκλεισμένων εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ προχώματα Ἑλλήνων· ἀπέστειλεν εἰς αὐτοὺς πολεμοφόδια καὶ ζωτροφίας, τοὺς ἠρώτησε δὲ εἰν εἶχον ἀνάγκην νὰ τοὺς ἀποστείλῃ καὶ βοήθειαν ἐκ πολεμιστῶν. Οὔτοι ὁμως ἀπήντησαν ὅτι δὲν εἶχον ἀνάγκην βοήθειας.

Τὴν νύκτα ἐπίσης παρέλαβε καὶ τοὺς ἐκ Βερβαίνης ἐλθόντας καὶ τοὺς ἐτοποθέτησεν εἰς καταλλήλους θέσεις.

Ἡ πρῶτα εὔρε τὸν Κολοκοτρώνην ἀγρυπνοῦντα, τρέχοντα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἐργαζόμενον στρατηγικώτατα.

Τὴν πρωίαν ἡ μάχη ἐπανελήφθη λυσώδης ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, ἀλλὰ τὰ πράγματα δι' αὐτοὺς δὲν ἦσαν εὐνοϊκά.

Μετὰ τεσσάρων ὥρῶν πεισματώδη ἐκατέρωθεν πόλεμον ἐφάνησαν ἐρχόμενοι πρὸς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων ἐκ Λεβιδίου οἱ Καλαβρυτινοὶ καὶ ἐκ Βερζοβᾶς ὁ Νικηταρᾶς.

Τότε ὁ Ρουμπῆς συνεννοήθη διὰ σημείων μὲ τὸν Κεχαγιάμπην.

Ὁ Κολοκοτρώνης βλέπων μὲ τὸ κιάλι του τὰ σημεῖα ταῦτα καὶ τὰς ἐντὸς τῶν τουρκικῶν στρατοπέδων κινήσεις ἠννόησεν ὅτι οἱ Τούρκοι θὰ ἔφευγαν καὶ ἐφώναξεν :

— Ἕλληνες ἐτοιμασθῆτε· οἱ Τούρκοι θὰ φύγουν.

Καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Κολοκοτρώνης ἐφώναξεν :

— Ἐμπρὸς Ἕλληνες, οἱ Τούρκοι φεύγουν. Ἐπάνω τους!

Μία βοή ἀπερίγραπτος ἐπεκράτησε τότε.

Ἐκινήθη ἡ σημαία τοῦ Ρουμπῆ καὶ διὰ μιᾶς ἅπαντες μὲν οἱ Τούρκοι ἐτράπησαν εἰς ἀναχώρησιν μεταβληθῆσαν μετὰ μικρὸν εἰς φυγὴν ἐν ἀταξίᾳ.

Οἱ δ' Ἕλληνες τότε ἐξεληθόντες κατεδίωκον αὐτοὺς φονεύοντες καὶ τὰ ὑπὸ τῶν φευγόντων Τούρκων ριπτόμενα ὅπλα καὶ ἄλλα πράγματα ἀρπάζοντες.

Ἐξ ὅλου αὐτοῦ τοῦ πλήθους τῶν φευγόντων Τούρκων ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληρώθησαν μόνον 700, διότι οἱ Ἕλληνες ἐπέδωθησαν εἰς τὴν λαφυραγωγίαν καὶ διότι ὁ Κολοκοτρώνης βλέπων τὸ ἱππικὸν τῶν Τούρκων νὰ μένη ἀκίνητον ἀκόμη εἰς τὰς Ἀραχωνίταις καὶ κρίνας ὅτι, ἐὰν οἱ Ἕλληνες προεχώρουν πολὺ φανερὰ εἰς τὸ πεδῖον, ἐνδέχετο νὰ ἐφορμήσῃ κατ' αὐτῶν τὸ ἱππικὸν, νὰ τοὺς βάλῃ εἰς ταξίαν καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν νίκην ἀμφίβολον, διέταξε νὰ παύσουν τὴν καταδίωξιν, φωνήσας ἀφ' ὑψηλοτέρας τινὸς θέσεως τὸ ἄττεϊον ἐκεῖνο :

— Ἕλληνες φθάσει τόσον, ἀφήσατε νὰ σκοτώσουμεν καὶ ἄλλην

v.

Ἄπαντες τότε ὑπήκουσαν καὶ ἐπέστρεφον.

Οἱ Τούρκοι μετὰ τοῦ Κεχαγιάμπην ἐπέστρεψαν ἅπαντες εἰς Τρίπολιν.

Οἱ Ἕλληνες κυριεύσαντες κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὀκτώ τουρκικὰς σημαίας, ἐν πυροβόλον, πέντε κιβώτια μὲ φυσέκια καὶ πλεῖστα ὅπλα, ἐπέστρεφον χαίροντες ὡς νικηταί.

Ὁ Νικηταρᾶς ἐρχόμενος τὴν στιγμὴν ἐκείνην μετὰ τῶν ὄπαδων του καὶ βλέποντες τὰ γεγόμενα ἐνθουσιῶντες καὶ λυπούμενοι διότι δὲν ἐπρόφθασαν, ἐκινήθησαν πρὸς τὸ χωρίον Μπολέτα, ὅπου οἱ φεύγοντες Τούρκοι εἶχον σταμκτῆσῃ ἵνα ἀναπαυθῶν ἀπὸ τὸν κόπον τῆς φυγῆς.

Ἀμα εἶδον ὁμῶς οἱ Τούρκοι τὸν Νικηταρᾶν καὶ τοὺς ὄπαδούς του βαίνοντας κατ' εὐθείαν κατ' αὐτῶν ἔφυγον καὶ τροχάδην εἰσῆλθον εἰς τὴν Τρίπολιν.

Καὶ ὁ Κεχαγιᾶς καὶ οἱ Ἄλβανοὶ τοῦ ἐξετίμησαν τότε εἰς τὸ Βαλτέτσι τῶν Ἑλλήνων τὰ ὅπλα.

Μετὰ τὴν περιφανῆ ταύτην μάχην καὶ νίκην τῶν Ἑλλήνων συνήλθον εἰς τὸ ἐν Πιάνῃ στρατόπεδον τῶν Καρυτινῶν οἱ Καλαβρυτινοὶ ὄπλαρχηγοὶ Ζαίμης, Χαραλάμπης, Θεοχαρόπουλος, Πετμεζαῖοι, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ ὁ Θάνος Κανακάκης, ὁ Νικηταρᾶς καὶ οἱ ἄλλοι, ἐκ τῶν ἄλλων στρατοπέδων ἀνώτεροι ὄπλαρχηγοὶ, ἵνα συναντηθῶσι προσωπικῶς, συγχαρῶσι διὰ τὴν νίκην καὶ συσκεφθῶσι.

Ἐγνωμοδύτει δὲ καὶ τότε, ὡς καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ συνίστα αὐτοῖς ὁ Κολοκοτρώνης τὴν ἐπὶ τὸ μᾶλλον προσέγγισιν εἰς τὴν Τρίπολιν πρὸς στενωτέραν πολιορκίαν αὐτῆς ὡς πρωτευούσης, περιεχούσης τὴν διοίκησιν καὶ τὴν μεγαλητέραν νοημοσύνην καὶ δύναμιν, καὶ τὴν ἐκ τούτου προκύπτουσαν μεγάλην ὠφέλειαν ἀπεδείκνυε διὰ τῶν τέως συμβάντων πραγμάτων.

Ἄν καὶ πολλοὶ ἔκρινον ὅτι ὁ Κεχαγιάμπης καὶ ἡ δύναμις του ἦν τότε ἐδιόκει ἤτο ἀκόμη ἀνέπαφος, ὡς μὴ παθοῦσα ἀκόμη μέγα τι τραῦμα καὶ μὴ ἐξαντληθεῖσα καὶ ἐπομένως ἀξία μεγαλειτέρας τινὸς προσοχῆς.

Τέλος ἀπεφασίσθη νὰ μείνωσιν εἰς ἅς κατεῖχον θέσεις.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ Ἄργεῖοι πέμψαντες πρὸς τὸν Κολοκοτρώνη ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ νὰ πέμψῃ ἐκεῖ δύναμιν τινα, νὰ διοργανώσουν τὴν τοῦ Ναυπλίου πολιορκίαν, ἀνετέθη αὐτῷ καὶ ἡ περὶ τούτου μέριμνα ἀπὸ τὴν σύνοδον ταύτην τῶν ὀπλαρχηγῶν, ἀναγκαῖον τὸ πρᾶγμα θεωρούντων καὶ αὐτῶν.

Ὁ Κολοκοτρώνης τότε ἔπεμψεν ἐκεῖ τὸν Νικηταρᾶν συνοδεύσας αὐτὸν καὶ μὲ ὀλίγους Καρυτινοὺς καὶ μὲ διαταγὰς πρὸς τοὺς Ἄργεῖους, Ναυπλιεῖς καὶ κάτω Ναχαγίτας νὰ ἀναγνωρίσωσιν αὐτὸν καὶ ὑπακούσωσιν αὐτῷ.

Ὁ Νικηταρᾶς ἐτοιμασθεὶς ἀπήχθετο διὰ Δολιανῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'.

Ἡ πολιορκία τῆς Τριπόλεως.

Ὁ Κεχαγιάμπεης ἐν Τριπόλει εὐρισκόμενος ἀπεφάσισε νὰ μεταβάλλῃ τὸ προηγούμενον σχέδιόν του καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ διὰ τῆς ἐπαρχίας τοῦ Ἁγίου Πέτρου εἰς τὰς ἐπαρχίας Μιστρά κτλ. καὶ διὰ τῶν παραλλίων πορευόμενος καὶ λεηλατοῦντες νὰ ἐφοδιάσωσι τὰ φρούρια Μονεμβασίας καὶ Ναυπλίου, νὰ φθάσωσιν εἰς Κόρινθον καὶ τὸ φρεῦριον ἐφοδιάζοντες νὰ πιάσωσι τὰ Δερβένια τοῦ Ἰσθμοῦ, νὰ λάβωσι συγκοινωνίαν μὲ τὴν Ἠπειρον καὶ νὰ συνεννοηθῶσι μὲ τὸν Κιοσέ-Μεχμέτ πασᾶν, τὸν Ὁμέρ Βρυώνη καὶ τὸν Χουρσίτ πασᾶν, ἀναφερθῶσι δὲ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν Ἰψ. Πύλην, ἵνα πέμψῃ τάχιστα μεγαλειτέρας τινὰς δυνάμεις διὰ τε θαλάσσης καὶ ξηρᾶς, διότι τὸ πρᾶγμα ἀποβαίνει σπουδαῖον.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

Τὴν νύκτα τῆς 20—21 Μαΐου ἐξῆλθον τῆς Τριπόλεως 6—7 χιλ. Τούρκοι πεζοὶ καὶ ἵππεῖς καλῶς συγκεκροτημένοι καὶ διηυθύνθησαν κατὰ τοῦ εἰς Βερβάνια ἐλληνικοῦ στρατοπέδου, ἵνα διαλύσωσιν αὐτὸ πρῶτον, ὡς δῆθεν ἀσθενέστερον, βελτιώτως δὲ διὰ τινος νίκης τὴν θέσιν των καὶ ἀνορθώσωσι τὴν πεπτωκυῖαν εὐψυχίαν των.

Διὰ τοῦ ἐγχειρήματός των τούτου ἐσκόπουν νὰ ἀνείξουν καὶ τὴν πρὸς τὸν Ἅγιον Πέτρον καὶ τὴν Σπάρτην ὁδόν.

Καὶ οἱ μὲν ἵππεῖς κατέλαβον διὰ νυκτός κοιλάδα τινὰ ὑπερκειμένην τῆς Βερβένης καὶ μὴ ὑποπτον, ἕτεροι δὲ ὁμοίαν μεταξὺ Βερβένης καὶ Δολιανῶν.

Τὴν νύκτα ἐκείνην ὑπῆρχον ἐν Βερβένη ἕως 2,500 Ἕλληνες.

Ὅταν οἱ Τούρκοι ἔφθασαν εἰς Δολιανὰ, εὐρέθη ἐκεῖ τυχαίως ὁ εἰς Ἄργος ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη ἀποστελλόμενος Νικηταρᾶς.

Ἄμα ὁ Νικηταρᾶς ἔμαθεν ὅτι πληθὺς πεζῶν καὶ ἵππέων Τούρκων προσεγγίζουσι, μηδὲν ἔρωτήσας αὐτὰς περὶ τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν, ἐσύναξε καὶ ἐκ τῶν ἐντοπιῶν ἴσον πρὸς ὅσους εἶχεν ἀριθμὸν, καὶ ἐτοποθέτησεν αὐτοὺς εἰς ἃς ἔκρινεν ὀχυρωτέρας καὶ ἀλληλοβοηθουμένας οἰκίας καὶ ἐκλείσθησαν εἰς αὐτάς.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Τούρκοι οὕτε διεννοοῦντο οὕτε ἤλπιζον ὅτι ἤθελον εὐρῆ εἰς Δολιανὰ ἀντίστασιν νομίσαντες ὅτι χωρικοὶ τινες ἐτόλμησαν ν' ἀντισταθῶσι, διέταξαν ἐν σῶμα στρατοῦ νὰ κτυπήσῃ καὶ συλλάβῃ τοὺς τολμητὰς αὐτοὺς χωρικοὺς, οἱ δὲ λοιποὶ διηυθύνθησαν εἰς Βερβάναν, ὅπου εἶχε πρόβῃ τὸ ἵππικόν.

Οἱ ἐν Βερβένη ἀρκετοὶ Ἕλληνες ἀγνοοῦντες ἀκόμη τὰ συμβαίνοντα, ἀκούσαντες δὲ τοὺς ἐν Δολιανοῖς πυροβολισμοὺς ἠτοιμάσθησαν τάχιστα ἵνα σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν. Ἄμα ἐξῆλθον ὁμῶς ἀπῆντησαν τοὺς Τούρκους.

Τότε ἐτράπησαν πάλιν πρὸς τὸ χωρίον. Ἰδόντες δὲ καὶ τοὺς ὑπεράνω τοῦ χωρίου Τούρκους, ἵνα μὴ τεθῶσι μεταξὺ δύο πυρῶν ἐχωρήθησαν καὶ τινες ἐξ αὐτῶν δρομῆτοι εἰσῆλθον εἰς τὸ χωρίον,

οἱ δὲ λοιποὶ κατέλαβον βουνώδη τινὰ, πετρώδη καὶ δύσβατον θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἠδύνατο νὰ φθάσῃ τὸ ἵππικόν τῶν Τούρκων.

Οἱ Ἕλληνες ὠχυρώθησαν εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν καὶ ἔρρωμένως ἀντίστησαν κατὰ τῶν Τούρκων. Οἱ Τούρκοι βλέποντες τοῦτο κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν καὶ κατέλαβον θέσιν τινὰ ἄλλην, ὑπερκειμένην τῶν Ἑλλήνων, ἀφ' ἧς ἠδύναντο νὰ βλάπτουν τοὺς Ἕλληνας.

Εἷς μάλιστα σημαιοφόρος Τούρκος, ἔστησεν ἐκεῖ τὴν σημαίαν του, ἀλλὰ καὶ τις Ἕλλην πεποιθὼς εἰς τὴν σκόπευσιν καὶ τὸ ὄπλον του, ὑπεσχέθη νὰ φονεύσῃ τὸν σημαιοφόρον ἐκεῖνον καὶ νὰ κρημίσῃ τὴν σημαίαν ἐπὶ μόνῃ ἀμοιβῇ δύο δεκαρίων πυριτιδοβολῶν.

Τοῦ τὸ ὑπεσχέθησαν.

Ὁ ἀτρόμητος Ἕλλην ἔρπων μετέβη εἰς θέσιν τινὰ κατάλληλον καὶ ἐπυροβόλησεν ἐκεῖθεν.

Ὁ Τούρκος σημαιοφόρος ἔπεσε καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ σημαία.

Ἄλλος Τούρκος σημαιοφόρος ἀντεκατέστησεν ἐκεῖ ἑτέραν ἡμισέληνον, ἀλλὰ καὶ οὗτος ὑπέστη τὴν τύχην τοῦ πρώτου.

Τοῦτο οἱ μὲν Τούρκοι ἐθεώρησαν ὡς κακὸν δι' ἑαυτοὺς οἰωνόν καὶ ἐδείξαν σημεῖα ἀποθαρρύνσεως.

Οἱ Ἕλληνες ἐξ ἐναντίας τὸ συμβάν θεωρήσαντες ὡς καλὸν δι' ἑαυτοὺς οἰωνόν, ἐκ χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἐκρῦγάζον

— Ἐπάνω τους, ἐπάνω τους, τοὺς ἐπήραμεν.

Οἱ Τούρκοι δυσθυμοῦντες ἀπεσύροντο βαθμηδὸν ἐκεῖθεν.

Ἡ ὀπισθοδρομήσας αὕτη τῶν Τούρκων ταχυνομένη μετεβλήθη εἰς φυγὴν, οἱ δ' Ἕλληνες ζωηρότεροι ἐν ταῖς ἀπειλαῖς συνεκινούντο ἐπὶ τούτοις.

Οἱ Τούρκοι ἀπελπισθέντες ὅτι ἤθελον κατορθώσει τι εἰς τὴν τὰ πράγματα περιέστησαν ἄτακτον κατάστασιν παρὰ τὰς ἐλπίδας των, ἐτράπησαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οἱ Ἕλληνες τοὺς κατεδίωξαν.

Φθάσαντες εἰς Δολιανὰ παρηκολούθησαν καὶ οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες εἰς τὴν καταδίωξιν τῶν φευγόντων Τούρκων ὀρμητικώτεροι.

Οἱ Τούρκοι ἀφήκαν νεκρούς περὶ τοὺς 243, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπανήλθον εἰς τὴν Τρίπολιν, ἀφήταντες εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἑλλήνων δύο πυροβόλα, τρεῖς σημαίας, τεσσαράκοντα τρεῖς ἵππους, πολλὰ πολεμοφόδια καὶ πλεῖστα ὄπλα, ριπτόμενα κατὰ τὴν φυγὴν καὶ λαφυραγωγούμενα κατὰ τὴν συνήθειαν, καὶ ἔφθασαν νύκτα εἰς τὴν Τρίπολιν ἡττημένοι.

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν μάχην ταύτην, ὡς μαχομένων ἐκ προμαχόνων καὶ οἰκιῶν, ἐφονεύθησαν μόνον δύο καὶ ἐτραυματίσθησαν δώδεκα.

Ὁ Νικήτας τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν ἀπῆλθεν εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του πρὸς διοργανισμὸν τῆς πολιορκίας τοῦ Ναυπλίου.

Τότε ἔφθασε παρὰ τῷ Κολοκοτρώνη καὶ ὁ Μούρτζινος μὲ 250 Μανιάτας.

Ὅταν ὁ Κολοκοτρώνης ἔμαθε τὰ εἰς Δολιανὰ καὶ Βέρβενα γενόμενα καὶ τὴν νέαν τῶν Τούρκων ἀποτυχίαν, αὐθημερόν, αὐτὸς μὲν ἀφίει τὸ Χρυσοβίτζι ἐστρατοπέδευσε εἰς Ζαράκοβαν, μὲ τοὺς ὑπὸ τὸν Παπαδιαμαντόπουλον Καρυτινοῦς, ὁ δὲ Πλαπούτας διαταχθεὶς ἐστρατοπέδευσε μὲ 1,500 ἄνδρας εἰς τὰ ἀπέναντι τῆς Σουλμῆς Τρίκορφα, θέσεις ἀπεχούσας τῆς Τριπόλεως μόλις μίαν ὥραν.

Ἐνεκὰ τῆς προσεγγίσεως ταύτης συχνοὶ ἀκροβολισμοὶ ἐγίνοντο τοῦ λοιποῦ περὶ τὴν Τρίπολιν κατὰ τὴν Κάρτζοβαν καὶ τὸν Ἅγιον Βλάσην, ὅπου τὴν 3 Ἰουνίου ἐξεληθόντες οἱ Τούρκοι ἐξεδιώχθησαν μὲ πολλὴν τῶν ζημιῶν, μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας ἀλλεπαλλήλως καταλαμβάνοντο καὶ ἄλλαι πλησιέσταται θέσεις καὶ ἡ πολιορκία τῆς Τριπόλεως ἐγίνετο στενοτέρα.

Ἡριθμοῦντο τότε οἱ περὶ τῆς Τριπόλεως πολιορκηταὶ Ἕλληνες ἅπαντες ἕως ἐπτὰ χιλιάδες, καλῶς συγκεκριημένοι, ὑποτασσόμενοι εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κολοκοτρώνη, ὅστις καὶ τὰ τῆς πολιορκίας τότε ἐδιοικοῦτεν ὡς γενικὸς ἀρχηγός.

Οὕτως ἡ ἔκτρα ἐπιθυμία τοῦ γέρω τοῦ Μωηᾶ καὶ ἡ ἄσκησις προσπάθειά του τοῦ νὰ πολιορκηθῇ ἡ πρωτεύουσα τῆς Πελοπον-

νήσου, ὡς περιέχουσα τὸν νοῦν καὶ τὴν τῶν Τούρκων δύναμιν, ἐπραγματοποιεῖτο ἐντὸς δύο μηνῶν, ἀφ' ἧς ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη, καὶ ἡ Τρίπολις ὁμοῦ μὲ τὸν Καϊμακάμην, τὸν Κεχαγιάμπεην μὲ τοὺς Ἀλβανούς του καὶ μὲ τοὺς Μπέιδες καὶ ἀγάδες τῶν ἐπολιορκεῖτο ἐν κύκλῳ στενῷ καὶ ἀδιαρρήκῳ.

Μετὰ δέκα ἡμέρας διὰ τοῦ παραδείγματός του ἐπεισεν ὁ Κολοκοτρώνης καὶ τοὺς ἐν Βελτεσίῳ Ἕλληνας νὰ πλησιάσωσι καὶ ἐκεῖνοι, διέταξε δὲ τότε νὰ κατασκευάσωσι προμαχῶνας (ταμπούρια) ἐπάνωθεν τοῦ ἐπάνω λεγομένου μύλου τῆς Τριπόλεως καὶ νὰ στρατοπεδεύσωσι ἐκεῖ ἕως 1500 ἄνδρες, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Ἐπομένως βαθμηδὸν κατελήφθησαν ἅπασαι αἱ περὶ τῆς Τριπόλεως θέσεις Κάρτζοβα (πηγή), Ἅγιος Βλάσης, Θάνα, Ἅγιος Σώστης Μήτηκας καὶ μέχρι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἅπασαι ἴσως σχεδὸν πρὸς ἀλλήλας ἀποστάσεως.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐνεθαρρύνθησαν καὶ οἱ ἐν Βερβένη καὶ καταλαβόντες τὰς Ρίζας, τὴν Βερζοβᾶν καὶ τὸ Στενὸν, χωρίον ἀπέχον ἕως μίαν ὥραν τῆς Τριπόλεως, κατεσκεύασαν ἐκεῖ ταμπούρια καὶ τάφρους, διότι πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὡς πεδινόν, ἐξήρχοντο οἱ Τούρκοι χορτολογοῦντες, καρπολογοῦντες ἢ σταχυολογοῦντες ἐν τοῖς ἀθερίστοις ἀκόμη ἀγροῖς.

Κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα ἐφῆλθον τινὲς Τούρκοι διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὴν πρὸς τὴν Βέρζοβᾶν, ἐκτύπησαν ὁμῶς αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες καὶ ἐφόνευσαν τινάς, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠνάγκασαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Τρίπολιν.

Κατὰ τὴν 27 Ἰουνίου τῶν Ἀχλαίων ἐγκαταλιπόντων τὸ Λάλα, καὶ τῶν μὲν μεσογείων ἀπαλλαγέντων τοῦ ἐξ ἐκείνων φόβου, τῶν δὲ Καρυτινῶν ἐξ ὅλων τῶν τμημάτων συγκεντρωθέντων κατὰ Ἰούλιον περὶ τὴν Τρίπολιν, ἡ πολιορκία αὐτῆς ἐνισχύθη, διότι κατελήφθησαν καὶ τὰ Τσιπιανὰ, καὶ ἄλλαι τινὲς κατάλληλοι θέσεις.

Οἱ Τούρκοι ἐξερχόμενοι συχνὰ ἠκροβολίζοντο μετὰ τῶν Ἑλ-

λήνων καὶ τ' ἀποτέλεσμα ἦτο πάντοτε τὸ αὐτὸ· κατεδιώκοντο δηλαδή μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Τριπόλεως.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου ἐξῆλθον πολλοὶ ἐπὶ καρπολογία πρὸς τὰ χωρία Ἀχούρια καὶ Πιαλί, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν οἱ Ἀγιοπετρίται καὶ Πραστιῶται τοὺς ἐξεδίωξαν. Οἱ Τούρκοι ὁμῶς προσκαρτερήσαντες καὶ ὀπισθεν γηλόφου τινὲς ἀφανοῦς ἐνεδρεύσαντες, ἐκ τῶν ἀπροσέκτως διωκόντων αὐτοὺς Ἑλλήνων ἐφόρυσαν δεκαεπτὰ καὶ τινὰς ἄλλους καταφυγόντας εἰς τὸ χωρίον ἀπέκλεισαν.

Ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τούτου καὶ ἄλλοι Τούρκοι συνέδραμον ἐκεῖ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἀποκλειόντων.

Ὁ Κολοκοτρώνης διέταξε τότε νὰ σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν τῶν ἀποκεκλεισμένων οἱ τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ καὶ τοῦ Γιατράκου, συγχρόνως δὲ νὰ κινήσῃ καὶ οἱ λοιπὶ Ἕλληνες πρὸς τὴν Τρίπολιν. Ἰδόντες τοῦτο οἱ Τούρκοι ἀρῆκαν τοὺς ἀποκεκλεισμένους ἡσυχῆς καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν Τρίπολιν.

Κατεῖχε τότε καὶ ὁ Νταγρὲς τὰ Τσιπιανὰ καὶ τοὺς πέριξ πετρώδεις λόφους μὲ χωρικοὺς Τριπολιτσιώτας.

Ὁ Κολοκοτρώνης παρατηρήσας τὰ ἐκεῖ καὶ ὅτι τοὺς πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὡς πεδινὸν, ἐξερχομένους πεζοὺς καὶ ἵππεις πρὸς καρπολογίαν Τούρκους, δὲν ἠδύναντο νὰ βλάψωσιν εὐκόλως οἱ Ἕλληνες, φοβούμενοι διὰ τὸ ἱππικὸν νὰ ἀπομακρυνθῶσι τῶν βουνωδῶν ἐκτάσεων, καὶ ἐκτεθῶσιν εἰς τὸ πεδῖον, λαβῶν ἀφορμὴν καὶ ἐκ τινος ψευδοῦς εἰδήσεως, ὅτι ἐμελέτα καὶ ὁ Κιαμιλπεης νὰ μεταβῇ ἐκεῖθεν μετὰ 500 ἵππέων εἰς Κόρινθον, διέταξε νὰ φυλάττεται καλῶς ὑπὸ 200 στρατιωτῶν ἡ θέσις Μήτικα, ὑπὸ ὕψους πετρώδης, ἀφ' ἧς εἶνε ἀποπτα τὸ τε πεδῖον τῆς Μαντινείας, τὰ πλεῖστα ἐν τῷ πεδίῳ ἐκεῖνῳ χωρία καὶ ἡ τῆς Τεγέας περιοχὴ διότι διὰ τῆς θέσεως ἐκεῖνης διέρχεται καὶ ἡ τῆς Τριπόλεως εἰς Καλάβρυτα δημοσιὰ ὁδός.

Ὁ Κολοκοτρώνης καταλθὼν καὶ μέχρι τοῦ χωρίου Λουκᾶ καὶ παρατηρήσας ἐκεῖθεν ὅτι ἡ ὑπὸ ὕψους Μήτικα προσεγγίζει εἰς ὑπὸ ὕψους καταντικρὺ ἄλλην, ὀνομαζομένην Καπνίστραν,

δὲ μεταξὺ ταύτης πεδῖον στενοῦται εἰς ἓν περίπου μίλλιον διέταξε καὶ ἀνωρύχθη τάφος· εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ἀρέθη δὲ καὶ ἄτικαφον μέρος τι πρὸς τὴν Καπνίστραν, τὴν δὲ φύλαξιν καὶ ἐπαγρύπνησιν αὐτοῦ ἀνέθηκεν εἰς τὸν Νταγρὲν.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων τὴν νύκτα τῆς 9 πρὸς τὴν 10 Αὐγούστου οἱ Τούρκοι ἕως ἑξ̄ χιλιάδες ὑπὸ τὸν Κεχαγιαμπην αὐτόν, οἱ πλείονες ἵππεις, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ φορτηγὰ ζῶα ἕως ἑξακόσια καὶ δρέπανα διὰ νὰ φορτώσωσι δεμάτια καρπῶν μὴ ἄλωνισμένα ἐξῆλθον τῆς Τριπόλεως εἰς τὰ πρὸς ἄρκτον χωρία.

Διῆλθον διὰ νυκτὸς τὴν Γράναν ἀπαράτηρητοι, μὴ γνωρίζοντες δὲ ὅτι ἐσκάφη τάφος, καὶ διὰ νυκτὸς διαβάντες αὐτὴν ἀφύλακτον δὲν ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν των, οὐδὲ σημασίαν τινὰ ἔδωκαν εἰς αὐτὴν, οὐδ' ἐπρονόησαν τὰ προσκόμματα, τὰ ὅποια ἐμελλε νὰ προξενήσῃ αὐτοῖς κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των.

Ἐκ τῶν διαβάντων ἐπετέθησάν τινες κατὰ τοῦ Νταγρὲ μὲ μόνον τέσσαρας στρατιώτας καταληφθέντος καὶ κλεισθέντος ἐν τινι σπηλαίῳ. Οἱ λοιποὶ πολυπληθεῖς Τούρκοι προώδυσαν καὶ δισκορπίσθησαν εἰς τὰ χωρία καὶ εἰς τὰ πεδία πρὸς καρπολογίαν.

Τὴν πρωΐαν ἠκούσθησαν πυροβολισμοί, πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἔμενεν ὁ Νταγρὲς.

Ὁ Κολοκοτρώνης μαθὼν τοῦτο, ὑποπτευθεὶς δὲ ὅτι κάτι τι σπουδαῖον συμβαίνει, εὐθύς ἐκινήθη ὁ ἴδιος πρὸς τὰ ἐμπρὸς σπεύδων εἰς Μήτικα διατάξας δὲ νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν οἱ στρατιῶται.

Οἱ στρατιῶται ἔφθασαν δρομαῖοι εἰς τὸν Κολοκοτρώνην. Τοὺς μὲν διέταξεν νὰ σπεύσωσι διὰ τῆς Γράνας εἰς βοήθειαν τοῦ Νταγρὲ, τοὺς δὲ λοιποὺς διατάσσει νὰ τοποθετηθῶσιν ἐντὸς τῶν στενῶν τῆς Γράνας οὕτως ὥστε εἰ μὲν νὰ βλέπωσι πρὸς τὴν Τρίπολιν μὴ ἐξέλθωσι καὶ ἄλλοι Τούρκοι, οἱ δὲ πρὸς τὸ πεδῖον περιμένοντες τὴν ἐπιστροφὴν τῶν διαβάντων τὴν νύκτα Τούρκων.

Οὕτω εἰ σπεύσαντες εἰς βοήθειαν τοῦ Νταγρὲ ἔσωσαν αὐτόν, οἱ δὲ ἠτοιμάζοντο νὰ ἀποκρούσωσι τοὺς Τούρκους, τοὺς τε ἐπιστρέφον-

τας καὶ τοὺς τυχόν εἰς βοήθειάν των ἐκ Τριπόλεως ἐξελευσομένους.

Τέλος ἐπιστρέψαντες οἱ Τούρκοι ἐκ τοῦ πεδίου μὲ ὄλα τὰ φορτηγὰ φορτωμένα ἀπὸ καρποῦς καταφθάσαντες εἰς τὴν Γράναν, εὖρον παρ' ἐλπίδα τὴν ἡτοιμασμένην αὐτοῖς ἔεδραν καὶ ἀντίστασιν.

Τότε οἱ ἐν Τριπόλει Τούρκοι εἶχον ἐξέλθει, ἀλλ' ἐτοποθετήθησαν εἰς θέσεις τινὰς μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων, καταλλήλου, μόνον εἰς τὸ νὰ ἐμποδίζωσι τὰς σταλνσομένας βοηθείας.

Ταῦτα ἰδὼν ὁ Κεχαγιάμπεης διέταξε τριακοσίους ἐπιλέκτους ἵππεῖς νὰ ἐπιπέσωσι μὲ ὄρμην καὶ διώξωσι τοὺς ἐν τῇ Γράνᾳ, οἱ ὅποιοι ἐνισχύοντο καὶ ἐπληθύνοντο διὰ τῶν ἐπερχομένων στρατιωτῶν, ἀπάντων Καρυτινῶν.

Καὶ τῶν οἱ τριακόσιοι ἵππεῖς Τούρκοι ὤρμησαν καὶ ὑπερεπήδησαν τὴν Γράναν, διότι δὲν ἦτο πλατεῖα, φονευθέντων τινῶν ἵππέων καὶ ἵππων.

Ἰδὼν τότε ὁ Κεχαγιάμπεης ὅτι ἡ τάφρος, ἐκείνη δὲν ἦτο ἀνυπέρβατος διὰ τῶν ἵππων, ἐφορμήσας διήλθε μὲν καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἵππέων, ἐξ ὧν ἐφονεύθησαν ἕως 50 καὶ πολλοὶ ἐπληγώθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τοῦ Κεχαγιάμπεη, ἀλλ' ἐκινδύνευσεν σπουδαίως καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Τότε καὶ οἱ ἐκ τοῦ πεδίου ἐπελθόντες Τούρκοι βοηθούμενοι καὶ ὀδηγούμενοι καὶ ἀπὸ τοὺς προδιαβάνας διέβησαν μὲν καὶ ἐκεῖνοι ἐνθεν ἐκκείθεν, ἐφονεύθησαν ὅμως ἐξ αὐτῶν ὑπερτριακόσιοι καὶ οὐδὲν ἐκ τῶν φορτηγῶν ἠδυνήθησαν νὰ σώσουν.

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων θαυμαστῶς πως κατὰ τὴν μάχην τῆς Γράνας δύο μόνον ἐφονεύθησαν καὶ ὀλίγοι τινες ἐπληγώθησαν.

Ἡ μάχη αὕτη τῆς 10 Αὐγούστου, ὀνομασθεῖσα μάχη τῆς Γράνας ὑπῆρξεν ἡ τελευταία καὶ κρίσιμος διὰ τοὺς ἐν Τριπόλει Τούρκους.

Μετὰ τὴν μάχην ταύτην διέταξεν ὁ Κολοκοτρώνης καὶ κατελήφθη τὸ χωρίον Μαντζαγγρός, μόνις τέταρτον τῆς ὥρας ἀπέχον

τῆς Τριπόλεως, ἐτοποθετήθη δ' ἐν αὐτῷ τὸ σῶμα τοῦ Δημ. Δηλιγιάννη.

Ἐπίσης κατελήφθη καὶ τὸ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Τριπόλεως ἡμισειανῶραν ἀπέχον Βολιμῆ Πηγάδι.

Οἱ ἐν Τριπόλει πολιορκούμενοι Τούρκοι ἐξησθένησαν, ἐξασθενήσαντος πρὸ αὐτῶν τοῦ ἵππικοῦ των δι' ἑλλειψίν ἵπποφορβῆς.

Ἡ ἀπελπισία ἤρχισε νὰ καταλαμβάνη τοὺς Τούρκους.

Ἡμεῖαι στενοχωριῶν καὶ πικριῶν κατεῖχον αὐτούς.

Καὶ ἤρχισαν τότε νὰ σκέπτονται τί πρέπει νὰ κάμουν.

Οἱ Ἄλβανοί, ἡ κυρία τῶν Τούρκων ἐν Τριπόλει δύναμις, ὑπὲρ τὰς 3 χιλιάδας, μὴ ἔχοντες μαζύ των τὰς οἰκογενεῖας των καὶ λοιπὰ βάρη, ἤρχισαν νὰ ἔρχωνται εἰς συνομιλίαν μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη δι' ἰδιαιτέρων προσώπων καὶ ἐπομέως εἰς διαπραγματεύσεις περὶ ἀναχωρήσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Ἡ Πελοποννησιακὴ Γερουσία — Ἕνας λόγος τοῦ Κολοκοτρώνη

Ἐνῶ ὁ Κολοκοτρώνης εἰργάζετο τόσον ἐσπευμένως καὶ μετὰ τόσης δραστηριότητος καὶ νοημοσύνης εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως καὶ τὴν καταστροφὴν τῶν Τούρκων, οἱ ἀριστοκράται τῆς Πελοποννήσου, οἱ προὔχοντες—ὄχι ὄλοι ἐννοεῖται, τινές—μὴ βλέποντες μὲ καλὸν ὄμμα τὴν ἀρχιστρατηγίαν καὶ τὴν φήμην τοῦ γέροντος τοῦ Μωρητῆ ἐπεδίωξεν τὴν ὑπὸ κηδεμονίαν θέσιν τοῦ Κολοκοτρώνη.

Θέσαντες οὕτω ἀρχηγὸν αὐτῶν τὸν Πετρόμπετην ἐκ Καλαμῶν ἐσχημάτισαν τὴν 26 Μαΐου ἐν Καλιτζαῖς τὴν Πελοποννησιακὴν ἐπικληθεῖσαν Γερουσίαν, εἶδος διοικητικῆς ἐπιβολῆς τῶν ἐν Πελοποννήσῳ γιγνομένων.

Ἡ Γερουσία αὕτη ἐκ 37 ἀποτελεῖτο ἀπὸ τοῦς ἐξῆς: Πατρόμπετην, Βρεσθένην, Χαρχαλάμπην, Θάνον Κανακάρην, Α. Δελιγιάννην, Θ. Ρέντην, Ν. Πονηρόπουλον, Ἄνθιμον Ἐλους, Π. Κρεββατᾶν, Δ. Καραμάνον, Π. Ζαφειρόπουλον, Α. Γρηγοριάδην, Α. Κυριακόν, Η. Σκλαμῶνος, Ε. Μελετόπουλον, Μ. Κόμηταν, Β. Σκελλαρίου, Α. Παπαγεωργίου, Ν. Πετμεζᾶν, Κ. Χρυσανθόπουλον, Δ. Κλον, Ἄμβροσιον Φραντζῆν, Κ. Δελιγιάννην, Ν. Ταμπακόπουλον, Δ. Παπατσώνην, Κ. Ζαφειρόπουλον, Ν. Σπηλιωτόπουλον, Π. Μερικαν, Θ. Παυλόπουλον, Π. Γαλόπουλον, Σκελλάριον Παπαρώτην, Γ. Ἄγαλόπουλον, Α. Τζωρτζάκην, Ν. Πηλαϊᾶν, Α. Κυριακόν, Ρ. Παλαμίδην καὶ Π. Παπαῖ Ἀλεξίου.

Ἡ Γερουσία αὕτη τὸ πρῶτον εἰς Στεμνίτζαν ἐδρεύουσα ἤκουσε τὴν 7 Ἰουνίου ὅτι ἦλθεν εἰς Ὑδραν ὁ ἀπεσταλμένος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, Δ. Ὑψηλάντης. Μετέβη τότε αὕτη εἰς Ζαράκοσαν καὶ εἰς Τρίκορφα, ὡς ἐρχῆ πολιτικὴ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐπέμψεν εἰς ὑπάντησιν αὐτοῦ ὡς πληρεξούσιον τῆς ἀρχῆς μέχρις Ὑδρας τὸν Βρεσθένην Θεοδώρητον καὶ πρὸς συνοδίαν αὐτοῦ.

Ἐκεῖ δ' ἦλθον τότε καὶ ὁ Παλαιῶν Πατρῶν, ὁ Ἄνδρ. Ζαίμης καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν προκρίτων, οἵτινες εἰς τὴν σύστασιν τῆς ἀνωτέρω Γερουσίας δὲν ἦσαν σύμφωνοι, οὐδὲ συνέπραξαν.

Οὗτοι λοιπὸν καὶ οἱ θέσεις ὀπλαρχηγῶν κατέχοντες κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως, ἀπῆλθον πάντες εἰς Ἄργος ἵνα ὑπαντήσουν καὶ ὑποδεχθῶν τὸν Ὑψηλάντην.

Ὅταν ὁ Ὑψηλάντης ἐφθασεν εἰς τὸ Ἄστρος ἔσπευσαν νὰ χαιρετήσωσιν αὐτὸν πρῶτον οἱ Γερουσιασταὶ ἐν τῷ πλοίῳ.

Ὅταν εἰσῆλθον οἱ Γερουσιασταὶ καὶ οἱ ἄλλοι πρόκριτοι ὁ Ὑψηλάντης δὲν ἠγέρθη τοῦ σκίμποδος, ἐφ' οὗ ἐκάθητο πρὸς ὑποδοχὴν

ὡς δῆθεν ἀγνώστους πρὸς αὐτόν, διότι δὲν προειδοποίησαν αὐτὸν τίνες εἰσίν, οὐδένα δὲ εἶδεν ἐν τινι στολῇ διακριτικῇ, ἀλλ' ἅπαντες ἐποίουν κατὰ θέλησιν τὰ τῆς στρατείας ἐνδεδυμένοι.

Προσεῖχε δ' ἴσως νὰ γείνη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τινος καὶ σημεῖόν τι ἐκ τῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας γνωριστικὸν ὡς ἀξιωματικοῦ τινος, οὐδείς δ' ἐγένετο καὶ εἰσηγητῆς ἢ μεσίτης τῆς ἀναγνωρίσεως, εἶχε δὲ σκεπθῆ φάινεται καὶ νὰ μὴν ἀναγνωρίσῃ τὴν Γερουσίαν.

Ἐν τῇ μικρῇ ταύτῃ ἀδρανεῖα, προβάς ὁ Θάνος Κανακάρης ἔτεινε τῷ Ὑψηλάντῃ τὴν δεξιὰν προσφωνῶν αὐτῷ:

— Ὡς εὔ παρίστης. Πρίγκηψ.

Τότε ἠγέρθη καὶ ὁ Ὑψηλάντης καὶ ἔβωκε τὴν χεῖρά του πάρχυτα εἰς ὄλους ἀλληλοδιαδόχως καὶ ἀμοιβαῖον ἀσπασμόν.

Κατόπιν ὅταν ἐφθασαν ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Ἄναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Δικαῖος ὁ Ὑψηλάντης ἠγέρθη ἀμέσως, ὑπεδέχθη αὐτοὺς μετ' ἐξαιρετικῶν φιλοφρονήσεων καὶ ἠσπάσατο αὐτούς.

Ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Ἄναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Δικαῖος ἐγνωρίζοντο ἀπὸ τὸν Ὑψηλάντην ὄχι μέλη τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, ἀλλὰ καὶ διότι ἔφερον στολὰς ἀξιωματικῶν.

Ἡ ἐξαιρετικὴ αὕτη ὑποδοχὴ τοῦ Ὑψηλάντου εἰς τοὺς τελευταίους ἐθεωρήθη ὡς ἐνδειξις διακρίσεως.

Ὁ Ὑψηλάντης ἀποβιβάσθαις, διὰ ξηρᾶς ἀκολουθούμενος ὑφ' ὄλων ἐφθασε τὴν 7 Ἰουνίου διὰ τῆς κωμοπόλεως Ἀγίου Ἰωάννου εἰς Βέρβενα, γενόμενος πανταχοῦ δεκτὸς ἐνθουσιωδῶς.

Τὴν ἐπιούσαν ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνην, ὡς τὸν ἀνεγνωρισμένον πράγματι ἀρχηγὸν τῆς πολιορκίας τῆς Τριπόλεως φρουρᾶν τινα, καὶ οὗτος ἔθεσεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του διακοσίους στρατιώτας μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτῶν.

Τὴν 11ην Ἰουνίου συναθροισθέντων πάντων ἐγένετο δοξολογία, μεθ' ἧν ὁ Ὑψηλάντης ἐπρότεινεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἀνακτιθῇ αὐτῷ ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία καὶ ἡ γενικὴ ἀπόλυτος διοίκησις καὶ νὰ διαλυθῇ ἡ Πελοποννησιακὴ Γερουσία.

Οἱ Γερουσιασταὶ καὶ οἱ πρόκριτοι ἠρνήθησαν νὰ παραδώσουν τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν Ὑψηλάντην.

Ὁ πρίγκηψ τότε ἠπαίλησε ὅτι θὰ ἀναχωρήσῃ καὶ πραγματοποιῶν δῆθεν τὴν ἀπειλὴν του, προσποιούμενος ἀναχώρησιν ἔλαβε τὴν πρὸς τὰς Καλάμας ἄγουσαν μετὰ τῆς ἀκολουθίας του ἔφθασε δ' εἰς τὴν Μεγαλόπολιν ὅπου συνήντησαν αὐτὸν τινὲς ἐκ τῶν κωμοπόλεων καὶ χωρίων καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ μὴ ἀναχωρήσῃ.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἐκ Βερβένης πολλοὶ ἐκ τῶν Φιλικῶν καθήκόντων καὶ αὐτοὶ νομίζοντες νὰ ὑποστηρίξουν τὸν Ὑψηλάντην, διήγειραν εἰς στάσιν πλείστους καὶ ἐκ τῶν τοῦ λαοῦ καὶ ἐκ τῶν τοῦ στρατοῦ φωνάζοντες :

— Οἱ Γερουσιασταὶ καὶ οἱ πρόκριτοι διώχουν τὸν Πρίγκηπα.

Ὁ λαὸς καὶ ὁ στρατὸς ἐξοργισθεὶς ὤρμησε νὰ φονεύσῃ τινὰς ἐκ τῶν Γερουσιαστῶν καὶ προκρίτων φωνάζων :

— Θάνατος εἰς τοὺς Τουρκοκοντζαμπασίδας καὶ Τουρκολάτραις.

Ἀμέσως τότε συνῆλθον ἐν Βερβένη συσκεπτόμενοι περὶ τῶν γινομένων πάντες οἱ ὀπλαρχηγοὶ καὶ οἱ προὔχοντες.

Κατεπραύνη δὲ ἡ μανία ἐκείνη καὶ ὀχλαγωγία καὶ οἱ ἀπειλούμενοι ἐσώθησαν τότε τὸ πρῶτον διὰ τῆς παρουσίας καὶ ἐτοιμότητος τοῦ Κολοκοτρώνη, ὃν ἐσέβοντο καὶ εἰς ὃν ὑπήκουσαν πάντες, καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπειλούμενοι, συνειδότες ὅτι αὐτὸς μόνος ἠδύνατο νὰ σώσῃ αὐτοὺς ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ, εἰς αὐτὸν ἀφορῶντες τὸν παρεκάλεσαν δὲ νὰ μὴ ἐξέλθῃ καὶ χωρισθῇ ἀπ' αὐτῶν.

Μόλις δ' ἐξῆλθεν ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ἐφώνησε πρὸς τοὺς ἐξηγηριωμένους :

— Ἕλληνας, ἡσυχάσατε.

Ἀπαντες ἐπὶ τῇ θεᾷ καὶ τῇ βροντερᾷ φωνῇ αὐτοῦ ἐσιώπησαν, ἵνα ἀκούσῃσι τί ἤθελεν εἰπεῖ.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐδημηγόρησε τότε ὀλίγα τινὰ κατὰ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ καὶ ἐκείνων, τοὺς ἔδωκε συμβουλὰς καὶ ὑπόσχεσιν κατὰ τὸ πνεῦμά των ὅτι θέλει εὐρεθῆ τρόπος διορθώσεως, ἵαν τοὺς ἀφή-

σουν νὰ σκεφθοῦν, καὶ ὅτι ὁ Πρίγκηψ θέλει ἐπιστρέψῃ καὶ περὶ τούτου συσκέπτονται ἤδη.

Ἦκουσαν τὰς συμβουλὰς του οἱ συναγερθέντες καὶ ἐτράπησαν ἡσυχῶς εἰς τὰ ἴδια.

Τὸν κίνδυνον τοῦτον ἰδόντες οἱ συνελθόντες, ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Ἀναγνωσταρᾶν καὶ Δικαίον, εὖς ὑπώπτευσον ὡς συμβουλευσάντας εἰς τὸν Ὑψηλάντην τὴν ἀναχώρησιν, νὰ σπεύσῃσι καὶ νὰ φθάσῃσι τὸν Ὑψηλάντην, νὰ τὸν πείσωσι δὲ νὰ ἐπιστρέψῃ.

Ὅντως ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Δικαῖος ἀναχωρήσαντες πάραυτα ἔφθασαν τὸν Πρίγκηπα κατὰ τὴν Μεγαλόπολιν, παρὰ τὸν Ἀλφειὸν, ὅπου διημέρουν ἐν μέσῳ πολλῶν, καὶ ἐκεῖθεν ἐπανῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς Τρίκορφα.

Μετέβησαν δ' ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ οἱ τε Γερουσιασταὶ καὶ οἱ λοιποὶ προὔχοντες εἰς Ζαράκοβαν καὶ ἐγένετο διαπραγματεύσεις συμβιβασμοῦ μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν ἐξουσιῶν.

Ἡ Πελοποννησιακὴ αὕτη Γερουσία, ἡ αὐτοχειροτόνητος, ἡ μὴ ἐκλεγείσα οὔτε ἀπὸ τὸν λαόν, οὔτε ἀπὸ τὸν στρατόν, δὲν ἠνέοι καὶ πάλιν νὰ παραδώτῃ τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν Ὑψηλάντην, ἀλλὰ καὶ δὲν ἤθελε νὰ φύγῃ ὁ Ὑψηλάντης.

Αἱ διαπραγματεύσεις αὐτῆς μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου διακωλύοντο, τοῦ μὲν μείναντος εἰς Τρίκορφα, τῶν δὲ εἰς Ζαράκοβαν.

Ὁ λαὸς βλέπων τὴν διακωλύσιν τῶν διαπραγματεύσεων καὶ ἀνυπόμονος νὰ ἴδῃ τὸ τέλος πάλιν ἐξηγέρθη καὶ πάλιν οἱ Γερουσιασταὶ καὶ οἱ προὔχοντες ἐκινδύνευσον, ὁρμήσαντος τοῦ ἐνόπλου ἐκείνου ὄχλου πάλιν εἰς Ζαράκοβαν ἐπ' ἀπειλῇ νὰ φονεύσῃ αὐτούς.

Καὶ πάλιν ὁ Κολοκοτρώνης—ὁ Βλάχος ἢ Κλέφτης—ὡς τὸν ὠνόμαζον οἱ κοντζαμπασίδαις, ὁ συκοφαντηθεὶς καὶ συκοφαντούμενος ὅτι ἐξήγειρε τὸ πλῆθος ἐναντίον αὐτῶν ἔσπευσε νὰ σώσῃ τοὺς κινδυνεύοντας νὰ φονευθῶσι.

Μόλις εἶδε τὸ ἐξηγηριωμένον ἐκεῖνο πλῆθος ἀνῆλθε εἰς τὸ ἐπάνω

μέρος τῆς λιθίνης κλίμακος τοῦ πύργου, ἐν ᾧ ἦσαν κεκλεισμένοι οἱ ἀπειλούμενοι καὶ ἐξεφώνησε πρὸς τὸ πλῆθος τὸν ἐξῆς λόγον:

« Ἕλληνες!

» ΓΙΑΤΙ ἔμαζωχτήκατε; τί ζητεῖτε; γὰρ φονεύετε τοὺς ἄρχοντας, θέλετε πάλιν;

» Ἀκούσατέ με πρῶτον, καὶ ἐὰν δὲν ἐγκρίνετέ τὴν γνώμην μου, φονεύσατε καὶ αὐτοὺς καὶ ἐμὲ μαζί, ἢ ἐνόμομαι καὶ ἐγὼ μαζί σας καὶ τοὺς φονεύομεν, ἂν τὸ εὐρῆτε εὐλογον!

» Κλεισμένους τοὺς ἔχουμε εἰς τὸν πύργον, σὰν τὰ πουλιὰ στὸ κλουβί, μὴ φοβῆθιθι δὲν ἔχουν φτερά νὰ πετάξουν ἀπὸ τὰ παράθυρα σὰν πουλιὰ νὰ μᾶς φύγουν. Ἠσυχάσατε λοιπὸν νὰ μ' ἀκούσητε, καὶ ἀντὶ νὰ τοὺς σκοτώσουμε πρὶν σκεφθοῦμε, τοὺς σκοτώνομεν μετὰ μίαν ὥραν, ἀφοῦ σκεφθοῦμεν, ἐὰν τὸ εὐρομεν καὶ εὐλογον νὰ σκοτωθοῦν.

» Ἐδῶ τοὺς ἔχομεν· ἐγὼ σᾶς τοὺς παραδίδω· ἔχετε λοιπὸν ὑπομονήν.

» Ξεύρετε Ἕλληνες! ὅτι ἀφοῦ ἐχάλασαν τὸν πατέρα μου στὴ Μάνη, ἐγὼ παιδί ἐγλύτωσα μὲ τὴ μάνα μου καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀποκαταστάθηκα στὰ Σαμπάζικα, στὸν Ἄκωβο ἐπαν-ρεύτηκα, ἐκεῖ καὶ ἐγίνα καὶ ἐγὼ νοικοκύρης. Ἐκεῖ ἦτο τότε ἓνας προεστῶς, ὀνομαζόμενος Κάρτσωνας· εἶχε πολὺ φίλον τὸν Μπουλούμπασην τῆς ἐπαρχίας—ἐκεῖ τότε ἀκόμη καὶ ἓνα παληκάρι περίφανο καὶ ἀνυπόταχτο—Γιάννη τῶλεγαν—καὶ δὲν τῶριχνε κάτω τοῦ προεστοῦ καὶ τοῦ ἔμπαινε καὶ στὴ μύτη καὶ ἔβαλε σκοπὸ ὁ Κάρτσωνας νὰ βάλῃ νὰ σκοτώσουν τὸν Γιάννη νὰ βγῆ ἀπὸ τὴν ἀράδα γιατί δὲν μποροῦσε νὰ τὸν βλέπῃ.

» Μία φορὰ λοιπὸν περνῶντας ἀπ' ἐκεῖ ὁ Μπουλούμπασης ἐκόνεψε στὸ σπῆτι τοῦ προεστοῦ καὶ διὰ τὴν πολλὴν φιλίαν ποῦ εἶχανε, τὸν ἐπαρακάλεσε νὰ σκοτώσῃ τὸν Γιάννη, τὸ παλληκάρι ἐκεῖνο! διότι τάχα ἦτο ἄταχτο, ἀνυπέταχτο καὶ ἐχθρὸς τοῦ ἐπιφθοροῦ. Ὁ

Μπουλούμπασης ἀκούων χωρὶς νὰ εἰπῆ ἄλλο τι ἐκλίνε τὸ κεράλι καὶ εἶπε τέλος εἰς τὸν προεστὸν:

» Καλὲ, σὰν ξαναπεράσω ἐδῶθε βλέπομεν.

» Καὶ τότε ἀνεχώρησεν.

» Μετὰ καιρὸν ἐγύρισε πάλιν ὁ Μπουλούμπασης ἐκεῖθεν μὲ περισσότερους καὶ ἐκόνεψε πάλιν εἰς τὸ σπῆτι τοῦ φίλου τοῦ Κάρτσωνα τοῦ προεστοῦ, ἀλλὰ τότε δὲν ἐφέρθη ὡς φίλος, ἐπροσποιήθη τὸν μεθυσμένον καὶ ὀργισμένον καὶ μὲ τὸ ἄγριο τοῦ ἐγύρευε πράγματα ποῦ δὲν ἐτύχαιναν τοῦ ἐγύρευε γυναίκα νὰ κοιμηθῆ! καὶ ἀφοῦ τοῦ εἶπε ὅτι δὲν εὐρίσκεται ἐκεῖ κάμμιά τέτοια, τοῦ εἶπε νὰ τοῦ φέρῃ τὴν οἰκακυρά του! Τοῦτο τοῦ ἐφάνη τοῦ Κάρτσωνα θάνατος! Ὑποψιάσθη ὅτι κατὰ διαβολὴ καὶ συκοφαντία τοῦ ἐγίνε καὶ ἤθελε νὰ τὸν ἀτιμάσῃ, ἢ καὶ αἰτίαν κακοῦ ἐγύρευε. Ἐβγήκε λοιπὸν σιωπῶντας καὶ ἀμίλητος καὶ ἐπροσεκάλεσε τοὺς γέροντας καὶ ὀλίγους προκρίτους τοῦ χωρίου, τοὺς ἐδιηγήθη τί τοῦ συμβαίνει καὶ τοὺς ἐζήτησε γνώμην πῶς νὰ κάμῃ.

» Μετὰ πολλὰ ἓνας γέρον ἀπ' ἐκείνους εἶπε:

» — Τοῦρκος εἶνε — ἔπιε κ' ἐμέθουσε· καὶ θέλει νὰ βγάλῃ τὸν κόρακα, τὸν περιδρομο (ν' ἀσελγήσῃ)—ἐδῶ εἶναι τρεῖς ὄρφαναις φτωχαῖς ἀδερφάδαις, ἡ Καρατσοπούλαις, ἡ μιὰ ἀπ' αὐταῖς ἡ μικρότερη μάλιστα εἶναι σὰν ξεπεσμένη καὶ εἶναι κι' εὐμορφοῦλα καὶ ἔχει καὶ τὸ μποῦ (ἀναστημα) τῆς γυναικὸς σου. Τί νὰ κάμωμεν, νὰ τῆς δώσωμεν μιὰ πενηνταριά ἢ ἑκατοστὴ γρόσια, νὰ πάῃ αὐτὴ, ἀφοῦ λουστῆ, χτενιστῆ, τῆς στέλνεις καὶ τὰ φορέματα τῆς γυναικὸς σου νὰ στολισθῆ· καὶ τὸ βράδυ μπένει ἐκεῖ ποῦ θὰ κοιμηθῆ ὁ Μπουλούμπασης· τὸ λυχνάρι ὀλίγο φῶς καὶ γυρισμένο στὸν τοῖχο ὡς καὶ τὸ πρόσωπό της· — καὶ ἡ νοικοκυρά σου νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ σπῆτι — θὰ πάῃ ἐκεῖ νὰ ἰδῆ γυναῖκα ποῦ τὸν περιμένει, εἰσβένει αὐτὴ τὸ φῶς, δὲν θὰ τὴν γνωρίσῃ, θὰ βγάλῃ τὸν κόρακα καὶ θὰ περάσῃ καὶ τοῦτο

» Ἡ γνώμη αὐτὴ ἔρεσε καὶ ἐβάλλθη εὐθύς εἰς ἐνέργειαν.

» Ἐπέστρεψεν ὁ Κάρτσωνας εἰς τὸ σπῆτί του ζαρωμένος καὶ ὁ Μπουλούμπασης μὲ προσποιητὴν ἀνυπομονησίαν τὸν ἠρώτησε τί ἔκα-
μεν καὶ ἐκεῖνος τοῦ ἀπεκρίθη·

» — Θὰ γίνῃ.

» Ἄλλ' ὁ Μπουλούμπασης ἐπετήρει καὶ εἶδεν ὅλα τὰ γινόμενα·

» Τὸ βράδυ τοῦ ἐπέδειξαν ποῦ τοῦ ἐτοίμασαν νὰ κοιμηθῆ, ἐπῆ-
γεν ἕως τὴν πόρτα, τὴν ἀνοιξεν ὀλίγον, ἔριψε μιὰ ματιὰ μέσα,
εἶδεν ἕνα λυχνάρι ποῦ ξεψύχαγε καὶ αὐτὸ γυρισμένο στὸν τοῖχο,
εἶδε καὶ τὸ πλευρὸ γυναικὸς στολισμένης, ὀρθῆς, ἐτράβηξε καὶ
ἐσφάλισε πάλι τὴν πόρτα καὶ ἔφυγε καὶ ἐπῆγε καὶ ἐκοιμήθη μὲ
τοὺς συντρόφους του.

» Ἡ δύστυχη Καρατσοπούλα ἐπερίμενε ἀγρυπνῆ ὅλη τὴ νύχτα,
φοβούμενη μὴ χάσῃ τὰ 100 γρόσια. Τὸ πρῶτ' εὐγῆκεν ἐκεῖθεν καὶ
τὴν ἠρώτησαν καὶ ἀπεκρίθη ὅτι δὲν τὴν ἐζύγωσε, διηγηθεῖσα τὰ
συμβάντα (ἔζησε καὶ ἀπέθανεν ἡ δύστυχη Καλόγρη). Ὁ Κάρτσω-
νας ὑποπτεύσας ὅτι ὁ Μπουλούμπασης κατάλαβε τὴν ἀπάτη ἰφο-
βήθη νέα βάσανα, νέους πειρασμούς. Ἄλλ' ὁ Μπουλούμπασης ἐξύ-
πνησε, ἐνίφθη καὶ ἐκάθησε καὶ τότε ἐμβῆκε καὶ ὁ Κάρτσωνας δει-
λιασμένος καὶ ἐκαλημέρισε Ὁ Μπουλούμπασης τὸν ἀντεχαιρέτησε
φιλικῶς καὶ εὐθύμως ὡς νὰ μὴν εἶχε γίνει τίποτε. Ἐπειτα τὸν
ἐπῆρε καὶ εὐγῆκαν περίπατο οἱ δύο φίλοι σὰν πρῶτα καὶ ἐκεῖ τοῦ λέει.

» — Ἐ, φίλε μου, πῶς σοῦ φάνησαν τὰ χθεβραδυνά;

» — Ἄμ' ξέρω κ' ἐγὼ, λέγει ὁ Κάρτσωνας. Ὑποπτεύω κάμμια
διαβολή, κάμμια συκοφαντία ἀπὸ κἀνέναν ὀχτρό μου.

» — Ὅχι φίλε μου, τοῦ εἶπεν ὁ Μπουλούμπασης, αὐτὸ ἦτανε νὰ
σοῦ κάμω ἀπόκρισι μὲ πράγματα καὶ ὄχι μὲ λόγια γιὰ ἐκεῖνο ποῦ
μὲ παρακάλεσες γιὰ τὸν Γιάννη, γιὰ νὰ ἐννοήσῃς ὅτι θὰ σοῦ μιλήσω
ὡς φίλος ἀληθινός καὶ ὄχι ὅτι ἀποφεύγω· ἐκατάλαβα καὶ ξέρω τί
καὶ πῶς ἐκάματε. Εἰς κάθε χωριό, φίλε μου, εἶναι καλὸ νὰ εὐρί-
σκωνται ἀπὸ ὅλα, καὶ ἕνας παλαιὸς γέρος γιὰ μιὰ γνωστικὴ συμ-
βουλή καὶ κάμμια ξεπεσμένη γιὰ νὰ γλυτώνῃ τὴν τιμὴν τῶν τί-

Ἡ ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΝΑ ΑΠΟΚΛΕΙΟΥΣΑ ΔΙΑ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΤΟ ΝΑΥΠΑΙΟΝ

μιων οικοκυράδων και ένα — δύο και περισσότερα παλληκάρια, να φυλάνε το χωριό, σαν οι σκύλοι το μαντρί και τὰ τέτοια παλληκάρια ο προεστώς να τὰ ἔχη φίλους και να τὰ ταγίζη σαν ο τσοπάνης τὰ σκυλιὰ τῆς στάνης. Δὲν θά'ρχουμε ἰδῶ πάντα ἐγὼ ὁ φίλος σου, θὰ ἔλθουν και ἄλλοι ποῦ να μὴν εἶναι φίλοι σου και ἂν κανέννας θελήσῃ να κάμῃ καμμὴ κατάχρησι θὰ ἔξετάσῃ πρώτα, και ἂν ἀγροικῆ πῶς ἔχει φίλο ένα ἢ και περισσότερους Γιάννηδες, δὲν θὰ τολησῇ να κάμῃ τὴν κατάχρησι φοβούμενος ὄχι ἀπὸ σένα, ἀλλ' ἀπὸ τὸν Γιάννη τὸν φίλον σου· παρὰ να γυρεύῃς φίλε μου τὸν σκοτωμὸ τοῦ Γιάννη δὲν εἶναι κάλλιο να τὸν κάμῃς φίλο; να τὸν ἔχῃς ὅταν σοῦ χρειασθῇ; Δὲν εἶναι δύσκολο. Μπορεῖ να ἔρθῃ ὦρα χρειᾶς να λυπῶσαι γιατί δὲν ἔχεις ἕναν τέτοιον και να μετανοῆς γιατί τὸν εἶχες και τὸν ἐσκοτώσες.

» Ἀκοῦτε Ἕλληνες, εἶπεν ὁ Κολοκοτρώνης, ἕνας Τοῦρκος, ἀλλὰ φίλος ἀληθινὸς και φρόνιμος, τί ἐσυμβούλευσεν εἰς ἕνα φίλον του ραγιαῖα χριστιανόν;

» Ὡς φίλος τῆς πατρίδος, ὡς φίλος σας, σὰς λέγω και ἐγὼ ὅτι και ἂν εἶναι τοῦτοι ποῦ γυρεύετε να σκοτώσωμε, θὰ ἔλθῃ ὦρα να μᾶς χρειασθῶσι και ἂν τοὺς σκοτώσωμε δὲν θὰ τοὺς ἔχουμε ὅταν χρειασθῶνε και θὰ λυπούμεθα γιατί τοὺς εἶχαμε και τοὺς ἐσκοτώσαμε. Δὲν ἠξεύρουμε ἡμεῖς ὅσα ξεύρουν τοῦτοι φέμματα, ἔρχεται ὦρα ποῦ χρειάζονται και τὰ φέμματα.

» Ἐπειτα ἡμεῖς λέμε ὅτι ἐπιάσαμε τ' ἄρματα να ἐλευθερώσωμε τὴν πατρίδα και να γίνωμε και μεῖς ἔθνος σὰν και πρώτα και σὰν τὰλλα τῆς Εὐρώπης· τί θὰ πῆ ἡ Εὐρώπη ἂν ἀκούσῃ ὅτι σκοτωνόμαστε συναμεταξύ μας και ὅτι ἐσκοτώσαμε μάλιστα ἐκείνους ὅποῦ εἶχαμεν ἕως τώρα ὡς καλλιτέρους και ἀξιώτερους μας; Ποῖος θὰ μᾶς βοηθήσῃ ἢ θὰ γυρίσῃ να μᾶς ἰδῆ πλέον; Θὰ λάβουν μάλιστα οἱ ἐχθροὶ μας ἀφορμὴ να μᾶς κατατρέξουν.

» Αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη ἡ δική μου, εἶπεν ἐν τέλει ὁ Κολοκοτρώνης να ἀπέχωμεν ἀπὸ τέτοια πράγματα, και ἂν εἶνε και μαμμιά ἀσυμ-

φωλία να ἀφίνωμε με τὴν ὑπομονὴ να συμβιβασθῇ ἀφῆστέ μας, δότε μας, καιρὸ και θὰ βρεθῇ και τώρα τρόπος να συμφωνήσωμε· μὴν εἰσθε κλυπόμονοι, μὴ βιάζεσθε. Και ἐὰν εἶναι και κανεὶς ποῦ να θέλῃ τὸ κακὸ τῆς πατρίδος, ποῦ δὲν τὸ πιστεύω, πάλι μάτια ἔχουμε, νῦν ἔχουμε, δὲν τὸν ἀφίνουμε ἡμεῖς εἰ ἄλλοι να τὸ κάμῃ.

» Τώρα εἰπέτε μου και σεῖς τὴν δική σας γνώμη· και ἂν εἶναι καλλίτερη θὰ συμφωνήσω και ἐγὼ με σὰς.»

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Κολοκοτρώνη ἐπέφεραν παρὰ τῷ ἐπαναστατημένῳ πλήθει τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα. Ἡ φυσιογνωμία τοῦ πλήθους ἐδείκνυεν ὅτι διετέθη κατὰ τὴν γνώμην τοῦ γέρω τοῦ Μωρηᾶ, ἅπαντες δὲ οἱ συναχθέντες ἐτρέπησαν εἰς ἤσυχον και ἀφοβὸν διάσκεψιν, διατελοῦντας ὅμως ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς προηγηθείσης ἐντυπώσεως, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐτάχυναν να δώσουν ἐν πέρας. Ἐνεκα τούτου συσκεφθέντες οἱ προὔχοντες παρέδωκαν εἰς τὸν Ὑψηλάντην πρωτεῖα τινὰ τιμητικὰ μᾶλλον, ἐκεῖνος δὲ και οἱ σύμβουλοί του διὰ να μὴ προέλθῃ ἐκ τῆς ἐπιμονῆς των ρῆξις τις ἐμφύλιος και αἱματοχυσία, ἐδέχθη.

Ὅθεν οἱ εἰς Ζαράκοβαν συνηγμένοι συνεφώνησαν πάντες χάριν τῆς εἰρηνεύσεως και ἡτυχίας να διατηρηθῇ μὲν ἡ ὁποσδήποτε ὑπάρχουσα ἤδη Πελοποννησιακὴ Γερουσία, ἀροῦ προπαρακαθίσωσιν αὐτῇ ὡς ἐπισημότητες ὁ Παλιῶν, Πατρῶν· ὁ Ἀσημ Ζαΐμης και κανεὶς ἄλλος μέχρι συγκροτήσεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Οὕτως ὤρισεν μὲν τότε ἡ Γερουσία καθέδραν τῆς τὴν Βυτίαν, ἀλλὰ παρέμενε περὶ τὰ Τρίκορφα διὰ τὴν προσεγγίζουσαν τῆς Τριπόλεως πτώσιν, θέλουσα να παρευρεθῇ και συμπράξῃ εἰς τὴν κρίσιν ταύτην και ἐπίσημον ἐπίθεσιν.

Ὁ Ὑψηλάντης πῆξας τὴν σκηνὴν του ἐπὶ τῶν Τρικόρφων, ἐσύστησε γραφεῖον, ὅπερ ὠνόμασε Καγγελαρίαν, Ἀρχικαγγελάριόν του διορίσας τὸν Νεόφυτον Βάμβαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως

Ἡ πτώσις τῆς Τριπόλεως ἐπέκειτο, δὲν ἦτο μακράν. Ἐπῆλθεν ὁμως πρὸς ἐπιτάχυνσιν αὐτῆς καὶ ἡ ἐξῆς περίπτωσις.

Οἱ ἐντὸς αὐτῆς πολιορκούμενοι Τούρκοι, στερούμενοι πλέον τροφῶν, ἀσθενήσαντες καὶ τῆς πείνης ἀποθνήσκοντες, οὐχ' ἦττον καὶ ἐκ τῶν τῆς μακρᾶς πολιορκίας ἐνσηψασῶν τουρκικῶν ἀσθενειῶν μετὰ τὴν τῆς Γράνας μάλιστα μάχην, καὶ ἀπὸ προσεχῆ ἐξωτερικὴν βοήθειαν ἀπελπισθέντες, οὐδὲν ἄλλο εἶχον πλέον ἐν νῶ, ἢ σκέψαι ἢ λόγῳ, εἰμὴ τὴν ἐπικειμένην εἰς αὐτοὺς καὶ τὰ τέκνα των μαύρην μοίραν καὶ περὶ τούτων ἀνεκινούντο ἀλλήλοις καὶ ἤθελον καὶ ἐπεθύμουν νὰ γίνῃ συνθήκη τις παραδόσεως.

Ἀλλὰ δὲν κατεδέχοντο νὰ τὴν προτείνουν αὐτοὶ διότι ἐφοβοῦντο μὴ προδίδοντας οὕτω τὴν ἀπελπιστικὴν θέσιν των ἤθελον εὖρει τοῦτ' Ἑλληνας λίαν ἀπαιτητικούς, ἐφοβοῦντο δὲ καὶ τινὰς φανατικούς καὶ ἀπηλπισμένους μετοξύ των Τούρκους ἀδιαφοροῦντας διὰ τὸν κίνδυνον τῶν πολλῶν καὶ μὴ ἀναλογιζομένους τὸν θάνατον.

Μ' ὅλα ταῦτα ὁμως ἡ ἰδέα τῆς σωτηρίας γενικευθεῖσα ἐκυρίευσε πάντας καὶ οἰοῦντο ὅτι τῶν Ὀθωμανίδων πρώτων ἐγένετο κατακραυγαζουσῶν κατὰ τῆς ἐξουσίας καὶ τῶν προϋχόντων ἀγάδων ὅτι δὲν φροντίζουσι περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἄλβανοὶ τὴν ἐποχὴν ἐκαίην, εἰ μὴ ἔχοντες οὔτε οἰκογενείας οὔτε κτήματα ἐν Τριπόλει, ὡς μόνα δὲ ἐφόδια ἔχοντες τὸ ὄπλόν των καὶ τὸ πλῆρες χερσοῦ κερμερί των, καὶ περὶ οὐδενὸς ἄλλου φροντίζοντες ἐκρίναν ἀναγκαῖον νὰ σκεφθῶσι καὶ φροντίσωσι καὶ αὐτοὶ περὶ τῆς σωτηρίας των.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των προέβαινον εἰς ἄλλεπαλλήλους στάσεις, καθ' ἃς ἐζήτουν τὴν ἐξασφάλισιν τῶν μισθῶν των εἰς 900, 000 γροσιῶν ἀναβαινόντων καὶ ἀπέναντι αὐτῶν ἔλαβον τέλος πάντων κατὰ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου καταναγκαστικῶς τὰ πολύτιμα πράγματα τῶν χαρμίων τοῦ Χουρσίτ πασᾶ συναινέσει καὶ τούτων, δοθέντα πρὸς κατεύνασιν τῆς στάσεως.

Οἱ ἐν Τριπόλει Ἄλβανοὶ ἠριθμοῦντο εἰς 7 χιλιάδας περίπου ἔχοντες ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ ἰδίαν προμήθειαν τροφῶν.

Τὴν ἐποχὴν ἐκαίην ὁ Ἄλῃ πασᾶς ἐπέστειλεν εἰς Τρίπολιν μὲ διπλὴν ἐντολὴν τὸν Χρῆστον Σταΐκον καὶ μὲ ἐπιστολὰς καὶ πικραγγελλίας πρὸς τε τοὺς ἐν Τριπόλει Ἄλβανούς καὶ πρὸς τὸν Κολοκοτρώνη καὶ Ὑψηλάντην.

Ὁ Ἄλῃ πασᾶς ἐζήτει παρὰ τῶν Κολοκοτρώνη καὶ Ὑψηλάντη νὰ στείλουν εἰς βοήθειάν του 10, 000 Ἑλληνας ὅπως πολεμήσουν μετ' αὐτοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας, εἰς δὲ τοὺς Ἄλβανούς τῆς Τριπόλεως ὑπέσχετο ἀδράς ἀμειβὰς εἰάν προσήρχοντο εἰς βοήθειάν του.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμως εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Ἄλῃ πασᾶ ἀνταπέστειλε διὰ τοῦ Χρ. Σταΐκου ἀντιπροτάσεις δυσκόλους καὶ ἀδυνάτους, ἐνῶ τῶν ἐν Τριπόλει Ἄλβανῶν ἐδέχετο ἀσμένως τὰς συνομιλίαις καὶ τὸ ἔμπιστον ἀμοιβαίως ἀντήλλασεν ἐπιθυμῶν νὰ ἐπιτευχθῆ ὅσον οἶόν τε τάχιστα τὸ τέλος τῆς πολιορκίας.

Οἱ Τούρκοι τότε εἰς τὴν δυσχερῆ θέσιν εἰς ἣν εὗρισκοντο, ἐνεθυμήθησαν καὶ τοὺς Ἑλληνας ἀρχιερεῖς καὶ προεστῶτας, τοὺς ὁποίους εἶχον ρίψει εἰς τὰς εἰρκτὰς ἀπὸ τῆς ἐνῆρξως τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐξήγαγον αὐτοὺς ἐκαίθεν, τοὺς ἐνέδυσαν μὲ καινουργῆ ἐνδύματα, τοὺς ἐτοποθέτησαν—σκελετοὺς πλέον ἐκ τῶν βρασάνων τῆς φυλακῆς—εἰς εὐάερον οἰκίαν καὶ τοὺς μετεχειρίσθησαν ὅπως ἔλθωσιν εἰς συνδιαλλαγὴν μετὰ τῶν πολιορκητῶν.

Συντάξαντες αὐτοὶ οἱ Τούρκοι ἐπιστολὴν τινὰ—καὶ ταύτην ὑπερτίφανον—πρὸς τοὺς πολιορκητάς, ἐπέβαλον εἰς τοὺς ἀπελευθερωθέντας τῆς εἰρκτῆς ἀρχιερεῖς καὶ προεστῶτας νὰ ὑπογράψουν αὐτήν.

Αὐτοὶ ἐξηναγκάσθησαν καὶ τὴν ὑπέγραψαν, τὴν ἀπέστειλαν δ' οἱ Τούρκοι πρὸς τοὺς πολιορκητὰς Ἕλληνας.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἦτο τρόπον τινὰ συμβουλευτικὴ ἐκ μέρους τῶν ὑπογραψάντων πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ προτρεπτικὴ εἰς μετάνοιαν καὶ ὑποταγὴν, ἐπιείκειαν καὶ συγγνώμην ἐπαγγελλομένη διὰ τῆς μεισιτείας των καὶ τέλος ἐρωτηματικὴ τίνα σκοπὸν ἔχουν, ἰὰν ὁ μὴ γένοιτο ὑπερισχύσουν κατὰ τὸ παρόν, ἵνα κοινοποιήσουν αὐτὸν τῇ Διοικήσει, ἵσως γίνῃ τις οἰκονομικὴ ἀπαλλαγὴ ἐκ τοῦ προφρανοῦς κινδύνου τελείου ὀλέθρου.

Οἱ πολιορκηταὶ εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀπήντησαν τοιαῦτα τινά:

«Σεῖς πάντοτε εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ πάντοτε μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὰς θελήσεις αὐτῆς βαδίζοντες τὴν ὑπερασπίζετε καὶ τώρα· διὸ καὶ ἐπαξίως σὰς ἀντήμειψαν εἰς τὴν εἰρκτὴν μὲ ἐξαμήνους βασάνους. Ὡστε ἡμεῖς, ἂν εἴσθαι σεῖς ζωντανοὶ ἢ ἀποθαμένοι ἀγνοοῦμεν.

» Σὰς ἐκλαύσαμεν πρὸ πολλοῦ ὡς ἀποθαμένους καὶ ἐσυνηθίσαιμεν περιττὸν νὰ μᾶς συμβουλευέτε· καὶ σὰς καὶ τοὺς Τούρκους γνωρίζομεν ἄρκετά.

» Ζητοῦμεν τὴν πρῶσιν τῆς τυραννίας των καὶ τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως, καὶ ἂν θέλουν νὰ μείνουν εἰς τὴν πατρίδα, ἐγγυώμεθα ἡμεῖς αὐτοῖς τὴν ζωὴν καὶ τὴν τιμὴν· ἂν δὲν θέλουν ν' ἀναχωρήσουν τοῖς ἐγγυώμεθα τὰς εὐκολίας ἀσφαλοῦς ἀναχωρήσεως· καὶ ἂν θέλετε καὶ σεῖς εἴμπορεῖτε νὰ τοὺς ἀκολουθήσετε.

» Ταῦτα διακοινώσατε εἰς τοὺς κυρίους σας καὶ ἂν θέλουν ἄς διορίσουν ὅτι τάχιστα τρεῖς καὶ διορίζομεν καὶ ἡμεῖς ἄλλους τρεῖς, νὰ συνδιαλεχθοῦν καὶ συμφωνήσουν τὰ δόξοντα».

Συνεπεία τῆς ἀπαντήσεως ταύτης διωρίσθησαν ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὁ Γερμανὸς Π. Πατρῶν, ὁ Π. Πατρόμπεης, ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, ὁ Ἀναγν. Δεληγιάννης, ὁ Π. Κρεββατῆς, ὁ Ἀναγνωσταρῆς, ὁ Π. Γιατράκος, καὶ ὡς ἐκ μέρους τοῦ Ἵψηλάντου ὁ Π. Ἀναγνωστόπουλος· ἐκ δὲ τῶν Τούρκων διωρίσθησαν ὁ Σιέχ-Νεντσιπ ἐφέντης, ὁ Ἐλμάζμπεης, ὁ Μπινὰ Ἐμίνης καὶ ἄλλοι τινές.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων συνήλθον ἐν σκηνῇ τινι οπηθείσῃ ἐν μέσῳ τοῦ ἀπὸ στρατοπέδου καὶ φρουρίου διαστήματι.

Ἀφοῦ ἀντήλλαξαν τὰς συνθήκας φιλοφρονήσεις οἱ Τούρκοι εἶπον ὅτι ἦλθον ν' ἀκούτουν τὰς προτάσεις καὶ αἰτήσεις τῶν Ἑλλήνων, οὗτοι ὁμῶς τοὺς ἀπήντησαν ὅτι τὰς διετύπωσαν εἰς τὴν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ προεστῶτας ἐπιστολὴν των.

Οἱ Τούρκοι ἀπεσταλμένοι προφασισθέντες τότε ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ συνεννοηθῶσι μὲ τοὺς ἐντὸς τῆς Τριπόλεως, ἀπῆλθον. ἔπεμψαν δὲ τὴν ἐπιούσαν προτάσεις τινὰς ἐγγράφους, ἀλλὰ λίαν ὑπερμέτρους καὶ συνεπῶς ἀπαράδεκτους.

Οἱ πολιορκηταὶ ἀντέπεμψαν τότε ἄλλας λίαν περιοριστικὰς.

Οἱ Τούρκοι πάλιν ἀπέστειλαν ἄλλας καὶ οἱ Ἕλληνες ἄλλας τρίτην καὶ τετάρτην φοράν.

Ἐν τούτοις ἀπαγορεύσεως τινὲς μὴ ὑπαρχούσης οἱ Ἀλβανοὶ βέηδες τῆς Τριπόλεως ἤοχισαν μὲ ἐμπιστοσύνην εἰς συνδιαλέξεις ἰδίως μὲ τὸν Κολοκοτρώνην, πρὸς ὃν εἶχον ὑπόληψιν μεγάλην, μεσολαβοῦντος τοῦ Δ. Πλαπούτα γνωρίζοντος τὴν ἀλβανικὴν γλῶσσαν.

Ὁ Κολοκοτρώνης διὰ τὸ ἄδηλον τοῦ τί δύναται ἢ ἐνδέχεται νὰ γεννήσῃ ἢ ἐπιούσα, μὴ ἀρискόμενος εἰς τὰς χροιοτριβὰς ἐπεθύμει νὰ διευκολυνθῇ ἢ πτώσις τῆς Τριπέλεως τὸ ταχύτερον.

Διὰ τοῦτο καὶ διὰ ν' ἀφοπλίσῃ καὶ ἀσθενστάτου· κατάστασιν τοὺς ἐντοπίους τῆς Τριπόλεως Τούρκους ὁ Κολοκοτρώνης, τῶν ὁποίων ἡ μεγαλειτέρα δύναμις ἦσαν οἱ Ἀλβανοὶ καὶ σχέσεις πραγματικῶς φιλικὰς νὰ συνάβῃ πρὸς τοὺς Ἀλβανούς· ἐν γένει τῆς Ρούμελης, ἐσυγχώρησε μόνον εἰς τοὺς Ἀλβανούς, ὡς δῆθεν φίλους τὴν ἐνοπλον αὐτῶν διὰ Βοστίτζης εἰς Σάλωνα ἀναχώρησιν δούς αὐτοῖς τὰ πιστὰ διὰ τὴν ἀσφαλῆ ἕως ἐκαὶ μετὰδῶσιν αὐτῶν.

Τὴν ἐμπιστον ταύτην τοῦ Κολοκοτρώνη ὑπόσχεσιν ἀποδεξάμενοι οἱ Ἀλβανοὶ ἠτοιμάζοντο πρὸς ἀναχώρησιν.

Ἐπὶ τούτου δὲ πεποιθότες περὶ τὴν 23 Σεπτεμβρίου μετέφερον τὰ κιβώτια καὶ τὰ πράγματά των, ἕως δέκα φορτία, ἐσφραγισμένα

εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Κολοκοτρώνη, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐδόθησαν αὐτοῖς καὶ ὡς συνοδοὶ ὄντοισι διὰ τὴν ἀσφαλῆ ὁδοιπορίαν των αὐτὸς ὁ Δ. Πλαπούτας καὶ εἰ Χρ. Ἰω. Κολοκοτρώνης καὶ Β. Δημητρακόπουλος.

Τότε ὁ Ἐλμάζ μπέης, ἀδεία καὶ τῆς ἐξουσίας ἐξήγαγεν ἐκ τῶν φυλακῶν τῆς Τριπόλεως τοὺς ἐγκλεισμένους Ἕλληνας, ἐπὶ φερέτρου τὸν Θ. Δηλιγιάννην ἀσθενοῦντα, ὅστις καὶ καθ' ὁδὸν ἐξέπνευσε καὶ τὸν Κοπανίτζαν, ὅστις ἐπέζησε.

Θεωροῦντες πλέον οἱ Τοῦρκοι περιττὸν νὰ φυλάττωσι τοὺς λοιποὺς ἐν φυλακῇ ἀσθενοῦντας καὶ ἡμιθνηεῖς, ἐπέτρεψεν τὴν παράδοσιν πάντων εἰς τοὺς συγγενεῖς των.

Οἱ πλείστοι τῶν ἀποφυλακιθέντων ἀπέθανον ἕνεκεν τῶν βασάνων, ἀντέσχον δὲ καὶ ἐπέζησαν, ἀλλ' ἀπαθεῖς πλέον οἱ Ἰωσήφ Ἀνδρούσης, ὁ Τριπόλεως Δανιὴλ, ὁ Ἰ. Τομαρᾶς, ὁ Α. Καραπατάς, ὁ Γιαννούλης Καραμάνος, ὁ Μπεϊζαντές καὶ ὁ Κορίνθου Κύλλος, ὃν εἶχε καὶ περιεποιεῖτο ὁ Κιαμὶλ μπέης.

Ὅλα ταῦτα, ἡ βραδύτης καὶ τὸ ἀτελεσφόρητον τῶν διπραγματεύσεων, ὁ ἀποχωρισμὸς τῶν Ἀλβανῶν καὶ ἡ καταλαβοῦσα τοὺς Τοῦρκους εἰμαρμένη ἐκβασίς, ἠνάγκασαν αὐτοὺς καθ' ἐκάστην νὰ ζητοῦν κατ' ἰδίαν τοὺς παλιούς μεταξὺ τῶν πολιορκητῶν γνωρίμους καὶ φίλους των νὰ παρακαλοῦν αὐτοὺς ἰδιαιτέρως διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ ἀσφάλειάν των καὶ νὰ παραδίδονται, οὕτως εἶπεν, ἰδίως εἰς αὐτοὺς.

Τοῦτο παρέσχε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας τὴν εὐκαιρίαν νὰ εἰσέρχονται εἰς τὴν Τρίπολιν καὶ παρατηροῦν τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ ἀνωμαλίαν τοῦτο δὲ διότι οἱ Τοῦρκοι ἕνεκεν τῶν πολλῶν ἀσχυλιῶν των εἶχαν ἐλαττώσει καὶ τὴν περὶ φυλακῆς τοῦ φρουρίου ἐπαγρύπνησιν.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς ἐκ τῶν Τσακῶνων Μανώλης Δούνας ἐπονομαζόμενος, ὅστις εἶχε διατρέψει ἄλλοτε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, γνωρίζων καλῶς τὴν Τουρκικὴν διάλεκτον, συνῆψε σχέ-

σιες μὲ τινα Τοῦρκον πυροβολητὴν ἐκ τῶν διωρισμένων εἰς τό κατὰ τὴν πύλην τοῦ Νευπλίου πυροβολοστάσιον. Ἐξ αἰτίας δ' αὐτοῦ συνῆψε σχέσεις καὶ μὲ τὸν ἀρχιπυροβολητὴν, λίαν στενὰς καὶ ὑπέσχετο αὐτῷ ἀσφάλειαν καὶ σωτηρίαν, ὅπως καὶ ἂν ἔλθουν τὰ πράγματα.

Οἱ φίλοι τοῦ Δούνας, ἄλλοι περὶ τὸν Διονύσιον Βασιλείου Μικρομανιάται καὶ τινες περὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κεφάλαι Διραχίται φιλικῶς ἀναβαίνοντες διὰ τοῦ τείχους εἰς τὸ πυροβολοστάσιον τῆς Πύλης ὤρμησαν μίαν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Δούνας συνωμίλει μὲ τοὺς πυροβολητὰς καὶ ἐκυρίευσαν τὸ πυροβολοστάσιον τῆς Πύλης τοῦ Νευπλίου καὶ ἔστρεψαν τὰ πυροβόλα, τὰ μὲν κατὰ τῆς πόλεως, τὰ δὲ κατὰ τοῦ ἐπὶ τῆς Πύλης τοῦ Μιστρά πυροβολοστασίου.

Ἐσπευσαν δ' ἀμέσως πρὸς τὴν Πύλην τοῦ Νευπλίου καὶ ἀφοῦ διέρρηξαν αὐτήν, τὴν ἠνοῖξαν καὶ εἰσώρμησαν δι' αὐτῆς οἱ Ἄγιοπερίται καὶ Ηραστιῶται.

Γενικῆ τότε ἐγένετο ἐφόρμησις κατὰ τῆς Πύλης τοῦ Μιστρά, ὁπόθεν οἱ Τοῦρκοι πυροβοληταὶ καταληφθέντες αἰφνηδῶς ἀπεμακρύνθησαν.

Ἀφοῦ ἐκυριεύθη καὶ τὸ πυροβολοστάσιον τοῦ Μιστρά καὶ ἠνοῖχθη καὶ ἡ πύλη ἐκείνη εἰσώρμησαν δι' αὐτῆς οἱ περὶ τὸν Κεφάλαι Μεσσήνιοι καὶ διὰ τάχους ἐκυρίευσαν οὗτοι ἄπασαν τὴν ἀνατολικομεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ φρουρίου μετὰ τῶν παρακειμένων οἰκιῶν, καὶ στήσαντες ἐκεῖ τὰς σημαίας τοῦ Σταυροῦ, κατὰ τὴν 23 Σεπτεμβρίου, προὔχωρον εἰς τὰς ὁδοὺς κατὰ διαφόρους διευθύνσεις καὶ διαστάσεις.

Συγκρούσεις τότε καὶ μάχαι ἤρχισαν.

Οἱ Τοῦρκοι ἠναντιοῦντο, ἀνθίσταντο ἀπελπιστικῶς, φονεύοντες μὲν τινὰς ἐκ τῶν εἰσορμώντων, ἀλλὰ φονευόμενοι ἀπὸ αὐτοὺς καὶ σφαζόμενοι σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις ἐν τε ταῖς οἰκίαις καὶ ταῖς ὁδοῖς.

Ἡ Τρίπολις εὕρισκετο ἐν ἀναστατώσει.

Βοή καὶ θρῆνος καὶ ὄδυρος ἤκούετο.

Ἔτρεχον οἱ μὲν ἀπ' ἐδῶ καὶ οἱ δὲ ἀπ' ἐκεῖ ἐν ἀπογνώσει.

Οἱ Τοῦρκοι ἔσπευδον εἰς τὰς οἰκίας των.

Ἄπασαι αἱ τοῦ φρουρίου ἐπάλξεις ἐγκτελείφθησαν ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους.

Μόνον εἰς τὴν μεγάλην λεγομένην Ντάπιαν, τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ὑπερκειμένην τῆς πόλεως ὠχυρώθησαν οἱ Τοῦρκοι οἱ περὶ τὸν Τσεκούραν καὶ μέχρι τρίτης ἡμέρας ἀντέστησαν.

Αὐτὴ μόνον ἡ Ντάπια καὶ μικρὰ τινα περ' αὐτῆς μέρη ἐτώζοντο ἀπάρθενα.

Οἱ πολιορκηταὶ Ἕλληνας εἰσεπήδων τότε πανταχόθεν εἰς τὴν πόλιν.

Αἱ πύλαι ἠνοίχθησαν ἄπασαι καὶ εἰσέρρεον ἐν συνωστισμῷ οἱ νικηταὶ κραυγάζοντες ὑπὲρ τῆς πηχθείσης ἐπὶ τοῦ φρουρίου σημαίας τοῦ Σταυροῦ.

Ἄλλοι ἐσταυροκοποῦντο καὶ ἄλλοι ἐδάκρυον ἐν χαρᾷ. Οἱ πάντες ἀλληλοσπάζοντο.

Οἱ Τοῦρκοι ἐσκέπτοντο νὰ δώσουν ἀποφασιστικὴν τινα μάχην ἀφοῦ οὕτω κτελεθῆσαν ἐξαπίνης.

Βλέποντες τὴν κατάστασιν αὐτὴν καὶ οἱ Ἄλβανοὶ συνεκεντρώθησαν ἅπαντες εἰς τὸ Σεράγι καὶ ἐσκέπτοντο ἂν ἔπρεπε νὰ τεθῶσι καὶ αὐτοὶ εἰς ἄμυνάν καὶ λάβωσι μέρος εἰς τὴν γενομένην ἀπελπιστικὴν μάχην ἢ ὄχι.

Οἱ συνοδευόντες ὁμῶς τὸν Ἐλμάς μπέην Δ. Πλαπούτας καὶ λοιποὶ αὐθόρμητοι παρακολουθήσαντες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ οἱ Ἄλβανιστὶ ὀμιλοῦντες Γκίκας Θ. Γκίκας καὶ Πέτρος Μαρκέζης καθησυχάσαντες τοὺς Ἄλβανούς ἐπὶ τῇ πίστει τῇ δοθείσῃ αὐτοῖς ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνην, δικαιολογοῦντες ὅτι εἰς τὴν μεταξὺ ἐκείνου καὶ αὐτῶν δοθείσαν πίστιν δὲν συμπεριλαμβάνοντο καὶ οἱ ἐντόπιοι, προέτρεψαν αὐτοὺς νὰ ἐξέλθωσι καὶ συνώδευσαν αὐτοὺς ἐξω τῆς πόλεως, ἀνήρχοντο δὲ εἰς δύο χιλιάδας.

Οἱ Ἄλβανοὶ οὗτοι ἀναχωροῦντες ἀφῆκαν τὰ χαρέμια των ἐντὸς τοῦ Σεραγίου καὶ τοὺς ἐντὸς τῆς πόλεως διασκορπισμένους Ἄλβανούς, μὴ προφθάσαντας νὰ συνεννοηθῶσι μετ' αὐτῶν.

Συνέβη ὁμῶς κατὰ τὴν ἀναχώρησίν των τὸ ἐξῆς ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον ὀλίγου δεῖν νὰ στοιχίσῃ τὴν ζωὴν τοῦ Κολοκοτρώνη.

Τινὲς ἐκ τῶν Ἄλβανῶν παραμείναντες ὀπισθεν ἔτρεχον δρομαίως νὰ συνεννοηθῶσι μετὰ τῶν προεξεληθόντων ὅταν οἰκετοὶ τινὲς καὶ φίλοι τῆς οἰκογενείας τοῦ θανόντος Θ. Δεληγιάννη, βλέποντες αὐτοὺς φεύγοντας καὶ μὴ ἀρεσκόμενοι εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Κολοκοτρώνη ἐξαγοιωθέντες προσέβαλον τοὺς Ἄλβανούς καὶ ὕβριζεν τὸν Κολοκοτρώνην.

Ἡ στιγμή ἦτο κρίσιμος.

Οἱ προσβαλλόμενοι Ἄλβανοὶ, βλέποντες τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διήρχοντο περικυκλώσαντες ἐκράτησαν ἐν τῷ μέσῳ ἑαυτῶν τὸν Κολοκοτρώνην.

Ὁ Κολοκοτρώνης κινδυνεύσας οὕτω πάλιν διὰ τῆς ἐτοιμότητός του, διὰ τῆς ἐπιβολῆς του καὶ ὑπακοῆς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν φωνὴν αὐτοῦ, συνδραμόντων καὶ ἄλλων ἀπηλλάγη.

Οὕτως οἱ Ἄλβανοὶ ἐξεληθόντες παρεκολούθησαν τὸν Κολοκοτρώνην καὶ συντηρώθησαν μετὰ τοὺς προεξεληθόντας παραιτήσαντες τὰ πράγματα αὐτῶν, ἅπαντες δὲ τότε συναπῆλθον μετὰ τοῦ Πλαπούτα, συνοδευόμενοι καὶ ἀπὸ πλείστους ἄλλους Ἕλληνας μέχρι τῶν παραλίων τῆς Βοστίτζης. Ἐκεῖ δὲ κατόπιν ἐπεμψεν εἰς αὐτοὺς ὁ Κολοκοτρώνης ἀνέπαφα τὰ ἐμπιστευθέντα εἰς αὐτὸν πράγματα.

Εἰς τὴν Βοστίτζαν οἱ σωθέντες Ἄλβανοὶ ἔδωκαν εἰς τὸν Πλαπούταν πιστοποιητικὸν περὶ τῆς ἐκ μέρους τοῦ Κολοκοτρώνη τιμίας ἐκπληρώσεως τῆς μεταξὺ των συνθήκης καὶ εὐχαριστήριον ὑπογεγραμμένον ἀπὸ τοὺς Ἐλμάζ βέην Βελικογιάτσην, Γιάχον Δίμην, Λιαλιοῦ-Τέρπανη Σαλῆ ἐφέντην-Τσάμην, Ζάτσι Γρίβαν καὶ ἄλλους.

Οἱ Ἄλβανοὶ διεπεραιώθησαν εἶτα διὰ πλοιαρίων εἰς Τροιζώνια, εἰδοποίησαν δὲ καὶ τοὺς ἐν Πάτραις Ἄλβανούς περὶ τῶν γενομένων.

Ἄς ἐπανεέλθωμεν ἤδη εἰς τὰ τῆς Τριπόλεως.

Ἐἰτὸς τῆς Τριπόλεως ἐν τῷ Σεραγίῳ πρὶν ἀναχωρήσωσιν οἱ Ἄλβανοὶ εἶχον συνεισέλθει ὁ Πετρόμπεης, ὁ Ἄναγ. Δεληγιάννης ὁ Π. Κρεβατζῆς, καὶ οἱ Γερουσιασταὶ ἐπὶ λόγῳ προφυλάξεως τῶν χαρεμίων τῶν Ἄλβανῶν.

Εἰς τὴν πόλιν, καθ' ὅλην τὴν 23 Σεπτεμβρίου ἠκολούθει διαρκῆς μάχη καὶ σφαγή.

Οἱ Τούρκοι ἠμύοντο ἀπελπιστικῶς ἐντὸς τῶν οἰκιῶν των, αἱ ὁποῖαι ἀλλεπαλλήλως ἐκυριεύοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐφόνευσον ἢ ἐσφαζον τοὺς ἐν αὐταῖς Τούρκους, νέους καὶ γέροντας, γυναῖκας καὶ παιδία.

Τὴν αὐτὴν νύκτα ἄγνωστον πῶς ἐξεργάγη πυρκαϊὰ εἰς τὸ Σεράγιον, ἡ ὁποία διαρκέτασα μέχρι τῆς πρωίας ἀπετέφρωσεν αὐτό.

Ἐνεκεν τούτου τὰ χαρέμια τῶν Ἄλβανῶν μετηνέχθησαν εἰς τὴν παρὰ τὴν πύλην τοῦ Νεουπλίου οἰκίαν τοῦ Μουσταφάμπεη, κατεχομένην ἀπὸ τοὺς Μανιάτας τοῦ Πετρόμπεη.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν γενικὴ ἤρξατο παράδοσις τὴν σωθέντων Τούρκων.

Οἱ μὲν παρεδίδοντο εἰς γνωρίμους των τινὰς ὄπλαρχηγούς ἢ προύχοντας, ἢ ἄλλους ὁπωσοῦν ἰσχυροὺς νομιζομένους εἰς αὐτούς, εἰ δὲ καὶ εἰς τοὺς τυχόντας.

Ἡ τοῦ Σιέχ-Νεντοίπ ἐφέντη οἰκογένεια παρεδόθη καὶ αὐτὴ εἰς τὴν τιμὴν καὶ πίστιν τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ἐσώθησαν δὲ κατὰ τὴν αἰματηρὰν ἐκείνην εἰσβολὴν ὅτε Κιαμὴλ μπέης, ὁ τραπεζίτης Χανέν, ἑβραῖος ἐπ' ἐλπίδι λύτρων ἢ ἄλλων ὠφελειῶν καὶ πρῆλαὶ Τουρκάλαις διαπρέπουσαι ἢ διὰ καλλονὴν ἢ διὰ καταγωγὴν ἐφυλάχθησαν ἐπὶ τῷ αὐτῷ λόγῳ.

Ἐσώθησαν ἐπίσης πλεῖστα ἑλλαὶ γυναῖκες, ἀλλ' εἰς κατάστασιν ἀθλιότητος διὰ τε τὴν νόσον καὶ τὴν πείναν. Αἱ γυναῖκες αὗται ἐξελθοῦσαι σχεδὸν ἡμίγυμνοι ἐκτὸς τῆς πόλεως, καὶ αἱ μὲν ἐκ Φαναρίου καὶ Καρυταίνης εἰς Ἅγιον Βλάσην, αἱ δ' ἐκ Μιστρά καὶ

Μπαρδουνοχωρίων καὶ λοιπαί, εἰς τὸν ὑψηλὸν λεγόμενον ὄμον, πρὸς τὴν πύλην τοῦ Μιστρά, διενυκτέρευσαν ἐκεῖ ὡς ἀγέλαι, ἐκ τε τοῦ ψύχους, τῆς πείνης καὶ τῆς νόσου κατατραυχόμεναι, πάσχουσαι καὶ θρηνηδῶς ζητοῦσαι ἄρτον.

Ἄλλὰ τίς εἶχε νὰ ταῖς δώσῃ τιαυῦτα;

Καὶ αὐτοὶ οἱ στρατιῶται καὶ ἅπαντες οἱ Ἕλληνες ἔνεκεν τῆς ἀνωμαλίας ἐκείνης ἐπάσχον ἔλλειψιν, διότι ἔνεκα τῆς εἰδήσεως τοῦ συμβεβηκότος τῆς ἀλώσεως, τῆς χαρᾶς καὶ τῆς περιεργείας, πλήθη μὲν ἐκ τῶν πέριξ συνέβησαν ἐκεῖ, παρημελήθη δὲ ὁπωσοῦν καὶ παρέλυσεν καὶ ἡ τάξις τῆς τῶν τροφῶν ἀποστολῆς.

Ἐν τῇ ἀνωμαλίᾳ καὶ πολυαρχίᾳ ἐκείνῃ, τῇ τύρβῃ, τῇ μίθῃ, καὶ τῷ θορύβῳ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ οἰκονομία τις πρὸς τροφοδότησιν, διὰ τοῦτο τινὰς τῶν αἰχμαλώτων, πεινώσας, γυμνητευσούσας ἀπέστειλαν πρὸς φύλαξιν εἰς τὰ πέριξ τῆς Τριπόλεως χωρία.

Ἐμειναν δ' εἰς τὴν Τρίπολιν αἱ ἀθλῆαι, αἱ ἀσθενεῖς καὶ αἱ μάλλον ἀνίκανοι.

Αὗται μὲ οἰμωγὰς συγκινούσας καὶ τὴν πλέον πεπωρωμένην καρδίαν παρεκάλουν τοὺς Ἕλληνας ἢ νὰ τοὺς δώσουν τροφήν ἢ νὰ τὰς φονεύσουν διὰ νὰ μὴ βασανίζονται ἀπὸ τὴν πείναν, τὴν δίψαν καὶ τὴν ψύξιν ἐν ὑπαίθρῳ.

Διάφοροι τότε ἐπεκράτησαν σκέψεις παρὰ τοῖς θεωμέναις αὐτάς εἰς τιαυτὴν κατάστασιν.

Οἱ μὲν συγκινούμενοι ὠκτερον καὶ συνελυποῦντο καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἔλθωσι κατὰ τι εἰς βοήθειαν αὐτῶν δι' ἔλλειψιν μέσων ἀπέστρεφον τὸ πρόσωπον καὶ ἀνεχώρουν.

Ἄλλοι ἐγνωμάτευον ὅτι τῶντι προτιμώτερον αὐταῖς ἦτο νὰ φονευθῶσι, πρὸς νὰ βλέπωσιν αὐτάς οὕτως ἀνηλεῶς πασχούσας.

Ἄλλοι σκεπτικοὶ παρετήρουν ὅτι, εἰὰν τὰς μεταφέρουν εἰς τὰ χωρία οὕτως ἀσθενεῖς ἐκ τοῦ λοιμοῦ, μεταδοτικοῦ ὄντος, ἐν ἐλλείψει νοσηλείας, δὲν θέλουσιν ξεχθῆ αὐτάς οἱ χωρικοὶ εἰς τὰς οἰκίας των, καὶ δὲν ἤθελε κατορθωθῆ ἄλλο, εἰμὴ ἢ τῆς λοιμικῆς νόσου εἰς τὰ χωρία μετὰδοσις.

Ἄλλοι προληπτικοὶ ἐξέφραζον καὶ φόβους ἠθικοῦς καὶ ἄλλο ἔγνωμάτεον ἐπὶ τὸ πολιτικώτερον ὅτι ἦτο ἴσως ὠφελιμώτερον κατὰ τὰς προκειμέναις περιστάσεις νὰ ὑποθληθῆ ἢ μεταξὺ Τούρκων καὶ Ραγιαδῶν φυλετικὴ ἔχθρα.

Ἐνῶ τοιαῦται ἐπεκράτουν ποικίλαι σκέψεις καὶ κρίσεις περὶ τῆς τύχης τῶν ἀθλιῶν αὐτῶν γυναικῶν ἐπηκολούθησε τραγικωτάτη σκηνή, τὴν ὁποίαν μόνον εἰς δράματα δύναται νὰ συναντήσῃ κάποιος.

Ἀίφνης μία φωνὴ ὀξεία, ἀγρία καὶ ἐν ἐξάψει ἐπιτακτικὴ ἐνθουσιῶντος τινὸς Ἕλληνοσ πολέμιστοῦ, ὅστις εἶχεν ἀπολέσει φονευθέντας ἀπὸ τοὺς Τούρκους κατὰ τὴν ἄλωσιν ἀρκετοὺς συγγενεῖς του, ἐξεληθούσα ἐκ μέσου τοῦ εἰς Ἁγίον Βλάσην ἐνόπλου πλήθους ἠκούσθη λέγουσα :

— Μεριάστε ὅλοι, τί τὰς φυλάτε τῆς παληοτουρκάλας : ξεμπερδευτέ τας.

Καὶ εἰς πυροβολισμὸς τὸν ὅποιον ἔρριψεν ὁ ἴδιος προὐκάλεισε χιλίους ἄλλους ἐναντίον τοῦ συνηγμένου πλήθους τῶν Τούρκων γυναικῶν.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἅπασαι αἱ ἀθλίκαι αὐταὶ Τουρκάλας ἦσαν ἐν σωρῶ νεκρῶν φονευθεῖσαι.

Τὸ κίνημα αὐτὸ ἐξαγριώσαν τοὺς στρατιώτας ἐκίνησεν εἰς μίμησιν καὶ τοὺς μὴ παρευρεθέντας ἐκεῖ, ὥστε μετὰ μίαν ἢ δύο ὥρας ἀπετελέσθη τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὰς πρὸς τὴν πύλην τοῦ Μιστρᾶ, εἰς τὸν ψηλὸν ὄμον συναχθεῖσας.

Εἰς τὰ δύο αὐτὰ μέρη καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως, εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς αὐλάς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἔκειντο τὰ πτώματα ἄταφα καὶ θέαμα οἰκτρὸν καὶ ἐλεεινὸν παριστῶντα.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην μόλις κατωρθώθη ὁ ἐνταφιασμὸς τριακοσίων Ἑλλήνων στρατιωτῶν φονευθέντων κατὰ τὴν ἄλωσιν.

Ἡ ἄρσις τῶν πτωμάτων τῶν Τούρκων ἐκ τῆς πόλεως καὶ ὁ ἐνταφιασμὸς αὐτῶν παρημελήθη ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἡ σῆψις δὲ τῶν πτωμάτων ἐπέφερεν ἐπί τας εἰς τὴν λοιμικὴν νόσον, μετενεχθεῖσαν καὶ μεταδοθεῖσαν ἔπειτα καὶ εἰς ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον καὶ πολλὴν προξενήσασαν θραῦσιν.

Ἐντὸς τῆς ἐβδομάδος ἐπέστρεψαν ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ ὁ Ὑψηλάντης καὶ οἱ λοιποὶ ἐκεῖ φυλάττοντες ὅπως συμμαθεῖωσιν εἰς τὰ λάφυρα, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐγένετο παράδοσις τις, ἀλλ' ἀρπαγὴ καὶ ἄλωσις τὰ λάφυρα τὰ ἀκέρυπτον ἕκαστος καὶ οὐδὲν ἀνευρέθη.

Ὁ Ὑψηλάντης τότε τῇ ὑπεροχῇ τοῦ τίτλου του χρώμενος ἐπαυελθὼν διώρισεν αὐτὸς φρούραρχον Τριπόλεως τὸν υἱὸν τοῦ Κολοκοτρώνη Πάνου, ὅστις δυνάμει τῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς του ἐπιρροῆς μᾶλλον ἢ τοῦ ἐκ τοῦ διορισμοῦ τίτλου του, ἐπεμελήθη βεθυμῆδὸν τὴν καθαρίσιν τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως πτωμάτων, εἶτα καὶ τῶν περίξ, τὴν ταφὴν αὐτῶν καὶ τὴν τῆς εὐταξίας ἐπωσοῦν ἀποκατάστασιν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἄς κάμωμεν μνηεῖαν περὶ τῶν προφυλακισθέντων ἀρχιερέων καὶ προεστώτων τῆς Τριπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ περὶ τῆς τύχης αὐτῶν.

Τὴν νύκτα τῆς 19 Μαρτίου ἐξεδόθη διαταγὴ τῆς ἐν Τριπόλει Τουρκικῆς ἐξουσίας νὰ παρευρεθῶσι λίαν πρῶι εἰς τὸ Σεράγι ἀπροσπίστως καὶ ἀνεξαίρετως ἅπαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ προεστώτες περὶ συσκέψεως δῆθεν ἐπὶ τινος σπουδαίου ἀντικειμένου. Συνκχέντες δὲ βίβ μᾶλλον ἢ συνελθόντες ἐτέθησαν ἅπαντες ὁμοῦ ἀγγελιδὸν εἰς ἓν κῶσκι—δωμάτιον ἐαρινὸν—τοῦ Σεραγίου, εἶτα ἀπεμονώθησαν ἢ ἀπεμακρύνθησαν ἀπ' ἀλλήλων ἵνα μὴ συνομιλῶσι καὶ ἐπὶ τούτῳ διωρίσθησαν ἐπ' αὐτῶν δύο ἀγριώτατοι φύλακες.

Κατόπιν μετηνέχθησαν εἰς ἓν δωμάτιον πλησίον τῶν χαρμελίων, ὅπου ὁ Καϊμακάμης ἐζήτησε παρ' αὐτῶν δέκα χιλιάδας γρόσια ἵνα μὴ δεσμεύσῃ αὐτοῦ δι' ἀλύσεων ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ ἐκεῖ διακύνουν τὸ Πάσχα.

Ἐπὶ κετεβλήθησαν τὰ χρήματα ὁ Καϊμακάμης λησμονήσας τὴν ὑπόσχεσίν του διέταξε τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ νὰ μετενεχθῶσι εἰς τὴν σκοτεινὴν τοῦ Μπάσαγα εἰρκτὴν, ἓνα μόνον φεγγίτην ἔχουσαν καὶ ἐκεῖνον κεκλεισμένον μὲ ὕψασμά τι παλαιόν.

Εἰς τὴν εἰρκτὴν αὐτὴν ὑπῆρχον καὶ τὰ βεσκιστήρια ὄργανα, ἦτοι τὰ δεσμά, αἱ ἐλύσεις, τὰ κούτσουρα (ποδοκάκκι).

Οἱ δεσμοφύλακες ἐδέσμευσαν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς προεστῶτας εἰς τὰς ἀλύσεις, κυρίου καὶ ὑπηρέτας ἀναμίξ, τοιοῦτοτρόπως δὲ ἔδενον αὐτοὺς ὥστε ὁ ὑψηλότερος νὰ δένεται μὲ τὸν μικρότερον.

Κατὰ τὴν μεταφορὰν τῶν εἰς τὴν εἰρκτὴν δὲν ἐπατράπη εἰς αὐτοὺς νὰ συμπεριλάβωσι μεθ' ἑαυτῶν τὰ ἐνδύματα καὶ σκεπέσματα τῶν ἅπαντα, εἰμὴ ἀνὰ ἓν τὸ εὐτελέστερον, τὰ λοιπὰ δὲ διήρπασαν οἱ Τούρκοι ὑπηρέται, καβάσιδες καὶ τσαούσηδες.

Τὴν ἐπιούσαν, τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος τοῦ Θωμᾶ 18 Ἀπριλίου ἐξαγαγόντες ἐκ τῆς εἰρκτῆς τοὺς ὑπηρέτας τῶν ἀρχιερίων καὶ τῶν προεστῶν, δεκαοκτὼ τὸν ἀριθμὸν, ἐκαρτόμησαν αὐτοὺς ἄνευ λόγου ἢ αἰτίας.

Ἐκὶ μέσα εἰς τὴν εἰρκτὴν ἔμειναν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ προεστῶτες, τὸν ἀναγκαῖον ἐλάχιστον ὕπνον λαμβάνοντες ἐπὶ τοῦ σανιδώματος ἢ πατώματος ἀλυσσοδέτοι, ἐν τῇ σκότει, μεταξύ τῶν ποδοκακῶν καὶ ἄνευ τινὸς ὑποστρώματος ἢ σκεπέσματος ἢ προσκεφαλαίου καὶ αὕτη ἦτον ἡ μόνη ἀνάπαυσις τῶν. Ἐκ δὲ τοῦ ἐπάνωθεν αὐτῶν διαρρωγῶτος καὶ σεσαθρωμένου πατώματος ὅπου κατέλουν οἱ τῆς εἰρκτῆς ὑπηρέται κατέρρεον ἐπ' αὐτῶν ἀκάθαρτα ὕδατα, ἢ ρευστὰ χυνόμενα ἐνίοτε καὶ ἐπίτηδες καὶ σκουπίδια, καὶ παντὸς εἶδους ἀκαθαρσίαι, συνοδευόμενα καὶ μὲ σαρκασμοὺς ἀκουομένους.

Ἄρτον δ' ἔδιδον αὐτοῖς μικρὸν, κριθινὸν ἢ ἐκ σκυθάλων ἀκάθαρτον μὲ χῶμα καὶ λίθων τρίμματα ἀναμεμιγμένον, ὃν ὤρειλον νὰ διανείμουν εἰς ἀνάλογα τεμάχια ἀνεπαρκῆ πρὸς τροφήν ἢ ἱκανοποίησιν τῆς πείνης τῶν, ὕδωρ δὲ ἐπάνιον καὶ τοῦτο ἀνεπαρκές καὶ προσφάγιον οὐδέποτε.

Μεγίστην εὐεργεσίαν ἤθελε νομισθῆ πρὸς αὐτοὺς, ὅστις ἤθελε τοῖς προσφέρει κρόμμυόν τι ἢ ὀλίγας ἰαλας· εἰς τοσαύτην ἐπιθυμίαν προσφαγίου τινὸς κατήντησαν ἐν τῇ ἐκτεναί ἐκείνῃ ξηροκακοφαγίᾳ.

Οὐδεὶς ὅμως ἐτόλμα ἢ εἶχεν ἔδειαν νὰ τοὺς πλησιάσῃ ἢ προσμαθύσῃ αὐτοῖς τοιοῦτόν τι, φοβούμενος τοὺς ἐπικαθημένους νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ ἐπιτηροῦντας ἀγριωποὺς κερδέρους, τοὺς φύλακας

αὐτῶν καὶ ἐν πάσῃ ἐξωτερικῇ τινι ταραχῇ ἢ θορυβώδει συμβεβηκότι ἀπειλοῦντας αὐτοὺς διὰ θανάτου.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν εἶχον αὐτοὺς τοὺς φυλακισμένους μόνους, μετ' οὐ πολὺ δὲ εἰς τὴν αὐτὴν εἰρηκτὴν ἔρριπτον καὶ ἐτοποθέτουσιν μεταξύ τῶν προφυλακισμένων τούτων καὶ ἀναμίξιν καὶ ἄλλου: Χριστιανούς ἢ Τούρκους, πληγωμένους, πληγὰς σσηπείας ἔχοντας, ὄζους καὶ στερομένους μέσων θεραπείας, πολὺ δὲ πλέον καθαριότητος· ὥστε ἐκ τῆς συσσωρεύσεως τῶν ἀκαθαρσιῶν καὶ τῆς διαφθορᾶς τῆς ἀτμοσφαιρας, ἐγένισαν μὲν ἀπὸ πλῆθος φθειρῶν ἀπαντες καὶ οὗτὸ τὸ ἔδαφος ἀκόρη, ἐπέσκηψαν δὲ τέλος εἰς αὐτοὺς καὶ ἀσθένειαι διάφοροι, λοιμικὴ, κώφωσις, ὀφθαλμία, καταρροαί, διάρροιαί, ρευματισμοί, ποδαλγία καὶ ἄλλαι ἄλλοις.

Χάριν δὲ τῶν φυσικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν εἶχον ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ δωματίου κέδους, οἱ ὅποιοι τότε μόνον ἐκινουῦντο ὅταν τὰ ὑγρὰ ἐξεχύνοντο ἐξ αὐτῶν.

Ἔνεκα τῆς καταστάσεως αὐτῆς γαγγυσμοί, θρήνοι, ὀδυμοί, πικραλογισμοί συνεῖχον τοὺς ἐγκαθειργμένους.

Ἡ εἰρκτὴ εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἑσπῆραν στόλων. Τοῦ Ἄδου αἱ κατακόμβαι ἦσαν πολὺ καλλίτεραι τῆς φυλακῆς. εἰς τὴν ὁποίαν ἔρριψαν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβυτάς· οἱ ἐξουσιάζοντες τὰ τῆς τουρκικῆς πολιτείας ἐν Τριπόλει.

Ἡ κατάστασις τῶν ἡἰο ἀνυπόφορος καὶ κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα ἐξ ἀπελπισίας ὠθοῦμενοι εἰ ἐγκαθειργμένοι ἔκαμαν ἰκετευτικὴν τινὰ ἀναφορὰν καὶ δέτησιν, ἐκτραγωδοῦντες τὴν κατάστασιν τῶν καὶ παρακαλοῦντες τοὺς Τούρκους ἢ τὰ τοὺς φονεύουσιν χάριν ἀλλαγῆς τοιαύτης ἐπωδύνου καταστάσεως, ἢ νὰ χωρίσουν τοὺς πάσχοντας, ἢ νὰ τοποθετήσουν αὐτοὺς εἰς ἄλλο τι δωματίον.

Τότε δὲ ἀνεβίβασαν μὲν αὐτοὺς εἰς ἀκουσθέντας, ἀλλ' εἰς τι μικρὸν καὶ στενόχωρον δωματίον τοῦ Μπίμπαση λεγόμενον· καὶ ἐν τῇ μετακρίσει δὲ ταύτῃ οἱ φύλακες ἠρπαιαν ἢ ἀπέκρυψαν εἴ τι ἐνδομακ, ἐπειδύτην ἢ γούνακ ἀξίας τινός εἶχον διασώσει ἐκ τῆς προ-

τέρας διαρπαγῆς, ὥστε εἰς τὴν ἑσπῆραν τῶν φυλακῆν μετέβησαν σχεδὸν κατάγουμοι καὶ ἐστερημένοι ὑποστρώματος ἢ σκεπάσματός τινος.

Ἀπὸ τῆς 20 Μαρτίου, ἀφ' ἧς ἐφυλακίσθησαν, μέχρι τέλους Ἰουλίου, ὅτε τοὺς ἀνεβίβασαν εἰς τὴν νέαν θέσιν, δὲν εἶχον ἀλλάξει χιτῶνα καθαρὸν.

Ὁ πρῶτος χιτῶν ὁ ἀκάθαρτος περιέβαλλεν ἀκόμη τὸ σῶμά των.

Ἐνθαρρυνθέντες ὅτι εἰσηκούσθησαν καὶ μετεφέρθησαν εἰς ἄλλο δωματίον, ἐζήτησαν νὰ τοῖς ἐπιτραπῇ νὰ δεχθῶσιν ἐξωθεν ἐνδύματά τινα ἢ χιτῶνας, ὡς ἐλέη σπανίως δὲ καὶ τινὰς τροφάς.

Τοῦτο τοὺς ἐπετρέπη.

Τότε θάρρησας καὶ ὁ ἀρτοποιὸς Ἄναγ. Ζέγγελης ἔστειλεν αὐτοῖς ἐνίοτε καὶ ἄρτους ἐκ τοῦ ἀρτοποιείου του.

Οὕτω ἔλαβον μὲν μικρὰν ἀναψυχὴν. ἀλλ' ἡ μετάθεσις τῶν αὐτῶν καὶ ἡ τοῦ ἀέρος ἀλλαγὴ ἀνέπτυξε καὶ τότε ἐπὶ μᾶλλον τὰς νόσους καὶ ἐπῆλθον αὐτοῖς ὀρητικώτεροι αἱ διάρροιαί.

Οὕτω ἐκ τῆς δυστυχίας καταθλιβόμενοι ἐξέκλιναν εἰς πολυλογίας καὶ ἐκυριεύθησαν καὶ ἀπὸ λογομαχίας πρὸς ἀλλήλους καὶ θορυβώδεις ἔριδας καὶ ἀντεγκλήσεις, ἐπιρρίπτοντες τὰς αἰτίας τῶν παθημάτων τῶν ὁ εἶς ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Ἔνεκα τούτου οἱ Τούρκοι βεβρυθέντες νὰ τοὺς ἀκούωσιν καὶ δυσάνασχετοῦντες, κατεβίβασαν αὐτοὺς πάλιν εἰς τὴν πρῶτην τῶν εἰρκτῶν, ὅπου αὐθις τοὺς ἐδέσμευσαν καὶ ὅπου αὐθις ἐπανεῦρον τὴν σιωπὴν, ὡς τὸ καλλίτερον πρᾶγμα.

Τότε ὁμως δυστυχῶς ἤρχισε νὰ ἐνσκήπτη εἰς αὐτοὺς ὁ θάνατος.

Πρῶτος ἀπεβίωσεν ὁ ἅγιος Μονεμβασίας καὶ ἡ λοιμικὴ νόσος ἐπιταθείσα ἐνέσκηψε καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἑσπῆραν ὀρητικῆν.

Μίαν πρῶτην ἀποθνήσκοντες τὴν νύκτα ἐβρέθησαν νεκροὶ ἐκ τῆς λοιμικῆς νόσου οἱ ἅγιοι Ναυπλίου, Χριστιανουπόλεως καὶ Διμητζίανης, ἀρχιερεῖς, καὶ ὁ παπᾶ Ἀλέξιος, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν προὔχόντων ἀπέθανον ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον.

Ἐπέζησαν μόνον ἐξ ὧν, ἐκ τῶν ἀρχιερέων οἱ τῆς Ἀνδρούσης,

Τριπόλεως καὶ Κορίνθου, καὶ ἐκ τῶν προϋχόντων ἕξ μόνον, οἱ Καραμάνος, Κοπανίτζας, Καραπατάς καὶ Μπεϊζαντές Μαυρομιχάλης.

Ὅτε οἱ Τοῦρκοι ἤρχισαν νὰ ἀπειλίζωνται περὶ τῆς τύχης τῆς Τριπόλεως μετέβαιναν τότε εἰς τὴν εἰρκτὴν καὶ ἐφαίνοντο παρήγοροι εἰς αὐτοὺς καὶ παρεῖχον αὐτοῖς εὐκολίας τινὰς καὶ ἐπεδείκνυσον συμπαθείας, ἀλλ' ἦτο ἄργα.

Ἡ ἄλωσις ἐπῆλθε καὶ οἱ ἐπιζήσαντες ἐκ τῶν ἐγκαθειργμέων ἔτυχον τῆς ἐλευθερίας των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως.

Μολὸς παρῆλθεν ὁ πρῶτος ἐκεῖνος γενικὸς καὶ μεγάλος σάλος, ὁ παρχθεὶς ἐκ τοῦ μεγάλου συμβεβηκότος τῆς πτώσεως τῆς Τριπόλεως, ὁ Κολοκοτρώνης, ὃν ἐνεθάρρουν ἢ τε ἐπιτυχία εἰς τὴν πτώσιν τῆς Τριπόλεως, τὸ τῆς πατρίδος συμφέρον, ἢ τιμὴ καὶ ἡ πεποιθήσις, ἦν πρὸς αὐτὸν ἐδείκνυε τὸ κοινὸν καὶ ἐλπίς τις πρὸς τὰς ὑποσχέσεις τῶν Ἀλβανῶν, καὶ τὴν φιλίαν καὶ γνωριμίαν τῶν Λαλκίων, οἵτινες μάλιστα ἀπαυθαδιάσαντες κατὰ τοῦ Ἰσοῦφ πασαῶ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ μεταβῆ εἰς Ρίον, ἀπεφάσισε τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου Πατρῶν.

Διηυθύνθη λοιπὸν τότε εἰς τὴν Καρύταιναν ὅπως στρατολογήσῃ ἀρκετοὺς ἄνδρας καὶ κατέβη εἰς πολιορκίαν τῶν Πατρῶν, κολακεύόμενος ὅτι ἤθελε κατορθῶσαι καὶ τοῦ φρουρίου τούτου τὴν ἄλωσιν.

Ὅταν μετέβη εἰς τὴν Γορτυνίαν προέβη εἰς τὴν ἐτοιμασίαν τῆς ἐκστρατείας ἀρκούντως, προπέμφας διαταγὰς πρὸς στρατολογίαν.

Οἱ ἀριστοκράται ὅμως τοῦ τόπου ἐναντία φρονοῦντες αὐτῷ, μαθόντες δὲ τὰς πρὸς στρατολογίαν ἐνεργείας των, ἀπεφάσισαν νὰ ἐκδηλώσουν ὅτι δὲν τὸν θέλουν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰς Πάτρας.

Ὅθεν οἱ ἐν Πάτραις δι' ἀναφορᾶς των πρὸς τὴν Πελοποννησιακὴν Γερουσίαν καὶ τὸν Ὑψηλάντην παρεκάλουν νὰ τὸν ἀποτρέψουν τοῦ ἐγχειρήματός του τούτου, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι καὶ ἡ τοῦ φρουρίου Πατρῶν πτώσις ἐπίκειται καὶ δὲν εἶναι μακρὰν καὶ αὐτοὶ εἰσὶν ἀρκετοὶ καὶ ἱκανοὶ διὰ τὸ ἀποτέλεσμα τούτου. Ἐδήλουν δὲ προσέτι ὅτι ἐὰν παρὰ τὴν γνώμην των ὑπάγῃ ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὰς Πάτρας ἤθελε συμβῆ μεταξύ των σύγκρουσις καὶ ἐμφύλιος πόλεμος.

Ἐκτὸς τούτων ἰδιαίτερος οἱ ἐν Πάτραις ἀνεκοίνουν εἰς τὸν Ἄναγν. Δελιγιάννην ὅτι μόνον ὑπὸ Δελιγιάννην τινὰ ἠδύναντο νὰ εἶναι ἐκεῖ δεκτοὶ Καρυτινοὶ ἢ καὶ Μανιάται ὑπὸ ἓνα τῶν Μαυρομιχαλαίων.

Ἡ Γερουσία καὶ ὁ Ὑψηλάντης ἐγνωστοποίησαν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην τὰς προθέσεις καὶ τὰς ἀπειλὰς τῶν ἐν Πάτραις, εἶπον δ' εἰς αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ σχέδιον τῆς πολιορκίας τῶν Πατρῶν καὶ νὰ προβῆ εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου Ναυπλίου.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπανελθὼν τότε, ἐκ Λαγκαδίων διὰ Μαγουλιᾶνων εἰς Τρίπολιν τὰ ἐξῆς ἀπήντησε πρὸς τὴν γνωστοποίησιν τῆς Γερουσίας καὶ τοῦ Ὑψηλάντου.

« Ἐγὼ μὲν τὴν ἄλωσιν τοῦ φρουρίου Πατρῶν ἐνόμιζον καλὸν καὶ πιθανῶς κατορθωτὸν, (ἂν ὄχι καὶ βέβαιον!) καὶ διὰ τὸ τῆς πατρίδος συμφέρον ἀναγκαϊότερον· ἀλλ' ἀφοῦ δὲν θέλετε σεῖς καὶ ἐκεῖνοι τῶν Πατρῶν (διὰ νὰ μὴ τυχὸν ἐλαττωθῇ ἡ δόξα των) ἀπαγορεύω καὶ δι' ἀπειλῆς μάλιστα ἐμφυλίου ρήξεως, Θεὸς φυλάξοι! δὲν πηγαίνω καὶ εὐχομαι νὰ κατορθωθῇ ὑπ' ἐκείνων τὸ εὐκατεῖον χωρὶς μου! ἀλλὰ δὲν θὰ γίνῃ τίποτε καὶ εἴθε νὰ εὐγῶ ψεύστης. Καὶ ἡ κυρίεσις δὲ τοῦ φρουρίου Ναυπλίου ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ μάλιστα δι' ἐφόδου δὲν εἶναι κατορθωτὴ μ' ὅλον τοῦτο πηγαίνομεν ἐκεῖ ἵνα μένωμεν ἄργοι ».

Μετακαλέσας οὕτω ἐκεῖ τοὺς στρατολογουμένους ὁ Κολοκοτρώνης καὶ συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου, κατῆλθεν εἰς τακτοποίησιν καὶ ἐνίσχυσιν τινὰ τῆς πολιορκίας τοῦ Ναυπλίου.

Αἱ τῶν προὔχόντων κατὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν ἀντενέργειαι αὐταὶ φανεραὶ γενόμεναι καὶ πασίγνωστοι, διεδόθησαν καὶ εἰς τὸν λαόν καὶ διήρσαν καὶ αὐτόν, γεννήσασσι ἔχθρα, καὶ μίση, σπέρματα τῶν μετὰ ταῦτα ἐμφυλίων πολέμων.

Ἐν τοσοῦτῳ οἱ προὔχοντες Καλαβρύτων, Βοστίτζης, Πιτρῶν καὶ Γαστούνης ἐστένευσαν τότε ὅπως οὖν τὴν πολιορκίαν Πιτρῶν καὶ ἠκροβολίζοντο μὲν συχνὰ μετὰ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἄνευ σπουδαίου τινός ἀποτελέσματος μέχρι τῆς μετὰ τὰ μέσα Νοεμβρίου ἀφίξεως ἐκεῖ τοῦ Γιουσούφ πασᾶ ἀπὸ Ρίου ἐνίσχυομένου, ὅτε πάλιν οἱ πολιορκηταὶ ἀπομακρυνθέντες διέλυσαν τὴν πολιορκίαν.

Αἱ νίκαι τῶν ἐν Πελοποννήτῳ ἐπαναστατῶν Ἑλλήνων διχοδοήσασιν ἀνα τὴν Στερεάν, τὰς νήσους, τὴν Εὐβοίαν ἐξήγειραν τὸ πολεμικὸν μένος καὶ πανταχοῦ ἠγέρθησαν ἅπαντες πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ.

Μάχαι ἡρωϊκῆς συνεκροτοῦντο ἔνθεν κακειθεν καὶ πολιορκίαι φρουρίων.

Ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄκρας τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῆς ἄλλης τὸ πᾶν ἐβόμβιζεν καὶ ἡ πυρῆτις ἐπλήρου τὴν ἀτμόσφαιραν.

Ἡ Τουρκία εἶχε συγκεντρώσει τὰς ἐκλεκτοτέραις δυνάμεις τῆς καὶ εἶχεν ἀποστείλει αὐτὰς ὑπὸ τὸν Ὀμέρ πασᾶν καὶ Μεχμέτ πασᾶν κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν.

Εἰς τὴν θάλασσαν τὰ πυρπολικὰ τῶν Ὑδραίων, τῶν Σπετσιωτῶν, τῶν Ψαρριανῶν ἐπέσπειρον τὸν τρόμον εἰς τὸν ὑπὸ τὸν Καπετᾶν Καρβῆ πασᾶν τουρκικὸν στόλον.

Καὶ ἐν Κρήτῃ τὸ πᾶν ἀνεκυκᾶτο καὶ πανταχοῦθεν πολεμικοὶ πεσπασμοὶ παρέσυρον τὴν Τουρκίαν εἰς παρρασχευὰς καὶ πυρετώδη πολεμικὴν κίνησιν.

Τὸ ἠρξίστειον ἦναπτε καλῶς τὴν ἀνατέλλουσαν ἐλευθερίαν τῆς

πατρίδος μας. Οἱ Ἕλληνες ὀπλαρχηγοί, ἄλλοι ἥρωες κολοκοτρίων ὦλον διὰ τῶν ἡρωισμῶν τῶν τὸν τόπον εἰς ταχείαν ἐλευθερίαν.

Εἰς τοὺς μαχομένους εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, εἰς τοὺς πολεμοῦντας εἰς τὴν Λεσβίδα, εἰς τοὺς πολεμοῦντας ἐν τῇ Ἀττικῇ ἢ ἀπεστέλλοντο ἐκ τῆς Πελοποννήτου αἱ δυνάμεις βοήθειαι Ὁ Πάριος, ὁ Κολοκοτρώνης, οἱ Μυρμιχλαῖται ἀπεστέλλοντο εἰς τὸν Ἰσθμὸν ὅπως ἐμποδίσωσι πᾶσαν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Τὴν ἐτοχὴν ἐκείνην ἀφίχθησαν εἰς Πελοπόννησον ὁ Μυρκορδάτος, ὁ Καρατζᾶς καὶ ὁ Νέγρης.

Μετὰ τὴν ἄλυσιν τῆς Τριπόλεως, συνεπεφασίσθη ἐκεῖ σύγκλησις Ἑθνικῆς Συνελεύσεως πρὸς σύστασιν κυβερνήσεως Ἑθνικῆς καὶ προσκλήσεις περὶ τούτου ὑπὸ τῆς ὑριταμένης Πελοποννησιακῆς Γερουσίας ἐγένοντο, ἀποττικεῖσαι πανταχοῦ.

Τόπος τῆς συνελεύσεως ὠρίζετο ἡ Τρίπολις, τρόπος δὲ ἐκλογῆς ὑπεδεικνύετο ἔμμετος, συγκεχυμένος, ἦτοι τὰ μὲν χωρία καὶ αἱ κῶμαι νὰ στείλουν τοὺς πληρεξουσίου ἀντιπροσώπους τῶν εἰς τὴν Μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας τῶν, οὗτοι δ' ἐκεῖ συνεχόμενοι νὰ ἐκλέξωσι μετὰ τῶν ἐξ ὧς γενικῶς ἐφόρους τῆς ἐπαρχίας τῶν. Οὗτοι πάλιν ἤθελον ἐκλέξει τρεῖς καὶ πέμψει εἰς τὴν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν, ἕνα ὡς παρροσάτην, ἦτοι ἀντιπρόσωπον τῆς ἐπαρχίας τῶν διὰ τὴν Συνέλευσιν, ἕνα διὰ τὴν Βουλὴν καὶ ἕνα δὲ τὴν Γερουσίαν.

Συνεπεῖα τῶν εἰρημένων προσκλήσεων ἐνηγοῦντο τὰ περὶ τῶν ἐκλογῶν πανταχοῦ ἀτελῶς.

Ὁ Μυρκορδάτος τότε, πλείονα πράττων ἢ λέγων, αἰσθανόμενος, ὡς φαίνεται, τὴν ἀνάγκην προσηλυτίσεως περὶ αὐτὸν ἐγγρημάτων ἀνδρῶν, προσέλαβε ὡς ἕνα τῶν πρώτων ἐργατῶν τοῦ τὸν Θ. Νέγρη, ἰκανὸν περὶ τὰ γράμματα, ἐν δὲ τῷ Μισολογγίῳ ἐκτὸς τῶν ἐπιδείξεων καὶ διὰ τινος δημοτικότητος, τρόπων φιλοφρονήτει καὶ κολακείας συγκεκριμένων, προτείλκυτε περὶ ἑαυτὸν ἅπαντας τοὺς καὶ ὅπως οὖν κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα λογίους, τὸς τε ἐν τῷ τόπῳ εὐρεθέντας καὶ τοὺς ἔξωθεν ἐρχομένους.

Κατώρθωτε νὰ προσοικειωθῶσι αὐτῶ πάντες, εἰσδηποτε καὶ ἀνῆσαν ἰκανότητα, θεωρῶν ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἦσαν ὁ νοῦ, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ λαοῦ, χρήσιμοι εἰς τὰ σχεδιῶ του.

Οὕτω πλησιαζόντων αὐτῶ τούτῳ νὲ ἐλπίδας, ἐκωλύετο καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἀγραμμάτους ἐπιδραχηγοὺς καὶ δυνατοὺς τοῦ τόπου προσέγγιτις τῶν τοιούτων, καὶ οὕτω σχηματίσας αὐλὴν τινα, ἐξεθόμβωσε πάντας, ὥστε ὅλοι οἷτε στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ προὔχοντες τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, τιμὴν των μεγάλην ἐνέμιζον τὸ νὰ τὸν πλησιάσουν καὶ χαιρετηθῶν ὑπ' αὐτοῦ.

Ἐκ τούτων ἐνθρουνεῖς ἤρξατο ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου νὰ παρασκευάζῃ τὴν σύστασιν τοπικῆς ἀρχῆς, ἧς νὰ γίνῃ αὐτὸς ὁ πρῶτος, οἱ δ' ἄλλοι καὶ ὁ Νέγρης ἐξεδήλουν ἐπιδεικτικῶς τὴν ὑπεροχὴν του τιτλοφοροῦντες αὐτὸν πρίγκηπα καὶ ὑπόκλισιν τινα πρὸς αὐτὸν ὡς ὑπέρτερον προτιποῦμενοι· εἶχε δὲ τὰ μετὰ τῆς συντηρήσεως τοιαύτης θέσεως, δι' ὧν ἔφερον συνεισφρῶν.

Ἐκ Μεσολογγίου λοιπὸν συσκιψόμενος μετὰ τοῦ Νέγρη, αὐτὸν μὲν ἔπεμψεν εἰς Ἀθήνας ἢ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἐνα προπαρασκευάσῃ τὰ περὶ ἐκλογῶν καὶ τοπικῶν ἀρχῶν, εἰς τὸ Μεσολόγγιον δὲ ἐκ πρωτοβουλίας αὐτοῦ διοργανώθη τοπικὴ ἀρχή, οἷα ἡ Πελοποννησιακὴ ὀνομασθεῖσα καὶ αὐτὴ «Γερουσία τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος» καὶ τῆς ὁποίας ἐξελέγη αὐτὸς πρόεδρος καὶ πρίγκηψ, συγκεντρῶν ἐν ἑαυτῶ ἀπασαν σχεδὸν τὴν ἐξουσίαν τοῦ τμήματος ἐκείνου.

Ἐκ πρωτοβουλίας δὲ τοῦ Νέγρη ἐν Ἀθήναις διοργανώθη καὶ καθιδρῦθη τοπικὴ τις ἀρχὴ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, πρὸς παραλλαγὴν ὀνομασθεῖσα «Ἄρειος Πάγος» μᾶλλον σύννετος, ἐν ἧ ἐξελέγη καὶ αὐτὸς ὁ Νέγρης πρόεδρος.

Οὕτω ἀμφότεροι προπαρασκευάσαν τὰ τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, κατορθώσαντες οὐ μόνον αὐτοὶ νὰ ἐκλεχθῶσιν ὡς προέχοντες, ἀλλὰ καὶ ἐμμέτωπ αὐτοὶ ἐκλέξαντες καὶ διορίσαντες εἰς ἀπάσας τὰς ὑπαλλήλους ἀρχάς, ἐκείνους, οὐ αὐτοὶ ἤθελον, δηλαδὴ τοὺς μᾶλλον σχετιοθέντας καὶ ἀφοσιωθέντας αὐτοῖς.

Διὰ τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν ὑπέδειξαν, ὑπεστήριξαν καὶ συμπεριέλαβον ὡς παραστάτας τοὺς μᾶλλον φαινομένους ὡς συμφώνους καὶ πειθηνίους αὐτοῖς.

Ἐπομένως ὁ μὲν πρίγκηψ καὶ ὁ πρόεδρος Μαυροκορδάτος μετὰ τῶν Δυτικῶν αὐτῶν παραστατῶν ἦλθον εἰς Πάτρας τὴν 19 Νοεμβρίου.

Μία σύμπτωσις δὲ οἷ τὴν ἐπομένην ἡμέραν τῆς ἀφίξεώς των εἰς Πάτρας συνέπεσεν ἔφοδός τις τοῦ Ἰσοῦφ πασᾶ, τρέψαντος τοὺς πολιορκητὰς εἰς φυγὴν ἄτακτον, καὶ καθ' ἣν οἷτε Μαυροκορδάτος, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι, ἐγκαταλείψαντες ἀπώλεσαν τὰς ἀποσκευὰς των καὶ αὐτοὺς τοὺς ἵππους των.

Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ τὴν Καρύταιναν ἡ τῶν πληρεξουσίων διὰ τὴν γερουσίαν καὶ τὴν ἔθνικὴν συνέλευσιν ἐκλογὴ ἐβράδυνε διὰ τὰς διεγερθείσας ἐκεῖτε διχονοίας, εἰς μὲν τὴν Καρύταιναν ὑπερισχυσάντων τῶν περὶ τὸν Κολοκοτρώνη καὶ ἀποκλειομένων οὕτω τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν Δελιγιανναίων καὶ ἰδίως τοῦ Ἀναγνώστου, εἰς δὲ τὰ Καλάβρυτα ἀποτυχόντων τῶν Πετμεζαίων, ἐβράδυνε κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας ὀριστικὴ σύστασις.

Μεγάλῃ δὲ συρροῇ ἐν Τριπόλει οὔσης τότε λαοῦ παρωργισμένου κατὰ τῶν ἀριστοκρατῶν, ζητούντων δὲ καὶ τῶν νησιωτῶν νὰ συνέλθῃ ἡ συνέλευσις ὄχι εἰς Τρίπολιν, ἀλλ' εἰς παραλίαν τινὰ πόλιν, διὰ νὰ μὴ εἶναι τῶν νήσων μακρὰν, οἱ Πελοποννήσιοι προθύμως συνήνεσαν νὰ γίνῃ ἡ συνέλευσις εἰς Ἄργος.

Ἐκεῖ οὗτοι κατελθόντες τὴν 1 Δεκεμβρίου καὶ δόντες τὴν νεομισμένον ὄρκον ἐξελέξαντο πρόεδρον τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας τὸν πρίγκηπα Δ. Ὑψηλάντην, ἐξελέξαντο δὲ καὶ τὰ εἴκοσι μέλη ἢ παραστάτας διὰ τὴν Συνέλευσιν, ἐν οἷς καὶ τὸν πρίγκηπα Καρατζᾶν. Συνέταξαν τὸν ὄργανισμὸν τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας με εὐρύτατα δικαιώματα, ὅστις ὀριστικῶς ὑπεγράφη ἐν Ἐπιδαύρῳ τὴν 27 Δεκεμβρίου καὶ ἀπὸ τοῦ περὶ τὸν Κολοκοτρώνη.

Εἰς τὸ Ἄργος εἶχον μεταβῆ οἱ τε τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν νήτων πληρεξούσιοι, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἡ τοῦ λαοῦ συρροὴ δὲν ἦτο μικρά.

Τότε ὁ πρόγκηψ Καρατζᾶς ἐκοινοποίησεν εἰς τοὺς συνελθόντας ἐπιστολάς τινας εἰς ἀντίγραφον φιλογενῶν ἐξ Εὐρώπης, δι' ὧν οἱ ἐπιστέλλοντες συνεβούλευον, ὅτι ἀποτυχόντος τοῦ Α. Ὑψηλάντου, καὶ τοῦ κινήματος αὐτοῦ θεωρηθέντος ὡς προελθόντος ἐκ συνωμοτικῆς ἐταρίας, ἀντιπολιτικὸν εἶναι νὰ ὑπάρχη ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἐν ἀρχῇ τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων ὁ ἀδελφὸς καὶ πληρεξούσιος αὐτοῦ καὶ τῆς ρηθείσης ἐταιρίας Α. Ὑψηλάντης, καὶ νὰ τηρῶνται τὰ σύμβολα καὶ ἐμβλήματα τῆς ρηθείσης ἐταρίας, ὡς τὰ ἐθνικὰ σύμβολα, διεγείροντα ὑποψίας εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, τῆς συμπαθείας τῶν ἑσπέρων ἔχει χρεῖαν ἡ Ἑλλάς.

Αἱ ἰδέαι αὗται διαδοθεῖσαι παρὰ τοῖς ἀριστοκράταις καὶ τῷ λαῷ πρὸς ἐκφόβησιν προὐκάλεσαν τὴν κατὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Ὑψηλάντου ἐπίθεσιν.

Ἐπειδὴ δὲ ἐβράδυνεν ἕνεκα τούτων ἡ ἐνσχῆς τῶν ἔργων τῆς Συνελεύσεως, πάλιν θόρυβος τοῦ λαοῦ καὶ ἀπεικλί ἐξεδηλοῦντο κατὰ τῶν πληρεξουσίων καὶ τῶν ἀριστοκρατῶν, οἵτινες ἐν μνήμῃ ἔχοντες τὰς τε ἐν Βερβένῃ καὶ ἐν Ζαχαρόβῃ πρό μισροῦ κατ' αὐτῶν συστάσεις καὶ κινδύνους—ἂν καὶ ἦσαν ἤδη συνωδευμένοι μὲ πολλοὺς σωματοφύλακας—πάλιν πρὸς τὸν τότε μεταβάντα ἐκεῖ Κολοκοτρώνην ἀπέβλεπον, ὡς δυνάμενον καὶ τοῦτο τὸ νέον νέφος νὰ διασκεδάσῃ.

Ἐνεκα τούτου ὁ Κολοκοτρώνης, ὅστις κατὰ πρώτην φοράν ἐγνώριζε τὸν Μαυροκορδαῖον καὶ τοὺς νεοελθόντας λοιπούς, συνεκάλεσε τότε αὐτοὺς εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ τοὺς συνεβούλευσε νὰ δώσωσι τὸν νενομισμένον ἔρκον πρὸς ἕναρξιν τῆς Συνελεύσεως, πρὸς καθησύχασιν τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ, παρεξηγοῦντο τὴν ἀναβολὴν, καὶ ν' ἀπέλθουν εἰς Πιάναν, ἣν ἐθεώρουν καὶ ὡς παράλιον καὶ ὡς ἀπόκεντρον, ὅπερ καὶ ἐγένετο δεκτόν

Ὁ ὄρκος ἐδόθη καὶ οἱ μέλλον πεφοβισμένοι ἔσπευσαν ν' ἀπέλθουν εἰς Πιάναν μετὰ σπουδῆς κατὰ τὰ μέσα Δεκεμβρίου. Οὗτοι δὲ οἱ προσθάσαντες νὰ παραυρεθῶσιν εἰς Πιάναν ἐξελέξαντο πρόεδρον τῆς Συνελεύσεως τὸν Μαυροκορδαῖον.

Κατόπιν ἡ ἐπιτροπὴ συνέταξε καὶ ἔθηκεν ὑπὸ τὴν ψῆφον τῆς συνελεύσεως ὄργανισμὸν κατὰ τὸ Βελγικὸν Σύνταγμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος».

Τὸ πολίτευμα τοῦτο ἐγένετο δεκτόν ὁμοθυμῶς.

Κατ' αὐτὸ αἱ ἐξουσίαι διηρέθησαν εἰς τρεῖς :

Βουλευτικὴν, ἐκτελεστικὴν καὶ δικαστικὴν.

Οἱ συνελθόντες ἐξελέξαντο τάχιστα τὸν τε πρόεδρον καὶ τὰ μέλη τοῦ ἐκτελεστικοῦ τὴν 15 Ἰανουαρίου.

Καὶ τοῦ μὲν ἐκτελεστικοῦ πρόεδρος ἐξελέγη ὁ Α. Μαυροκορδαῖος, μέλη δὲ αὐτοῦ οἱ Θ. Κανακάρης, Ἀναγνώστης Δελιγιάννης, Ἰω. Ὀρλάνδος καὶ Ἰω. Λογεθίτης.

Ἡ ἐκτελεστικὴ αὕτη ἐπιτροπὴ διώρισε τὴν ἐπομένην ἡμέραν τὸν Θ. Νέγρην ἀρχιγραμματεῖα τῆς ἐπικρατείας, ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ πρόεδρον τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου.

Τὸν Ἰωάννην Κωλέτην ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν.

Τὸν Πανοῦτσον Νοταρᾶν ὑπουργὸν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας.

Τὸν Νότην Μπότσαρην ὑπουργὸν τοῦ πολέμου.

Τὸν Θεόδωρον Βλάσην ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης.

Τὸν Ἐπίσκοπον Ἀνδρούσης Ἰωσήφ ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν.

Τὸν Λάμπρον Νάκον ὑπουργὸν τῆς Ἀστυνομίας.

Ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν δὲ διώρισεν ἐπιτροπὴν ἐκ τριῶν.

Τὴν 16 Ἰανουαρίου ἐξέδωκεν ἡ Συνέλευσις τὴν γνωστὴν ἐθνικὴν διακήρυξιν περὶ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ ἐπιχειρήματος του, τὴν ἐπιούσαν εἰς τὸ μὲν ἐκτελεστικὸν ἐξέδωκε τὴν ἰδικὴν του διακήρυξιν περὶ τοῦ ὅτι τὸ Ἔθνος ἐνέπιστευεν

αὐτῷ τὴν κυβέρνησιν κτλ. τὸ δὲ βουλευτικὸν ἐξελέξατο πρόεδρόν του τὸν Ὑψηλάντην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἡ παράδοσις τῆς Ἀκροκορίνθου.

Ἡ νέα νίκη τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ἐὰς ἀκολουθήσωμεν ἤδη τὴν πολεμικὴν κατάστασιν τῆς Πελοποννήσου, ἀφοῦ ἐν συντόμῳ ἀνεφίραμεν ἀνωτέρω περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως αὐτῆς.

Τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου δαπανηθέντος εἰς τὰς ἐκλογάς, κατῆλθον εἰς Ἄργος οἱ τε ἄλλοι καὶ ὁ Ὑψηλάντης καὶ ὁ Κολοκοτρώνης.

Πάντες ἤλπιζον πρὶν ταχεῖαν καὶ τὴν τοῦ φρουρίου Ναυπλίου πτώσιν, ὡς στερουμένου τροφῶν.

Ἐξ ἀπροσεξίας ὁμοῦ τῶν ἀποκλειόντων αὐτὸ διὰ θαλάσσης δύο Σπετσιωτικῶν πλοίων, τὴν προσοχὴν καὶ ἐπαγρύπνησιν των διαλαθῶν πλοῖόν τι ἐμπορικόν, ὑπὸ σημαίαν Ἀγγλικὴν καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναυπλίου φορτωμένον σῖτον κατὰ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου ἐφοδίασεν αὐτὸ ἀπὸ τροφῆν.

Μ' ὄλον τοῦτο ὁ Ὑψηλάντης καὶ πάντες οἱ ὀπλαρχηγεῖ τῆς πολιορκίας, ἀκολουθοῦντες τὴν τῶν πολλῶν γνώμην ἢ ἐπιθυμίαν, καὶ νομίσαντες ὅτι ἐνδεχόμενον ἦτο νὰ κατορθωθῇ ἡ κυρσεύσις τινος ἐξ αὐτῶν, παρεσκευάζον μετὰ δισταγμοῦ τὰ πρὸς ἔφοδον, ἦν καὶ ἀπεπειράθησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δεκεμβρίου.

Μετὰ τῶν πολιορκητῶν ἔμεινε καὶ ὁ Κολοκοτρώνης.

Οὗτος ὁμοῦ δὲν ἐπίστευεν ὡς δυνατὴν καὶ ἐπιτυχῆ τὴν δι' ἔφουδου ἄλωσιν τοιούτων φρουρίων, οἷα τὰ τοῦ Ναυπλίου, ὡς λίαν ἰσχυρὰ ὄντα, καὶ πολιορκητικὰ δὲ μέσα ἀνάλογα διὰ τοιαύτην ἐπιχείρησιν ἐξωθεν δὲν ὑπῆρχον, καὶ οὐδὲν ἄλλο εἶχον εἰ μὴ τὴν διὰ κλιμάκων τολμηρὰν ἀπόπειραν καὶ τὸ θάρρος τῶν στρατιωτῶν.

Δὲν ἐβοήθησε δὲ καὶ ὁ ἄνεμος τὴν προσέγγισιν τῶν πλοίων καὶ ἠναγκάσθησαν ἐνεκεν ὄλων τῶν αἰτίων αὐτῶν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου Ναυπλίου.

Ἐπέκειτο τότε ἡ πτώσις τοῦ φρουρίου τῆς Ἀκροκορίνθου ἐνεκεν ἐλλείψεως τροφῶν.

Οἱ ἐν αὐτῷ ἐγκεκλεισμένοι Τούρκοι ματαίως ἠλπισαν βοήθειαν διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ, ἀπελπισθέντες δὲ ἤρχισαν νὰ ζητῶσι τὸν Κολοκοτρώνην, διότι ἦσαν ἐν αὐτῷ Λαλαῖοι καὶ Ἀλβανοί.

Οἱ πολιορκηταὶ τοῦ Ναυπλίου μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη ἐγκαταλείψαντες τὴν πολιορκίαν ἐπέστρεψαν εἰς Πιάναν, ἀλλ' ἐκεῖ διατάχθησαν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως νὰ μεταβῶσι κατὰ τῆς Κορίνθου.

Ἐξεκίνησαν τότε διὰ τὴν Κόρινθον.

Ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ οἱ λοιποὶ ἐτοποθετήθησαν ἐντὸς τῆς πόλεως Κορίνθου ὡς πολιορκηταί, ὁ δὲ Π. Γιατράκος φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Κιαμίλ μπέην καὶ εἴκοσιν ἄλλους Τούρκους Λεονταρίτας καὶ Τριπολίτας ἐτοποθετήθη εἰς τὸ Ζαμίλι ἐπὶ τοῦ Ἴσθμοῦ.

Ὁ Κιαμίλ μπέης προτραπεῖς καὶ ἀναγκασθεὶς ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνην ἔγραψεν εἰς τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ νὰ παραδοθοῦν, ἀλλ' οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἔφερεν ἡ ἐπιστολὴ του.

Τότε κατὰ παραγγέλιαν τοῦ Κολοκοτρώνη ὁ σημαιοφόρος αὐτοῦ Καραχάλιος προῦχώρησε πρὸς τὸ φρούριον καὶ προσεκάλεσε γεγωννίᾳ τῆ φωνῆ εἰς συνέντευξιν τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ Λαλαῖους.

Δύο οἱ ἐγκριτότεροι ἐκ τῶν Λαλαίων ἐξῆλθον καὶ μετέβησαν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, ὅπου ὁ Γέρωσ τοῦ Μωρηᾶ προέτρεψεν αὐτοὺς

νὰ ἐξέλθουν ἐὰν θέλουν, καὶ μόνον εἰ Λαλαῖοι κατ' ἴδιον καὶ νὰ προσέλθουν εἰς αὐτόν.

Δεκαεξὶ ἐκ τῶν Λαλαίων ἐδέχθησαν πρῶτοι καὶ ἐξῆλθον μὲ τὰ ὄπλα των καὶ προσῆλθον εἰς τὸν Κολοκοτρώνην παρ' ᾧ ἦμενον.

Μετὰ πέντε, ἕξ ἡμέρας οἱ Λαλαῖοι οὗτοι ἐφώνησαν τὸν Κεχαγιᾶν τοῦ Κιαμὶλ μπέη, τὸν Καδῆν καὶ τινὰς ἄλλους ἀξιωματικούς τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ πρὸς συνέντευξιν.

Ἐξῆλθον οὗτοι καὶ ἀκολουθούμενοι ἀπὸ τῆς Λαλαίας μετέβησαν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Κολοκοτρώνη ὅπου συνωμίλησαν μὲ τὸν Γέρω τοῦ Μωρηᾶ.

Ἐδήλωσαν τέλος οἱ Τοῦρκοι εἰς τὸν Κολοκοτρώνην ὅτι ἐδέχοντο μὲν τὰς προτάσεις του περὶ παραδόσεως τῶν ὀπλων καὶ τοῦ φρουρίου, ἀλλ' ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ ἀσφαλεῖ ἀποστολῇ αὐτῶν εἰς τὴν Ρούμελην.

Ἐπίσης προσέθηκάν ὅτι θεωροῦν ἀναγκαῖον νὰ ἀνακοινώσουν τὰς προτάσεις καὶ τοῖς λοιποῖς ἐν τῷ φρουρίῳ ὁμοφύλοις των.

Ἐπανελθόντες οὗτοι ἐν τῷ φρουρίῳ καὶ ἀνακοινώσαντες τοῖς λοιποῖς τὰ ὁμιληθέντα, προσεκάλεσαν τὴν ἐπιούσαν τὸν Κολοκοτρώνην καὶ ἐδήλωσαν αὐτῷ ὅτι ἐδέχοντο ἅπαντες τὰς προτάσεις του, δίδοντες πίστιν εἰς αὐτόν.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐγνωστοποίησε ταῦτα εἰς τὴν Συνέλευσιν, τὴν Διοίκησιν καὶ τὴν Γερουσίαν καὶ ἀπεστάλη ἐπιτροπὴ τις τῆς κυβερνήσεως ἐκ πολιτικῶν νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν παραλαβὴν τοῦ φρουρίου.

Ἀφοῦ ὁ Κολοκοτρώνης ἔπεμψε προηγουμένως ἐντὸς τοῦ φρουρίου τριάκοντα στρατιώτας, οἵτινες παρέλαβον καὶ ἐτοποθέτησαν εἰς ὀρισθὲν μέρος τὰ ὄπλα τῶν Τοῦρκων, κατόπιν φέρων μὲν ἑαυτῶν τριακοσίους στρατιώτας καὶ τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Κυβερνήσεως ἀνέβησαν ἅπαντες εἰς τὸ φρούριον τὴν 14 Ἰανουαρίου τοῦ 1822.

Ὅταν οἱ Ἕλληες ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Κολοκοτρώνην εἰσῆρχοντο εἰς τὸ φρούριον ὁ ἴδιος Κολοκοτρώνης λαβὼν τὴν σημαίαν

ἐσταυροσημείωσεν αὐτὴν πρὸ τῆς πύλης καὶ εἰσελθὼν ἔστησεν αὐτὴν αὐτὸς ἐπὶ τοῦ φρουρίου.

Τότε μετέβησαν ἐκ Πιάνας εἰς Κόρινθον ἡ τε κυβέρνησις καὶ ἅπασαι αἱ ἐκεῖ ἀρχαὶ καὶ ἀνέλαβον ἐκεῖ τὴν τῶν καθηκόντων των ἐκάστη ἐκπλήρωσιν.

Αἱ Γερουσίαι τῆς Στερεᾶς ἀπῆλθον ἐπ' αὐτῷ τούτῳ εἰς τὰς ἐδρας των.

Ἡ συνθήκη ἐξετελέσθη

Διὰ διαταγῆς τῆς δ' ἐν Κορίνθῳ γεγραμμένης τὴν 5 Ἰανουαρίου ἡ Πελοποννησιακὴ Γερουσία, θέλουσα συμφώνως μετὰ τῆς Διοικήσεως ν' ἀπομακρύνῃ ἐκ Πελοποννήσου τὸν Κολοκοτρώνην καὶ ὑποβάλλῃ εἰς πειθαρχίαν καὶ ὑποτάξιν αὐτόν εἰς πρόσωπα μᾶλλον καὶ ὄχι πρὸς τὴν ἀρχὴν, διέταττεν αὐτόν τότε νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ἢ εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ νὰ συνακούηται ἐκεῖ μετὰ μόνων ἐκείνων, οὓς οἱ ἐν Κορίνθῳ πληρεξούσιοι τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἤθελον τῷ ὑποδείξει. Τὸν προέτρεπε δὲ καὶ ἐπιτακτικῶς πῶς νὰ συμβιβασθῇ μὲ τοὺς Ἀνλιγιανναίους.

Ἐνεκεν τούτου συναπῆλθον ὅτε Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Α. Δεληγιάννης εἰς Καρύταιναν, καὶ χάριν τοῦ ἐπιδιωκομένου συμβιβασμοῦ καὶ χάριν στρατολογίας διὰ τὰς Πάτρας, καθότι καὶ αἱ ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἰδήσεις καὶ εἰρήσεις στρατιωτικῶν καὶ ὑλικῶν βοηθειῶν, ἦσαν λίαν κατεπιίγουσαι.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸν ἑντα συμβιβασμὸν ἐπετεύχθη ἐπὶ τοῦ παρόντος τρόπου τις, ὁ ἐξῆς ὠρίσθησαν τὰ τμήματα τῆς ἐπαρχίας Καρυταίνης, ἐφ' ὧν ἤθελον στρατολογεῖ ὁ Κολοκοτρώνης, οἱ Δελιγιανναῖοι καὶ ὁ Πλαπούτας· ἀνεγνωρίζετο ἢ ἐκεῖ τοῦ Κολοκοτρώνη ὑπεροχὴ, ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης διωρίσθη τότε χιλιάρχος καὶ εἰς τὴν Πελοποννησιακὴν Γερουσίαν συνεχωρήθη νὰ γίνῃ δεκτὸς ὡς Γερουσιαστὴς εἰς τῶν Δελιγιανναίων οἰκεῖος, ὁ Ἀναγ. Ζαφειρόπουλος.

Ἐκτὸς τούτων δ' αὖ νὰ ἐπέλθῃ πλήρης συμβιβασμὸς προὔταθη μιστικῶς ἂν καὶ πρόωρος καὶ τις κηδεστία· τοῦτέστι νὰ ἐκδώσῃ ὁ Κανέλλος τὴν τότε ἀγγλικὸν μοναγεῖν αὐτοῦ θυγατέρα εἰς γάμον

τῷ ἐπίσης ἀηλίκῳ Κωνσταντίνῳ ἢ Κολίνῳ υἱῷ νεωτέρῳ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη.

Ἐπροτάθη ἐπίσης νὰ γίνῃ χιλιάρχος καὶ ὁ Δ. Πλαπούτας συγγενῆς τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀλλ' οἱ Ἀναγνώστης καὶ Ἀνάστος Διληγιανναῖοι ἀντέπραξαν καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἔρις δὲν διελύθη ἐντελῶς ὡς ἔπρεπε.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐνηργεῖτο καὶ στρατολογία, τὴν 1 δὲ Φεβρουαρίου οἱ Καρυτινοὶ ἐξεκίνησαν δευθυόμενοι εἰς Πύργον καὶ τὴν Ἡλείαν, προβαίνοντες πρὸς τὰς Πάτρας Ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἦσαν ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Κολιόπουλος. Περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου ἀρκετὸς ἀριθμὸς πολεμιστῶν συγκεντρώθη εἰς τὴν Γαστούνην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Αἱ μάχαι τῶν Πατρῶν

Ἀπὸ τὴν Γαστούνην ὁ Κολοκοτρώνης ἐπεμφεν ἐμπρὸς τὸν Κολιόπουλον καὶ τὸν Γενναῖον μετὰ τοῦ Ἀποστόλη Κολοκοτρώνη, μὲ τὸν ἤδη συνηγμένον στρατὸν εἰς Παλαιὰν Ἀχαΐαν, ὅπου ἦσαν τοποθετημένοι καὶ οἱ Γαστουναῖοι ὑπὸ τὸν Κωιστ. Πετμεζᾶν. Εἰς τοῦτο δὲ προέβη ὁ Κολοκοτρώνης διὰ νὰ προχωρήσουν ἐκεῖθεν εἰς θέσεις πλησιεστέρας πρὸς τὰν Πάτρας καὶ μέχρι Σαραβαλίνων.

Μεταβὰς δὲ καὶ ὁ ἴδιος εἰς Ἀχαΐαν, καὶ προχωρῶν διέταξε νὰ προπορευθοῦν ἐκ παραλλήλου τὰ διάφορα σώματα καὶ προκαταλάβουν τὰς καταλήλους θέσεις. Καὶ τὸν μὲν Κ. Πετμεζᾶν διέταξε νὰ τοποθετηθῇ εἰς Παλαόπυργον, τὸν δὲ Γενναῖον εἰς Ὀβριὰ καὶ τὸν

Ἡ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ Εἰς τὰ ΔΕΡΒΕΝΑΚΙΑ

Κολιόπουλον εἰς Σαροβάλι, θέσιν ἣν προώρισεν ἐκ τῶν προτέρων ὡς στρατηγεῖον.

Ἔτυχε δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην νὰ ἔχουν ἐξέλθῃ 4—5 χιλιάδες Τούρκοι εἰς λαφυραγωγίαν πρὸς τὰ μέρη τῆς Ἀχαΐας καὶ τὰ πλησίον αὐτῆς, οἵτινες ἀφήσαντες τινὰς εἰς τὴν θέσιν Τσουκαλά, οἱ πολλοὶ προέβησαν πρὸς τὴν Χαλανδρίτσαν, ἣν κατειχον οἱ Κουμανιωταῖοι μὲ Πατραίους εἰς πρὸ φύλαξιν τῶν πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα χωρίων.

Οἱ Κουμανιωταῖοι μόλις εἶδον τὴν πληθύν τῶν Τούρκων ἀπεσύρθησαν διὰ τὴν ὀλιγότητά των, οἱ δὲ Τούρκοι καύσαντες τὴν Χαλανδρίτσαν καὶ ἀρπάσαντες ὅτι εὖρον ἐπέστρεφον εἰς τὸ φρούριον Πατρῶν.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην προχωρῶν ὁ Κολοκοτρώνης συνηντήθη μετὰ τῶν Τούρκων ἐπιστρεφόντων καὶ προσέβαλεν αὐτούς, προφθάσαντος δὲ καὶ τοῦ Κολιοπούλου, τοὺς κατεδίωξαν ἐμοῦ καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἐφόνευσαν μέχρι Πατρῶν.

Ὁ Κ. Πετμεζᾶς προβάς τότε μέχρι τῆς θέσεως Τσουκαλά ἔμεινεν ἐκεῖ διατάζων νὰ προχωρήσῃ. Ὅθεν ὁ Γενναῖος ἀντικατέστησεν αὐτὸν προθύμως, καταλαβὼν μετὰ τοῦ Ν. Χριστοπούλου καὶ τῶν Φαναριωτῶν τοῦ τὸν Πηλαιόφυγον, ὁ δὲ Πετμεζᾶς μὲ τοὺς Γαστουναίους τὴν ἐπιούσαν ἐποποθετήθη εἰς Ὁβριάν.

Ὁ Κολιόπουλος μὲ τοὺς Καρυτινοὺς τοῦ κατέλαβε τὸ Σαροβάλι, ὅπου τὸ ἑσπέρας τῆς 1ης Μαρτίου μετέβη καὶ ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τοὺς λοιποὺς Καρυτινοὺς, τοὺς δὲ ὑπὸ τὸν Γ. Λεχουρίτην Καλαβρυτινοὺς καὶ Πατραίους, ἐλθόντας εἰς συνέντευξίν του, διέταξεν ὁ Κολοκοτρώνης, ὡς γνωρίζοντας τὸν τόπον, νὰ καταλάβουν τὸ Γηροκομεῖον.

Τότε σπεύσας εἰς τῶν ὑπὸ τὸν Πατραῖον Καρατζᾶν σωματάρχων, Ἀθανάσιος ὀνομαζόμενος τὸ προκατέλαβεν, ἐν ᾧ ἠτιμάζοντο οἱ Τούρκοι νὰ τὸ καταλάβουν καὶ οὕτω ὁ Γ. Λεχουρίτης καὶ ἄλλοι Καλαβρυτινοὶ καὶ Πατραῖοι ἀρκετοὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ Γηροκομεῖον.

Ὁ Α. Ζαΐμης μὲ τοὺς λοιποὺς ἔμεινεν εἰς τὸν Ὀμπλόν.

Κατελήφθησαν δὲ καὶ ἄλλαι τιεὲς ἀναγκαῖαι θέσεις, ὡς ἡ τοῦ Κυνηγοῦ, ἡ πλησίον τοῦ Γηροκομείου ἀπὸ τοῦ Κουμανιωταίου καὶ Πατραίους· καὶ οὕτω οἱ πλησιέστεροι εἰς τὰς Πάτρας ἠεροβολίζοντο σχεδὸν ἀδιαλείπτως μὲ τοὺς Τούρκους.

Τὴν 2 Μαρτίου ἐξελθόντων πολλῶν Τούρκων ἐκ Πατρῶν συνεκροτήθη μετὰξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἐν Γηροκομείῳ σπουδαία καὶ πεισματώδης μάχη, καὶ τότε ἔδραμον εἰς βοήθειαν ὁ Κολιόπουλος καὶ ὁ Γενναῖος ἔχουμένου τοῦ Ν. Καραχάλιου, σημαιοφόρου τοῦ ἀρχηγοῦ Κολοκοτρώνη μὲ τὴν σημαίαν τῆς ἀρχηγίας.

Ὁ σημαιοφόρος οὗτος ὀρμήσας καὶ στήσας τὴν σημαίαν του πλησίον τῶν Τούρκων καὶ παρορμῶν τοὺς Ἕλληνας, ἐπληρώθη κατὰ τὴν κεφαλὴν ἐλαφρῶς, σκοτοδινιάσας δὲ μικρὸν ἐκ τῆς πληγῆς καὶ πεσὼν πρηνῆς ἐνομίσθη παρὰ πάντων ὡς φονευθεὶς· ἠσυχάσας δ' ὀλίγον καὶ συνελθὼν, περιδέσας τὴν κεφαλὴν καὶ ἐγερθεὶς, καὶ ἀρπάσας αὐθις τὴν σημαίαν, ὤρμησεν αἴφνης μετὰ παρακελευσματικῶν φωνῶν, καὶ οὕτω τοὺς μὲν Τούρκους ἐξέπληξε καὶ ἀπεθάρρυνε, τοὺς δ' Ἕλληνας ἐνέπλησε χαρᾶς, θάρρους καὶ ἐνθουσιασμοῦ.

Οἱ Ἕλληνες τότε ἀναθαρρυνθέντες ἐκινήθησαν εἰς ἐφόρμησιν, οἱ δὲ Τούρκοι τραπέντες εἰς φυγὴν κατεδιώχθησαν μέχρι τῆς πόλεως. ἠθέλον δ' οἱ καταδιώξαντες αὐτοὺς Ἕλληνες νὰ ὀχυρωθῶσιν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν καὶ νὰ μείνωσιν ἐκεῖ ἐν τῇ πόλει ἐστρατοπεδευμένοι, ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης διέταξε καὶ ἐπανῆλθον ἕκαστος εἰς τὰς θέσεις των.

Τὰ πτώματα τῶν φονευθέντων Τούρκων κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἠριθμῆθησαν ὑπὲρ τὰ ὀγδοόκοντα.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην οἱ Ἀσιανοὶ Τούρκοι εἶχον τὴν ἐπιτηδειότητα τοποθετοῦντες εἰς τὴν παλάμην μαχαίρια ἀντιστρόφως εἰς τὸ μέσον δάκτυλον τῆς λαβῆς στηριζομένης καὶ νὰ ρίπτουν αὐτὰ μακρόθεν μεθ' ὀρμῆς εἰς σημεῖόν τι ἢ σκοπὸν ὀρισμένον καὶ ἐπιτυχῶς.

Διὰ τοιούτου τρόπου ἐπέτυχε Τούρκος τις τὸν λάρυγγα νὰ σχίσῃ Ζακυνθίου τινός, Κάντιλα ὀνομαζομένου, ὃν εἰ λοιποὶ Ζακύνθιοι περιστοιχίσαντες καὶ παρατηροῦντες αὐτὸν σφαγέντα μακρόθεν ὤκτειρον αὐτὸν φωνοῦντες

— ὦ συμφορὰ σου, Κάντιλα.

Ἐκ τούτου προσεῖχον τοῦ λοιποῦ οἱ Ἕλληνες.

Τὴν ἐπισύσαν ὁ Κολοκοτρώνης ἔγραψε τῷ εἰς Ὀμπλὸν Α Ζαίμῃ νὰ καταβῇ εἰς Σαραβάλι πρὸς συνέντευξιν. Ἐπὶ δὲ τὸ σχολαστικώτερον ἐν τῇ περὶ τούτου ἐπιστολῇ ὁ γραμματεὺς περιέλαβε καὶ τὴν ἐξῆς ἐκ τοῦ Ψαλτηρίου φράσιν « Ταῖς ἐλάφοις ὄρη τὰ ὑψηλά, κῦρ Ἀνδρέα, καὶ πέτρα τοῖς λαγοῖς καταφυγή ».

Ὁ Ζαίμης αὐθαρεῖ ἐππεύσας κατῆλθεν εἰς ἀντάμωσιν τοῦ Κολοκοτρώνη.

Τότε ἐκτός τοῦ Γηροκομείου, ὅπερ κατεῖχον Καλαβρυτινοὶ καὶ Πατρίαι, διὰ τοὺς λοιποὺς Καλαβρυτινοὺς προσδιώσθη ἡ θέσις Πριναρόκαστρον. Ἐκεῖ ἐπελθὼν ἐτοποθετήθη ὁ Ζαίμης μὲ τοὺς λοιποὺς Καλαβρυτινοὺς, ἐκεῖ δὲ καὶ ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης, ὁ δὲ Νενέκος μὲ τοὺς Λουμπατιώτας καὶ Πατριάους κατετάχθη ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Γενναίου.

Οἱ Κουμανιώται μὲ τοὺς λοιποὺς Πατριάους κατεῖχον, ὡς εἴρηται τὴν θέσιν Κυνηγοῦ, τοὺς δ' ἐπελθόντας ὑπὸ τὸν Γ. Μηλιῶν καὶ λοιποὺς τῆς ἐπαρχίας ἐκεῖνης ὀπλαρχηγούς Τριπολιτσιώτας, τεθειμένους πάντας ὑπὸ τὸν Γ. Σέικερν διέταξε καὶ κατέλαβον τὸν ὄλιγον ἀπωτέρω τοῦ Γηροκομείου λιπὸν τοῦ Σεῖταγᾶ.

Ὁ Κ. Πετμεζᾶς μὲ τοὺς Γαστουναίους κατεῖχεν, ὡς εἴρηται, τὰ κατὰ τὴν Ὀβριάν ὄχυρά μέρη, τὰ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, οὐ μακρὰν τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου.

Κατεῖχε προσέτι ὁ Α. Λόντος μὲ τὸν Δ. Μελετόπουλον καὶ τοὺς Βοσπιτσιάνους τὴν πρὸς τὸ Ρίον θέσιν Σελά, κατέλαβον δὲ καὶ τὸν τοῦ Λόντον λιπὸν Πύργιοι καὶ Ζακύνθιοι ὑπὸ τοὺς Ἀναγν. Παπασταθόπουλον, Ἰω. Πέταν καὶ Ἀπ. Κολοκοτρώνην.

Τοιουτοτρόπως πλὴν συμπληρωθῆ ἑβδομάς συνεκροτήθη στενὸς ὁ τῶν ἐν Πάτραις Τούρκων ἀποκλεισμός.

Ἄλλὰ καὶ εἰς Πάτρας συνήχθησαν ἔκ τε τοῦ Ρίου, Ἀντιρρίου καὶ Ναυπάκτου βοήθειαι Τούρκων, ὥστε ἀπετελέσθη καὶ ἐκεῖ δύναμις ὑπὲρ τὰς 12,000 ἀνδρῶν διότι ὁ ἐν Πάτραις Κακλομάν πασᾶς ὀνομασθεὶς ἐπεκαλέσθη καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ ἐν Ναυπάκτῳ διαμέοντος Ἰσοῦφ πασᾶ, ὅστις παραλαβὼν καὶ ὅλας τὰς δυνάμεις τευ εὔρεθη τὴν 7 Μαρτίου εἰς Πάτρας.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀπὸ τῆς ἐνάτης τῆς πρωίας ἀπαντες ὁμοῦ οἱ Τούρκοι ἐξιστράτευσαν ὑπὸ τοὺς δύο πασάδες κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ πρῶτον καταλαβόντες τὸ Ἐσχατοβοῦνι, θέσιν ὑπερκειμένην τῶν Γηροκομείου, Κυνηγοῦ καὶ λινοῦ Σεῖτ ἀγᾶ καὶ ἐπιτεθέντες οἱ Τούρκοι κατὰ τῶν εἰς Κυνηγοῦ, μὴ δυναθέντων ὡς ἕλιγων ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὴν πρώτην τῶν Τούρκων ὀρμὴν, ἔτρεψαν εἰς φυγὴν αὐτούς τε καὶ τοὺς εἰς βοήθειάν των δραμόντας ἐκ Γηροκομείου καὶ Σεῖταγᾶ.

Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴν ἐφρονεύθη καὶ ὁ τῶν Κουμανιωταίων σημαιοφόρος.

Τότε ἰδὼν ὁ Κολοκοτρώνης τὴν τροπὴν καὶ τὰ συμβαίνοντα μὴ καλῶς χωροῦντα βλέπων, διότι ἐκ Σαραβαλίου ἦσαν πᾶσαι σχεδὸν αἱ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατειλημμέναι θέσεις ἀποπτοι, διέταξε νὰ σπεύσωσιν ἐκεῖ εἰς βοήθειαν ὁ Κολιόπουλος, ὁ Γενναῖος, ὁ Δεληγιάννης καὶ ὁ Πετμεζᾶς.

Μὴ ἐγκαρτερησάντων, ὡς εἴρηται, τῶν Πατρινῶν καὶ εἰς φυγὴν τραπέντων οὐ μόνον δὲν ἐπρόφθασαν οἱ ἐρχόμενοι νὰ δώσουν βοήθειαν εἰς αὐτούς, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας οὗτοι ἀτάκτως ἔνθεν κἀκεῖθεν φεύγοντες ὡς καταδιωκόμενοι, εἰς τὴν φυγὴν των συμπαρέσυραν καὶ τοὺς εἰς βοήθειάν των ἐν σπουδῇ ἐρχομένους, καὶ αἱ φυγαὶ ἐγένοντο ἀκατάσχετοι.

Ὁ προπορευόμενος Γενναῖος, προφθάσας εἰσῆλθεν εἰς τὸν ρη-

θέντα ἔγγυς τοῦ Γηροκομιοῦ λιγόν τοῦ Σεῖτ ἀγᾶ, ὅπου ὁ Σεκέρης ἔμεινε μὲ ὀλίγους, τῶν ἄλλων εἰς βοήθειαν ἐξεληθόντων.

Ὁ Κολιοῦπος τῆ φραξ ἐπόμενος καὶ ὀπισθοδρομήσας κατέλαβεν ἐρείπιόν τι λιναῦ προεμπροσθέντος ἀπὸ τοῦς Τούρκους, ὅπου καὶ ὀλίγους τυχόντας ἐκεῖ Τούρκους ἐφόνευσεν.

Οἱ ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ προπορευόμενοι ἄλλοι ὑπὸ τὸν Παρσκειᾶν Πλαπούταν, Μαστρογεώργην, Πανουσάκην μὲ σηματοφόρον τὸν Ὁσμάνην, τὸν Ἀλβανὸν, πρὸς τὴν Λεύκην διευθυνθέντες ἐσταμάτησαν.

Εἶχε δὲ καταβῆ καὶ ὁ Ζαΐμης ἀπὸ τὸ Πριναρόκαστρον, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐνωθῆ μετὰ τῶν ἄλλων Καλαβρυτινῶν, ἀλλ' ὑπέκυψε καὶ αὐτὸς εἰς τὸ αὐτὸ πάθημα.

Κατὰ τὰς πτέρυγας τοῦ προχωροῦντος Τουρκικοῦ σώματος κυριεύσαντος τὰ μέχρι τοῦ χειμάρρου Λεύκας, τοὺς φεύγοντας κατεδίωκε τὸ Τουρκικόν, εἰς δὲ τούτου τὴν πρόοδον παρὰ προσδοκίαν περιπεσὼν καὶ ὁ Ζαΐμης κατεδιώκετο καὶ αὐτὸς ἔφιππος ἐπικινδύνως ὑπὸ ἰππέων.

Φυγάδες δὲ Ἕλληνες, καθὼ ὠκύποδες, εἶχον φθάσει ἀσθμαίνοντες, ὑποβαστάζοντες καὶ ἂν εὐτραφῆ Καβαδίαν καὶ μέχρι Σαραβαλιοῦ.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἀταρξῶς κατοπτεύων τὰ συμβαίνοντα καὶ τὰ καθέκαστα παρατηρῶν, διέταξεν ἐγκαίρως καὶ τοὺς ὀλίγους ἀκόμη εἰς τὸ στρατηγεῖον μένοντας σωματοφύλακας του, νὰ προχωρήσουν καὶ αὐτοὶ ἐμπρὸς καὶ νὰ καταλάβουν ὠρισμένην τινα, ἣν ἐμελλον ν' ἀπαντήσουν μάνδραν, νὰ σταματήσουν καὶ ἐκεῖ νὰ κρατήσουν παρ' ἑαυτοῖς τοὺς φεύγοντας διὰ ν' ἀναπνεύσουν, ὑποσχεθεὶς ὅτι θέλει μεταβῆ καὶ αὐτὸς νὰ τοὺς εὕρῃ.

Ὁ Κολοκοτρώνης τότε ἔππευσεν.

Ὁ ἵππος του ἦτο δυνατὸς καὶ συνειθισμένος νὰ πατῆ τὴν πέτραν, ἀλλ' εἶχε τὸ ἐλάττωμα νὰ ἐξαφνίζεται καὶ ἐκ μικροτάτης τινὸς αἰτίας.

Ὁ Κολοκοτρώνης παρέλαβε μίξῃ του μόνον τὸν γέροντα Ἄνα γνώστην Λεχουρίτην, πατέρα τοῦ Γεωργίου, τῶς ἐλθόντα, προεχώρησε δ' ἀμέσως ἐν σπουδῇ πρὸς τὰ μέρη τῆς Λεύκας, ὅπου οἱ φυγάδες ἐφαίνοντο πολλοί, παρηκολούθει δ' αὐτοῦ τὸ ἰππικὸν τῶν Τούρκων.

Πρὶν ἀναχωρήτῃ ἀπὸ τὸ στραταρχεῖόν του παρήγγειλεν εἰς τὸν μόνον σχεδὸν εἰς τὴν τοῦ στρατηγεῖου σκηρὴν παραμείναντα γραμματέα του, διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, νὰ φορτώσουν τὰ πολεμοφόδια εἰς τοὺς ἡμιόλους καὶ νὰ εἶναι ἔτοιμοι, ἐάν ἡ ἀνάγκη τὸ καλέσῃ ν' ἀναχωρήσουν ἄνω πρὸς τὸν Ὀμφκλόν, μετὰ τοῦ Ἁγίου Ἄρτης Παρφυρίου καὶ προκοίτων τινῶν Πατρῶν, οἱ ὅποιοι ἔτυχε νὰ εὐρεθῶσιν ἐκεῖ.

Ἐνθ' ὁ Κολοκοτρώνης ἔφιππος διηυθύνετο πρὸς τὴν Λεύκην εἶδε πρὸς τὸν Ριγανόκαμπον σημεῖαν τινα ἑλληνικὴν συνοδευομένην ἀπὸ 15 στρατιώτας ἐρχομένους ἀπὸ τὰ χωρία των καὶ οἱ ὅποιοι ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν συμβαινόντων ἐσταμάτησαν.

Τότε ὁ Κολοκοτρώνης τοῦ ἐφώναξεν :

— Τίνας εἰσθε ; μὲ γνωρίζετε ;

Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν τοῦ ἀπήντησεν :

— Σὲ γνωρίζομεν· εἶσαι ὁ στρατηγὸς Κολοκοτρώνης. Ἐγὼ εἶμαι ὁ νεώτερος τῶν Κουμνιωτικῶν ἀδελφῶν, ὁ Ἀγγελῆς, καὶ ἐρχόμεθα τώρα ἀπὸ τὰ χωρία μας νὰ πολεμήσωμεν.

— Μπράβο σας, τοὺς εἶπεν ὁ Κολοκοτρώνης. Θέλετε νὰ προσφέρετε μίξν σπουδαίαν ἐκδούλευσιν εἰς τὴν πατρίδα ;

— Ποίαν ; ἠρώτησεν ὁ Ἀγγελῆς Κουμανιώτης.

Ὁ Κολοκοτρώνης δείξας αὐτῷ μάνδραν τινὰ πλησίον, ἐπρότεινεν αὐτῷ νὰ στήσουν ἐκεῖ τὴν σημαίαν, νὰ παρακαθήσουν εἰς αὐτήν, διὰ νὰ μείνουν ἐκεῖ μετ' αὐτῶν ὅσοι ἐρχονται δρομαῖοι ἀπὸ τὰ κάτω φεύγοντες.

Ὁ Κουμνιώτης καὶ οἱ σύντροφοί του ἐδέχθησαν τοῦτο καὶ ἐπραγματοποίησαν τὴν πρότασιν τοῦ Κολοκοτρώνη προθύμως,

πολλοὶ δὲ τῶν φευγόντων κατέφευγον ἐκεῖ ὑπὸ τὴν σημαίαν.

Ὁ Κολοκοτρώνης ταχέως τότε προσέβη πρὸς τὰ κάτω ὅπου ἀπήντησε καὶ τοὺς ἐπαδούς τοῦ Κολιοπούλου, τῶν ὁποίων ἤγειτο ὁ Παρασκευᾶς Πλαπούτας.

Παρατηρῶν δὲ τὰς θέσεις τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων ἔβλεπεν ὅτι οἱ Τούρκοι προσέβαλον καὶ διὰ πυροβόλων τὸ Γηροκομεῖον καὶ ὅτι σῶμα ἐξ αὐτῶν μέγα συγκεντρωθὲν ἄνωθεν τοῦ λινοῦ τοῦ Σεῖτ-Ἀγά, προσέβαλεν ἐπικινδύνως τοὺς ἐν αὐτῷ γενναίως ἀνθισταμένους, τοὺς δὲ μετὰ τοῦ ἵππικοῦ προχωροῦντας μεθ' ἑρμῆς πρὸς τὴν πεδιάδα καὶ καταδιώκοντας τοὺς φεύγοντας.

Τὴν στιγμήν ἐκείνην παρετήρησεν εἰς τὸ μέσον, ἀπέναντι αὐτοῦ λάκκον ἀσβεστοκαμίνου κενὸν πρὸ πολλοῦ, ὅθιν ἠδύναντο νῆ προσβληθῶσιν ἀποτελεσματικῶς οἱ ἵππεις Τούρκοι.

Ἀμέσως τότε ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν Παρασκευᾶν Πλαπούταν καὶ τοῦ εἶπε·

— Παρασκευᾶ! θὰ μοῦ κάμετε σεῖς οἱ Πηλουμπάιοι μὴ πᾶλληκαριά

— Τὶ Γενναϊότατε; τοῦ εἶπεν.

— Νὰ ριφθῆτε καμμιά εἰκοσαριά μέσα εἰς ἐκεῖνο τὸ χορηγοκάμινο, νὰ τουφεκίσετε τοὺς καθαραίλους, καὶ νὰ τοὺς σταματήσητε.

Ὁ Παρασκευᾶς πρὸς ἐγκαρδίωσιν τῶν συντρόφων τοῦ ἐπηρώτησε τὸν στρατηγόν·

— Μὴ μᾶς ἀφήσετε καὶ χαθοῦμε.

— Πῶς τὸ λές αὐτό· ἐδῶ εἰμ' ἐγὼ τοῦ ἀπήντησεν ὁ Κολοκοτρώνης.

Ἀμέσως τότε ὑπὲρ τοὺς εἰκοσιν γενναῖοι πολεμισταὶ Ἕλληνες ἔβαλον εἰς τὸν κῆλον τὰ φέσια των καὶ ἀκολουθήσαντες δρομικίαι τὸν πρῶτον δραμόντα Πηρασκευᾶν ἐρίφθησαν εἰς τὸν λάκκον ἐκεῖνον καὶ εὐθὺς προμαχῶνας προχείρως κατασκευάσαντες ἐκ τῶν ἐκεῖ κειμένων πετρῶν ἔβαλον πηραχρῆμα διὰ τῶν ὄπλων των κατὰ τῶν Τούρκων ἵππέων, εἴτινες διαταραχθέντες ἐκ τούτου καὶ βλέποντες

καὶ τοὺς ὀλίγους ἀνωτέρω περὶ τὸν Κολοκοτρώνην συνηγμένους ἔσταμάτησαν.

Ἐκ τούτου οἱ καταδιωκόμενοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Ζεῆμης ἔλαβον κκιρὸν ν' ἀπομακρυνθῶσι καὶ ἐνωθῶσι μετὰ τῶν ἀνωτέρω λοιπῶν, παυσάσης τῆς καταδιώξεώς των.

Τούρκοι τότε ἀρκετοὶ συνήχθησαν ὅπου ἦτο τὸ ἵππικὸν καὶ ἰστάμενοι ἐφαίνοντο ὡσεὶ σκεπτόμενοι τί νὰ πράξουν.

Ὁ Κολοκοτρώνης τότε μένων ἔφιππος παρατηρητῆς τῶν γενομένων ἐπ' ὀλίγον καὶ βλέπων ὅτι οἱ διωκόμενοι Ἕλληνες εὐρόντες θέσεις ἔσταμάτησαν καὶ ἀνάσαναν, φυγῆ πλέον δὲν ἐφαίνοντο καὶ τὸ ἵππικὸν τοῦ ἐχθροῦ δὲν ἐπροχώρει—ὅπερ καὶ οἱ Ἕλληνες αὐτοὶ ἔβλεπον—καὶ ὅτι οἱ εἰς Σεῖτ-Ἀγά καὶ Γηροκομεῖο ἔστενοχωρήθησαν, καὶ θέλων νὰ τρέψῃ τὸ ἵππικὸν ἐξ ἐκεῖνου τοῦ μέρους καὶ προχωρήσῃ ἐξαγαγὼν τὸ τηλεσκοπίον του καὶ ἔνθεν κἀκείθεν αὐτὸ περιάγων καὶ διευθύνων, ἔφιππος, ἐπίτηδες ὡς παρατηρῶν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς αἴφνης ἐξέβαλε φωνὴν βροντώδη, χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν ἐνδεικνύουσαν.

— Τοὺς τσάκισαν! τοὺς τσάκισαν, τοὺς ἔτρεψαν τοὺς Τούρκους! Ἐπάνω τους· ἐπάνω τους Ἕλληνες! Τί τοὺς φυλάτε—χαράμι νὰ σᾶς γένῃ, μὴ μᾶς φίγουν ἀτουφέκιστοι.

Διὰ σημείων δὲ ἄλλων καὶ διὰ τῆς σημαίας ἐκάλει καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας νὰ ἐπιτεθῶσιν.

Οἱ Ἕλληνες ὀλίγοι κατ' ἀρχὰς εἶτα πολυπληθεῖς ἀπὸ τὰς μάνδρας ἐπήδων καὶ ὤρων κατὰ τῶν Τούρκων.

Τοῦτο οἱ Τούρκοι αἴφνης βλέποντες καὶ τὴν πρὸς ἐπιστροφὴν τοῦ ἵππικοῦ δυσκολίαν ὑπ' ὄψιν ἔχοντες, διότι ἐμεσολάβουν σταφιδοφυτεῖαι περιμανδρωμένα καὶ αἱ μεταξὺ αὐτῶν ὁδοὶ ἦσαν στεναὶ ἐτράπησαν καὶ πρῶτον τὸ ἵππικὸν, εἰς ὀπισθοδρόμησιν. Κατεδιώκοντο δὲ κατὰ πόδας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Τὴν τροπὴν ταύτην ἰδόντες καὶ οἱ ἐπάνω τοῦ Σεῖτ-Ἀγά, οἱ εἰς Ἐσχατοβοῦνι Τούρκοι, ἄνευ στενοχωρίας τινος ἢ ἀνάγκης, ἐτράπη-

σαν καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν πόλιν, καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ περὶ τὸ Γηροκομειὸν ἀποσύροντες τὰ πυριβόλα πρηκκοιούθησαν.

Οὕτως εἰ πρὸ ὀλίγου φεύγοντες ἅπαντες κατεδίωκον τοὺς πρὸ ὀλίγου διώκτας τῶν Τούρκους. Τότε καὶ οἱ ἐντὸς τοῦ λινοῦ καὶ τοῦ Γηροκομειοῦ ἐξεληθόντες καὶ ἅπαντες ὅπου καὶ ἂν εὕρισκοντο ἀναστρέψαντες ἐκεῖ καὶ πυροβολοῦντες ἐπιθετικῶς ἐμπόδιζον τὴν διάβασιν καὶ ἐπιστροφήν τῶν Τούρκων ἵππέων τε καὶ πεζῶν, καὶ πάντες ὁμοῦ κατεδίωξαν αὐτοὺς μέχρι τῶν πυλῶν τοῦ φρουρίου, ὅπου ἅπαντες οἱ σωθέντες Τούρκοι εἰσελθόντες ἐκλείσθη αὐτάς.

Κατὰ τὴν ὑποχώρησίν των ταύτην πολλοὶ Τούρκοι ἕνεκα τῶν δυσχερειῶν, στενοχωριῶν καὶ τῶν ἀντιστάσεων διασκορπισθέντες ἀπεπλανήθησαν εἰς διαφόρους σταφιδῶνας.

Μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη ἦτο καὶ γάλλος τις φιλέλληνας, Λαβελᾶς ὅστις κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐπέδειξε μέγαν ἠρωϊσμόν.

Παρηκολούθησε τοὺς Τούρκους, διώκτης αὐτῶν, μέχρι τῆς πύλης αὐτῆς τοῦ φρουρίου πρῶτος, ἐλάκτιζε δὲ τὴν πύλην κλεισθεῖσαν καὶ ὑπερχαρῆς διὰ τὴν νίκην καὶ ἔνθους ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς παρακολουθήσαντας πλησίον Ἕλληνας ἐφώνει πρὸς αὐτούς:

— Ἔλα, ἔλα (διότι τὴν Ἑλληνικὴν δὲν ἐγνώριζεν).

Διὰ χειρονομιῶν δὲ προσεκάλει τοὺς Ἕλληνας, ὥσει θέλων νὰ διαρρήξουν, εἰ δυνατόν, τὴν πύλην καὶ εἰσδράμουν ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἐπανῆλθε δὲ τῇ προτροπῇ τῶν Ἑλλήνων.

Ἐφρονεύθησαν κατὰ τὰς μάχας αὐτάς Ἕλληνες μὲν ὀλίγιστοι, ἐκ τῶν Τούρκων δὲ ὑπὲρ τοὺς τετρακοσίους.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπανῆλθε μετὰ τοῦτο εἰς τὴν σκηνὴν του, ἵνα δεξιωθῇ τοὺς ξένους του, οἵτινες παρατηροῦντες τὰ γεγονότα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐξετίμησαν τὴν ἐν τῇ κρίσει ἐκείνῃ περιστασεὶ ἱκανότητα καὶ ἐπιτηδειότητα τοῦ Κολοκοτρώνη.

Μετὰ ταῦτα μετέβησαν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ 1,200 Ἀρκαδινοὶ ὑπὸ τοὺς Μῆτρον Ἀναστασόπουλον, Γκρίτζαλην, Παπατσουραίου καὶ λοιποὺς ἐπλαρχηγούς τῶν τμημάτων Μετ' αὐτῶν

μετέβη καὶ ὁ Ν. Πονηρόπουλος ἀπαιτῶν ἀπὸ τῶν Κολοκοτρώνη νὰ ἐγκαταστήσῃ αὐτὸν ἀρχηγὸν ἐπ' αὐτῶν.

Ὁ Κολοκοτρώνης δοκιμάσας τὴν γνώμην αὐτῶν μὴ δεχομένων τοῦτο, ἀπήντησεν αὐτῷ ὅτι δὲν δύναται νὰ τοὺς βιάσῃ.

Οἱ Ἀρκαδινοὶ ὁμῶς μετὰ τινὰς ἀψιμαχίας, λειποτακτοῦντες ἀνὰ ὀλίγοι ἐκ νοσταλγίας, μετ' οὐ πολὺ ἄφησαν τοὺς ἐπλαρχηγούς των μόνους· καὶ οὐδὲν μέσον τιμωρίας ἢ στηλιτεύσεως τῶν συλλαμβανομένων λειποτακτῶν ἐστάθη δυνατόν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν λειποταξίαν των.

Ἡ κυβέρνησις μετὰ τὴν τῆς 9 Μαρτίου ἐν Πάτραις τελευταία μάχην, ζητούντων καὶ τῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος βοήθειαν, περὶ τῆς ὁποίας πρεσβευτὴς εἰς τὸν Κολοκοτρώνην ἦλθεν ἐκεῖθεν καὶ ὁ Ἅγιος Ἄρτης, διέταξε πάλιν τὸν Κολοκοτρώνην νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὴν διαταγὴν αὐτὴν τῆς κυβερνήσεως ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς:

— Δὲν εἶναι φρόνιμον νὰ ἐγκαταλείψωμεν αὐτὴν τὸ ὑπὸ καλοῦς οἰωνοῦς ἀρξάμενον ἔργον τῆς πολιορκίης Πατρῶν. Συμφερότερον δὲ καὶ λίαν μάλιστα ἀναγκαῖον εἶναι νὰ καθαρισθῇ καὶ τοῦτο τῆς Πελοποννήσου τὸ μέρος, ν' ἀνασάνῃ θωρακισθῇ καὶ ἐξασφαλισθῇ καὶ ἐντεῦθεν ἡ Πελοπόννησος, διὰ νὰ δύναται ἔπειτα νὰ βοηθῇ καὶ τὴν Στερεάν ἀποτελεσματικώτερον. Ὅτι ἀνάγκη μὲν νὰ ὑπάγῃ αὐτὸς ἐκεῖ δὲν εἶναι καὶ ν' ἀφήσῃ τὴν πατρίδα του σπαρασσομένην κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἀπὸ 15 χιλιάδας Λαλαίους, Κακλαμάνους καὶ ἄλλους Τούρκους· ν' ἀφήσῃ καιόμενον τὸ σπῆτί του, διὰ νὰ βοηθήσῃ εἰς τὸ σβύσιμον τοῦ πυρός τοῦ ἐν τῷ γειτοικῷ Ἐνῶ ἐπλαρχηγούς τοὺς τόπους, καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῶν τόπων ἐκείνων γνωρίζοντας, ἐμπειροπολεμωτάτους καὶ ἱκανοτάτους ἔχει ἡ Στερεὰ καὶ μάλιστα ἡ Δυτικὴ Ἑλλάς, εἰς πλῆθος. Ἀρκεῖ ἡ κυβέρνησις νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς τὰς αἰτουμένας ἀνδρῶν καὶ ὑλικῶν βοηθείας.

» Μ' ὅλα ταῦτα ὁ Κολοκοτρώνης ἀνήγγειλεν εἰς τὴν κυβέρνησιν

ὅτι θέλει στείλει καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα τὸν υἱὸν τοῦ Γενναίου, μ' ὄσους δυνατῆ περισσοτέρους ἄνδρας ἐπὶ τοῦ παρόντος, τὸν ὁποῖον καὶ ἀπέστειλε, καθ' ἃ εἶχεν ὑποσχεθῆ καὶ εἰς τὸν ἀπεστακλμένον Ἅγιον Ἄρτης, ἡ δὲ κυβέρνησις ἄς διατάξῃ καὶ ἄλλους, ὄσους ἐγκρίνει, Ἡ δὲ Πελοπόννησος, ἐν τέλει ἀπήντησεν ὁ Κολοκοτρώνης, ἐὰν δὲν περαιώσῃ καὶ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐλευθερίαν της οὐδὲν τῶν ἀποκτηθέντων δύναται νὰ ᾗ βίβαιον, καταστραφείσης δὲ πάντα συγκαταστρέφονται μετ' αὐτῆς ».

Ταῦτα ἐξ εἰλικρινείας καὶ μετὰ σεβασμοῦ καὶ θάρρους ὑπέβαλεν εἰς τὴν κυβέρνησιν ὁ Γέρως τοῦ Μωρηῆ, παρακαλῶν αὐτὴν νὰ φροντίσῃ καὶ περὶ ἀποστολῆς τῶν ἀναγκαίων τροφῶν καὶ ἐφοδίων πρὸς διατήρησιν τῆς πολιορκίας ἐκείνης τῶν Πατρῶν.

Ὁ ὑπουργὸς τοῦ πολέμου Κωλέτης ἀνταπήντησεν αὐτῷ ἐπιπληκτικῶς καὶ ἀπειλητικῶς, ὅτι ἡ ἀπάντησις του αὕτη περιέχει φανεράν εἰς τὴν κυβέρνησιν ἀπειθειαν συνεπειὰς ἔχουσιν κακάς, χάριν δὲ τῆς ὑπολήψεώς του ὁ Κωλέτης δὲν τὴν καθυπέβαλεν εἰς τὴν κυβέρνησιν, καὶ τὸν προέτρεπε, σκεφθεὶς ὠριμώτερον, νὰ τὴν ἀνακαλέσῃ.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐκ πεποιθήσεως ὀρθοφροσύνης τῆς ιδέας του ἐνέμεινε εἰς τὴν γνώμην του.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὁ Α. Δεληγιάννης ἐπρότεινε καὶ ἐβεβαίωσεν τὴν κυβέρνησιν ὅτι ὁ ἀδελφὸς του Κανέλλος εἶναι πρόθυμος νὰ μεταβῆ αὐτὸς μετὰ 2 χιλιάδων ἢ 1500 ἀνδρῶν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἐὰν διορισθῆ στρατηγὸς καὶ διαταχθῆ.

Πάραυτα ἐστάλη εἰς τὸν Κανέλλον Δεληγιάννην τὸ δίπλωμα τῆς στρατηγίας, ἀλλ' οἱ στρατιῶται δὲν ἠνθούουν ν' ἀκολουθήσουν αὐτὸν εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα.

Ὁ Κολοκοτρώνης βλέπων τότε ὅτι οὐδεμία φροντίς ἐγένετο περὶ τῆς πολιορκίας τῶν Πατρῶν καὶ τὴν ἐπιμονὴν τῆς Κυβερνήσεως πρὸς ἐγκατάλειψίν του, ἀφείξεν περὶ τὰς Πάτρας ὡς τοποτηρητὴν τοῦ τὸν Κολιόπουλον, ἀφοῦ προειδοποίησε καὶ τὸν ὑπουργὸν τοῦ πολέμου ὅτι

εἶναι ἠναγκασμένος νὰ μεταβῆ εἰς Κόρινθον διὰ νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως, παρέλαβεν ὀγδοήκοντα στρατιώτας, μετέβη εἰς τὰ Καλέβρυτα καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Κόρινθον.

Ἄλλὰ καὶ τοῦ κινήματός του τούτου θεωρηθέντος ὡς ἀπειθείας καὶ ἀνυποταξίας αὐθάδους, οὐδεμία τῷ ἐδόθη ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως ἀπάντησις.

Μόνον ὅταν ἔφθασεν ἐξωθεν τῆς Κορίνθου τῷ ἐστάλῃ διαταγῇ, ν' ἀφήσῃ ἐκεῖ τοὺς στρατιώτάς του καὶ νὰ ἐισέλθῃ εἰς τὴν πόλιν με πέντε μόνον ἀκολουθοῦς του, περὶ δὲ καταλύματός του, τῷ ἀνηγγέλλετο ὅτι οὐδεμία φροντίς ἐλήφθη.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐσκέφθη τότε καὶ ἀφοῦ εἶπεν αἶ,τι ἔχει νὰ γίνῃ ἄς γίνῃ» εἰσήλθε μεθ' ὅλης τῆς συνοδείας του εἰς Κόρινθον, τῷ ὑπεδείχθη δ' ὡς κατάλυμα ἡρειπωμένη τις οἰκία, ἄνευ οἰκητόρων, ἐστρωμένη με σάγισμά τι καλύπτον τὰς τούπας.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἠναγκάσθη μετὰ τῶν συνοδῶν του νὰ καταλύσῃ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτήν.

Τότε μάλιστα συνέβη καὶ τὸ ἐξῆς ἐπεισόδιον.

Εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν Κόρινθον Χιὸς τις λόγιος, ἐκ Μασσαλίας, Φλαβιανὸς τὸ ὄνομα, ἵνα ἰδῆ τὸν Κολοκοτρώνην.

Ἄμα ἔμαθε τὸ κατάλυμά του μετέβη κατ' εὐθείαν εἰς τὴν ἡρειπωμένην ἐκείνην οἰκίαν καὶ εἰσήλθεν. Κατὰ κακὴν του ὅμως τύχην ἐπάτησεν ἐπὶ τοῦ ἐπιστρώματος εἰς μέρος, ὅπου κάτωθεν δὲν ὑπῆρχε σανίς, ἐβυθίσθη δ' ὁ εἰς ποῦς αὐτοῦ, ἐνῶ ὁ ἕτερος ποῦς ὑπέστη κάταγμα.

Ὁ ἀτυχὴς λόγιος Φλαβιανὸς ἔβαλε κραυγὴν γοερὰν, σπαραξικάρδιον καὶ ἔπεσε λιπόθυμος. Τοῦτο δὲ προτοῦ ἀκόμη δώσῃ τὴν χεῖρά του εἰς τὸν Κολοκοτρώνην.

Ἀμέσως τότε οἱ συνοδοὶ τοῦ Κολοκοτρώνη παρέλαβον τὸν ἀτυχῆ Χιὸν καὶ παρέδωσαν αὐτὸν εἰς ἰατρὸν, ὅπου ἀφοῦ ἐθεραπεύθη ἐντελῶς ἀνεχώρησεν εἰς Μασσαλίαν.

Ἐκ τε τοῦ ἐπεισοδίου τούτου καὶ τῶν ἄλλων συμβεβηκότων,

ἀφοῦ ἀρθέντος τοῦ ἐπιστρώματος εἶδε τὴν κατάστασιν τοῦ πατώματος καὶ τὴν τοῦ οἴκου ὄλην ὁ Κολοκοτρώνης, συνταραχθεὶς καὶ ἐρεθισθεὶς, διέταξε τοὺς ἀκολούθους του νὰ ἐτοιμασθῶσι πάραυτα εἰς ἀναχώρησιν, ἂν καὶ ἦτο ἐσπέρας σχεδὸν καὶ ἡ ἡμέρα βροχερὰ πολὺ.

Ἄναχωρήσαντες ἅπαντες ὑπὸ ραγδαίαν βροχὴν, βρεχόμενοι διαρκῶς ἐφθασαν ἀργὰ τὴν νύκτα εἰς ἓν μικρὸν ἔρημον ζευγολατιὸ πρὸς τὴν Βόχαν.

Ἔνεκα τούτου ἐπῆλθε διένεξις μεταξὺ τοῦ ἐκτελεστικοῦ καὶ τοῦ βουλευτικοῦ, ἀποδοκιμαζομένης τῆς κυβερνήσεως καὶ ἰδίως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ὡς πρὸς ταῦτα.

Τούτου ἔνεκα τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἡμέρας μετέβη εἰς τὸ ζευγολατιό, ὅπου ἔμενον ὁ Κολοκοτρώνης, πρεσβεῖα συνισταμένη ἀπὸ τὸν Κορίνθου Κύριλλον, τὸν Πανοῦτζον Νοταρᾶν, δύο Ὑδραίους καὶ αὐτὸν τὸν ὑπουργὸν τοῦ πολέμου Κωλέτην.

Ἡ πρεσβεῖα αὕτη διεβεβαίωσε τὸν Κολοκοτρώνην ὅτι συνέβη λάθος καὶ παρεκάλει αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὠμίλησεν ἐντονώτερον εἰς τὸν Κωλέτην, ὅστις οὐδὲν ἀπκντῶν τὸν προσεκάλει νὰ ἐπανέλθῃ.

— Πᾶμε τώρα, τοῦ ἔλεγεν ὁ Κωλέτης καὶ οὐδὲν ἄλλο.

Μετὰ τὰς δοθείσας ἐξηγήσεις καὶ τὰς ἀμοιβαίας δικαιολογίας, ἡ κυβέρνησις διέταξε τὸν Κολοκοτρώνην νὰ ἐπανέλθῃ καὶ μείνῃ αὐτὸς εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Πατρῶν, νὰ στείλῃ ὅμως ὅσους δυναθῇ περισσοτέρους στρατιώτας μὲ ἀξιόν τινα ἐκ τῶν οἰκείων του πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Γενναίου Κολοκοτρώνη εὐρισκομένου εἰς τὴν Στερεάν.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπανελθὼν εἰς Πάτρας ἔπραξεν ὅ,τι διετάχθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως.

Ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης, ἀφ' ἧς ἐφθασεν εἰς τὸ Μισολόγγιον ἐξεκίνησεν εὐθὺς διὰ Μακρυνόρους ἐλπίζων νὰ εὕρῃ ἐκεῖ συγκεντρωμένα τὰ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος στρατεύματα, ἀλλ' εὕρε μόνον τὸν Ἰω. Στρέτον μὲ ὀλίγους τινὰς στρατιώτας, μετέβισαν δ' ἐκεῖ

καὶ οἱ Χασαπαῖοι μὲ τριάκοντα, καὶ ὁμοῦ πάντες ἐστρατοπέδευσαν εἰς Παλαιόκαστρον.

Διετάχθη ἐπομένως καὶ ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης νὰ μεταβῇ ἐκεῖ μετὰ πεντακοσίων Μανιατῶν ἐπὶ μισθῷ, διετάχθη δὲ καὶ ὁ εἰσέτι κατὰ τὴν Λακεδαίμονα στρατολογῶν Π. Γικτράκος νὰ μεταβῇ ἐκεῖ μετὰ 1500 ἀνδρῶν.

Ὡσαύτως διετάχθη καὶ ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης νὰ μεταβῇ καὶ αὐτὸς ἀνυπερθέτως.

Οὗτοι ὅμως ἔνεκα διαφόρων λόγων ἀνέβαλον τὴν μετάβασίντων.

Ἐν ταύτοις ἡ πολιορκία τῶν Πατρῶν διατηρεῖτο. μ' ὄλην τὴν τῶν τροφῶν καὶ τῶν πολεμοφοδίων ἔλλειψιν.

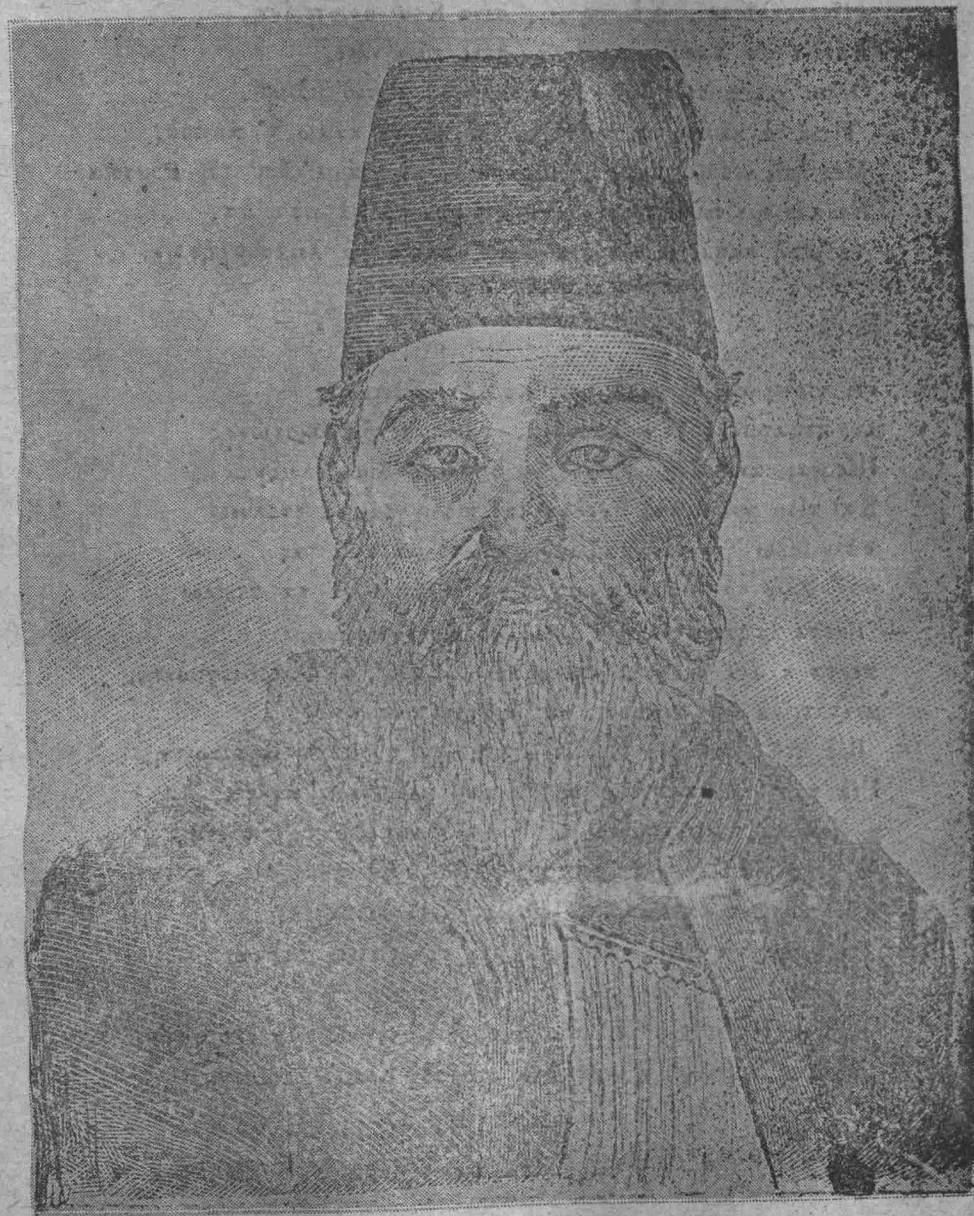
Εἰς τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα συμβάντα τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀναφέρονται διάφορα δημοτικὰ τραγούδια, ἐκ τῶν ὁποίων περὶ ἀναμνήσιν ἐν τῇ κατωτέρῳ:

Ἦταν ἡ ἡμέρα βροχερὴ καὶ ἡ νύκτα πουντιασμένη,
ποῦ κίνησ' ὁ Κιαμιλίμπης ἔς τὴν Τριπολιτσὰ νὰ πάη.
Νύκτα σελλώνει τᾶλογο, νύκτα τὸ καλλιγάνι.
βάν' ἀσημένια πέταλα, κερριὰ μαλαματένια,
βάνει καὶ τὰ σκαλόλουρα μὲ τὴ φιλὴ πλεμένα.
'Σ τὸ δρόμον ὅπου πάγαινε ἔς τὸ Θεὸ περικαλιέται.
«Θέ μου, νὰ ἔρω τοὺς προστοῦς καὶ τοὺς κριζαμπασίδες,
νὰ πάρω τὰ κεράλια τους ἔς τ' Ἀνάπλι νὰ τὰ στείλω». Ἄκομα ὁ λόγος ἔστακε, ἀκόμα ὁ λόγος στέκει,
κλείσαν οἱ στρατίες τοῦ Μωρητῆ, κλείσαν καὶ τὰ δερβένια,
κλείσαν καὶ τὸν Κιαμιλίμπη, μὲς ἔς τὴν Ταραμπολιτσά (!)
δίχως ψαμῆ, δίχως νερὸ, δίχως κᾶνα μεντάτι.
Κολοκοτρώνης μίλησ' ἀπὸς ἀπὸ τὴν τάπητα.
«Ἐβγα, Κιαμιλ, προσκύνησε ἔς τοὺς Κολοκοτρωναίους,
νὰ σοῦ χάρισω τὴ ζωὴ σένα καὶ τῶν παιδιῶν σου.
— Τίγαρης εἶμαι νιόνυρη νὰ ἔγω νὰ προσκυνήσω;
Ἐἶμ' ὁ Κιαμιλ ὁ ξακουστός, ἔς τὸν κόσμον ξακουσμένος.
ἦμουν κολώνη ἔς τὸ Μωρητὴ καὶ φλάμπουρα ἔς τὴν Κόρφο...
Κολοκοτρώνη Θεοδωρῆ, πρῶτῆ μου καπατάνι,

μὴν ξεπατώνης τὴν Τουρκιά, τοὺς μπέηδες σκοτώνης·
 πές μας ἂν θέλῃς καὶ χασνέ, νὰ στείλωμ' ὅσα θέλῃς.
 — Δὲ θέλω γὼ τ' ἰσήμασας, μηδὲ τὸ μάλαμάσας,
 μὴν θέλω τὰ κεφάλια σὰς ἔς τ' Ἀνάπλι νὰ τὰ στείλω.
 Ποῦ εἶσαι, βρὲ Κιαμίλμπεη καὶ σὺ, μπέη Κορφιώτη·
 γιὰ πάρ' τὰ παλληκάρια σου καὶ οὐλό σου τ' ἀσκέρι
 κ' ἔβγα νὰ πολεμήσωμε, ἂν εἶσαι παλληκάρι,
 νὰ ἰδῆς τοῦ Πάνου τὸ σπαθί, Γενναίου τὸ τουφέκι,
 πῶς πολεμάει κατάχαμπα δίχως κἀνα μεντάτι».

Ἄλλο τραγοῦδι περὶ τῆς Τριπόλεως.

Τοῦ μάθητι τί γίνηκε φέτος τοῦ καλοκαίρι·
 Γίνηκε ἕνας πόλιμος κ' ἕνα κακὸ σιφέρι
 Κλεῖσαν οἱ στρατίες τοῦ Μουργιά, κ' οἱ στρατίες ἔς τὰ τερβένια,
 Κλαίγουν χουρτζὰ γιὰ ἄλουγα κὴ τὰ τζαμιά γι' ἀνάδες
 Κλαίει κὴ μιὰ χανούμισα, κλαίει γιὰ τὸν ὕγρό της,
 Ποῦ ἔταν ἔς τὴν Πόλι φλάμπουρο κ' εἰς τοῦ Μουργιά κουλῶνα
 Κὴ μέσα ἔς τὴν Τριπολιτσιὰ πύργους θεμελιωμένους·
 Κὴ μέσα τοὺν ἠκλείσαν ἔς τῆς Τριπολιτσιᾶς τοῦ κάστρου,
 Δίχους ψωμί, δίχους νερὸ, δίχους κἀνα ἱμντάτι.
 Κουλουκουτρώνης φώναξι, Κουλουκουτρώνης λέγει·
 «Προσκύνα, βρὲ Κιαμίλμπεη, προσκύνα, βρὲ Κιαμίλη.
 — Δὲν προσκυνῶ ἰσᾶς πηδῖά, σένα Κουλουκουτρώνη»·
 Κουλουκουτρών' ἔς σὰν ἄκουσε πολὺ τοὺν βαρουράνη.
 «Κάτσι κὴ φκειάσι μιὰ γραφή, βρὲ ἀδελφὲ Γιουργάκη,
 Νὰ στείλω τοῦ Κιαμίλμπεη αὐτόνε τοὺν Κιαμίλη.
 Σὰν δὲν τοὺν πιάσω ζουντανὸν κουμμάτια νὰ τοὺν κἀνω!»
 Τὰ μπαῖρακχα βγαίνουν τὰ τρί' ἀράδ' ἀράδα.
 Τῶνα εἶνε τ' Κουλουκουτρών', τοῦ ἄλλου τοῦ Γιουργάκη,
 Τοῦ τρίτου τοῦ μικρότερου ἦτανε τοῦ Κουστάκη·
 Κὴ πᾶνε κὴ σταθήκανε ἔς τῆς Τριπολιτσιᾶς τοῦ κάστρου·
 «Προσκύνα, βρὲ Κιαμίλμπεη, προσκύνα, βρὲ Κιαμίλη.
 — Δὲν προσκυνῶ βρὲ σᾶς πηδῖά, σᾶς τοὺς παληγοραγιάδες,
 Ἔχου ἄρματα διαλεχτὰ, κὴ Τούρκοι παλληκαράδες,
 Ποῦ θέλουν δέκα ἔς τοῦ σπαθί κὴ πέντε ἔς τὸ ντουφέκι».

Ο ΔΙ' Α ΜΑΔΗΣ ΠΑΣΑΣ

Κολοκουτρώνης γιούρνηξι τοῦ γυιό του τὸν ἀρπάχνη·

«Περικαλῶ σας, βρὲ πηδιὰ, σένα Κολουκουτρώνη,
Αὐτόνε τὸν Χασάνη μου μὴν τότε τυραγνᾶτε.

Θέλεις γρόσια σοῦ δίνου ἄγῶ, φλωριὰ μὲ τοῦ βιδούρι.

- Τί νὰ τὰ κάμω τὰ φλουριὰ, τί νὰ τὰ κάμω τ' ἄσπρα,
Μᾶς ἦρθε γράμμ' ἀπ' τὴ Φραγκιὰ, κὴ γράμμ' ἀπ' τὴ Ρουσσία
Νὰ πάρουμε τὸν τόπου μας κὴ τὴν παλιὰ πατρίδα,
Νὰ ἴμπῃ παπᾶς μέσ' ἔς τ' ἄγια, παπᾶς ἵν' ἀ λειτουργήσῃ».

Ἔτερον ἄσμα.

«Κολοκοτρώνη Θεωρῆ, πρῶτέ μου καπετάνιε,
μὴν ξεπατώνης τὴν Τουρκιὰ, τοὺς μπέηδες σκοτώνης·
Πές μας ἂν θέλης χαζινὲ νὰ στ-ίλωμ' ὅσα θέλεις».

Καὶ πίσω γράμματά στελνε καὶ πίσω γράμμα στελνει.

«Δὲν θέλω ἄγῶ τὸν χαζινὲ, μηδὲ τὸ μάλαμά σας.
μόν' θέλω τὰ κεφάλια σας σ' τ' Ἀνάπλι νὰ τὰ στείλω.

- Βάστα καημένε Θεωρῆ, καὶ σὺ Κολοκοτρώνη,
πελτά κ' ἔλθ' ὁ Ρεσίτ πασιζᾶς, κί' αὐτὸς ὁ Ὁμερβεργιώνης,
μεντάτι νὰ μοῦ κάμουνε νὰ ἔβῶ νὰ πολεμήσω.
— Βρὲ ποῦ εἶσαι βρὲ Κιαμίλμπεη, καὶ σὺ μπέη Κορφιώτη,
Γιὰ πάρ' τὰ παλληκάρια σου καὶ οὐλό σου τ' ἄσκέρι,
κ' ἔβγα νὰ πολεμήσωμὲ μέσ' ἔς τ' Ἀναπλιῶ τὴν πόρτα,
νὰ ὀῆς τοῦ Πάνου τὸ σπαθί, Γενναίου τὸ ντουφέκι,
πῶς πολεμάει κατάκαμπα δίχως κἀνὲν μεντάτι».
Τρεῖς τουρκοπούλαις κάθονται εἰς τὴν ἐπάνω τάπια
ἐκλαίγανε τὸν πόνο τους καὶ τὸ παράπονό τους,
Κλαίνε τ' ἀχούρια γι' ἄλογα κ' οἱ δεμοσιᾶς γιὰ Τούρκους,
κλαίει κ' ἡ μαύρ' ἡ μπέγηνα γιὰ τὸν Κιαμίλ ἐφέντη.

Ἄλλο τραγοῦδι δημοτικὸν.

Κλαῖνε τ' ἀχούρια γι' ἄλογα καὶ τὰ τζαμιὰ γι' ἀγάδες,
κλαίει καὶ μιὰ χανούμια τὸν μπέη τὸν Κορφιώτη,
ποῦ ταν κολώνα ἔς τὸν Μωριὰ, καὶ φλάμπουρο ἔς τὴν Πύλι.
Μέσα ἔς τὴ μαύρη Τριμπολτσὰ ἐκεῖ τὸν ἀποκλείσαν,
δίχως ψωμί, δίχως κρασί, δίχως κανὰ μιντάτι,

τοῦ γέρω Γιώργου τὰ παιδιὰ, οἱ Κολοκοτρωναῖοι.

Κολοκοτρώνης τοῦ μιλιᾶ, καὶ λέει· «Προσκύνα μπέη,
νὰ σοῦ χαρίσω τὴ ζωὴ ἐσὲ καὶ τῶν παιδιῶν σου.

- Μηγάρις εἶμαι νιόνυφη, γαμπρὸς νὰ προσκυνήσω·

Ἐγὼ εἶμαι ὁ Κιαμίλ μπεης, ὁ πολυξακουσμένος.

Θεὶλὰ βαστάξ'ε πόλεμο τώρα πεντέξη μέραις,

ὅσο νὰ μοῦ ἴρη τὸ ψωμί, νὰ μοῦ ἴρη τὸ μεντάτι.

Τότε νὰ ἰδῆτε πόλεμο, νὰ ἰδῆτε καὶ σεφέρι».

Πέφτουν τὰ βόλια σὰν βροχὴ, κ' οἱ μπόμπαις σὰ χαλάζι,
κί' αὐτὰ τὰ λιανοντούφεκα σὰν ἀστραπὴ μεγάλη.

«Δὲν ἔ' τοῦπα, βρὲ παλιότουρκο, μωρὲ παλιγομυρτάτη,

νὰ προσκυνήσῃς μὲ καλὸ, μ' ὄλη τὴν ἡσυχία,

νὰ σοῦ χαρίσω τὴ ζωὴ ἐσὲ καὶ τῶν παιδιῶν σου·»

Καὶ τὸ σπαθί του τράβηξε, τοῦ πῆρε τὸ κεφάλι.

Τὸ κατωτέρω ἀναφέρεται εἰς τὸν καπετάν Νταγρέ.

Θέλτε ν' ἀκούστε κλάμματα, δάκρυα καὶ μοιρολόγια·

Περάστε ἀπὸ τὰ Τσιπιανὰ, ἔς τῆς Μαρουδιᾶς τὴν τροῦπα.

Νὰ ἰδῆτε τὸν μαῦρο Νταγρέ, ὦχ τὸν Βλαχοκαρυώτη,

Πῶς κλαίει καὶ πῶς χλίβεται καὶ χύνει μαῦρο δάκρυ.

Καὶ οἱ Τοῦρκοι τοῦ μιλάγανε, καὶ οἱ Τοῦρκοι τοῦ φωνάζουν·

«Ἐλα Νταγρέ προσκύνητε καὶ δὸς καὶ τᾶρματά σου,

Νὰ περπατῆς ἐλεύθερος, Τοῦρκοι μὴ σὲ πειράζουν.

- Μουρτάτη πῶς μ' ἐπέρασες νὰ ἴθῶ νὰ προσκυνήσω·

Εἶμαι Νταγρὲς περίφημος, εἶμαι καὶ παλληκάρι.

Κ' ἐγὼ μεντάτι ἀκαρτερῶ ἀπ' τὸν Κολοκοτρώνη

Μαζὶ μὲ τὸ Κολιόπουλο, γιὰ νὰ μὲ λευθερώσουν».

Κολοκοτρώνης ἔφτασε ἔς τὸ Μότικα, ἔς τὴ ράχη

«Βάστα Νταγρέ τὸν πόλεμο, βάστα καὶ τὸ ντουφέκι».

Ἐμπρὸς γιροῦσι ἔκανε τοὺς Τούρκους νὰ τσακίσῃ.

Τοὺς Τούρκους τοὺς ἐτσάκισαν ἔς τὸ Ἄργος τοὺς ἐδιάκαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Τὰ πρὸ τοῦ Δράμαλι

Ὄταν ὁ Κολοκοτρώνης εὕρισκετο εἰς τὴν Κόρινθον, οἱ ἐν Πάτραις Τούρκοι πληροφορηθέντες ἢ κατανόησαντες τὴν ἀπουσίαν τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐδοκίμασαν μίαν ἀκόμη κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐξοδον.

Διαιρεθέντες εἰς τρεῖς μοίρας, ἡ μὲν ἀπηυθύνθη κατὰ τῶν ἐν Σαραβάλι, ἡ δὲ κατὰ τῶν ἐν Γηροκομείῳ καὶ ἡ τρίτη ἐπιβάσα εἰς πλοῖα ἐμελέτησεν, ἀποβιβάσθαι εἰς παράλιόν τι μέρος κατὰ τὴν Ἀχαΐαν, νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῶν νώτων τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων.

Ἄλλ' ὁ Κολιοπούλος πέμψας μὲν τὸν Ν. Μπούκουραν πρὸς τὰ ρηθέντα παράλια ἐμπόδισε τὴν ἀπόβασιν, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ, μετὰ μάχην τετράωρον, καθ' ἣν πολλοὶ Τούρκοι ἐφονεύθησαν καὶ δύο σημάται των ἐκυριεύθησαν, ἔτρεψαν καὶ κατεδίωξαν τοὺς Τούρκους μέχρι τοῦ φρουρίου.

Ἐκτοτε σπανίως ἐξήρχοντο ἢ ἀπεμακρύνοντο τοῦ φρουρίου οἱ Τούρκοι.

Τὴν τῶν τροφοδοσιῶν φροντίδα ἠναγκάζετο καὶ ἄκων νὰ ἔχῃ ὁ Κολοκοτρώνης, οἰκονομῶν τοιαύτας ἐκ τε τῶν προσόδων τῆς ἐπαρχίας Γαστούνης διὰ τοῦ Σισίνη, ὅστις ἐνέμετο καὶ διέθετεν αὐτὰς καὶ διὰ φροντιστῶν ἐκ τοῦ στρατοῦ καὶ ἐξ ἄλλων γειτόνων ἐπαρχιῶν κατ' ἴδιον γνώμονα τῆς ἀνάγκης τρόπον.

Τῆς μερίμνης ταύτης ἐπεθύμει ν' ἀπαλλαγῇ ὁ Κολοκοτρώνης διὰ τε τὸ ἐπαχθὲς καὶ διὰ νὰ μὴ δίδονται ἀφορμαὶ μεμφμοιριῶν κατ' αὐτοῦ καὶ μὴ προσάπτωνται εἰς αὐτὸν αἱ τῶν τοῦ Σισίνη ἐπιστατῶν καὶ τῶν τσαουσάδων ἀναπόδραστοι καταχρήσεις.

Ὄθεν ἐν Κόρινθῳ εὕρισκόμενος ἐζήτησεν ἐπιμόνωσ' καὶ διωρίσθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως φροντιστής, ὁ ἐν Γαστούνη Ι. Σισίνης.

Ὄταν εὕρισκετο εἰς τὴν Κόρινθον συνέπεσε νὰ πραγματοποιηῖται καὶ ἡ τῶν χρεμίων τοῦ Χουρσίτ πασᾶ ἀνταλλαγή. Τούτου ἕνεκα εὐρέθη ἐκεῖ καὶ ὁ Μάρκος Μπότσαρης, μεταβὰς νὰ παραλάβῃ τὴν ἀνταλλασσομένην οἰκογένειάν του. Περιεποιεῖτο δὲ πολὺ ὁ Μαυροκορδάτος τοὺς Σουλιώτας καὶ ἰδίως τὸν Μάρκον, προωρισμένον νὰ μεταβῇ εἰς Μεσολόγιον. Τότε οὗτος, συμφώνους ἔχων καὶ τοὺς Α. Δράκον, Α. Ζορμπᾶν, Χρ. Παλάσκαν καὶ ἄλλους Ἠπειρώτας, ἐπρότεινε εἰς τὸν Κολοκοτρώνην νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ὑποσχόμενον νὰ κάμουν αὐτὸν γενικὸν ἀρχηγὸν ὅλων τῶν στρατευμάτων.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμῶς, ἀπεποιήθη ἐπρότεινε δὲ ὅπως τεθῇ ἐπ' κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων τῆς Στερεᾶς ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως.

Ἐπανελθόντος τοῦ Κολοκοτρώνη εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Πατρῶν ἤρχισαν νὰ γίνωνται καὶ αὐτομολαὶ τινὲς Τούρκων καὶ ἱμιλῖαι συχναὶ μετὰ Λαλαίων φιλόφρονες.

Ἡ ἀγγλικὴ τῆς προστασίας τῶν Ἰονίων ἀστυνομία κατέστησε προσεκτικὸς τοὺς πασάδες ὡς πρὸς τὰς σχέσεις τοῦ Κολοκοτρώνη μετὰ τῶν Λαλαίων, διὸ καὶ δυσπιστίας ἕνεκα πρὸς αὐτοὺς, ἀφῆθη ἀπ' αὐτῶν ἡ φρούρησις τοῦ φρουρίου, ἣν εἶχον ἕως τότε.

Βλέπων δὲ ὁ Μαυροκορδάτος ὅτι μόνη ἡ πολιτικὴ ἐπιτηδειότης, ἂν δὲν συνοδεύηται καὶ μὲ στρατιωτικὴν τινα ἰκανότητα καὶ ἐπιρροήν, δὲν ἀρκεῖ, ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν προστασίαν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ προσλαβὼν τὸν στρατηγὸν Νόρμανδ, πάντας τοὺς ἄλλους φιλέλληνας καὶ ἔπασαν σχεδὸν τὴν ἐν Κόρινθῳ στρατιωτικὴν δύναμιν, προσλαμβάνων δὲ καὶ τὸν Μάρκον Μπότσαρην καὶ τοὺς λοιποὺς Σουλιώτας, φέρων τὸν τίτλον τοῦ Πρίγκηπος, μετέβη διὰ Πατρῶν εἰς Μεσολόγιον περὶ τὰ μέσα Μαΐου, ἐφοδιασμένος καὶ μὲ χρήματα καὶ μὲ ἔθνικὰς ὁμολογίας.

Τῆς Γερουσίας τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος πρόεδρος τότε ἦτο ὁ Γ.

Πραΐδης, πιατὸς τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ αἱ ὑποθέσεις καὶ ἀποφάσεις αὐτῆς διεξήγοντο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ προέδρου τῆς κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις καὶ ὁδηγίας τοῦ Μαυροκορδάτου.

Ἡ Γερουσία λοιπὸν αὕτη κατὰ τὰ τέλη Μαρτίου εἶχεν ὀνομάσει τὸν Γ. Ν. Βαρνακιώτην διωρισμένον στρατηγὸν ἀνώτερον τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ σύμβουλον ἐπὶ τε τῶν πολεμικῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν πολιτικῶν, καὶ οἰοεὶ ἀνώτερον τοῦ τμήματος ἐκείνου ἄρχοντα, τοὺς δὲ Μακρῆν, Α. Βλαχόπουλον, Ἴσκον, Τσόγκαν, Γῶγον Μπακῶλον, Ράγκον καὶ Γρίβαν χιλιάρχους.

Διέβη τότε κατὰ τὰ μέσα Μαΐου ἐκ Πατρῶν καὶ ὁ Μάρκος Μπότσαρης.

Ὁ Μπότσαρης μυστικῶς τότε ἐν Πάτρικς καὶ ἐνωμότως ἐσυνεδελφώθη μετὰ τῶν Κολοκοτρώνη, Α. Βλαχοπούλου, Π. Γιατράκου καὶ Γ. Σισίνη, κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔγγραφον :

« Ἐν ὀνόματι τῆς Θεῆς Προνοίας ὅπου εἶναι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν τῷ ὀνόματί μου, καὶ γὰρ ἐν μέσῳ αὐτῶν. Ἀπεφασίσαμεν νὰ κάμωμεν ἀδελφικὸν δεσμόν, ὅστις θέλει φροντίσει περὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος τῆς πατρίδος.

» Διὰ τοῦτο κάμνομεν τὸν ἱερὸν τῆς ἀμωμῆτου ἡμῶν Πίσταως ὄρκον.

» Α'. Νὰ φυλάξωμεν τὰ μεταξὺ μας ἀδελφικὰ χρέη ἀδιάσειστα.

» Β'. Πρὶν κινήσωμέν τινα ὑπόθεσιν, νὰ τὴν προβάλλωμεν εἰς κοινήν συνέλευσιν, ἢ, ἂν δὲν εἴμεθα εἰς ἓν μέρος, ν' ἀγροικώμεθα μεῖς ἄλλον τρόπον ὅπως ἡ περίστασις ἤθελε μᾶς ὁδηγήσει καὶ ἀφοῦ ἀριθμῶς τὴν ἐρευνήσωμεν, νὰ τὴν ἀποφασίζωμεν καὶ ἐντόνως νὰ τὴν ἐνεργῶμεν.

» Γ'. Ἄν ἤθελε λάβει χρεῖαν χρημάτων καὶ εἴ τις ἐξ ἡμῶν διὰ νὰ κινήσῃ τι πρὸς ὠφέλειαν τῆς πατρίδος, νὰ τοῦ τὰ χορηγῶμεν ἐξ ἰδίων ὅσον δυνάμεθα, καὶ ἄλλοθεν νὰ τοῦ τὰ προμηθεύωμεν καὶ νὰ ἐνεργῶμεν διὰ νὰ λάβῃ τὸ κινούμενον αἴσιον τέλος, πᾶν καὶ τοῦτο μὲ κοινήν ἀπάντων συναίνεσιν.

» Δ'. Ἄν ἤθελε λάβει καὶ εἴ τις ἐξ ἡμῶν καταδρομὴν, νὰ τὸν ὑπερασπιζώμεθα ὅλοι καὶ κοινὸν ἐχθρὸν νὰ νομίζωμεν τὸν κατατρέχοντα τὸν ἀδελφόν μας.

» Ε'. Διὰ νὰ γενῆ ὠφελιμωτέρα ἢ ἔνωσις μας, νὰ φυλάττωμεν τὸν ἱερὸν τοῦτον δεσμόν μυστικὸν καὶ ἀπὸ τὸν πλησιέστερόν μας συγγενῆ, καὶ μόνον ἐκείνον νὰ δεχώμεθα εἰς τὴν ἀδελφότητά μας ὅστις κριθῆ ἄξιος ἀπὸ ὅλους καὶ τὸ μυστικὸν νὰ φυλάξῃ καὶ τὸ γένος διὰ τῆς ἐνώσεώς του νὰ ὠφελήσῃ.

» Σ'. Ὅστις ἐξ ἡμῶν ἤθελε παραβῆ τὰ ρηθέντα χρέη του, νὰ τὸν παιδεύωμεν ὡς κανένα προδότην τῆς ἀδελφότητος.

» Ἐγράφη τῇ 17 Μαΐου 1822

» Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Μάρκος Βότσαρης, Παναγιώτης Ἰατράκος, Ἀλεξάκης Βλαχόπουλος, Γεώργιος Σισίνης »

Κατόπιν ὑπέγραψε τὸ συμφωνητικὸν αὐτὸ ὁ Καραϊσκάκης καὶ ἄλλοι.

Ἐπραττον δ' οὗτοι ἐξ ἀνάγκης τὰς μυστικὰς αὐτὰς ἐνώσεις, ἔβλεποντες καὶ τὰς ἐναντίον τῶν στρατιωτῶν καταδρομὰς τῶν στασιαστῶν καὶ οὕτως εἶπεν, πολιτικῶν, τῶν διαχειριζομένων τὴν ἐθνικὴν ἐξουσίαν μεμιμνῶντες καὶ οἰοεὶ θωρακίζόμενοι κατὰ τῆς ἀυθαιρεσίας καὶ τινος πρὸς τυραννίαν τάσεως αὐτῶν.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μετέβη εἰς Σχραβάλι καὶ ὁ στρατηγὸς Π. Γιατράκος μετὰ τοὺς Μιστριώτας του, ἀλλ' ἐκεῖθεν οἱ πλείστοι τοῦτω ἐλειποτάκτησαν, ἠναγκάσθη δὲ νὰ μεταβῆ εἰς Μεσολόγγιον μετὰ ὀλίγους.

Ἐπίσης μετὰ ὀλίγους στρατιώτας μετέβη καὶ ὁ στρατηγὸς Κανέλλος Δεληγιάννης εἰς Μεσολόγγιον ὅπως καὶ ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης.

Διτηρεῖτο δ' ἐν τοσοῦτῳ καὶ ἡ τῶν Πατρῶν πολιορκία μέχρι τῶν μέσων Ἰουνίου ἀκμαία, διελύθη ὅμως αὕτη τὴν 23 τοῦ Ἰουνίου.

Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν χαρμελίων τῶν ὁ Χουρσίτ πασᾶς

πελάγετο δραστηρίως τῆς ἀνατιθέσης αὐτῶ ὑπὸ τῆς Πύλης ὑποθέσεως τῶν στρατολογιῶν καὶ ἐστρατειῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἄλλων δυνάμεων, ἃς διέθεσε κατὰ τε τὴν Ἀνατολικὴν καὶ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἠτοίμασε καὶ τὸν Δράμαλ πασᾶ μὲ πεντήκοντα σχεδὸν χιλιάδας στρατοῦ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ὁ Δράμαλης ἐτοιμασθεὶς καὶ ἀρχίσας ἤδη τὴν πορείαν του, προσήγγιζε τὸν Ἴσθμόν.

Τῆς προσεγγίσεώς του βεβαιουμένης ἢ ἐν Κορίνθῳ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις καὶ ἡ Βουλὴ, διὰ τε τοῦτο καὶ διότι καὶ τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου, ὡς καὶ τὸ τῶν Ἀθηνῶν, ἐκινδύνευε νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, τῶν ἐν αὐτῷ Τούρκων στερουμένων τροφῶν καὶ προτεινάντων διαθέσεις παραδόσεως μετὰ δὲ καὶ τὴν τοῦ Μαυροκορδάτου εἰς Μεσολλόγγιον μετάβασιν — ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις καὶ ἡ Βουλὴ — μετέθεσαν τὴν ἑδρὰν των εἰς Ἄργος καὶ μετέβησαν ἐκεῖ διὰ νὰ εἶναι ἐγγύς τοῦ παραδιδομένου Ναυπλίου καὶ ἐν ἀσφαλεστέρῳ.

Ἐνεκεν τούτων ὑπὸ τὴν κοινὴν ἐποπτείαν καὶ συναίνεσιν, διωρίσθησαν μέλη τινὰ τῆς τε Διοικήσεως, τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουτίας, πληρεξούσιοι νὰ διαπραγματευθῶσιν, ὑπογράψωσι καὶ ἐκτελέσωσιν τὴν περὶ παραδόσεως τοῦ Ναυπλίου συνθήκην.

Τοιοῦτοι δὲ διωρίσθησαν καὶ ἐκ μέρους τῶν Τούρκων.

Καὶ κατὰ πρῶτον συνεφωνήθη παρὰδοσις ἐκ μέρους τῶν Τούρκων τοῦ ἐπιθαλασσοῦ φρουρίου (Μπουρτζι) εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἵνα ἐκεῖ συνερχόμενοι οἱ πληρεξούσιοι διαπραγματευθῶσι καὶ συμφωνήσωσι τὰ καθέκαστα καὶ τὸν τρόπον τῆς παραδόσεως.

Ν' ἀνταλλαχθῶσιν ἐπίσης καὶ ὄμηροί τινες ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων.

Καὶ ἐκ μὲν τῶν Τούρκων ἐδόθησαν τρεῖς οἱ δὲ ἐκ τῶν Ἑλλήνων οἵτινες ἤθελον εἰσελθεῖν εἰς τὸ Ναύπλιον εἶχον καὶ τὴν ἐντολὴν νὰ καταγράψωσι καὶ ἐκτιμήσωσιν συμφώνως μὲ τοὺς Τούρκους τὰ τοῦ

των πράγματα, ὧν τὸ τρίτημόριον μόνον ἤθελε συγχωρηθῆ νὰ κρατήσωσιν οἱ Τούρκοι.

Νὰ σταλῶσιν αὐτοὶ οἱ Τούρκοι ἀσφαλῶς δὲ Ἑλληνικῶν πλοίων εἰς παράλιόν τι τῆς Ἀσίας καὶ ἐν τούτῳ νὰ χορηγῆται αὐτοῖς ἱπαοκῆς τροφή.

Τούτων προσυμφωνηθέντων, ἐπροθυμοῦντο πρεσβεύοντές τινες τῶν προύχόντων νὰ προτιμηθῆ καὶ εἰσελθῆ ὡς ὄμηρος, ἢ τινὰ τῶν οἰκειοτέρων του νὰ στείλῃ ἕκαστος τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν ὡς τοιοῦτον (προέτρεπον δ' οἱ ἄλλοι τὸν Πάνιον Κολοκοτρώνην νὰ εἰσελθῇ καὶ ἐζήτησεν ἄδειαν τοῦ πατρὸς του, ἀλλ' ἀπηγορεύθη αὐτῷ τοῦτο παρ' αὐτοῦ ἀποτόμως)

Δικατρεῖς εἰσῆλθον εἰς τὸ φρούριον ὡς ὄμηροί, ἐκτὸς τοῦ ὑπερτικοῦ αὐτῶν καὶ τροφῆ ἐχορηγοῦντο ἄφθονοι τοῖς Τούρκοις, ὅθεν μὴ ἔχοντες εὔτοι αἰτίαν νὰ ἐπισπεύσωσι, διεφιλονείκου ἀνέτως κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν πραγμάτων των, ἐξ οὗ προήρχετο ἀναβολή, διὰ τὴν ὁποῖαν τὸ κοινὸν ἠγανάκτει.

Τὸ δύσκολον δὲ τοῦτο βλέποντες οἱ πληρεξούσιοι, ζητήσαντες ἔλαβον ἄδειαν νὰ διαπραγματευθῶσι περὶ ὠρισμένου τινὸς ἀποδοτέου πρὸς, ἢ δὲ Διοίκησις ἐπέτρεψε καὶ τοῦτο καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην ὑπεχώρει παρὰβλεψίν.

Ὁ Ἰωάννης Ὁρλάνδος ὅμως, εἰς τῶν διὰ τὴν συνθήκην πληρεξουσίων, ὑποπτέων ὡς ἐκ τῶν περὶ πορείας τοῦ Δράμαλη εἰδήσεων τὸ ἀπραγματοποίητον, ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ φρουρίου κρυφίως, εἰσελθὲν εἰς τι πλοῖον, ὅθεν δὲν ἤθελε νὰ ἐπκνέλθῃ, προφασιζόμενος ἄλλοτε ἄλλα, δὲν εἶχον δὲ ἔλθει καὶ τὰ πρὸς μεταφορὴν πλοία, μὴ προκαταβαλλομένου τοῦ ναύλου των.

Εἰς ἐπίμετρον τῶν δυσχερειῶν εἶχε μεταβῆ εἰς Ἄργος καὶ ὁ Πετρόμπεγος μὲ 700 περίπου Μανιάτας, ἀπαιτοῦντες, χρήματα μὲν διὰ νὰ ἐκστρατεύουσι καὶ δικαίωμα δὲ νὰ πέμψωσιν ἰδίους ἀντιπροσώπους ἐν τῷ φρουρίῳ, ζητοῦντες πρὸς τούτους νὰ γίνῃ εἰς τὸν

Πατρόμπεην ἢ παράδοσις τοῦ Νευπλίου, ἀπειλοῦντες δὲ ὅτι ἂν δὲν εἰσακουσθῶσι θὰ φονεύσωσι τοὺς ὁμήρους Τούρκους.

Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν τῶν πραγμάτων, προσεγγίζοντος καὶ τοῦ Δράμαλη συναπερασίσθη τότε πλατυτάτη τις ἀπόφαισις.

Νὰ μείνη ἐν Ἄργει ἐπιτροπὴ τις ἑπταμελὴς Βουλευτῶν μετὰ τῆς Διοικήσεως καὶ νὰ διχτάξωσι τοὺς τε Γερουσιαστὰς καὶ πάντας τοὺς πολιτικούς προὔχοντας τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Πελοποννήσου, ἦτοι, τοὺς ἐπὶ Τουρκοκρατίας προεστῶτας, τοὺς ὁπαδοὺς δηλαδὴ αὐτῶν νὰ παραλάβουν τὰ στρατεύματα τῶν ἐπαρχιῶν των καὶ νὰ σπεύσουν εἰς τὸν Ἴσθμὸν ὅπως ἀποκρούσωσι τὸν Δράμαλην.

Οὕτω λοιπὸν διετάχθησαν ὁ Γ. Σισίνης νὰ παραλάβῃ τὰ στρατεύματα τῆς Γαστούνης, ὁ Ἄνδρ. Ζεϊμης, ὁ Σωτ. Χαραλάμπης καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Α. Φωτῆλα τὰ τῶν Καλαβρύτων, ὁ Ἄνδρ. Λόντος τὰ τῆς Βοστίτζης, ὁ Π. Κρεβατᾶς τὰ τῆς Λακεδαίμονος, ὁ Σωτ. Νοταρᾶς τὰ τῆς Κορινθίας, ὁ Γ. Σέκερης μετὰ τοῦ Γ. Μπιλῖδα τὰ τῆς Τριπόλεως καὶ ὁ Ἄναγν. Δεληγιάννης τὰ τῆς ἐπαρχίας Καρυταίνης.

Διετάχθη δὲ καὶ ὁ Ρήγας Πηλαμῆδης νὰ συνοδεύσῃ τοὺς Τριπολίτας, ἀλλ' ὡς φροντιστὴς ἐπὶ τῶν ἐν τῷ Ἴσθμῷ στρατοπέδων, ἐφοδιασθεὶς μὲ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα.

Ἐπομένως διετάχθησαν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ εἰρημένους σωματάρχας καὶ αὐτοὶ οἱ εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν Πατρῶν συγκλητικῶν συνεπαρχιωτῶν νὰ τοὺς ἀκολουθήσουν ἀνυπεθίτως κατὰ τὰς τῆς κυβερνήσεως διαταγὰς εἰς τὸν Ἴσθμὸν.

Οἱ ἐν Πάτραις Ἕλληνες πολεμιστᾶι λαμβάνοντες τοιαύτας διαταγὰς καὶ ἐπιδεικνύοντες αὐτὰς εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, ἐζήτησαν τὴν γνώμην του.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἀπήντα αὐτοῖς, ὅτι αὐτὸς μὲν οὐδεμίαν περὶ τούτων ἔχει ἐπίσημον ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν εἰδοποίησιν ἢ διαταγὴν, αὐτοὶ δὲ ἠδύναντο οἰκοθεν νὰ ὑπακούσουν εἰς τὰς διαταγὰς τῆς κυβερνήσεως.

Καὶ λέγων ταῦτα προσέθετεν :

— Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς δώσῃ γνῶσιν.

Οὕτως ἀναχωρούντων αὐτῶν, συνέπεια ἄμεσος καὶ ἀφευκτος ἐπῆλθε πρῶτον ἡ ταχεῖα ἐξισθίνησις καὶ κατόπιν ἡ διάλυσις τῆς τῶν Πατρῶν πολιορκίας, διότι οἱ πλεῖστοι τῶν ὀπλαρχηγῶν ἀνεχώρησαν μεταβαίνοντες εἰς τὰς ἐπαρχίας των πρὸς στρατολογίαν.

Καὶ ὅμως οὐδεὶς τῶν ἀναδεχθέντων τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πρὸς τὸν Ἴσθμὸν ἐκστρατείας, πλὴν τοῦ Σέκερη μετὰ τῶν ἐκ Τριπόλεως σωματάρχων, ἐξῆλθεν εἰς τὸν Ἴσθμὸν ἢ εἰς τὴν Δυτικὴν ἢ Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα πρὸ ἢ μέχρι τῆς εἰσβολῆς τοῦ Δράμαλη, καὶ εὐρέθη καὶ ἔτοιμος ὁπωσοῦν τῶν διατεταγμένων του, ἐν ἀμηχανίᾳ ὡς καὶ ἐν ἐκστάσει διατελοῦντες, καὶ μὴ δυνηθέντες νὰ στρατολογήσασιν, τῶν στρατιωτῶν μὴ ἀκολουθούντων αὐτοῦς, ὡς ἀπίρους καὶ οὐδεμίαν ἐμπνέοντας πεποιθῆσιν.

Τοῦτο δὲ ἀπέδιδαν εἰς ραδιουργίαν τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ὁ Κολοκοτρώνης δὲ ταῦτα βλέπων καὶ ἀκούων, οὐδεμίαν γνωστοποίησιν ἔχων παρὰ τῆς κυβερνήσεως περὶ τῶν διατρεχόντων, καὶ εἰσὶν εἰς ἀποσύρθεσιν τῆς πολιορκίας καταδεδικασμένος καὶ ἐγκαταλείμμενος, ἐσκέπτετο ὅτι τὰ πράγματα τῆς πατρίδος δὲν βαίνουν καλῶς καὶ κινδυνεύει.

— Ὡς ταξειδεύομεν, ἔλεγε, θὰ ρίψωμεν τὸ πλοῖον εἰς τὸν βράχον καὶ τὰ μέχρι τοῦδε κητορθώματά μας πᾶν χαμένα.

Ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις δὲ ἐξεδόθησαν κατὰ τὰ μέσα Ἰουνίου τὰ κυβερνητικὰ διατάγματα, τὰ ἐπαγαγόντα τὴν τε τῆς πολιορκίας Πατρῶν διάλυσιν καὶ τὴν ἄλλην ἐκείνην γενικὴν παραλύσιν, δι' ἣν ὁ Δράμαλης δι' ἀπιστεύτου ἐρημίας διελθὼν ἔφθασεν εἰς Κόρινθον καὶ Ἄργος καὶ ταῦτα ἔρημα καὶ εἰς αὐτὸ τὸ τοῦ Νευπλίου φρούριον εἰσῆλθεν.

Δυσανασχετῶν διὰ ταῦτα ὁ Κολοκοτρώνης ἐπράπεμψε μὲν τὸν Κολιόπουλον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καρυταίνης πρὸς νέαν στρατολογίαν

ἐν τοῖς τμήμασί των διὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Πατρῶν, ἀλλὰ μείνας ἐπὶ τέλος μὲ μόνον ἑξακοσίους ἀπέναντι δεκαπέντε χιλιάδων Τούρκων, καὶ βλέπων τὸ ἔπακρον ὅπου τὰ πράγματα ὠθοῦντο, ἀπεφάσισε, πρὶν πάθῃ τι κακὸν, νὰ διαλύσῃ ἐξ ἀνάγκης τὴν πολιορκίαν.

Ἔνεκα τούτου παρὰ τῶν ἐν Πάτραις ἀκόμη εὐρισκομένων καὶ ἀναχωρούντων σωλαταρχῶν ἐλάμβανεν ἔγγραφον πιστοποιεῖν, ὅτι αὐτοὶ πειθόμενοι εἰς τὰς διαταγὰς τῆς κυβερνήσεως ἀναχωροῦν ἐκεῖθεν, δὲν εἶναι δὲ δυνατόν νὰ διατηρηθῇ ἡ πολιορκία τῶν Πατρῶν μὲ μόνους τοὺς ὑπολειπομένους.

Τὴν 21 Ἰουνίου ἔγραψε πρὸς τὸν Κολιόπουλον καὶ τὸν υἱὸν του Πάνου ὅτι μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας τὸ πολὺ ἤθελε διαλύσει τὴν πολιορκίαν, καὶ ἀναβῆ ὅπως συνεπιμεληθῶσι τὰ τῆς ἐπαρχίας πρῶτον, εἶτα καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπαρχιῶν, νὰ μεταβῶσιν εἰς Τρίπολιν, ν' ἀντεξεταθῶσι πρὸς τὴν Γερουσίαν καὶ αὐτὴν τὴν Βουλὴν διὰ τὰ γινόμενα, ὡς πρὸς τὰ δίκαια τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ.

Χάριν δὲ προφυλάξεως τῶν γειτόνων ἐπαρχιῶν διαθέσας, ὅπως δῆποτε τὰ τῆς πολιορκίας, διὰ τοποθετήσεως τῶν ἐγχωρίων, εἰς ἀπωτέρας ἐπικαίρους θέσεις, τὴν 23 Ἰουνίου ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν διὰ Γαστούνης καὶ δ. ἀ Πύργου καὶ Ἡραίας ἀνέβη εἰς Δημητσάναν, ἐκπέμπων καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας καθ' ὁδὸν δατχγὰς περὶ στρατολογίας.

Ἡ κυβέρνησις ἀφοῦ ἐπληροφόρηθη καὶ τὴν τῆς πολιορκίας Πατρῶν πραγματικὴν διάλυσιν καὶ τὴν εἰς τὸν Ἴσθμὸν τοῦ Δράμαλης προσέγγισιν καὶ τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς πρὸς στρατολογίαν οὐδαμοῦ ἀκουομένους, ἐξέδωκεν ἐγκυκλίους ἐναντίον τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τῶν φίλων του.

Ἐλαβε δὲ καὶ ὁ Κολοκοτρώνης εἰς Παλούμπα διαταγὴν τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας, ἐπιπλακτικὴν διὰ τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας τῶν Πατρῶν καὶ ἀπειλητικὴν διὰ τὰς εὐθύναι, ἃς διὰ τοῦτο ἐπέτρεπε καθ' ἑαυτοῦ.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἀπορῶν ἔλαβε τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ἀπήντησε δ' ὡς ἑξῆς:

— Μετὰ δευτέραν ἢ τρίτην ἡμέραν θὰ ἔλθω εἰς Τρίπολιν μὲ 2—3 χιλιάδας καὶ τότε ἀπολογηθήσομαι.

Ἐκτὸς τοῦ ἔγγραφου τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας ὁ Κολοκοτρώνης ἔλαβεν εἰς Δημητσάναν καὶ ἔγγραφον τοῦ ὑπουργείου τοῦ πολέμου, τότε πρῶτον εἰδοποιεῖν αὐτὸν περὶ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου βεβαιεῖν αὐτὸν ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἔλαβε τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ Ἴσθμοῦ, ἐκφράζοντος δὲ λύπην μεγάλην διὰ τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας Πατρῶν καὶ προτρέποντος ἐπομένως αὐτὸν νὰ δράξῃ αὖθις τὴν ράβδον τῆς στρατηγίας του, νὰ στρατολογήσῃ καὶ συστήσῃ ἐκ νέου τὴν αὐτὴν πολιορκίαν.

Συγχρόνως τότε διετάσσετο καὶ ὁ Ἄναγν. Δεληγιάννης μονάζων εἰς Λαγκαδία νὰ σπεύσῃ μὲ τὰ Καρυτιὰ στρατεύματα εἰς κατὰ ληψιν τοῦ Ἴσθμοῦ, διότι ὁ Δράμαλης ἔφθασεν ἤδη εἰς Θήβας.

Ἐν τούτοις τὰ πράγματα, ὑπὲρ τὰ ἔγγραφα, ἠνάγκαζον τοὺς στρατιώτας νὰ παρακολουθοῦν τὸν Κολοκοτρώνην καὶ αὐτὸν τοῦτον, νὰ σπεύδῃ μετ' αὐτῶν εἰς τὰ πρόσω.

Ὁ Κολοκοτρώνης φθάσας εἰς Τρίπολιν ἦλθεν εἰς συνέντευξιν εἰρηνικὴν μὲ τοῦ Γερουσιαστάς, ἐβεβαίωτε δ' αὐτοῦ ὅτι ἐὰν ὁ κίνδυνος εἴναι ἀληθὴς καὶ πραγματικὸς, ἦλθεν ὡς σῶται καὶ ὅχι ὡς ἀπολέσων τὴν πετρίδα, ὅχι ὡς ἀδικήτωι τινά, ἐλλ' ὡς ἕδικα πύσων.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ τεχνοκράτης φήμη ἔφερε πρὸς τοὺς ἄλλοι τὴν εἴδησιν ὅτι ὁ Μαχμουτ πασὰ Δράμαλης, οὐ μόνον ἔρχεται εἰς Πελοπόννησον, ἀλλὰ διεληθὼν ἤδη ἀκωλύτως καὶ ἀμαχητὴ τὸν Ἴσθμὸν, εἰσέβαλε τὴν 6 Ἰουλίου εἰς Κόρινθον, τὴν Ἀκροκόρινθον ἐγκαταλελειμμένην κατέλαβε, καὶ πρᾶξῃ μὲ πλῆθος στρατιᾶς εἰς τὴν Ἀργολίδα καὶ τὸ Ναύπλιον.

Τῆς φήμης ταύτης μὴ πιστευομένης ὡς ἀδεσπότου, ὁ Κολοκοτρώνης ὑπεχρέωσε πάραυτα τρεῖς ἐκ τῶν ἀκολουθῶν του ἐπίππους, ἀπαντᾶς ἐκ Μαγουλιάνων, ὀνομαζομένους, τὸν μὲν Κ. Πετρόπουλον,

τὸν δὲ Πολυχρόνην Μαρκόπουλον καὶ τὸν τρίτον Ἀργύριον Ζούβελαν, νὰ προβοῦν μέχρι Κορίνθου, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ μέχρι Θηβῶν ἕωσοῦ ἢ ἀπαντήσουν Τούρκους ἢ ἀνταμώσουν τὸν Νικηταρᾶν καὶ φέρουν παρ' αὐτοῦ βεβαίως περὶ τῆς προόδου τῶν Τούρκων εἰδήσεις.

Ἐνῶ ὁ Δράμαλης εἰσῆρχετο εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος καὶ ὁ Νικηταρᾶς ἔμενον ἐστρατοπεδευμένοι εἰς τὸ Δαδί, φρονούντες, ὡς ἔγραφον τότε τῷ Κολοκοτρώνη, ὅτι ἄπασαν μὲν τὴν δύναμιν τοῦ Δράμαλη, αὐτοὶ μόνοι δὲν ἤθελον δυνηθῆν νὰ τὴν ἐμποδίσουν πεποιθότες δι' ὅτι Πελοποννήσιοι κατέχοντες τὸν Ἴσθμὸν ἤθελον σταματήσει τοὺς Τούρκους ἐκεῖ, θὰ ἐπέλθουν δὲ καὶ ἐκεῖνοι ἐκ τῶν ὀπισθίων αὐτῶν, θὰ ἐμποδίζουσι δὲ καὶ τὰς ἐπακλουθούσας αὐτοῖς δυνάμεις καὶ τροφάς, καὶ ὁμοῦ θὰ τοὺς προξενήσουν βλάβας καθ' ὅσον δυνηθῶν.

Ἀλλὰ τοῦ Δράμαλη διαβάντες ἀμαχηταί τὸν Ἴσθμὸν, ὡς οὐδεμίαν εὐρόντος ἐκεῖ ἀντίστασιν, ὁ μὲν Νικήτας μὲ τοὺς Πελοποννησίους τὴν 19 Ἰουλίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς ἔμεινεν εἰς τὸ Δαδί ἐπὶ σκοπῷ νὰ προσβάλλῃ τοὺς Τούρκους, τοὺς τυχὸν θελήσοντας νὰ παρακολουθήσωσι καὶ διέλθωσι διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ μὲ τροφάς διὰ Κορίνθον.

Οἱ ἀποσταλέντες ἐκ Τριπόλεως ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνην ἔριπποι ἀγγελιαφόροι ὅπως φέρουν βεβαίως εἰδήσεις περὶ τοῦ Δράμαλη, προχωρήσαντες πρὸς τὴν Κορινθίαν καὶ ἀπαντήσαντες Τούρκους ἐκ τῶν τοῦ Δράμαλη διασπαρέντας ἐντὸς τῆς Κορινθίας καὶ Ἀργολίδος, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Τρίπολιν.

Καὶ τῶντι, οἱ γὰρ εἰς τὰ Δερβένια προδραμόντες, Τριπολίται, μόνοι καὶ μόλις φθάσαντες, διότι ἄλλοι δὲν εἶχον ἀκόμη ὑπάγει, ὀλιγιστοὶ σχετικῶς ὄντες, ἀμα ἰδόντες τὸ πλῆθος τοῦ ἰππικοῦ τῶν Τούρκων ἐκ Μεγάρων ἐρχομένων, ἐκ πανικοῦ καταληφθέντες φόβου, τινὲς οὐδὲ περὶ τῶν σημαίων των φροντίσαντες καὶ διασκορπισθέντες, ἐσώθησαν ὅπου ἕκαστος ἠδύνατο, οἱ μὲν πρὸς τὴν Αἴγιαν ἢ Σαλαμίνα, οἱ δὲ πρὸς τὰ Μέθανα, τὸ Σοφικὸν ἢ ἔνθεν κάκειθεν.

Περὶ τῆς ἀληθείας τῆς εἰσόδου βεβαιωθείς ὁ Κολοκοτρώνης ἀπὸ τοὺς ἐπανελθόντας ἀπεσταλμένους του, παρεκάλεσε τὴν Γερουσίαν νὰ μείνῃ ἐκεῖ μετ' αὐταπαρνήσεως, νὰ συμπράξῃ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος, καὶ εἰς τὴν ἀποτροπὴν τοῦ ἐπιελθόντος μεγάλου κινδύνου.

Τοῖς ἐδήλωσε νὰ μὴ φύγῃ κανεὶς ἐκεῖθεν, διότι τοῦτο ἤθελε γίνεαι αἰτία καὶ ἡ Τρίπολις αὐτὴ καὶ τὰ χωρία νὰ δισκορπισθῶσιν, ὑποσχόμενος νὰ εἰδοποιήσῃ αὐτοὺς ἐγκαίρως, ἐὰν ἡ ἀνάγκη ἤθελε τὸ ἀπαιτήσῃ ν' ἀναχωρήσουν ἐκεῖθεν.

Ἡ Γερουσία συμφωνήσασα καὶ συνεννοηθεῖσα ἐν αὐταπαρνήσει μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη, εἰς τὰς θέσεις τῶν λιποτακτησάντων Γερουσιαστῶν ἀντικατέστησεν ἄλλους, καὶ ἐνισχύουσα τὰς περὶ στρατολογίας διαταγὰς του, πάσαις δυνάμεισι καὶ πᾶσι τρόποις συνέραπτεν εἰς ἀποτροπὴν τοῦ νέου κινδύνου καὶ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀνοιχθέντος πάλιν εἰς αὐτοὺς, τὸν Κολοκοτρώνη καὶ τοὺς Πελοποννησίους ἐν γένει μεγάλου ἀγῶνος.

Καθ' ὅλην τὴν νύκτα ὁ Κολοκοτρώνης καὶ οἱ Γερουσιασταὶ διέπυρραν προτρεπτικὰς ἐν ταύτῳ καὶ ἐνθαρρυντικὰς, ἐπισπευτικὰς πρὸς στρατολογίαν διαταγὰς καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας.

Τὴν πρωΐαν δ' ὁ Κολοκοτρώνης ἐξελθὼν ἐκτὸς τῆς πύλης τῶν Καλαβρύτων τῆς Τριπόλεως εἰς τι ἀνοικτὸν μέρος, προσεκάλεσεν ἐκεῖ εἰς σύναξιν τοὺς στρατιώτας, συνῆλθε δ' ἡ πόλις ἅπασα.

Ἐκεῖ ἐδημηγόρησε πρὸς τὸ πλῆθος μὲ τὴν συνήθη δημῶδη εὐγλωττίαν του παριστῶν ὅτι οἱ ἤδη ἐλθόντες Περτιανοὶ ἢ Κακλαμάνοι — οὕτω ἀπεκάλει τοὺς εἰσβαλόντας Τούρκους — εἶνε πολὺ κατώτεροι τῶν ὅσους πρὶν κατεπολεμήσαμεν, ὅτι μᾶς ἔφεραν πλοῦτη ἀπειρα, τὰ ὅποια θὰ πάρουν ὅσοι πρῶτοι τρέξουν νὰ τοὺς πολεμήσουν, οἱ κατόπιν, οἱ ὕστεροι δὲν θὰ προφθάσουν νὰ πάρουν, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Μετὰ τοῦτο, ἀφοῦ κατὰ τὰς 8 Ἰουλίου διέταξε τὸν Κολιόπουλον καὶ τὸν Ἀντώνη Κολοκοτρώνη, — εἰς ὃν ἰδίως μεγίστην εἶχε πεποίθησιν διὰ τὴν νοημοσύνην καὶ ἰκανότητά του — νὰ ὑπάγουν

ἤδη αὐτοὶ μὲ τοὺς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν συνηγμένους ἕως τῶρα στρατιώτας καὶ τοὺς ἐτοιμασθέντας Τριπολίτας ὁμοῦ ἕως 2,000 ἑμπρὸς διὰ Πορτῶν καὶ Τουρνικίου ἑμπρὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Νεμέας, ἔπειτα καὶ ὁ ἴδιος Κολοκοτρώνης τὴν ἐπιούσαν ἐκκινήσας πρῶτος, παρακολυθούμενος ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ὀλίγους, κατηθύνετο πρὸς τὸ Παρθέρι, καὶ τὸν Ἀχλαδόκαμπον, παραγγέλλας νὰ διευθύνωνται ἐκεῖ οἱ ἐπερχόμενοι.

Ἐφθανον δὲ ἀνὰ ὀλίγοι κατὰ πᾶσιν σχεδὸν στιγμὴν καὶ παρηκολούθουν.

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Παρθερίου, πρὶν ἀκόμη ἀριππεύσουν διὰ τὸν κατήφορον, συνήντησε ὁ Κολοκοτρώνης, τὸν Ρήγα Παλαμῆδαν, μεθ' ἑνὸς μόνου συντρόφου του ἐρχόμενον ἐξ Ἄργους εἰς Τρίπολιν ἔφιππον καὶ ὅστις ἐρωτηθεὶς ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνη εἶπεν ὅτι οἱ μετ' αὐτοῦ ἄνδρες ἐφονεύθησαν ὅλοι ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Δράμαλη καὶ ὅτι ἐσώθη μόνος αὐτός.

Ὁ Κολοκοτρώνης γνωρίζων ὅτι ἡ εἶδησις αὕτη ἦτο ψευδής, ὅτι ὁ Παλαμῆδης λιποψυχήσας μ' ὅλις εἶδε τὸν πολὺν ἀριθμὸν τῶν Τούρκων ἔουγεν, εἶπεν εἰς αὐτόν :

— Ἐφυγες πρῶτος, βρέ Ρήγα, καὶ δὲν ἐγύρισες νὰ ἰδῆς πίσω σου, καὶ δὲν εἶδες καὶ δὲν γνωρίζεις τίποτε. Οἱ Ἕλληνες ὅταν θελήσουν νὰ μὴ σταθοῦν νὰ πολεμήσουν, φεύγουν ἐγκαίρως καὶ ξεύρουν νὰ σωθοῦν καὶ σώζεται. Δὲν ἐστάθητε ; τοῦτο φθάνει — κανένας δὲν ἔπαθε τίποτε. — Μὴν πᾶς καὶ τρομάξης καὶ ξεφταλαγιάσης τὸν κόσμον μὲ τὰ ψέματά σου δὲν ἔχω τὸ λάδι ποῦ μοῦχει ὁ πατέρας σου βλκμένο, οὔτε καὶ μπορῶ νὰ σοῦ τὸ δώσω, (1) ἀλλέως δὲν σάφεινα νὰ πας μέσα. Αἶντε καὶ πήγαινε καὶ μὴν ξαναιπῆς πουθενὰ αὐτὰ ποῦ εἶπες ἐδῶ γιατί εἶναι ψέματα καὶ εἶναι ἐντροπή σου νὰ τὰς λές. Αὔριο, μεθαύριο θάρθουν ὅλοι, ὅσους λές ὅτι ἐχάθησαν, νὰ σὲ βγάλουν ψεύτη. Μὴν τὰ ξαναιπῆς καὶ τὸν κόσμον γιατί στέλνω πίσω καὶ ξεύρεις τί παθαίνεις.

(1) Ὁ πτῆρ τοῦ Ρήγα Παλαμῆδα ἦτο ἀνάδοχος τοῦ Κολοκοτρώνη.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ

Ἀπεχωρίσθησαν, καὶ ὁ Ρήγας Πικλημίδης διευθυνθεὶς εἰς Τρίπολιν ἐπέμενε λέγων τὰ αὐτά, ἀλλ' οὐδεὶς τὸν ἐπίστευεν, ἔφυγε δ' ἐκ Τριπόλεως εἰς Καλάμας, ἀφ' οὗ μετ' οὐ πολὺ ἐβεβαιώθη, ὅτι πάντες ἐσώθησαν, διαψευδόμενος ὑπὸ τῶν πραγμάτων.

Τοῦ Δράμαλη προσεγγίζοντος ὁ μὲν λαὸς καὶ αἱ ἀρχαὶ αἱ ἐν Κορίνθῳ, ὑπὸ πανικοῦ καταληφθέντες φόβου καὶ εἰς τὰ ὄρενά ἢ τὰ παράλια καταφεύγοντες διὰ νὰ σώσωσι τὰς οἰκογενεῖας τῶν, κατέλιπον τὴν πόλιν πανέρημον.

Ὁ δὲ τὴν Ἀκροκόρινθον φρουραρχῶν Ἀχιλλεὺς (κληρικὸς διάκκος) ὑδραῖος, καίτοι ἐπελθόντος καὶ τοῦ Κριεζῆ καὶ ἐνισχύοντος αὐτόν, δὲν ἐπέισθη νὰ κρατήσῃ τὸ φρούριον κείνο, ἂν καὶ καλῶς ἐφωδιασμένον, καὶ ν' ἀπασχολήσῃ ἐκεῖ τὸν λαόν, ἀλλ' ἀφ' οὗ διέταξε καὶ ἐφόνευσαν μόνον τὸν Κιαμλίμπεην, τοὺς δὲ λοιποὺς Τούρκους ἐκλείδωσεν εἰς τινα ἀποθήκην, ἐγκαταλιπὼν τὸ φρούριον ἀπέδρα ἐγκαίρως μετὰ τῆς φρουρᾶς του (μετ' οὐ πολὺ νητοκτόνησεν ἐξ αἰσχύνης).

Ὀκτὼ χιλιάδες σιτηρῆσια διενέμοντο τότε εἰς στρατιώτας ἐν Ἄργει, πάντες ἔφυγον ἐκεῖθεν, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ οἱ κέτοικοι ἐκ φόβου ἐπελεύσεως αἰφνιδίως τοῦ πολυκληθοῦς ἐχθροῦ καὶ αἰχμαλωσίης, ἀφήσαντες τὰς οἰκίας τῶν ἐρήμους καὶ ἀνοικτάς πρὸς σὺλῃσιν.

Εἰς τοῦτο δ' αὐτοὶ ἠσχολοῦντο ἅπαντες καὶ ὅσοι στρατιωτικοὶ Ἄργεῖοι, διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν οἰκογενειῶν τῶν καὶ διάσωσιν μέρους τῆς περιουσίας τῶν.

Ἄλλοι πάλιν ἐξ Ἄργους κατέφυγον εἰς Μύλους ὅπου θάλασσα καὶ πλοῖα καὶ ὅπου ἡ Διοίκησις πρὸς σωτηρίαν τῶν, γενικὴ δὲ ἐπεκράτει ἐναστάσεις διὰ τὴν ὁποίαν καὶ πάλιν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐπετιμᾶτο ὡς ὑπάτιος τῆς καταστάσεως ὁ Κολοκοτρώνης, ἐξ οὗ καὶ αἱ παροιμιώδεις **Κολοκοτρονέϊκαις ἁμαρτίαις**.

Ἐν τούτοις ὁ Δράμαλης ἐπὶ κεφαλῆς ἑπτὰ ὑποδεστέρων πασάδων, ἐν οἷς καὶ ὁ Ναυπλιεὺς ἢ Ἄργεῖος Ἀλῆ πασᾶς καὶ δυνάμειως στρατοῦ ὑπολογισθέντος, ἐξ ἰππικοῦ πλείον τῶν 22 χιλιάδων,

ὁμοῦ δὲ μετὰ πεζῶν καὶ τῶν ὑπηρετικῶν ὑπὲρ τὰς 40 χιλιάδας εἰσελθὼν οὕτως ἀπροσκόπτως εἰς Κορίνθον, καὶ τὴν τόσον ὄχυρως καὶ καλῶς ἐφωδιασμένην Ἀκροκόρινθον, ἐγκαταλειμμένην καὶ ἔρημον ἀμαχητὴ καταλαβὼν, ἐφοδιάσας ἀκόμη πλείον αὐτήν, καὶ φρουρὰν ἰκανὴν ἐπ' αὐτῆς ἐγκαταστήσας, ἐπεμφεν εὐθὺς ἐν ἀπόσπασμα ἰππικοῦ πρὸς κατασκόπευσιν τῶν πρὸς τὸ Ἄργος καὶ Ναύπλιον.

Οἱ κατασκοπευταὶ οὗτοι φθάσαντες μέχρις Ἀργολίδος, χωρὶς οὐδὲ τὴν παραμικρὰν οὐδαμοῦ ἀντίστασιν, ἢ σῶμά τι στρατιωτικόν, καὶ μικρὸν ἀκόμη, ν' ἀπαντήσωσι, καὶ τὸ Ἄργος ἐγκαταλειμμένον εὐρόντες, ἐπεμφαν πάραυτα ἐβδομήκοντα ἵππεις εἰς Ναύπλιον, οἵτινες ὁμοίως ἀπροσκόπτως φθάσαντες καὶ εἰς τὸ φρούριον ἐκεῖνο, ἄγγελμα χαρᾶς καὶ ἐλπίδων χρηστῶν τοῖς ἐν Ναυπλίῳ Τούρκοις καὶ ἐγκαρδιώσαντες αὐτοὺς ἐπέστρεψαν.

Ἐμψυχωθέντες οὕτω οἱ ἐν Ναυπλίῳ Τούρκοι διέκοψαν τὰς διαπραγματεύσεις καὶ ἐκοάτησαν ὡς αἰχμαλώτους τοῖς ἐντὸς τοῦ φρουρίου εὐρεθέντας ὁμήρους καὶ λοιποὺς.

Ἐκ τοῦ Ναυπλίου εἰς Ἄργος ἐπανελθόντες οἱ ἵππεις Τούρκοι ἐπέστρεψαν μετὰ τῶν λοιπῶν καὶ εἰς Κορίνθον, κομίζοντες ἐν χαρᾷ τὰς πληροφορίες καὶ τὸ ἐν γένει ὁποτέλεσμα τῆς κατασκοπεύσεώς τῶν.

Ἐνεκα τῶν εἰδήσεων τούτων τῶν κατασκόπων τὴν τρίτην ἡμέραν προεχώρησεν ἅπασα ἡ στρατιὰ τοῦ Δράμαλη ἐπίσης ἀμαχητὴ εἰς Ἄργος.

Μόνον ἀντίστασιν νυκτερινὴν εὗρον κατὰ τὸ Κουτσοπέδι, ὅπου ἰδόντες καιομένας τιὰς θημωνιάς σίτου, κατεδίωξαν τοὺς φεύγοντας ὀλίγους ἐμπρηστάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ

Τὰ κατὰ Δράμαλιν.

Τότε ὁ Ἄργεῖος Ἀλῆ πασᾶς μετὰ 700 ἰππέων ἀπελθὼν ἐπίδεικτικῶς εἰς Ναύπλιον ὡς φρούραρχος, ἐκπροσωπῶν δὲ καὶ τὴν ἄλλην λωπὴν στρατιάν τοῦ Δράμαλη, ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πομπῆς καὶ παρατάξιως, πυροβολισμῶν ἀπείρων, πανδήμων τῶν Τούρκων χαρᾶς καὶ δεήσεων εὐχαριστηρίων πρὸς τὸν Προφήτην διὰ τὴν σωτηρίαν ἑαυτῶν καὶ τοῦ θριάμβου!

Εἰσελθόντες δ' οὕτως οἱ Τούρκοι εἰς τὸ Ἄργος, ἔρημον ὄν, καὶ ἰδόντες μόνον τὸ Παλαιοφρούριον (Λάρισσαν) κατεχόμενον ἀπὸ στρατιώτας, ἐνόμισαν ὅτι εἰσὶν Ἄργεῖοι ἀποταμιεύσαντες ἐκεῖ τὰ πλούτη, τὰ ἐρόδια καὶ τὰς τροφὰς των καὶ ἀπεφάσισαν, παρέργως πως νὰ τὸ πολιορκήσωσι καὶ τὸ κυριεύσωσι. Εὐρέθη δὲ τὸ ρηθὲν τοῦ Ἄργους Παλαιοφρούριον προκατελιημμένον ἀπὸ στρατιώτας ἐκ προνοίας τοιαύτης.

Καταβαίνων ὁ Κολοκοτρώνης ἐκ Τριπόλεως πρὸς τὸ Ἄργος, ὡς εἴρηται, διὰ Παρθενίου καὶ Ἀχλαδοκάμπου, ἐστρατοπέδευσε τὸ ἐσπέρας εἰς τὰ νερά, πηγὴν προσωτέρω τοῦ Ναυπλίου διὰ τε τὸ ἄφθονον ὕδωρ καὶ διὰ νὰ ἦναι πρησιέστερον τοῦ Ἄργους καὶ διὰ τὴν ἄποψιν.

Ἐκεῖ δὲ διὰ νυκτὸς μετέβη ἐκ Μύλων ὁ υἱὸς αὐτοῦ Πάνος, προειδοποιηθεὶς περὶ τῆς πορείας του· συνώδευσε δ' αὐτὸν καὶ ὁ Ὑψηλάντης.

Οὗτοι ἀφοῦ συνωμίλησαν μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη ἐπέστρεψαν εἰς τοὺς Μύλους μετὰ τὴν παραγγελίαν νὰ ὀχυρώσωσι τὴν θέσιν τῶν Μύλων μετὰ τοὺς στρατιώτας των καὶ ὅσους ἄλλους θελήσωσι νὰ συγ-

κεντρωθῶσι περὶ αὐτοῦς, ὑποστηριζόμενοι δὲ καὶ ἀπὸ τὰ πλοια νὰ διατηρήσωσιν αὐτὴν παντὶ σθένει. Συνενοήθησαν ἐπίσης περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἐμπρησμοῦ τινῶν κατὰ τὸ Ἄργολικὸν πεδῖον θημωνιῶν καὶ περὶ καταλήψεως, εἰ δυνατόν, τοῦ Παλαιοφρουρίου Ἄργους, ὡσαύτως καὶ τοῦ ὑπὲρ τοὺς Μύλους.

Τὴν πρώταν ἀπερχόμενοι ὁ Πετρόμπεης καὶ ὁ Κρεβατᾶς μετὰ μικρᾶς τινος συνοδείας εἰς τὰς ἐπαρχίας των λόγῳ στρατολογίας καὶ μαθόντες ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης εὕρισκετο εἰς τὰ νερά, ἀπεφάσισαν νὰ διαβῶσιν ἐκεῖθεν πρὸς ἀντάμωσίν του.

Μεταβάντες δὲ παρὰ τῷ Κολοκοτρώνη καὶ προτιμήσαντες νὰ μείνωσι παρ' αὐτῷ ἐπέστρεψαν ὁμοῦ εἰς Ἀχλαδοκάμπου ἢ μᾶλλον εἰς τὸ ἐκεῖ χάνι τοῦ Ἄγξ Πασᾶ, ὅπου ὕδωρ ἄφθονον ὑπῆρχε καὶ ὅπου ἔμειναν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας.

Ἐκεῖ συνδιασκεπτόμενοι, προτάσει τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐπέκριναν ἐκ συμφώνου τὴν κατάληψιν τοῦ παλαιοφρουρίου Ἄργους ὅτι τάχιστα, καὶ τοι ἔρημου καὶ ἀνεφοδιάστου, πρὸς ἀπασχόλησιν τινὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἕως οὐ συνέλθωσιν οἱ στρατολογούμενοι. Ἐκεῖ εὐρέθησαν τότε ὁ Ἀντώνιος Κουμουστιώτης, ὁ Θ. Ζαχαρόπουλος καὶ ὁ Π. Μπαρμπιτζιώτης ὀπλαρχηγοὶ μετ' ὀλίγους εἰς συνοδείαν τοῦ Κρεβατᾶ.

Εἰς τούτους ὁ Κολοκοτρώνης ἐπρότεινε τὴν κατάληψιν τοῦ παλαιοφρουρίου Ἄργους.

Οὗτοι κατ' ἀρχὰς ἐδίστασαν νὰ δεχθῶσι τὴν πρότασιν, ἀλλὰ λαβόντες ὑπόσχεσιν ὅτι θέλουν ἐνισχυθῆ καὶ δὲν θέλουν ἐγκαταλειφθῆ, ἀνέλαβον τὴν ἐπιχείρησιν προθύμως καὶ χωρὶς νὰ ἀπολέσωσι καιρὸν ἀπῆλθον μετὰ τοὺς ὀλίγους ὀπαδοὺς των καὶ κατέλαβον ἀπὸ τῆς νυκτὸς τῆς 10 πρὸς τὴν 11 Ἰουλίου τὸ ρηθὲν Παλαιοφρούριον, καὶ ἤναψαν φανούς.

Συγχρόνως δὲ εἶχον διαταχθῆ ὁ Πάνος Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Γ. Μαυρομιχάλης νὰ εἰσέλθωσιν ἐκεῖ μετὰ τοὺς ἰδικούς των, ἀμὰ ἴδωσι τοὺς φανούς· τούτους παρηκολούθησε προθύμως καὶ ὁ Δ. Ὑψηλάντης μετὰ τοὺς ὀλίγους ὀπαδοὺς του καὶ οὕτως ἀπετελέσθη ἐκεῖ φρουρά

τις οὐκ εὐκαταφρόνητος, ἐξαίρεσι τοῦ ἀνεφοδιάστου καὶ τῆς δυσκολίας τῆς εἰσαγωγῆς τροφῶν καὶ ἐφοδίων.

Τούτῳ λοιπὸν τῷ τρόπῳ, εὖρον παρὰ προσδοκίαν οἱ Τούρκοι κρατούμενον τὸ τοῦ Ἄργους παλαιοφρούριον καὶ νομίσαντες ὅτι Ἄργεῖοι ἐνεταμίευσαν ἐκεῖ τὰ πράγματα, τὰ πλούτη καὶ τὰς φρουράς των, ὡς εἴρηται, καὶ διαδουκοληθέντες κατεσκευάζον περίξ αὐτοῦ πυροβολοστάσια, καὶ οὕτω καιρὸς ἐκερδαίνετο.

Συγχρόνως δὲ καὶ οἱ ἐν Ἄργει καὶ ἐν Ναυπλίῳ Τούρκοι ἐξερχόμενοι εἰς τὰ περίξ χωρία, ἐσύναζαν τροφάς, ἐφόδια καὶ λάφυρα διάφορα, ἐν ᾧ Ἕλληνες ἐπὶ τούτῳ ἀποστελλόμενοι ἐπιμελεῖα τῷ Δ. Τσόκλη, καὶ ἄλλων κατεγίνοντο πυρπολοῦντες ὅσα ἐπρόφθικαν καὶ ὅσα ἠδύνατο.

Ἐν τῷ μεταξὺ στρατιῶται συχνά, ἀνὰ ὀλίγοι μὲν, ἀλλεπάλληλοι δὲ ἔφθανον εἰς Ἀχλαδοκάμπον.

Ἰδὼν ὁ Κολοκοτρώνης ὅτι συνεποσώθησαν ἐκεῖ ἕως χίλιοι, διέταξεν αὐτοὺς νὰ κατέλθωσιν εἰς Μύλους μετὰ τοῦ Πατρόπτη καὶ Κρεβατᾶ, παραγγείλας νὰ διευθύνωνται ἐκεῖ καὶ οἱ ἐπερχόμενοι.

Ἐν τῷ μεταξὺ, ἔπεμψε καὶ ἡ Διοίκησις μετὰ τῆς Βουλῆς εἰς τὸν Κολοκοτρώνην ἐν Ἀχλαδοκάμπῳ ἀκόμη ὄντα πρεσβίαν συνιστάμενην ἀπὸ τοῦς Α. Μεταξᾶν, Α. Καλαμογδάρτην καὶ Σ. Παπαλεξόπουλον, ἀπεσταλμένους ὡς μεσίτας περὶ ἐνώσεως καὶ πρὸς ἐξευμένειν δῆθεν διὰ τὰς κατ' αὐτοῦ προσφάτους ὕβρεις καὶ ἀπειλάς. Ἐκ τούτων δ' ὁ Α. Μεταξᾶς ὠμίλησε καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τότε πρῶτον ἐγνώρισεν οὗτος ἐκ τοῦ πλησίον αὐτὸν καὶ τὸν ἐξετίμησε καὶ τὸν ἐγάπησεν.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὑποδεχθεὶς τοὺς ἀπεσταλμένους ἀταράχως καὶ πρᾶως, ἐπληροφόρησεν αὐτοὺς, ὅτι ὁ προκείμενος μέγας καὶ προφανῆς κίνδυνος τῆς Πατρίδος καὶ ἡ περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῆς μέριμνα ἐπέταττον ὁμόνοιαν καὶ ἔνωσιν, γενικὴν συνδρομὴν καὶ λήθην τῶν παρελθόντων καὶ δὲν ἄφικαν εἰς τὸν καιρὸν νὰ ἐνθυμητικὴ καὶ σκέπτηται περὶ παραπόνων. Ἐπιμαρτυρουμένου ὅτι πα-

ρητεῖτο ἀπὸ ὅσα ἠδύνατο νὰ ἔχη ἢ ὑπετίθετο ἔχων εἰς λήθην καὶ ἀμνηστειάν παραδίδων πάντα χάριν τῆς σωτηρίας τῆς Πατρίδος καὶ ἐν ὀνόματι ταύτης παρεκάλει, προέτρπε καὶ ἐξώριζεν αὐτοὺς νὰ πιστεύσωσι καὶ ἐξέλθωσιν ἀφόβως καὶ ἀνυπόπτως εἰς τὴν ξηράν, καὶ νὰ συμπράττουν ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των τὸ κατὰ δύναμιν ἕκαστος, ὑπὲρ τῆς ἀποτροπῆς τοῦ ἐπικειμένου μεγάλου κινδύνου.

Ἐτροφοδοτεῖτο δ' ἅπας ὁ στρατὸς ἀφθόνως ὑπὸ τῆς Παλαπονησιακῆς Γερουσίας.

Ἄλλ' οἱ ἐν τοῖς πλοίοις ἐπὶ πολὺν τινα καιρὸν, τοῖς τε Τούρκους κλησίον ὄντας φοβούμενοι, τοὺς παρωργισμένους Ἕλληνας ὑποπτεύοντες, καὶ ἄδελον θεωροῦντες τὴν ἐκβάσιν τῶν πραγμάτων, δὲν ἐξῆλθον μὲν ἐκ τῶν πλοίων ἐκεῖ ἀλλὰ μετὰ τινος ἡμέρας ἐτίθησαν εἰς Ἅγιον Ἰωάννην τῆς Κυνουρίας, καὶ βραδύταρον εἰς Ἐρμιόνην.

Ἀπαρχομένων δὲ τῶν παρὰ τε τῆς Διοικήσεως ἀπεσταλμένων, τοῦ Πατρόπτη καὶ Κρεβατῆ καὶ τῶν ἡδῆ συναγμένων στρατιωτῶν ἐξ Ἀχλαδοκάμπου εἰς Μύλους, ὁ Κολοκοτρώνης μεταβάς ἐκεῖθεν διὰ τῆς ὄφρου τοῦ ὄρους κατὰ τὰς 11—12 Ἰουλίου εἰς Τουρνίνης Καρυαίς καὶ Νεοχωρὶ καὶ παραλαβὼν τοὺς ἐκεῖ ἐστρατοπεδευμένους, Τριπαλίτας, κατέβη πρὸς ἀντάμωσιν τοῦ Κολιοπούλου, Α. Κολοκοτρώνη, Δ. Δεληγιάννη καὶ λοιπῶν, εἰς κάτω Μπέκισσι, Στέραις καὶ Μαλαντρένι καὶ εἰς συνέντευξιν ἐλθὼν μετ' αὐτῶν ἐτοπεθέτησε τὸν μὲν Κολιοπούλον μετὰ τοῦ Δ. Δεληγιάννη εἰς τὸ πλησίον τοῦ Ἄργους χωρίου Σχοινοχωρὶ, καὶ τινὰ ἄλλην θέσιν ἐκεῖ, πρὸς καὶ ὁδὸς ὑπῆρχε πρὸς Τρίπολιν διὰ Τουρνικίου καὶ Περγῶν.

Ἐκεῖθεν διελθὼν διὰ τῶν χωρίων Λιόντι καὶ Γκριναὶ κατῆλθεν εἰς Ἅγιον Γεώργιον τῆς Νεμέας, κεκλιμένου ἐγγὺς τοῦ Δαρδενακικοῦ καὶ ἐτοπεθέτησεν ἐκεῖ τοὺς ἰδικούς του Βουνήσους λεγομένους Καρυτινοὺς καὶ μέρος αὐτῶν εἰς τὸ Δαρδενάκι ὑπὸ τὸν Ἀντώνιον Κολοκοτρώνην.

Ὁ Ἀντώνιος Κολοκοτρώνης ὡς ἡσκημένος ὑπὸ τὸν γέρω Κολο-

κοτρώνην παιδιόθεν καὶ γνωρίζων τοὺς τρόπους του, μετὰ προσο-
χῆς καὶ σιγῆς ἀκούων τὰς βραχυλόγους διαταγὰς του, ἐμβαθύνων
εἰς αὐτὰς καὶ ἀταράχως ἀναχωρῶν, ἐξετέλει αὐτὰς κρείττον ἢ
ἠλπίζετο· διὰ τοῦτο εἰς τὰς δυσκόλους, τὰς νοημοσύνην καὶ ἐπι-
τηδειότητα ἀπαιτούσας περιστάσεις, αὐτὸν μετὰ πεποιθήσεως
μετεχειρίζετο ὁ Κολοκοτρώνης.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Τούρκοι οὐδέμιαν ἕως τότε ἀπήντησαν σπουδαίαν
ἀντίστασιν, τὴν μετὰ τῆς Κορίνθου συγκοινωνίαν των δὲν διέκο-
ψαν, καὶ εἰς τὰ ἀπόκεντρα χωρία ἀνὰ ὀλίγοι πρὸς λαφυραγωγίαν
ἢ καὶ αἰχμαλωσίαν τινα, ἀφόδω; ἀπομκρυσόμενοι διασκορπίζοντο.

Διὰ τοῦτο ἐξῆλθον μίαν ἡμέραν πρὸς λαφυραγωγίαν δεκαπέντε
περίπου ἵππεις Τούρκοι μετ' ὀλίγων πεζῶν καὶ μετέβησαν εἰς τὸ
Μαλαντρένι, ἠννοήθησαν ὁμῶς ἀπὸ τοῦ Ἑλληνας καὶ ἀπροσδοκή-
τως αἰφνης περιεκυκλώθησαν καὶ ἐκλείσθησαν ἐντὸς τοῦ ἐκεῖ
πύργου.

Οἱ Ἕλληνες, οἱ περικυκλοῦντες αὐτούς, τοὺς ἐπρότειναν νὰ
παραδοθῶσιν.

Οὗτοι ὁμῶς ἀπήντησαν διὰ πυρὸς καὶ ἔλαβον στάσιν ἀμυντικὴν.

Οἱ Ἕλληνες τότε ἔθεσαν πῦρ εἰς τὴν κάτω τοῦ Πύργου θύραν καὶ
οἱ ἐν αὐτῷ ἐγκλεισμένοι Τούρκοι μετὰ τῶν ἵππων των ἐγένοντο
παρανάλωμα τοῦ πυρὸς.

Καὶ εἰς Χαρβάτι δὲ καὶ Φίχτια ἰδὼν ὁ Κολιοπούλος ὀλίγους
Τούρκους περιτρέχοντας καὶ ἐξελθὼν καὶ αὐτὸς κατ' αὐτῶν μετ' ὀλί-
γους ἵππεις, συνεπλάκη ὡς εἰς μονομαχίαν, μετὰ τινος ἵππέως
Τούρκου, ὅστις ἐπιτηδειότερος ὢν ἔθραυσε τὴν σπέθην τοῦ Κολιο-
πούλου, ὥστε ἐκινδύνευεν, ἐὰν εἰς τῶν ἀκολουθῶν του, ὁ Μάστορ
Γιώργης Μπύρα, δὲν ἀφίππευεν ἐτοίμως καὶ ἐφόρευε διὰ πυροβόλου
ὄπλου τὸν Τούρκον.

Ἐφόρευσαν δὲ καὶ ἐκεῖ τότε τινὰς τῶν οὕτω διεσπαρμένων
Τούρκων.

Οὗτοι ἦσαν αἱ ἀπαρχαί.

Ἐκείθεν δ' ὁ Κολοκοτρώνης ἐπανελθὼν εἰς Μύλους τοῦ Ναυπλίου
καὶ εὐρῶν ἐκεῖ δύναμιν μέχρι πέντε χιλιάδων, ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν
συνηγμένην, ἐτοποθέτησεν αὐτὴν εὐθὺς ἀπασαν εἰς Κεφαλάρι τοῦ
Ἄργους, ὅπου καὶ οἱ Ἀργατικοὶ λεγόμενοι αἰῶλοι.

Οὕτω ἐπλησίασε πρὸς τε τοὺς Τούρκους καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῷ
φρουρίῳ ἡμετέρους, τοὺς μύλους Ναυπλίου πλησίον ἔχων καὶ τὴν
ἀλληλοβοήθειαν διευκολύνων καὶ φραγμὸν οὕτω ἔθεσεν εἰς τὰς πο-
ρεῖας τῶν Τούρκων, ἐὰν ἤθελον νὰ κινηθῶσι πρὸς τὴν Τρίπολιν, ἢ
πρὸς τοὺς Μύλους ἐνταῦθεν ἢ ἐκεῖθεν.

Συνέπεσε δὲ κατὰ τὸ θέρος ἐκεῖνο θεία οἰκονομία ἢ διὰ τὸν ἐπι-
κρατήσαντα τὸ ἔτος ἐκεῖθε ἀύχμῳ ἢ δι' αἰτίαν τινὰ φυσικὴν νὰ
στερεύσουν ἐντελῶς αἱ πηγαὶ τοῦ Ἐρασείνου ποταμοῦ καὶ ἡ κοίτη
του ἄπασα μέχρι θαλάσσης ἐξηράνθη.

Καὶ τῶν ἐν Ἄργει φρεάτων βαθυτάτων ὄντων τὰ ὕδατα πολὺ
ὀλιγόστευσαν.

Ὡστε οἱ Τούρκοι, πολλοὶ ὄντες καὶ πολλοὺς ἵππους καὶ πολλὰ
ἄλλα κτήνη ὑπηρετῶν ἔχοντες, ἐστενεχωροῦντο ἐνεκὸν ἐλλείψεως
ὑδατος, ἥτις ἔλλειψις εἰς τὰ ζῶα ἦτο ἐπιβλαβεστάτη.

Οἱ Ἕλληνες ὑδρεύοντο μὲν καὶ ἐκ Μύλων τοῦ Ναυπλίου, ἀφ' οὗ
τοῦ ἐκεῖ ὕδατος ὄντος, ἀλλ' ὑπῆρχε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πηγῇ τοῦ Κε-
φαλαρίου βαθεῖα καὶ εὐρύχωρος δεξαμενὴ, ἀφ' ἧς δὲν ἔλειπε
τὸ ὕδωρ, ἦντλον δ' ἐκείθεν οἱ Ἕλληνες ὡς ἀπὸ φρέατος, ἀλλὰ
μετὰ κόπου.

Προὔτρεπετο δὲ ὁ Κολοκοτρώνης παρὰ πάντων, ἀφοῦ ἤδη συν-
ήχθη ἀρκετὴ δύναμις εἰς Κεφαλάρι, νὰ μετακελέσῃ ἐκεῖ καὶ τοὺς
ἐν Σχοινοχωρίῳ καὶ τοὺς ἐν Νεμέῳ διὰ νὰ κτυπήσουν ὁμοῦ τοὺς
Τούρκους, ἐλευθερώσουν δὲ καὶ τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ, ἀρξαμένους νὰ
στενεχωροῦνται δι' ἐλλείψιν τῶν ἀναγκαίων, ὡς ἀποκεκλεισμένους
ἀπὸ τοῦ Τούρκου.

Δὲν ἐπέθετο ὁμῶς ὁ Κολοκοτρώνης, ἄλλως ἢ ὅπως ἐκείνοι
σκεπτόμενοι.

Τὰ πράγματα ἀπέδειξαν κατόπιν ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἐσκέπτετο ἐρθότερον.

Ἐσκέπτετο δηλαδὴ ἐνόσφ διατηρεῖται τὸ φρούριον, οἱ Τούρκοι, τῶν ὁποίων ἡ κυρία δύναμις ἦτο τὸ ἵππικόν, πιστεύοντας ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ πλούτη, δὲν ἀναχωροῦσιν ἐξ Ἄργους πρὶν ἢ τὸ κυριεύσουν.

Ἐνόσφ δὲ διαμένουν ἐν Ἄργει, δι' ἣν ἔπασχον ἔλλαψιν ὕδατος καὶ ἵπποφορβῆς, οἱ ἵπποι των, οἵτινες ἤσαν, ὡς εἶπομεν, ἡ κυρία δύναμις των, ἐξασθενοῦσι, μὴ ἔχοντες δὲ καὶ τροφάς δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ ἐκστρατεύσῃσι πρὸς τὰ ὄρεινὰ ἐνδοτέρω τῆς Πελοποννήσου.

Ὅθεν ἄμκ ἀπελπισθῶσιν ἀπ' ἐδῶ, θέλουν ὀπισθοδρομήσει εἰς Κόρινθον, ὅπου καὶ τὸ φρούριον εἶναι ἰδικόν των, ἵνα εὐρωσι τροφάς καὶ δι' ἑαυτοὺς καὶ διὰ τὰ ζῶα των· καὶ ἐὰν ἐκεῖ δὲν ἠμπορέσουσι νὰ προμηθευθοῦν ἢ ἀπὸ τῆς Στερεᾶς ἢ ἀπὸ τῆς Θελλάσσης ἐκεῖθεν διὰ Πατρῶν θὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὰ πεδία τῆς Ἠλείας.

Διὰ τὰς σκέψεις του ὁμοῦς αὐτὰς τινὲς ἔσκωπτον τὸν Κολοκοτρώνη.

Ἐν τούτοις ἐκ τῶν Τούρκων τῶν πηγακινωσχημένων ἐκ Κορίνθου καὶ ἀπομικρυνωμένων ὁ Ἀντώνιος Κολοκοτρώνης προσβαλὼν αὐτοὺς ἐφόνευσε δεκάεπτά.

Ἄλλ' οὗτοι κατόπιν ἐπανελθόντες πολυπληθεῖς ἐξετόπισαν αὐτὸν ἀπὸ τὰς θέσεις του καὶ τὸν κατεδίωξαν μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καύσαντες εἰκίας τινάς.

Πρὶν τούτου εἰδωπορήθη ὑπὸ τοῦ Κολιαπούλου ὁ Κολοκοτρώνης, ὅστις ὑποπέτρων μὴ τι μεγαλειότερον πάθωσιν οἱ ἐκεῖ ἠναγκάσθη νὰ μεταβῇ νύκτωρ διὰ τοῦ πεδίου, ἦτοι διὰ Βέλτου, Δελαμκινάρη, Κουτσοπεδίου καὶ Φιχτιοῦ εἰς Ἅγιον Γεώργιον, παραγγείλας τοῖς ἐν τῷ φρουρίῳ νὰ ἐξέλθωσιν ἐκεῖθεν διὰ νυκτός, ἐὰν στενοχωρηθῶσιν, προέπεμψε δὲ καὶ τὸν Γιαννάκη Κολοκοτρώνη κατὰ τὰ Τρίκαλλα νὰ συνάξῃ καὶ συσσωματώσῃ τοὺς Κορινθίους.

Φθάσας ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ἐμφυχώσας τοὺς ἐκεῖ, διέταξε νὰ

κατασκειάσουν εἰς ὑποδειχθείσας ὠρισμένας καταλλήλους θέσει κλειστά τινὰ ταμπύρια, εἰς τε τὸ Δερβενάκι καὶ ἄλλου ἐν τοῖς πέριξ, ἵνα ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης κλεισθῶσιν ἐν αὐτοῖς πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν στενῶν καὶ ἐμπόδιον τῆς τῶν Τούρκων διαβάσεως, παραμείνας δ' ὀλίγον ἐκεῖ, τοὺς μὲν περὶ τὸν Ἀντώνιον Κολοκοτρώνη πάντας ἐτοποθέτησε κατὰ τὸ Δερβενάκι, εἰς τὰ κατασκευασθέντα ὀχυρώματα, τὸν δὲ γέροντα Μάρκον Κολοκοτρώνη ἀφῆσεν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὁ Δ. Πλαπούτας συνεννοηθεὶς μὲ τοὺς ἐν Κεφαλαρίῳ καὶ ἐν τῷ Παλαιόφρουρίῳ, καὶ πέριξ τούτου πυρὰ ἀνάψαντες καὶ πόλεμον συνάψαντες, ἐξεληθόντων καὶ βοηθησάντων καὶ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ, κατάρθωσαν νὰ εἰσέλθωσιν ἐν αὐτῷ τροφάς τινάς.

Καὶ τότε ὁ μὲν Ὑψηλάντης, ὁ Πάνος καὶ τινες ἄλλοι ἐκ τῶν ὀπλαρχηγῶν ἐξῆλθον ὑποσχεθέντες τοῖς μείνασι ὅτι θέλουν φροντίσει περὶ αὐτῶν καὶ δὲν θέλουν τοὺς ἐγκαταλείψει.

Μετὰ ταῦτα δὲ συμπλοκῆς τινὸς γενομένης μεταξὺ Τούρκων πολυπληθεστέρων, τῶν πλειόνων ἱππέων καὶ Ἑλλήνων, τούτων ἐκτεθέντων εἰς πεδινόν τι, ἢ ὀμαλὸν καὶ ἀνοιχτὸν μέρος ὀπίσθεν τῷ φρουρίου παρὰ τὸ Ἄργος, καὶ μάχης τριώρου γενομένης, τὸ ἵππικόν ἐπιτεθὲν ἐφόνευσεν ἐκ τῶν ἐκτεθέντων ἕως 150, τοὺς πλείους Ἀρκαδινούς, ὅπερ ἂν καὶ Τούρκοι οὐκ ὀλίγοι, ἐφανεύθησαν, ἐπροξένησεν ὁμοῦς ἀθυμίαν καὶ πτόησιν τινὰ ἐπισθητὴν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν.

Τούτου ἕνεκα καὶ ἐπειδὴ ἦτο ἤδη ἀνάγκη ἐπιέγουςαι ν' ἀπαλλαγῶσιν οἱ ἐν τῷ παλαιόφρουρίῳ Ἕλληνας, ὡς πολὺ στενοχωρηθέντες καθὸ στενῶς ἀποκλεισθέντες διὰ πυροβολικοῦ ἤδη προσβαλλόμενοι, τροφῶν στερεούμενοι καὶ νὰ φύγωσιν ἀκινδύνως μὴ δυνάμενοι, ἐδέησε νὰ ἐπιστείλῃ εἰς τὸν Κολοκοτρώνη νὰ ἐπανέλθῃ καὶ αὐτὸς

Ὅθεν ἐπανελθὼν καὶ δημηγορήσας πολλὰ εἰς τὸν στρα

κατὰ τὴν γλώσσάν του, ὅτε μὲν ἐλέγχων καὶ ἐπιπλήττων διὰ τὰς ἀπροσεξίας καὶ ἀταξίας, ὅτε δὲ διὰ καταλλήλων παραβολῶν καὶ ἐπιχειρημάτων ἐμψυχῶν καὶ διεγείρων τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐκδικήσεως, διέγραψε σχέδιον προσβολῆς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ, ὄρισας τὴν ἐσπέραν τῆς 21—22 Ἰουλίου διὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ, ἀλλὰ μὴ ἐκτελεσθέντος ἀκριβῶς καθ' ὅλην τὴν ἐσπέραν ἐκείνην τοῦ σχεδίου του, διότι οἱ ὑπὸ τὸ φρούριον πρὸς τὴν πόλιν τεταγμένοι δὲν ἐβάδισαν τὴν διαγραφείσαν ὁδόν, καρκινοβατήσαντες πρὸς ἀριστερὰ καὶ πλησιάσαντες εἰς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν μέρος τοῦ φρουρίου.

Τούτου ἕνεκα οἱ πρὸς τὸ ἀνατολικὸν αὐτοῦ Τοῦρκοι μὴ ἐνοχληθέντες ἀνέβησαν ἅπαντες ἐπάνω περὶ αὐτό, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἐντὸς δὲν ἠδυνήθησαν τὴν νύκτα ἐκείνην ν' ἀνοιξοῦσι δίοδον πρὸς φυγὴν ἐκίνδυνον.

Ἐπομένως τὴν ἐπιούσαν προσκαλέσας τοὺς ὀπλαρχηγούς καὶ καταδείξας τὰ σφάλματα καὶ τὰ αἷτια τῆς ἀποτυχίας, καὶ ὀδηγήσας αὐτοὺς εἰς νέαν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν, καὶ ὁ ἴδιος παρευρεθείς προσωπικῶς πρὸς τὸ δυτικὸν τοῦ φρουρίου τὴν ἐσπέραν τῆς 22—23 διευθύνων αὐτὸς καὶ ἐκδιέσας σπηνοειδῶς τὴν κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο τουρκικὴν δύναμιν, κατώρθωσε ν' ἀνοιχθῇ ἐκεῖ δίοδος, δι' ἧς οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ ἀπαξάπαντες ἐξῆλθον ἀδραβεῖς.

Τὴν ἐπιούσαν οἱ ἐχθροὶ μὴ εὐρόντες τίποτε ἐν τῷ φρουρίῳ, μετεμέλοντο ὅτι κατηνάλωσαν ἐκεῖ ἐπὶ ματαίῳ τοσοῦτον χρόνον.

Ὁ Κολοκοτρώνης εὐθὺς τὴν ἐπιούσαν, ἐπέσπευδε τὴν εἰς Ἅγιον Γεώργιον μεταβάσιν του διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ προλάβῃ ἐκεῖ τοὺς Τοῦρκους καὶ μὴ φύγουν οὗτοι ἀτουφέκιστοι, ἐβεβαίω δὲ ταχέειν ἐκεῖθεν διάβασιν των, ὡς ἐάν ἦτο μαθηματικῶς βέβαιος περὶ τούτου.

Ἀμέσως τότε ἐκάλεσε εἰς συμβούλιον τοὺς ὀπλαρχηγούς καὶ εἶπεν εἰς αὐτοὺς τὰ ἑξῆς :

— Ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι δὲν δύνανται πλέον νὰ μείνουν ἐδῶ θὰ πράξουν ἐν ἑκ τῶν δύο· ἢ θὰ δοκιμάσων νὰ προχωρήσουν τῶρα εἰς

τὴν Τρίπολιν, ὅπερ ἀπίθανον κατὰ τὰς ἐκείψεις μου, ἢ θὰ ὀπισθοδρομήσουν εἰς Κόρινθον, ὅπου ἔχουν καὶ τὸ φρούριον καὶ θὰ προσπαθήσουν νὰ συνεννοηθοῦν με τοὺς τῆς Στερεῆς, ἵνα διὰ τῆς Βοστίτζας καὶ Πατρῶν καταλάβουν τὴν Γαστούνην, διότι ἄλλος τόπος δὲν τοὺς βαστάει μὲ τόσα κτήνη, τὰ ὅποια ἀπὸ τῶρα ἀδυνάτησαν ἀναδέχομαι τοὺς εἶπε τὴν εὐθύνην ν' ἀσφαλίσω ἐγὼ τὰς διόδους ἀπὸ Σχοινοχωρίου μέχρι Βόχας μετὰ τῶν ἐκεῖσε τοποθετημένων. Μείνατε ἐδῶ εἰ ἐν Κεφαλαρίῳ καὶ Μύλοις πάντες, ἀσφαλίσατε καὶ ἐμποδίσατε τὴν ἐντεῦθεν πρὸς Τρίπολιν πορείαν τῶν Τοῦρκων, ἀν τοιαύτην δοκιμάσουν. Καὶ θὰ ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν νοῦν μας ἐκεῖθεν.

Οἱ ὀπλαρχηγοὶ ὁμως δὲν συναφώνησαν μὲ τὴν πρότασιν αὐτὴν τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ὁ Κολοκοτρώνης τότε τοὺς ἀπήντησεν ἕτι δὲν ὑπάρχει καιρὸς νὰ χάνεται καὶ ὅτι αὐτὸς ὑπὸ ἰδίαν του εὐθύνην, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ πεποιθήσιν, θὰ πράξῃ αὐτοβούλως τιθέμενος ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Καρυτινῶν του.

Ὁ Πετρόμπεης τότε καὶ ὁ Γιατράκος ἐκάκιζον τὸν Κολοκοτρώνην διὰ τὴν διαγωγὴν του.

— Τῶρα ὅπου ἔμειναν οἱ Τοῦρκοι ἐλεύθεροι, ἔλεγον, καὶ θὰ μᾶς ἐπιτεθοῦν διὰ μᾶς ὁ Κολοκοτρώνης φεύγει, πάει κατὰ τὴν συνήθειάν του εἰς τὰ κορφοβούνια, εἰς τοὺς ἀγιολιάδες, τὸ κλέφτικόν του!

Ὁ Κολοκοτρώνης ἀκούσας ταῦτα παρ' ἄλλων εἶπεν εἰς ἀπάντησιν·

— Ἄς λέγῃ ὁ Μπέης ὅ,τι θέλει, ὡς μεγαλειότερος ὅπου εἶνε· ἡμεῖς δὲν πρέπει νὰ χρονοτριβῶμεν καὶ νὰ βρεθῶμεν ἀνέτοιμοι· ἐγὼ τοὺς ἐπρότεινα νὰ πᾶνε αὐτοὶ εἰς τὴν Νεμέαν ἀν θέλουν, ὅπερ θεωρῶ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, καὶ ἐγὼ μένω εἰς Κεφαλάρη· ἀφοῦ δὲν πᾶνε ἐκεῖνοι, πᾶμε μεῖς!

Κατόπιν ἀφ' οὗ ἐδημηγόρησε καταλλήλως, τὴν ἐσπέραν ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν μὲ μόνην τὴν σωματοφυλακὴν του διὰ νυκτὸς μετέβη εἰς Νεμέαν.

Οἱ Τούρκοι οὐδὲν ἐν τούτοις ἐπεχείρησαν κίνημα, ἠτοιμάζοντο δ' εἰς πορείαν βόσκοντες τοὺς ἵππους των ἔξω κατὰ τε τὸν Βάλτον καὶ τοὺς Ἀμπελωνας.

Τότε οἱ ὑπὸ τὸν Τσώκρην Ἀργεῖοι τὰ κατὰ τὸν Βάλτον μονοπάτια γνωρίζοντες καλῶς συχνὰ ἤραζον ἵππους καὶ ἐφόνευον Τούρκους καὶ καθίστων αὐτοῖς οὕτω τὴν πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα βοσκὴν ἐπικίνδυνον.

Ὁ Δράμαλης μετὰ ταῦτα ἐπεμφεν ἐν σώμα ἰκανὸν ἱππικοῦ κατὰ τὸ Κεφαλάρι εἰς κατάσκόπευσιν, βέβαια ἂν ἔμενεν ἐκεῖ ὅλος ὁ στρατός, ἢ καὶ πρὸς ἐπίδειξιν, τὸ ὅποιον ὁ Τσώκρης μὲ τούτους Ἀργεῖους πάλιν ἀντέκρουσαν.

Κατόπιν ὁ Δράμαλης ἀπέστειλε ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἐν Κεφαλαρίῳ μὲ τινα γραμματεῖα του χριστιανόν, δι' ἧς προσεκάλει αὐτοὺς εἰς ὑποταγὴν, ὑποσχόμενος ἐν ὀνόματι τοῦ Σουλτάνου, τοῦ Κυρίου του, πλήρη ἀμνηστειὰν καὶ τῶν πεπραγμένων καὶ παρελθόντων, ἀπειλῶν ὅτι ἄλλως θέλει προβῆ εἰς τὰ πρόσω καὶ ἐνδότερα καὶ τὸ προστυχόν.

Ὁ χριστιανὸς μάλιστα οὗτος γραμματεὺς του, εἴτε παρηγγελμένος, εἴτε καὶ ἐκ πεποιθήσεως ἐβεβαίωτο ἐν ὄρκῳ τοὺς χριστιανούς, ὅτι ὁ Πασᾶς ἦτον ἕτοιμος νὰ ἐπιπέσῃ αἰφνης κατ' αὐτῶν, νὰ τοὺς διώξῃ ἐκεῖθεν καὶ νὰ προχωρήσῃ εἰς Τρίπολιν.

Ὁ γραμματεὺς οὗτος ἐκρατήθη ὑπὸ φύλαξιν παρὰ τοῖς χριστιανοῖς, οὐδαμῶς δὲ ἐδόθη ἀπάντησις εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Δράμαλη.

Οἱ Τούρκοι ὅμως ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς ἐπιούσης (26ης Ἰουλίου) ἐξεστράτευσαν πρὸς τὴν Κόρινθον, χωρὶς νὰ περιμένωσιν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ἀπεσταλμένου των, ἢ ἀπάντησιν τινα, ἐξ οὗ πᾶς τις ἐσυμπέρανεν ὅτι ἡ ἀποστολὴ ἐκείνη ἦτο στρατήγημά τι διὰ νὰ ἐφευκτοσὴ καὶ προσηλώσῃ τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, διὰ νὰ εὐρεθῇ ἢ πρὸς τὴν Κόρινθον ὁδὸς ἀφύλακτος, ἢ ἐὰν μὴ καλῶς φυλακτομένη.

Ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε σπεύσει καὶ τοποθετήσῃ τοὺς Βουλήσιους Καρυτινοὺς του ἕως 800 εἰς τὰς κατὰ τὸ Δερβενάκι καὶ λοιπὰ στενὰ καλῶς παρεσκευασμένα ταμπούρια των.

Ἐπάνω δὲ εἰς τὸ Ἀργολικὸν πεδῖον μέχρις Ἀργους, Ναυπλίου, Μύλων καὶ τῶν περὶ ὑπὸ ὑπερειῶν, ἐκεῖ εἶχεν ἐκλέξει καὶ καταστήσῃ σκοπιὰν ἀδ' ἀλείπτως ἐπιτηροῦσαν πᾶν κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα κίνημα τῶν ἐχθρῶν.

Ἐκείθεν λοιπὸν τῷ ἐστάλῃ εἰς Ἅγιον Γεώργιον ἀπὸ πρώτας εἰλήσεις·

« — Τούρκων κινήσις ἐξ Ἀργους πρὸς τὰ ἐδῶ ».

Ἀμέσως τότε ὁ Κολοκοτρώνης διέταξε καὶ διενεμήθησαν πολεμορόδια εἰς τὸν στρατόν, εἶτα δὲ δημηγορήσας, ἐγκαρδιώσας καὶ εὐχηθεὶς πάντας, ἐπέμφεν ἐκάστους εἰς τὰς προωρισμένους θέσεις των δούς εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς, ὁδηγίας καὶ συγχρόνως ἐπιστείλας διαταγὰς εἰς τε τὸν Νικηταρᾶν, τὸν Κολιόπουλον καὶ τὸν Πικπανίκαν εἰς τὸ Κεφαλάρι καὶ εἰς τοὺς Μύλους νὰ σπεύσουν εἰς βοήθειαν.

Οὕτω τὰ πάντα διαθέσας κατὰ τὸ ἐνὸν καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ποιησάμενος ἀπῆλθε καὶ αὐτὸς ἐν σπουδῇ εἰς τὴν σκοπιὰν ἐκείνην αὐτοπροσώπως, ἀφ' ἧς εἶχεν ὑπὸ τὰς διαμαρτυρίας του πᾶσας, ὡς ἀπὸ κέντρου παρατηρῶν πάντα καὶ τὴν πρόοδον τῆς ἐξ Ἀργους τῶν Τούρκων πορείας, καταραινομένης ἐκ τοῦ ἐγειρομένου εἰς νέφος κομπορτοῦ.

Παρήγγειλε δὲ τοῖς ὀπλαρχηγούς καὶ τοῖς ὑποδεεστέροις νὰ μὴν ἐξέρχωνται τῶν ταμπούριων των καὶ νὰ ᾧσιν ἕτοιμοι ἢ νὰ ὑποστῶσιν τὴν προσβολὴν, ἢ ν' ἀκολουθήσωσι νεωτέρως διαταγὰς του.

Ἄμα εἶδεν ὁ Κολοκοτρώνης ὅτι οἱ Τούρκοι διηυθύνοντο κατ' εὐθείαν πρὸς αὐτοὺς ὅλοι καὶ ὅτι ἡ μὲν πρωτοπορεία, ἡ κεφαλὴ τῆς ὀφειώδους ἐκείνης ἐν τῷ πεδίῳ στρατιᾶς ἐφθασεν εἰς Δερβενάκι, ἡ δὲ οὐρά, ἡ ὀπισθοπορεία, ἐν ἧς καὶ οἱ πασάδες εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς Ἀργος, εὐθυμὸς ἄμα καὶ σύννοος καὶ πῶς ἀνυπόμονος, ἀλλ' ἀτάραχος ἐπεμπε μὲ χωρικούς εἰδήσεις καὶ ὁδηγίας καὶ διαταγὰς πρὸς τε

τὸν Νικηταρᾶν, τὸν Κολιόπουλον, καὶ τὸν Γιατράκον. Εὕρισκετο δὲ τότε ὁ Νικηταρᾶς εἰς τὸ Ἄγινόρι.

Φθάνοντες οἱ Τούρκοι πρὸ τοῦ Δερβενακίου καὶ μὴ βλέποντας ἐκεῖ σπουδαίαν τινα θύναμιν, διότι οἱ στρατιῶται ἠούχαζον κρυπτόμενοι εἰς τὰς θέσεις των, συνσπρωύοντο ἐκεῖ περιμένοντες τοὺς παρακολουθοῦντας καὶ μάλιστα τοὺς πασάδες διὰ νὰ συσσωματωθῶσιν.

Καὶ οὕτε οἱ Ἕλληνες ἔδιδον αὐτοῖς ἀφορμὴν πρὸς σύγκρουσιν, οὔτε ἐπεδεικνύοντο, μολονότι ἦσαν ἐγγύς, διότι ἀπηγορεύθη τοῦτο αὐτοῖς ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνη, διατάξαντα αὐστηρῶς ταῦτο καὶ νὰ μὴν ἐξέλθῃ οὐδεὶς τῶν προμαχῶνων καὶ διὰ νὰ μὴ διασκορπισθῶσιν οἱ Ἕλληνες καὶ ἀφήσωσι αὐτοὺς ἀφυλάκτους καὶ εὐρεθῶσιν οὕτω ἀνέτοιμοι καὶ τετραγαμένοι.

Καὶ δι' ἄλλον λόγον ὁ ἐπιτεράπη εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐπέχθη διὰ νὰ μὴ γνωρίσωσι καὶ οἱ Τούρκοι τὸ ποσὸν τῆς ἐκεῖ θύναμους καὶ οὕτω νὰ προσελκύσωσι τοὺς Τούρκους ἐνδοτέρω τοῦ στενοῦ.

Μὲ ὅλον τοῦτο τινὲς τῶν Τούρκων ἐν ἀρχῇ προχωροῦντες ἢ πρὸς κατασκόπευσιν ἢ πρὸς καλητέραν βοσκὴν τῶν ζώων των, συνελαμβάνοντο ἢ ἐφινεύοντο καὶ ἐγίνοντο ἀφαντοὶ μὴ ἐπιστρέφοντες· καὶ τινες δὲ χριστιανοὶ ἵπποκόμοι τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ποιοῦντες ἵνα μὴ φονευθῶσιν, ἀναγνωρίζόμενοι ὡς χριστιανοὶ παρεδίδοντο αὐτόματοι.

Τέλος κατωρθώθη ἡ συσσωμάτωσις τῶν Τούρκων μετὰ τὴν μεσημβρίαν καὶ ἡ κίνησις τῆς πρωτοπορείας ἤρξατο.

Οὐδεὶς δ' ἐτόλμησε νὰ δοκιμάσῃ διάβασιν διὰ τοῦ στενοῦ, ἀφοῦ εἶδον ὅτι ἦτο κατεληγμένον.

Ἐξ ἐναντίας πεζοὶ ἑλαφροὶ τὸ πρῶτον ἐτράπησαν εἰς ἀνάβασιν ἐκ τῆς ἀνατολικῆς τοῦ στενοῦ παρειᾶς, ἤτοι πρὸς τὸ ὄρος Πανάγο, ὅπου εἶναι πάροδος, διερχομένη διὰ τῆς ὑπερκαιμένης θέσεως Ἁγίου Σώστης, ὅπου πάλιν σχηματίζεται στενὸν τι, καὶ αὕτη δύσβατος, ἀγούσα εἰς τὸ κατὰ τὰς Κλεωνᾶς πεδίον, ἐκκλινομένου τοῦ Δερβενακίου καὶ ἧτις ἐφαίνετο ἀφυλάκτος.

Ο ΙΒΡΑΪΜ ΠΑΣΑΣ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

Εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην εἶχε παραγγείλει ὁ Κολοκοτρώνης τὸν Νικηταρᾶν νὰ ἔλθῃ.

Τοὺς προσβάλλοντας πεζοὺς Τούρκους ἤθελοῦθαι ἱππικὸν μετὰ κόπου καὶ δυσκόλως ἀναβαινόντων τῶν κεκμηκότων ἵππων.

Σπουδαίαν δὲ καὶ ὀριστικὴν θεωρήσας τὴν πορείαν ταύτην ὁ Κολοκοτρώνης καὶ μὴ ἔχων εἰδήσιν τινα περὶ τοῦ Νικηταρᾶ καὶ ἀπορῶν διατί δὲν ἐφάνη ἀκόμη, διέταξε μὲν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τὸν Ἀντώνην Κολοκοτρώνην νὰ προσαναίῃ μὲ τοὺς ἰδιούτους τοῦ ὀρθίως ἐπὶ τῆς αὐτῆς παρεΐας καὶ προκαταλάβῃ τὴν μνησθείσαν θέσιν Ἁγίου Σώστως.

*Επίσης διέταξε τὸν Γ. Δημητρακόπουλον ἢ Ἀλωνιστιώτην νὰ διευθύνῃ τοὺς μένοντας ἐν τῷ Δερβενακίῳ, περιέβλεπε δὲ ἐνυπομόνωσ νὰ ἔδῃ καὶ τὸν Νικήταν καταλαμβάνοντα τὸ ἐκεῖθεν ὑπερκείμενον ἐπὶ τῆς αὐτῆς τοῦ Ἁγίου Σώστου θέσεως μέρος, ὡς τῷ παρήγγειλε διὰ νὰ τεθῶσιν οἱ ἐκεῖθεν διαβκίνοντες Τούρκοι μεταξὺ δύο πυρῶν.

Βραχδύνχτος δὲ τοῦ Νικηταρᾶ διέβησαν ἐκεῖθεν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέρους μόνον, ἀριστερόθεν, προσβαλλόμενοι ὑπὸ τῶν ὀλίγων προσαναβάντων, οὐκ ὀλίγοι τῶν Τούρκων πεζῶν καὶ ἱππικῶν.

*Ἀφοῦ δὲ πολλοὶ ἤδη ἀνέβησαν καὶ ἀέδαινον, ὁ Κολοκοτρώνης στενοχωρούμενος διὰ τὴν βραχύτητα τοῦ Νικήτα, διέταξε μὲν τρεῖς περίπου ὥρας πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου προσβολὴν γενικὴν πανταχόθεν, διὰ νὰ τεθῶσιν εἰς ἀταξίαν καὶ χωρισθῶσιν οἱ Τούρκοι.

Διέταξεν ἐπίσης καὶ τοὺς παρ' αὐτῷ μένοντας ὀλίγους νὰ συμπυροβολήσουσι δὲ, τρεῖς συγχρόνως ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης θέσεως εὐθὺς πρὸς τὸ Στεγάνι καὶ τὸ Ἁγινόρι.

Δὲν παρήλθε μετὰ ταῦτα πολὺ χρόνος καὶ ὁ Κολοκοτρώνης πρῶτο: διέκρινε πρὸς τὸ Ἁγινόρι καπνὸν πυροβόλου, τὸν ὁποῖον δὲν ἐβράδυνεν νὰ ἐπακολουθήσουσι καὶ ἄλλοι καὶ ἐκ τῆς τῶν πυρῶν καὶ τοῦ καπνοῦ διευθύνσεως νοήσας ὅτι ἦσαν ἐκ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Νικήτα.

— *Ἐφθασαν! εἶπε καὶ ἐτέθησαν ἤδη οἱ Τούρκοι μεταξὺ δύο

πυρῶν καὶ ἐξηκολούθει μὲν νὰ ἐνισχύῃ τὸν Ἀντώνην, ἐνεψύχωσε δὲ καὶ τὴν κάτω γενικὴν προσβολὴν, χωρὶς ν' ἀφήσῃ ἐπι ἀφύλακτον τὸ στενὸν διὰ κάθε ἐνδεχόμενον, διότι πολλοὶ Τούρκοι μετὰ τῶν πασάδων ἦσαν ὀπίσω.

*Ολιγοστευσάντων τῶν Τούρκων, καὶ τοῦ ἡλίου ἐγγίζοντος εἰς τὴν δύσιν, διέταξε νὰ ἐξέλθουν καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ἐκ πάντων τῶν τοῦ στενοῦ ὀχυρωμάτων καὶ τῶν πέριξ θάμνων, νὰ προσβάλωσι δὲ μεθ' ἐρημῆς τοὺς ἀκόμη ἀναβαίνοντας καὶ τοὺς ἐν τῷ πεδίῳ νὰ ἐκδιώξωσι.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Δ Ι'.

*Ἡ καταστροφή τοῦ Δράμλλη.

Οἱ ἀναβαίνοντες καὶ οἱ προπορευόμενοι Τούρκοι δὲν ἐγνώριζον τί γίνονται οἱ ὀπισθεν αὐτῶν, διότι ἀφοῦ ἔφθασαν ἐπάνω, μὴ δυνάμενοι νὰ ὀπισθοδρομήτωσι πλέον, τὸν δεξιὸν βραχίονα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν θέτοντες, ὤρων δρομαῖοι εἰς τὰ ἐμπρὸς κατ' εὐθείαν, χωρὶς τινὸς αὐθυπερσπίσεως, ὡς κεκμηκότες ἐκ τῆς ἀνόδου, καὶ ἄλλοι μὲν ἐφονεύοντο, ἄλλοι δὲ καὶ μετὰ τῶν ἵππων αὐτῶν ἐκρημνίζοντο εἰς τὴν κρημνώδη ἐκείνην καὶ στενὴν λωρίδα.

Οὔτε ὁμοῦ καὶ οἱ ὀπισθεν Τούρκοι ἐγνώριζον τὴν τύχην τῶν ἐμπρὸς, μὴ βλεπόμενοι διὰ τὸν ἀνώμαλον τοῦ ἐδάφους.

*Ἐφονεύθησαν δὲ τότε καὶ εἰς τὸ πεδίον καὶ εἰς τοὺς λόφους ὑπὲρ τὰς δύο καὶ ἡμίσεια χιλιάδες, καὶ ἐκυριεύθησαν πλεῖστα φορτηγὰ καὶ ἀποσκευαὶ καὶ ἄλλα λάφυρα.

Οὕτως ἢ ἐξακολούθητις τῆς πορείας τῶν Τούρκων διεκόπη καὶ οἱ

Πασάδες μείναντες εἰς τὸ Ἀργολικὸν πεδίον μὲ ἐξ περίπου χιλιάδας καὶ πολλὰ φορτηγά, ἀπεμακρύνθησαν ἕνεκεν τῆς προσβολῆς πρὸς τὰ ὀπίσω, εἰς τὸν πεδίον, ἐκ τῆς θέσεως, ἣν κατέχον, ἀφέντες καὶ τινα τῶν φορτηγῶν ἐκεῖ.

Βλέποντες οἱ Πασάδες ἐν σώμα ἑλληνικὸν κατέχον τὸ χωρίον Ζαχαριά ὑπὸ τὸν γενναῖον μαχητὴν ἱερέα, τὸν ἀπὸ Χρυσοβίτζι παπαῖ Δημήτριον, πλησιάσαντες ἠρώτησαν τὸν ἀρχηγὸν τοῦτον ποῖος στρατηγὸς διοικεῖ τὰ ἐκεῖ καὶ ποῦ εἶναι.

Μαθόντες ὅτι ὁ στρατηγὸς εἶνε ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὅτι εὕρισκεται ἐκεῖ πού ἐπάνω παρήγγειλαν διὰ τοῦ Δημητρίου οἱ πασάδες πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ τοὺς ἀφήσῃ τὴν διάβασιν ἐλευθέραν ἐπὶ συνθήκῃ ἐπωφελεῖ.

Ὁ παπαῖ Δημήτριος ὡς ἐβράδυνε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς πασάδες, ὡς μὴ εὐρῶν τὸν Κολοκοτρώνην, ὅστις ἦτο μεμονωμένος καὶ χωρισμένος τοῦ ἐπιτελείου του, ἔνεκεν τῆς γενικῆς ἐκείνης προσβολῆς καὶ συγκρούσεως καὶ μερίμνης.

Ἐπῆρχετο ἤδη ἡ δύσις τοῦ ἡλίου καὶ ὁ πόλεμος, ὁ διωγμὸς καὶ ὁ ἀλλαλαγμὸς ἐξηκολούθουν ἀκόμη.

Πρὸς κατασκόπευσιν τῶν ὑπαρχόντων Τούρκων εἶχον ἀποσταλῆ μετὰ τινων ἱππέων οἱ δύο ὑπασπισταὶ τοῦ Κολοκοτρώνη Φ. Χρυσανθόπουλος καὶ Σπ. Σπηλιωτόπουλος.

Βλέποντες τούτους οἱ Πασάδες καὶ φοβηθέντες νὰ νυκτώσωσιν ἐκεῖ πλησίον, ἢ μὴ θέλοντες νὰ διανυκτερεύσωσι τὰ ζῶα των καὶ ὁ στρατὸς των καὶ αὐτοὶ ἐκεῖ ἄνευ ὕδατος καὶ τροφῆς, ἢ καὶ ἄλλως πως σκεπτόμενοι, ὀπισθοδρομήσαντες καὶ ὀδηγηθέντες ἀπὸ Ναυπλιεῖς Τούρκους μετέβησαν εἰς τὴν πλησίον τοῦ Ναυπλίου πηγὴν τῆς Γλυκιάς καὶ ἐκεῖ διενυκτέρευσαν.

Οἱ σωθέντες ἐκ τῶν διαβάτων τὰ στενὸν Τούρκων, συναθροισθέντες ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὸ λεγόμενον τῆς Κουρτέσινας χάνι, πρὸς τὴν Κόρινθον, ἀγνοοῦντες καὶ οὗτοι καὶ ἐκεῖνοι τὴν τύχην ἀλλήλων, εἰς δὲ τῶν πασάδων ἐπαίδῃ τὸν κατέλαβεν ἡ νύξ διενυκτέ-

ρευσεν ἄγνωστος ὑπὸ τινα βράχον κάτωθεν τῶν ταμπουριῶν τοῦ Νικήτα κρυπτόμενος.

Τούτων οὕτως ἀποβάντων τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὁ Κολοκοτρώνης ἀπέστειλεν ἄλλεπαλλήλως διὰ νυκτὸς πρὸς τε τὸν Κολιόπουλον καὶ τὸν παπαῖ Νίκα νὰ προφθάσουν ἐκεῖ εἰς Δερβενάκι, καὶ πρὸς τὸν Γιατράκον καὶ τοὺς ἐν Κεφαλαρίῳ καὶ Μύλοις λοιπούς, νὰ σπεύσουν νὰ καταλάβουν τὸ Μπερμπάτι, ἦτοι τὴν πρὸς τὸ Στεφάνι καὶ Ἀϊνὸρι Δίοδον, διὰ νὰ κλείσουν τοὺς Πασάδες.

Μετέβησαν τὴν ἐπιούσαν παρὰ τῷ Κολοκοτρώνη ἐν σπουδῇ ὁ Γιατράκος, ὁ Κολιόπουλος καὶ εἰ ἄλλοι πάντες ὀπλαρχηγοί, ἀλλὰ μόνοι ἄνευ τοῦ στρατοῦ των, καὶ ἔλαβον ἀπαντες ὀδηγίας καὶ διαταγὰς, ποῖοι ἐξ αὐτῶν ποίας θέσεις νὰ σπεύσουν νὰ καταλάβουν καὶ ὀχυρώσουν.

Καὶ κατὰ ταῦτα, ὁ μὲν Νικήτας καὶ οἱ ἄλλοι εἰς τὴν μάχην λαβόντες μέρος μετ' αὐτοῦ ἐπανήλθον αὐθις εἰς τὸ Ἀϊνὸρι ὅπου ἦσαν καὶ ὁ Ὑψηλάντης καὶ οἱ λοιποὶ.

Σημειωτέον ὅτι ἐνῶ ὁ Κολοκοτρώνης ἦτο ἀκόμη εἰς τὸ Κεφαλάρι, ἐλήφθη ἐκεῖ ἐπιστολὴ τοῦ Ὀδυσσεῦς Ἀνδρούτσου, εἰδοποιούντος ὅτι καὶ ἄλλο σῶμα τουρκικὸν ἠτοιμάζετο νὰ διέλθῃ τὸν Ἴσθμὸν καὶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη διὰ τοῦτο νὰ προκαταληφθῇ ὁ Ἴσθμὸς ὑπὸ τοῦ Νικήτα καὶ ἄλλων.

Ἀπεφασίσθη λοιπὸν ν' ἀπέλθωσιν ὁ Ὑψηλάντης, οἱ Ν. Φλέσσας καὶ Εὐμορφόπουλος καὶ διελθόντες διὰ Στεφανίου καὶ Ἀϊνὸρι νὰ συμπαραλάβωσι καὶ τὸν Νικήταν μετὰ τοῦ Χελιώτου καὶ ἄλλων καὶ νὰ καταλάβωσιν ὁμοῦ τὸν Ἴσθμὸν.

Ἐνεκα τούτου ἐρθασαν ἐκεῖ τὴν 20ὴν τοῦ μηνὸς αἰγὰ κα κεκμηκότες οἱ εἰρημένοι, ὡς κεκοπιακότες δὲ δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὴν μάχην ἐκείνην, εἰ μὴ εἰς τὴν κατὰ τὴν τῶν Πασάδων ἐκεῖθεν διάβασιν.

Μετὰ τὴν συνέντευξιν τῶν ὀπλαρχηγῶν εἰς τοῦ Κολοκοτρώνη, ὁ μὲν Γιατράκος μετέβη εἰς Μύλους νὰ συμβουλευθῇ καὶ τὴν Διοί-

κισιν καὶ ὁ Κολιοπούλος μετέβη τὴν ἐπιούσαν εἰς Δερβενάκι μὲ τὸ σῶμά του, ἀλλὰ βραδέως.

Αὐτοὶ δὲ οἱ ὄπαδοί τοῦ Κολοκοτρώνη, οἱ ἐν Δερβενακίῳ καὶ Ἀγίῳ Γεωργίῳ, κύριοι ἐγένοντο πλήθους λαφύρων, ἵππων, ἡμιόνων, καμήλων μετὰ τῶν φορτίων αὐτῶν, συνισταμένων εἰς σκηνάς, πολεμοφόδια, καφέδες, ὄπλα, ἐνδύματα καὶ λοιπά.

Τὸ δὲ σπουδαιότερον καὶ χασνέδες (χρήματα) διεσκορπίσθησαν ἐνθεν κἀκεῖθεν εἰς τὰ στίφη κατὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον, ἀσχολούμενοι οἱ πλείστοι εἰς ἀπόκρυψιν, ἐξασφάλισιν, καταγραφὰς τῶν λαφύρων των, διανομὰς καὶ ἐριδας· καὶ ὡς μεθυσμένοι διατελοῦντες ἕνεκα τῆς νίκης καθ' ὅλην τὴν 27 καὶ 28 ἡμέραν.

Οἱ Πασάδες δοκιμάσαντες τὴν 27 νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ Ναύπλιον δὲν ἐγένοντο δεκτοί.

Τὴν νύκτα τῆς ἐπιούσης ὀδηγούς Ναυπλιεῖς λαβόντες, λίαν πρῶι ὤδευσαν τὴν διὰ Μπερμπατίου καὶ Ἀϊνορίου εἰς Κλεωνὰς ἄγουσαν, τῆς διόδου ἐκείνης ἀφυλάκτου οὔσης, διότι οὐδεὶς τῶν ἐν Κεφαλαρίῳ καὶ Μύλοις ἐκινήθη πρὸς τὰ συμφωνηθέντα καὶ διαταχθέντα.

Ἐνεκεν τούτου οἱ Τούρκοι τὸ πλεῖστον τῆς ὁδοῦ διέβησαν ἀνεμπίδοιστοι, μόνον δὲ εἰς Ἀϊνὸρι ἀπήντησαν πάλιν τοὺς περὶ τὸν Νικήταν καὶ λοιποὺς ἐκεῖ ὄντας ὄπλαρχηγούς, οἵτινες ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν, καὶ πολλοὺς ἐφόνευσαν καὶ ἐπλήγωσαν.

Οἱ Τούρκοι διανύσαντες τὸ πλεῖστον τῆς ὁδοῦ διὰ νυκτός καὶ κυρίως τὴν σωτηρίαν τῶν πασάδων προθέμενοι μᾶλλον ἢ ἀντίστασιν καὶ ἀνοικτοῦ ὀπισθοῦ ὄντος τοῦ μέρους ὤδευσαν δρομαῖοι, τοὺς πασάδες ἐν μέσῳ ἔχοντες καὶ μικρὸν εἰς τὰ περίξ ἀμυνόμενοι, κατῴρθωσαν δὲ οὕτω, διὰ τῆς ταχύτητος καὶ τοῦ εἰρημένου μέτρου, νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ κατὰ τὰς Κλεωνὰς κατέναντι πεδίον, νὰ σώσουν τοὺς Πασάδες, συνδρομῇ δὲ τῶν εἰς Κουρτέσαν Τούρκων ἐσώθη καὶ ὁ ὑπὸ τὸν βράχον διανυκτερεύτας πασᾶς ὀλίγους μόνον ἀπωλέσας.

Ἐφονεύθησαν πολλοὶ μ' ὅλον τούτο, καὶ οἱ ἔπειτα φονευθέντες ἠριθμοῦντο ὑπὲρ τοὺς χίλους, καὶ πλήθος αὔθις φορτηγῶν ὁμοίων ἐγκατελείφθησαν εἰς λαφυραγωγίαν τῶν Ἑλλήνων.

Μολονότι δὲ καὶ τότε ἐδόθη ἐγκαίρως ἀπὸ τὰς σκοπιάς εἰδήσεις περὶ τῆς νέας ταύτης πορείας τῶν Τούρκων, ὁ Κολοκοτρώνης ἀσχάλλων καὶ ἀδημονῶν καὶ ἀποδυσπετῶν δὲν ἠδυνήθη ἐξ αἰτίας τῆς μεθυστικῆς καταστάσεως τοῦ στρατοῦ νὰ συναθροίσῃ καὶ νὰ σχηματίσῃ σῶμά τι ἐκ τῶν ἰδίων καὶ νὰ πέμψῃ πρὸς τὸ Ἀϊνὸρι καὶ Κλένια ἐγκαίρως.

Μόνον τὸν Κολιοπούλον καὶ ὀλιγίστους ἄλλους ἀπέστειλε, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἔσπευσαν ἐγκαίρως, οἱ Τούρκοι διὰ τῆς ἀγρυπνίας καὶ ταχύτητος ἐπρόλαβαν νὰ σώσουν τοὺς πασάδες.

Ἐλυποῦντο δ' οἱ στρατιῶται τοῦ Κολιοπούλου τὰ τῶν ἄλλων πλοῦσια λάφυρα τῆς χθὲς βλέποντες καὶ ζηλεύοντες.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμῶς ἔλεγεν αὐτοῖς·

— Νά ! οἱ ὀπίσω ἀκόμη μέιναντες πασάδες, ἔχουν τὰ πολυτιμώτερα· τρέξατε, πιάστε ἔμπρὸς κατὰ τὴν Κλένια νὰ τοὺς τὰ πάρατε καὶ νὰ πιάστε καὶ αὐτοὺς ζωντανούς, νὰ ὑπερβῆτε πάντας εἰς τὰ λάφυρα.

Καὶ ἔσπευσαν μὲν εὐθὺς δρομαῖοι, ἀλλ' ὄχι καὶ ἐγκαίρως, μὴ νυκτοπορήσαντες καὶ αὐτοὶ ὡς καὶ οἱ Τούρκοι· διὸ καὶ δὲν ἐπρόφθασαν, εἰ μὴ τοὺς ἐκ τῆς πορείας ἐσχάτους, ἐξ ὧν ἐφόνευσαν καὶ αὐτοὶ τινάς, λάφυρα ὁμῶς νὰ κάμουν, οἷα οἱ ἄλλοι δὲν ἠμπούρεσαν.

Οἱ δὲ Τούρκοι μετὰ τῶν προδιαβάντων ἐνωθέντες ἐπορεύθησαν εἰς Κόρινθον.

Θαυμαστόν ἐν τούτοις καὶ μέχρις ἀπιστίας παράδοξον εἶναι, ὅτι πλὴν δύο νέων ἐκ Σεμνίτζης καὶ Γαρζινίκων, ὀρμησάντων πρῶτων εἰς Ἅγιον Σώτην κατὰ τῶν Τούρκων, ὡς λύκων λυσσαλέων ἐν μέσῳ προβάτων καὶ φονευθέντων ἐν ἀρχῇ, ἧ δὲν ἐγειναν ἄλλοι, διὸ καὶ δὲν ἐφημίσθησαν, ἢ διὰ τὴν ἄκραν ὀλιγότητά των, ἢ οὐδὲν ἐλογίσθησαν.

Ἵπελογίζοντο δὲ καὶ ἐν Ἀργεὶ Τούρκοι εἰς τε τὰς ἐκεῖ γενομένας μάχας καὶ εἰς τὰς ἐνέδρας καὶ ἐξ ἀσθενειῶν ἢ πληγῶν ἀποθανόντες ἕως 2,000.

Πλείστα εἶναι τὰ ἐπεισόδια τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν μάχην ταύτην.

Μεταξὺ αὐτῶν ἀναφέρομεν καὶ τὸ ἐξῆς·

Ἀρξάμενης τῆς μάχης εἰς Δερβενάκι τὴν 26ην μετέβη παρὰ τῆς θέσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκειτο ὁ Κολοκοτρώνης μείραξ τις ποιμῆν, λεροφορεμένος, σχεδὸν ρακινδύτης. Ζωηρὸς ὅμως καὶ ἀοπλος ἴστατο μὲ τὴν μαγκούραν του καὶ γοργῶς ἔβλεπε καὶ μετὰ περιεργείας καὶ θαυμασμοῦ τὸν γενόμενον παρκατῶ πόλεμον.

Ὁ Κολοκοτρώνης περὶ τὴν στάσιν καὶ τὴν περιεργείαν του·

— Τί στέκεσαι καὶ βλέπεις, τοῦ εἶπε, καὶ δὲν πᾶς καὶ σὺ νὰ πολεμήσῃς, βρὲ Ἕλληνα;

— Δὲν ἔχω ἄρματα Καπετάνε, ἀπήντησεν ὁ ποιμῆν.

— Ἐχεις τὴν μαγκούρα σου, ἄρμα εἶναι κι' ἄτῃ, νά! πῆγαινε νὰ σκοτώσῃς κἄναν παληότουρκον μὲ αὐτήν, νὰ πάρῃς τ' ἄρματά του ν' ἄρματωθῇς καὶ τὰ ρουχὰ του νὰ ντυθῇς! τοῦ εἶπεν ὁ Κολοκοτρώνης.

— Μὰ λές;

Καὶ πέραντα, ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον πηδήσας καὶ μὲ τὴν μαγκούραν του ὑποστηριζόμενος δι' ἀλμάτων.

— Ὅπ. ὅπ., ὅπ.

Ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἀνεμίχθη μεταξὺ τῶν πολεμούντων.

Τὸ αὐτὸ ἑσπέρας ὁ αὐτὸς ποιμῆν, ἀλλὰ μετημφισμένος καὶ ἔνοπλος καὶ ἀγνώριστος ἐλθὼν αὐθις ἔστη πρὸ τοῦ Κολοκοτρώνη ἐπιδεικτικῶς:

— Τίς εἶσαι βρὲ Ἕλληνα; λέγει αὐτῷ ὁ Κολοκοτρώνης.

— Δὲν μὲ γνωρίζεις Καπετάνε;

— Ὅχι...

— Ἐγὼ εἶμαι ποῦ μ' ἔστειλες τὸ μεσημέρι μὲ τὴν μαγκούρα νὰ πολεμήσω· καὶ μὲ τὴν εὐχή σου ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπες.

Περιβλεπόμενον δ' εὐθύμως καὶ ὑπερηφανευόμενον ἐπαινέσας ὁ Κολοκοτρώνης ἐναθάρρουνε αὐτὸν τε καὶ τοὺς περιστώτας ἄλλους στρατιώτας διὰ τοῦ παραδείγματος ἐκεῖνου.

Μετὰ τὰς μάχας ταύτας ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης συνοδευόμενος καὶ ἀπὸ τὸν Γάτζον μετὰ τοῦ υἱοῦ του καὶ τινῶν Μακεδόνων.

Ὁ Γενναῖος ἐπέστρεψεν ἔχων τὰ ἐνδύματά του λερωμένα καὶ σχεδὸν μαῦρα καὶ τὸ ὑποκάμισον ἐσχισμένον κατὰ τοὺς ὤμους, διότι ἀφ' ἧς ἀπῆλθεν εἰς Δυτικὴν Ἑλλάδα δὲν εἶχεν ἀλλάξει ἄπλυτα μὲ πλυμμένα ἐνδύματα, μετ' ἐπιδείξας δὲ καὶ τινος καυχῆσεως εἰς τὴν τοιαύτην κατάστασιν περιερχόμενον ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, διέταξεν ὁ πατήρ του νὰ καθαρσενδυθῇ.

Ὁ Κολοκοτρώνης τότε καλέσας εἰς Ἅγιον Γεώργιον τοὺς ἐν Κεφαλαρί καὶ Ἀλλαχοῦ τῆς Ἀργολίδος ὀπλαρχηγούς ἐπρότεινε αὐτοῖς ὅτι κατὰ τὴν πεποίθησιν ἣν ἔχει, οἱ Τούρκοι ὅπως κατήντησαν καὶ μεθ' ἑσά ἔπαθον, τροφῶν ἐν Κορίνθῳ στερούμενοι, θὰ προσπαθήσουν ὅσον σὸ ταχύτερον νὰ περάσουν κατὰ τὰς Πάτρας καὶ τὴν Γαστούνην διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ τοῦτο νομίζει ἀναγκαῖον νὰ πιάσουν τὰ πρὸς τὸ ἐμπρὸς μέρη.

Οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἐπέσθησαν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κολοκοτρώνη.

Τότε αὐτὸς ἀρῆκε τοὺς Ἀργεῖους, Ναυπλιεῖς, Κατωναχωγίτας καὶ τινὰς ὀλίγους ἄλλους ὑπὸ τὸν Σταΐκον, Νικόλαον Σταμετελόπουλον, τὸν ἀδελφὸν του Νικητᾶ, καὶ λοικοὺς ἐντοπίους πρὸς τε τὴν φυλακὴν τῶν μερῶν των καὶ πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου, τῷ ὁποίῳ ἔμεινε φρουράρχος ὁ Ἀργεῖος Ἀλῆ πασᾶς μετὰ τῶν 600 του καὶ μετὰ τοῦ πρώην φρουράρχου καὶ τότε ὑποφρουράρχου Σελίμ πασᾶ Μουροθαλασσίτου καὶ τῶν ἐγγχωρίων.

Ζητήσατε ἀπὸ τοὺς ἐφημεριδοπόλας ὧραϊαν χρωμολιθογραφημένην εἰκόνα τῆς μάχης τῶν Δερβενακίων ἀντὶ 60 παραδόντων ἐκάστην.

SISMANOGLIO

Οὕτω δὲ εἰς μὲν τὸ Δερβενάκι διέταξε νὰ μείνουν ὁ Π. Ζαφειρόπουλος μὲ τοὺς Ἁγιοπετρίτας καὶ ὁ Γ. Σέκερης μὲ τοὺς Τριπολιτσιώτας, εἰς δὲ τὸν Ἅγιον Σώστην, Ἅγιον Βασίλειον καὶ Κλεωνάς ἔταξεν Ἀρκαδινούς καὶ Τσάκωνας καὶ τοὺς περὶ τὰ μέρη ταῦτα ἐγχωρίους Κορινθίους.

Διέταξε καὶ τὸν Νικηταρᾶν νὰ κατάλαβῃ τὸν Ἴσθμὸν μὲ τοὺς Δερβενοχωρίτας καὶ μετ' αὐτῶν συναπῆλθε καὶ ὁ Ὑψηλάντης μὲ τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτόν. Ὑπῆρχον δ' ἐκεῖ εἰς τὸν Ἴσθμὸν καὶ δύο ἑλληνικὰ πλοῖα συναρωγὰ καὶ τοῦτο διὰ νὰ ἐμποδίζουσιν πᾶσαν συγκοινωνίαν τοῦ Δράμαλι μὲ τοὺς Τούρκους τῆς Ρούμελης.

Αὐτὸς δ' ὁ Κολοκοτρώνης μετὰ πάντων τῶν λοιπῶν, τοῦ Πλαπούτα, τοῦ Γιατράκου μὲ τοὺς Μιστριώτας, τοῦ Νασ. Χριστοπούλου μὲ τοὺς Φαναρίτας, τοῦ Παπᾶ Νίκα μὲ τοὺς Κορινθίους, ἐπὶ κερφαλῆς ἔχοντας καὶ τὸν Γιαννάκην Κολοκοτρώνην καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ του Γενναίου τὴν 1ην Αὐγούστου μετέβη εἰς τὸ Κορινθιακὸν Σοῦλι καὶ ἔθεσεν ἐμπόδιον ἀνυπέροβλητον εἰς τὰς πορείας τοῦ Δράμαλι.

Ἐπειδὴ δ' ὁ Κολοκοτρώνης, ἐρχόμενος ἐκ Μύλων εἰς Νεμέαν ἐν σπουδῇ, συμποδισθέντος ἢ σκοντάψαντος τοῦ ἵππου του, ἐκτύπησεν εἰς τὸ πλευρὸν καὶ ἔθεραπεύθη μὲν, ἀλλ' ὁ πόνος τοῦ κτυπηθέντος πλευροῦ ἀνενώθη τοῦ χειμερινοῦ ψύχους ἀρχομένου, ἐδέησε δὲ νὰ μεταβῇ διὰ τοῦτο καὶ νοσηλευθῇ ἐπ' ὀλίγον ἐν Τριπόλει.

Μετὰ ταῦτα εἰδοποιήθη ὁ Κολοκοτρώνης νοσηλεύμενος ἐν Τριπόλει ὅτι οἱ Τούρκοι κατορθώνουσιν νὰ τροφοδοτοῦν τοὺς ἐν Ναυπλίῳ διὰ Κορίνθου. Ἔνεκα τούτου κατὰ Σεπτέμβριον ὁ Κολοκοτρώνης κατῆλθε σπεύδων εἰς τὸ Δερβενάκι.

Ὅταν ἐπῆλθεν ὁ χειμὼν ὁ Κολοκοτρώνης κατέλαβε τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀγριλοβούνου προτέραν θέσιν ἢ σκοπιάν του ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐμποδίζῃ τὴν ἐκ Κορίνθου εἰς Ναύπλιον διάβασιν Τούρκων καὶ ἐπανάληψιν ἀποστολῆς τροφῶν. Ἀφοῦ ἐτοποθέτησε διαφόρους ὄπλαρχηγούς εἰς τὰ περίξ μέρη, αὐτὸς ὑπὸ σκηνὴν ἔμεινεν ἔκτοτε μέχρι τέ-

λους Νοεμβρίου, σχεδὸν ὑπαίθριος, ἀντέχων ἐν τε ταῖς πολυμοθρίαις, τῇ χιόνι καὶ τῷ ψύχει.

Ἐγνωτοποιήσεν ἐπίσης εἰς τοὺς κατὰ τὴν Κόρινθον καὶ τὸ Ναύπλιον Τούρκους τὴν ἐν Δερβενακίῳ στρατοπέδευσίν του.

Τότε ἦλθεν ἐκεῖ καὶ ὁ φιλέλληνας ἄγγλος Ἄστιγξ μὲ 150 ἄνδρας, προθυμούμενος νὰ σχηματίσῃ μεγαλείτερον τι σῶμα ἰδίαις δαπάναις, τιθέμενος ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἐπαινουμένης τῆς μεγάλης αὐτοῦ προθυμίας καὶ ἐπιθυμίας, ἐτοποθετήθη κατ' ἰδίαν αὐτοῦ ἐκλογὴν εἰς τὸ παρὰ τὴν Νεμέαν Κουτσουμόδι.

Ἐν τούτοις ὁ Μαχμούτ πασᾶς Δράμαλις ἀπεβίωσεν ἐν Κορίνθῳ ἐξ ἀσθενείας περὶ τὰ μέσα τῆς τελευταίας τοῦ Ὀκτωβρίου δεκαημερίας.

Καταβαίνων ὁ Κολοκοτρώνης ἐκ Τριπόλεως εἰς Δερβενάκι διὰ Μύλων διεβίβασεν εἰς τοὺς ἐν Ναυπλίῳ Τούρκους ἐπιστολήν, δι' ἧς τοὺς προσεκάλει νὰ παραδώσωσι τὸ φρούριον διὰ συνθήκης λίαν ἐπιωφελοῦς, ἀμέσως δὲ ἐκάλεσε τὸν Σταΐκον καὶ συνεσκέφθη μετ' αὐτοῦ.

Οἱ Τούρκοι δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑπακούσωσιν ὅτιν τὴν 29ην Νοεμβρίου ὁ Σταΐκος μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας εἰσέβαλεν εἰς τὸ φρούριον καὶ κατέλαβε τὸ Ναύπλιον εἰδοποιήσας περὶ τούτου καὶ τὸν Κολοκοτρώνην.

Φρούραρχος κατὰ πρῶτον τοῦ Ναυπλίου διορίσθη ὁ Δ. Κολιόπουλος ἢ Πλαπούτας, ὁ δὲ Σταΐκος ἔλαβε τὸ τῆς στρατηγίας δίπλωμα.

Οὕτω ἅπας ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλι συνιττάμενος ἐκ 50,000 ὄχλου πολεμικοῦ καὶ ὑπηρετικοῦ, 30,000 ἵππων καὶ ἰσαριθμῶν κτηνῶν, ἀπωλέσθη ἐντὸς ἑξ μηνῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Ἰβραΐμης καὶ Κολοκοτρώνης.

Μετά τὴν ἐν Ἀστρεί κατὰ τὸ 1823 συγκροτηθεῖσαν ἔθνικὴν συνέλευσιν, ἣτις παρείχεν ἀφετηρίαν νέων ἀγώνων ἢ κομματικῆ διαπάλλῃ μεταξὺ τῶν προϋχόντων ἰδίως τῆς Πελοποννήσου ἐπετάθη καὶ ζωηραὶ ἐπηκολούθησαν σκηναί.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πόλεμος ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι ἐξηκολούθει ὁ δὲ Κολοκοτρώνης ἀντιπρόεδρος ὢν τῆς συνελεύσεως συμπραλαβὼν τὸν τε Νικήταν καὶ τὸν Κολιόπουλον διετάχθη ἀπὸ τὴν συνέλευσιν νὰ ἐκστρατεύτῃ αὐτὸς εἰς Πάτρας, ὅπου τὰ πράγματα παραμεληθέντα καὶ μὴ καλῶς βαίνοτα, ἐσήποντο ἀφοῦ δὲ εἰς Πάτρας ἤθελε συναχθῆ δύναμις ἰκανή, ἠδύνατο ἐκεῖθεν νὰ δοθῆ καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα προχείρως βοήθεια.

Ἐπῆρχε δὲ καὶ τις πιθανότης ἢ ἐλπίς ἐπιτυχίας πτώσεως τῶν Πατρῶν ἐὰν ἡ πολιορκία αὐτῆς περιοφίγγετο ἀπὸ αὐτὸν τὸν Κολοκοτρώνην.

Ὁ Κολοκοτρώνης λοιπὸν προδιατάξας τὸν Κολιόπουλον νὰ προπερευθῆ καὶ στρατολογήσῃ ἐπὶ τούτῳ εἰς Λειοδώραν αὐτὸς ἠτοιμάζετο διὰ τὰς Πάτρας.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ τὴν Ἀκροκόρινθον κατέχοντες Ἀλβανοὶ ἀπελπισθέντες ἐζήτησαν ρητῶς τὸν Κολοκοτρώνην διὰ νὰ παραδώσουν δι' αὐτοῦ τὸ φρούριον.

Ὅθεν διαταχθεὶς καὶ προαπελθὼν ἐκεῖ, καὶ διαπραγματευθεὶς ἀπὸ 20 — 26 Ὀκτωβρίου παρέλαβεν αὐτό, ἀποστείλας ἀσφαλῶς τοὺς Τούρκους ὅπου ἐζήτησαν καὶ διωρίσθη φρούραρχος αὐτοῦ ὁ Ἰω. Νοταρᾶς μετὰ τοῦ Χελιώτου.

Ἐν τῷ μεταξὺ χάρις εἰς τὰς ραδιουργίας τῶν προϋχόντων ἢ πολιορκία τῶν Πατρῶν ἐγκατελείφθη καὶ ὁ Κολοκοτρώνης ἀπελθὼν εἰς Τριφυλίαν παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπ' ἄρκετόν, εἶτα δὲ μετέβη εἰς Τρίπολιν.

Εἰς Τρίπολιν ἐκλήθη ὅπως προστατεύσῃ τὴν παλαιὰν ἐπιτροπὴν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ κινδυνεύουσας νὰ δολοφονηθῆ, ὀλίγου δεῖν δὲ εἰς Τρίπολιν νὰ δολοφονηθῆ καὶ αὐτὸς ὁ Κολοκοτρώνης.

Διήρχετο ἀνύποπτος ἕκ τινος ὁδοῦ, ὅτε εἰς ἐπὶ τῇ δολοφονίᾳ προαποφασισμένος, ἀπὸ τινος ἐπὶ τῆς ὁδοῦ οἰκίας ἐπεχείρησε νὰ πυροβολήσῃ κατ' αὐτοῦ.

Καὶ ἤθελε πράξει τοῦτο ἐὰν ὁ Τριπολίτης Α. Τζάντας εὐσυνείδητος καὶ πατριώτης χρηστός, εὐρεθείς μετὰ τοῦ δολοφόνου τυχαίως, ἀγνοῶν καὶ μετὰ φρίκης ἰδὼν τὸ τολμούμενον δὲν ἐρρίπτετο εὐθύς ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ καὶ ἐπελαμβάνετο τοῦ ὄπλου ἕως οὗ διήλθε καὶ ἀπεμκρύνθη ὁ ἀνυπόπτως καὶ ἡσυχῶς βαδίζων, ὡς ἀγνοῶν τὰ πράγματα, ἀλλὰ κινδυνεύσας Κολοκοτρώνης.

Ἐσιωπήθη δὲ τὸ πρᾶγμα τοῦτο καὶ πολὺ βραδέως διεφημίσθη.

Ὁ Κολοκοτρώνης προσποιούμενος ὅτι δὲν ἐπίστευεν ὡς ἀληθές τὸ γεγονός, οὐδὲ τὸ ὄνομα τοῦ τολμήσαντος τὴν ἀπόπειραν ἠθέλησε νὰ ἐξετάσῃ καὶ μάθη, οὐδὲ λόγον ἔκαμε ποτὲ περὶ τούτου.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ λόρδος Βύρων, ὅστις εὖρε πολὺ ἐξημμένα τὰ φιλετικὰ μίση.

Τὴν 8 Ἀπριλίου τοῦ 1825 συνῆλθεν ἡ ἐν Σαλώνοις συνέλευσις.

Οἱ ἐν Πάτραις πολιορκούμενοι Λαλαῖοι τότε ἀπέστειλαν εἰς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ ἐζήτησαν νὰ παραδοθῶσιν αὐτῷ, ἀλλ' ἐλλειπόντων τῶν χρημάτων δὲν ἐπεχειρήθη ἡ πολιορκία.

Ἡ μεταξὺ τῶν κυβερνητῶν τότε καὶ τῶν ἀντικυβερνητικῶν διαμάχῃ εἶχε σφοδρυνθῆ.

Τὸν Νοέμβριον ὁ Κολοκοτρώνης εὐρίσκετο εἰς Σουλῆμαν οἰοῦντι πολιορκῶν τὴν Τρίπολιν. Ἐγίνοντο διάφοροι τότε ἀψιμαχίαι μεταξὺ τῶν κυβερνητῶν καὶ ἀνταρτῶν λεγομένων, πρὸς χαρὰν δὲ τῶν Τούρκων ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐξηκολούθει.

Οἱ ἐν Τριπόλει πολιορκούμενοι ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν κυβερνητικοὶ ἐνισχύθησαν ὑπὸ δημοφρόνων τῶν ἐξ Ἀργολίδος καὶ Ναυπλίου, ἀπεφάσισαν δὲ τότε νὰ ἐκδιώξωσιν ἐκ Σουλῆνας τὸν Κολοκοτρώνη καὶ ἐξῆλθον πρὸς τοῦτο τὴν 29ην Νοεμβρίου πρὸς τὸ Θάνα.

Ἐναντίον ὅμως αὐτῶν ἀντεπέστησαν ὁ Πάνος Κολοκοτρώνης καὶ ἐγένετο σύγκρουσις τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀνευ σπουδαίου ἀποτελέσματος.

Μετὰ τὴν σύγκρουσιν ἐπιστρέφων ὁ Πάνος ἔφιππος ἐν Σουλῆνῃ καὶ μεμονωμένος προσβλήθει ἐξ ἐνέδρας ἐρονεύθη ἢ καθ' ἃ ἄλλοι ἰσχυρίζονται ἐδόλοφονήθη καὶ ἐκηδεύθη ἐκὶ παρὰ τῷ Ναῶ.

Μετὰ τὸ συμβᾶν τοῦτο ὁ Κολοκοτρώνης ἐσκέπτετο περὶ ὀπισθοδρομήσεως καὶ διαλύσεως τοῦ στρατοπέδου του.

Ἀπεφάσισε δὲ τοῦτο καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπολύσας τοὺς στρατιώτας του ἀπεσύρθη τότε εἰς Βυτίνα μετὰ τῶν Δεληγιανναίων, κατόπιν δὲ προσῆλθεν εἰς Ναύπλιον ὑποσχεθείσης τῆς κυβερνήσεως αὐτῷ ἀμνηστίας.

Ἐνῶ ὅμως ὁ Κολοκοτρώνης προσῆλθε μετὰ τῶν ὀπαδῶν του ἐκουσίως εἰς Ναύπλιον, ἐτέθησαν ὑπὸ κράτησιν παρὰ τῆς κυβερνήσεως. Ἦν δὲ τότε τὸ ἔτος 1825. Τινὲς συμβούλευσαν τότε τὸν Κολοκοτρώνη νὰ ζητήσῃ συγγνώμην ἀπὸ τὸν πρόεδρον τῆς κυβερνήσεως Κουντουριώτην, ἀλλ' οὗτο, ἠρνήθη, ἐζήτει δὲ μόνον νὰ δικασθῆ.

Αἱ συμπάθειαι ὅμως ὑπὲρ τοῦ Κολοκοτρώνη ἐπληθύνοντο καὶ ἡ κυβέρνησις φοβουμένη ἐνόησε διαδηλώσει ἀπέστειλεν ὑπὸ προφυλάκισιν δῆθεν τὸν Κολοκοτρώνη καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐν Ὑδρᾷ Μοναστήριον τοῦ Προφῆτου Ἡλιοῦ, ὅπου αὐττηρῶς ἐφυλάσσοντο ἐν ἀπομονώσει καὶ τελείᾳ ἀκοινωνήσει.

Προκειμένου ἐν Ναυπλίῳ ν' ἀπαχθῆ ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὸ πλοῖον, ζητηθεὶς παρέδωκεν ἀταράχως τὸ τε ξίφος καὶ εἴ τι ἄλλο ἕτερον ὄπλον, ἀρρήθη δὲ τότε ἀπ' αὐτοῦ καὶ μαχαιριδίον τι εὐτελές, οὗ ἔκαμ' ἐ χρῆσιν ἐν ἀνάγκῃ μικρᾷ, καὶ ἰδίως ἀδείχ' συνηθείας ἐν

τῇ λιτῇ καὶ ἀπλοϊκῇ τραπέζῃ του ἔκοπτε δι' αὐτοῦ ὡς προχείρου τὸν ἄρτον τοῦ ἢ τι ἄλλο τρόφιμον

Συνοδευόμενος λοιπὸν εἰς τὴν παραλίαν, καθ' ὁδὸν ἔμπροσθεν μικροεμπορικοῦ τινος καταστήματος ἰδὼν ζεμπιλίον πλήρες ξυλομαχαιριδίων, ἐκτεθειμένων πρὸς πώλησιν ἀντὶ 2—3 λεπτῶν ἕκαστον, ἐκτείνας τὴν χεῖρα καὶ λάβων ἓν, παρεκάλεσε τὸν ἔμπορον νὰ τὸν χρεώσῃ διότι δὲν εἶχεν ἐπάνω του λεπτὰ· ἐφ' ᾧ ὁ ἔμπορος καὶ ὁ πολὺς ἐπακολουθῶν λαὸς μετὰ πικρίας ἐμειδίασαν. Περὶ τοῦ συμβάντος τούτου πολὺς μὲν ἐγένετο λόγος καὶ συζήτησις εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ ἐσυγχωρήθη μὲν τοῦτο αὐτῷ, πολὺς δὲ καὶ εἰς τὸ κοινὸν, ὥστε τὸ συμβᾶν κατέστη πασίδηλον καὶ ἐκ τούτου ἐκτοτε τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῶν μαχαιριδίων (σουγιάδων πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος) μετωνομάσθη καὶ φέρει ἤδη τὴν ὀνομασίαν «Κολοκοτρώνης».

Ἦσαν δὲ ἐν Ὑδρᾷ προφυλακισμένοι οἱ ἐξῆς·

Ὁ Κολοκοτρώνης, τέσσαρες ἀδελφοὶ Δεληγιανναῖοι, Ἀναγνώστης, Κανέλλος, Δημητράκης καὶ Νικόλαος, Γεώργιος Σισίνης καὶ Χρύσανθος ὁ υἱὸς του, Ἰωάννης καὶ Παναγιώτης Νοταραῖοι, Μῆτρος Ἀναστασόπουλος, Γιαννάκης Γκριτζαλῆς, Ἀναστάσιος Κατσαρὸς, Δ. Παπατσώνης καὶ Α. Γρίβας.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ἰβραὴμ πασᾶς εἰσήλασεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ κατέκτα ἔδαφος· τότε ἐζητήθη ἡ ἀποφυλάκισις τῶν κρατουμένων ἐν Ὑδρᾷ, ἡ Βουλὴ δὲ καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν ἀπεφάσισαν τὴν ἀποφυλάκισιν αὐτῶν.

Ἀποφυλακισθεὶς ὁ Κολοκοτρώνης ἐφθασεν εἰς Ναύπλιον, διωρίσθη δὲ γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων τῆς Πελοποννήσου μὲ πλήρη ἐξουσίαν.

Μετὰ τοῦτο ὁ Κολοκοτρώνης διὰ τοῦ Γενναίου καὶ Κολιοπούλου προέβη εἰς στρατολογίαν καὶ ἠτοιμάζετο πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ Ἰβραήμη.

Ὁ Ἰβραὴμ πασᾶς μετὰ τοῦ στρατοῦ του μετὰ τὴν κατὰ Ἀλω-

ίσταιναν, Βυτίναν, Μαγουλιάναν κλπ. διάλυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου δι' Ἡραίας καὶ Καλαβρύτων καὶ Ἡλείας προβαίνων, καὶ περιερχόμενος, ἄνευ ἀντιστάσεώς τινος ἐδήου τὴν χώραν, διασπείρων τὸν φόβον καὶ ἐλπένων τὸν τρόμον.

Ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε διατάξει νὰ συνέλθουν Καρυτινοί, Φαναρίται, Γαραντζαῖοι καὶ Ἀρκαδινοὶ καὶ τοποθετηθοῦν εἰς Καρυὰς καὶ Κραμποδόν, χωρὶα πρὸς δυσμὰς τοῦ κατὰ τὴν Μεγαλόπουλιν Δερβενίου πλησίον αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς Γέρο-Σίπρην, Γκρίτζαλην, Γρηγοριάδην, Πέτροβαν, Τζανέτον καὶ τοὺς λοιποὺς ἐντοπίους ὄπλαρχηγούς· καὶ συνήρχοντο, οὐ μακρὰν δι' ἐκεῖ ἦσαν καὶ οἱ Πλαπούταῖοι, προσεκάλεσε δὲ καὶ τοὺς Ζάμην καὶ Λόντον νὰ μεταβῶσιν εἰς Βέρβεναν, ὅπου ἦσαν ἤδη συνηγμένοι καὶ ἄλλοι ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην.

Μετέβη δὲ καὶ ὁ Κολοκοτρώνης πρῶτος ἐκεῖ.

Εἶχον δὲ ἕως τότε κάμει οἱ ἐν Βερβένῃ μάχας τινὰς, προσβαλόντες τὴν 8 Ἰουλίου ἕως 1200 Τούρκους ἐξελθόντας ἐκ Τριπόλεως εἰς λατυραγωγίαν, φονεύσαντες ἐξ αὐτῶν ἕως 100 καὶ αἰχμαλωτίσαντες 30, τοὺς λοιποὺς κατεδίωξαν μέχρι σχεδὸν τῶν τειχῶν τῆς Τριπόλεως.

Τὴν ἐπομένην ἐξελθόντες καὶ πάλιν οἱ Τούρκοι μεθ' ἵππικοῦ κατὰ τῶν ἡμετέρων, ὀλίγοι ὅπὸ τὸν Ἄνδρ. Κοντάνην κλεισθέντες εἰς Βέρβεναν ἀντέκρουσαν φονεύσαντες ἕως 15, ὡσαύτως καὶ εἰς Δολιανὰ ἀντέκρουσαν αὐτοὺς· οἱ μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου φονεύσαντες τότε ἕως 60.

Εἶτα κινηθέντες οἱ Τούρκοι καὶ πρὸς τὴν Ἀράχωβαν, ὅπου ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι ἕως 1500 ὑπὸ τοὺς Χατζῆ Στεφανῆν καὶ Χατζῆ Γεώργην, ἔτρεψαν μὲν τούτους εἰς φυγὴν, ἀντίστη δ' εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν μὲ μόνον 50 ὁ Ζαχαρόπουλος, ἕωσοῦ τότε τυχαίως προφθάσας καὶ ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ἐκ τῶν φευγόντων ἕως 500 ἀναχαιτίσας, μετ' αὐτῶν καὶ τοῦ Ὑψηλάντου ἔτρεξαν καὶ ἐξεδίωξαν εἰς τὰ ἐπίσω τοὺς Τούρκους, ὅτε ὁ Ὑψηλάντης ἀπεσύρθη εἰς Ναύπλιον.

Ἐπίθεσις τῶν μανιατῶν κατὰ τῶν ἀραβικῶν στρατευμάτων τοῦ Ἰβραήμ.

Ἐπανελθὼν ὁ Ἰμπραήμης καὶ εἰς Μεσσηνίαν μεταβαίνων, προσέβαλε τοὺς εἰς Καρυὰς καὶ Κραμποδὸν ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη καὶ νὰ βλάβῃ αὐτοὺς κατ' οὐδὲν, εἰ ὅποιοι ἀφοῦ τοῦ ἐφόνευσαν ἕως 70, ὑποχωρήσαντες εἰς τὰ δάση ἐγένοντο ἄφροντοι. Ἦλθον ἐν τούτοις εἰς Βέρβεναν καὶ Ἅγιον Πέτρον ὃ τε Ζαΐμης καὶ Λόντος καὶ ὁ Γενναίος καὶ συνεσκέφθησαν μετὰ τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγοῦ, ὅστις ἀφοῦ ἔδωκεν ὁδηγίας εἰς τὸν μνησθέντα Ἀντώνην Κολοκοτρώνην πῶς νὰ συμβουλευσῇ καὶ διαθέσῃ τοὺς στρατιώτας περὶ τῶν οἰκειῶν των, ποῦ καὶ πῶς νὰ τοποθετήσῃ τοὺς περὶ αὐτὸν συνηγμένους καὶ συναχθησομένους Βουνησιούς Καρυτινοὺς στρατιώτας, πῶς νὰ λαμβάνουν πολεμοφόδια καὶ οἰκονομοῦντες ἀπὸ τροφᾶς καὶ πῶς ν' ἀντικρούουν τοὺς ἐχθροὺς, μετέβη εἰς Ναύπλιον διὰ νὰ συμβουλευθῇ καὶ τὴν Κυβέρνησιν.

Ἐπανελθὼν ἐκ Μεσσηνίας ὁ Ἰμπραήμης εἰς Τρίπολιν καὶ ἀφήσας δύνάμιν τινα εἰς Ἰσαρι διὰ τὸ Δερβένι καὶ ἑτέραν τινα διὰ τοὺς μύλους εἰς Δαβιάν, ὅπερ διὰ τὴν διαίρεσιν ἐξησθένει τὴν δύνάμιν του, μὲ τὸ μεγαλειότερον αὐτῆς μέρος, ἐξεστράτευσε εἰς Μιστρᾶν.

Περὶ τούτου εἰδοποιηθεὶς ὁ Κολοκοτρώνης μετέβη ἐκ Ναυπλίου εἰς Λεβίδι, κάκειθεν εἰς Κοσμάν ὅπου ἐστρατολόγησε καὶ ἀφήσας μέρος εἰς Ἅγιον Βασίλειον μετέβη εἰς Γεράνην, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Κρεμαστὴν, τὴν ἐν Μονεμβασίᾳ — διότι ἐκεῖσε εἶχε φθάσει ὁ Ἰμπραήμης — ἀπέχων μὲν νὰ ἐκθέσῃ τὸ στράτευμα τὸ ἐλληνικὸν εἰς τὰ πεδινὰ, παρακολουθῶν δ' ἐκ παραλλήλου τὸν ἐχθρὸν κατὰ τὰς ὑπερείκτας τῶν βουνοειδῶν μερῶν.

Σῶμα ἐχθρικὸν πλησιάσας πρὸς τὸ Γεράνη κατὰ τὸ Μαριόρευμα, τὸ ἐκτύπησεν ὁ ἐκεῖ ἐλλοχῶν Στάης Σταυκόπουλος, ἐφόνευσεν οὐκ ὀλίγους ἐχθροὺς καὶ κατεδίωξε τοὺς λοιπούς.

Ὁ Ἰμπραήμης ὅμως, καίτοι βλέπων ἐκεῖσε στρατὸν ἐλληνικὸν, διεσπαρμένον ὅμως καὶ εἰς δύσβατα καὶ δυνατὰ μέρη, δὲν ἤλθεν εἰς καταδίωξίν των, ἀπῆλθεν δ' εἰς Γύθειον καὶ Πολυτσάροβαν

τῆς Μάνης, ὅπου εὗρεν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν ὑπὸ τὸν Κώττα Σουλιώτην.

Μνημονευτέον ἐνταῦθα καὶ ἠρωϊκὴν τινα πράξιν.

Μεταξὺ τῶν εἰς τὸ παρά τὴν Κρεμαστὴν Παλαιόκοκτρον, εἰς τὸ ὅποτον ὡς ἐν ἀσφαλεὶ εἶχον καταφύγει τινὰ γυναικόπαιδον, καὶ τὸ ὅποτον κυριεύσας ἠχμαλώτισε τοὺς ἐν αὐτῷ εὕρισκετο καὶ τις νεᾶνις ὠραῖα, ἰσταμένη εἰς τὸ χεῖλος ἑνὸς τῶν κρημνῶν.

Παρ' αὐτῇ προσελθὼν τις χιλιάρχος Ἀλβανὸς ἠπίως φερόμενος, ἔπεισεν αὐτὴν νὰ μὴ φοβῆται, ὑπέσχετο δ' εἰς αὐτὴν Ἀλβανιστί — ἐγνώριζε δὲ καὶ αὐτὴ τὴν Ἀλβανικὴν — ὅτι θέλει ζῆσει μετ' αὐτοῦ ὡς Κυρά, ἐὰν εἰς αὐτὸν παραδοθῇ· ἐκείνη ἀπήντησεν:

— Πῶς εἶναι δυνατόν σκιάξα καὶ Κυρά;

Ἐκεῖνος ἀνταπήντησεν·

— Θὰ σὲ πάρω σύζυγον καὶ θὰ εἶσαι ἐπὶ ἄλλων κυρία.

Λέγων δὲ ταῦτα προσήγγιζεν εἰς αὐτὴν, ἡ δὲ ὡς συστελλομένη καὶ προφυλαττομένη ἀτρομητεὶ ἀλλάξασα ἐπιτηδείως θέσιν, ὤθησεν αὐτὸν κατὰ τοῦ κρημοῦ εἰποῦσα·

— Δὲν τὸ ἀξιούσε μουρτάτι!

Οὕτω κρημνίσασα αὐτὸν, ἐπήδησε καὶ αὐτὴ κατόπιν εἰς τὸν αὐτὸν κρημνὸν ἵνα μὴ συλλάβωσι αὐτὴν ἄλλοι ζῶσαν καὶ οὕτως ἐφονεύθησαν καὶ οἱ δύο.

Ταύτην ὠνόμασαν τότε Ἡρωίδα τῆς Κρεμαστῆς.

Ὁ Ἰμπραήμης μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Τρίπολιν. Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἐκ παραλλήλου παρακολουθοῦντες ἐκ τῶν πλευρῶν Ἕλληνες διεσπαρμένοι καὶ οὐχὶ συσσωματωμένοι, ἐπανῆλθον εἰς Δέρβεναν.

Ἰποπτεύοντες δὲ μὴ ἤδη ὁ Ἰμπραήμης ἐκστρατεύσῃ καὶ πρὸς τὰ Καλάβρυτα ἢ τὴν Κόρινθον, ἀνεχώρησαν ὁ μὲν Ζαΐμης εἰς Καλάβρυτα ἢ τὴν Κόρινθον, ὁ δὲ Νοταρᾶς εἰς Τσιπιανὰ πρὸς τὴν Κόρινθον, καὶ ἔμεναν εἰς Βέρβεναν ὁ Γεν. Ἀρχηγός μετὰ τοῦ Λόντου καὶ Γενναίου· διαταχθεὶς δὲ καὶ πεισθεὶς καὶ ὁ Γρίβας νὰ ἐξέλθῃ τοῦ Ναυπλίου μετέβη μὲ 300 εἰς Βέρβεναν.

Ἀπελθόντος πάλιν τοῦ Ἰμπραήμη μετὰ ταῦτα εἰς Μεθώνην ὁ Κολοκοτρώνης συμπαραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν Γρίβαν, ἀπῆλθεν εἰς Ἀλωνίσταιναν· ἐκεῖ προσεκάλεσε καὶ τὸν Ζαΐμην, ὅστις ἠνώθη μετ' αὐτοῦ.

Ταῦτα δὲ ἔπραττε σκοπῶν νὰ προσβάλη τοὺς ἐν Πιάνη φυλάττοντας τοὺς 8—10 ὕδρουλους, νὰ καύσῃ καὶ καταστρέψῃ αὐτοὺς, καὶ οὕτω ἀποστερήσῃ τὸν ἐχθρὸν μεγίστης εὐκολίας.

Εἶτα εἰδοποίησε τοὺς ἐν Βεροβαίνῃ εὐρισκομένους Λόντον, Κανέλλον καὶ Γεννητὸν νὰ μεταβοῦν εἰς βοήθειαν καὶ προσβάλλουν τοὺς τυχόν εἰς Συλήμναν καὶ Τρίκορφα εὐρεθησομένους καὶ νὰ κηττάβουν τὰς θέσεις ταύτας ὡς ἐμπιδήσῃ πᾶσαν ἐκ Τριπόλεως εἰς Δαβιάν ἐλευσμένην τουρκικὴν βοήθειαν.

Παρήγγειλε δὲ καὶ εἰς τὸν Νικηταρᾶν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἐπάνω Χρέπαν.

Μετὰ ταῦτα αὐτὸς μὲν ὁ Κολοκοτρώνης μετὰ τοῦ Ζαΐμη κατὰ τὰ μέσα Αὐγούστου τοῦ 1825 κατέλαβε θέσιν τιὰ πλησίον τῆς Πιάνης, τὸν δὲ Γρίβαν ἔπεμψεν εἰς θέσιν τινα κατ' ἐκλογὴν τοῦ πλησίον τῆς Παλαιοδαβιάς τάξας καὶ τὸν Β. Ἀλωνιστιώτην εἰς τὸ πλευρὸν αὐτοῦ, διὰ νὰ προσβάλλουν τοὺς εἰς τὸν λεγόμενον τοῦ Βέρβογλη μύλον, ὅπου ἦτο καὶ ὁ Γάλλος Σέβες ἢ Σουλεϊμὰν μπέης.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἀπέστειλε τοὺς Ἀντώνην Κολοκοτρώνην, Γκολφίνο, Πετμεζᾶν καὶ Καραμέρην εἰς Χρυσοθήτσι κατὰ τῶν ἐκεῖ τριῶν τουρκικῶν ὀχυρωμάτων καὶ τὸν ἀνεψιὸν του Κ. Ἀναστασόπουλον μετὰ τοῦ Λεχουρίτου ἔπεμψε διὰ νυκτὸς εἰς Πιάναν μετὰ τὴν παργγελίαν ἡμέρας γενομένης νὰ ἐπιτεθῶσι τοῖς ἐκεῖ.

Ἡ ἀρχὴ τῆς προσβολῆς ἐδόθη ἀπὸ αὐτοὺς προσβολόντας τοὺς εἰς τὸ Παλιὸν Καστράκι τῆς Πιάνας ὀχυρωμένους Τούρκους· σπεύσαντες δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Ζαΐμην λοιποί, κατηνάγκασαν τοὺς Τούρκους νὰ τὸ ἐγκαταλείψωσιν καὶ τραπῶσιν εἰς φυγὴν, οὗς καταδιώξαντες ἐφάνευσαν σχεδὸν πάντας.

Ὁ Γρίβας ἀφ' ἐτέρου ἅμα εἶδε τὸν Σουλεϊμὰν μπέην κινηθέντα ἀπὸ τὸ παλαιοφρούριον Δαβιάς πρὸς τὸ μέρος του, ἀπεσύρθη πρὸς τὸ ὄρεινόν μέρος Ροϊνόν, μὴ παρακολουθήσαντος δὲ τοῦ Σουλεϊμὰν δὲν μετέσχε τῆς μάχης.

Δύο λόχοι Τουρκοὶ ἐστάλησαν τότε ἀπὸ τὸν Σουλεϊμὰν εἰς βοήθειαν τῶν ἐν Πιάνη Τούρκων, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασαν καὶ ἀποκρουσθέντες ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους ὀπισθοδρόμησαν, οἱ δ' ἐν Χρυσοβιτζίῳ Τούρκοι βοηθηθέντες ἐγκαίρως ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν.

Οἱ ἡμέτεροι ἀποπειραθέντες τότε νὰ καταλάβουν τὸ Κεφαλαϊόβρυσον τῶν ἐκεῖ Μύλων δὲν ἠθουήθησαν. Οἱ ἐκ Βερβένης, οὗς παρηκολούθησε καὶ ὁ Χατζῆ Μιχαὴλ Ταλιάνος μετὰ 20—25 ἰππεῖς ἐλθόντες ἐγκαίρως κατέλαβον τὰ Τρίκορφα.

Οἱ ἐν Συλήμνη Τούρκοι μετ' ἄλλων, ἐξελθόντων ἐκ Τριπόλεως ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τῶν ἐν Δοβιᾶ μαχομένων, καὶ πρῶτοι προσέβαλον τοὺς ἐν Τρίκορφοις ἡμετέρους, ἀλλ' ἀντικρουσθέντες μετὰ πεισματώδη μάχην ὑπεχώρησαν· πολὺ δὲ συνετέλεσε τότε τὸ ὑπὸ τὸν Χατζῆ Μιχαὴλ ἰππικόν, καὶ τοὶ μικρόν, φθάσας δὲ καὶ ὁ Νοταρᾶς ἐξ Ἐπάνω Χρέπας, ἀρκετὰ συνέβαλε καὶ οὗτος.

Τὴν ἐπιούσαν οἱ ἡμέτεροι δι' ἔλλειψιν τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων, ἐκ μὲν τῶν Τρίκορφων ἀπεσύρθησαν εἰς Βαλτέτσι, ἐκ δὲ τῆς Πιάνης εἰς τὸ τῆς Ἀλωνισταίνης διάσελον.

Ἐν τούτοις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἶχον σταλῆ ἰππεῖς ἐκ Τριπόλεως νὰ τηλεγραφῆσωσι κατὰ τὰ συμπεφωνημένα σημεῖα τοῖς ἐν Ἰσαρι Τούρκοις, καὶ δι' αὐτῶν οὗτοι τηλεγραφικῶς διὰ πυρῶν νὰ εἰδοποιήσωσι τὸν Ἰμπραήμη ἐκεῖθεν περὶ τῶν ἐν Δαβιᾶ συμβαινόντων.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν οἱ ἐν Βαλτετσίῳ Ἕλληνες διετάχθησαν νὰ προσβάλλωσι, καύσουν καὶ καταστρέψουν τοὺς κάτω λεγομένους Μύλους, οἱ δ' ἐν Ἀλωνισταίνῃ ἐστάλησαν νὰ πράξουν τὸ αὐτὸ εἰς τοὺς ἐπάνω. Ὄθεν καὶ μετὰ μάχης τινὰς ἔκαυσαν καὶ κατέστρεψαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὅλους τοὺς μύλους.

Τότε οἱ Τούρκοι ἀφέντες τὰ ὀχυρώματά των ὡς ἄχρηστα αὐτοῖς,

τοῦ κοιποῦ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν μύλων καὶ ἐνωθέντες μὲν 2,000 ἐξεληθόντας ἐκ Τριπόλεως, εἰσῆλθον ὁμοῦ εἰς τὴν Τρίπολιν.

Ἦσαν δὲ καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ὀχυρωμένοι εἰς τινα βράχον ἀπρόσβλητον, οὓς ἐσκόπουν οἱ ἡμέτεροι ν' ἀποκλείσουσι ἕωσ' οὗ στερηθέντες ὕδατος καὶ τροχῶν νὰ παραδοθῶσιν.

Ἄλλ' εἰδοποιηθέντες ὅτι ὁ Ἰμπραΐμης εἰς πορείαν εὐρισκόμενος προσήγγιζεν εἰς Τρίπολιν, ἀφέντες αὐτοῦ ἐσπευσαν ἕκαστος εἰς τὰς οἰκίας θέσεις, οἱ μὲν διὰ Βέρβαιναν, οἱ δὲ Κορίνθιοι καὶ Ἀργεῖοι διὰ τὰ Τσιπιανά, ἄλλοι ἄλλοι καὶ ὁ Ζαΐμης εἰς Δημητσάναν πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐκ Μεσολογγίου τότε ἐλθόντος Νικηταρᾶ, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης εἰς Βέρβειναν, ὅπου βραδύτερον ἀφήσας τοποτηρητὴν του τὸν Λόντον κατέβη εἰς Ναύπλιον.

Ἐν τούτοις εἰς τὰς ρηθείσας αὐτὰς μικρὰς καὶ σποραδικὰς μάχας ἐφονεύθησαν ἕως 500 Τούρκοι, ἐν οἷς καὶ ἀξιωματικοί, ἐκυριεύθησαν τέσσαρες σημαῖαι, ὅπλα λογχοφόρα πλείονα τῶν 200, εἴκοσι τύμπανα καὶ ὀλίγοι ἵπποι.

Ἐξηκολούθουν δὲ οἱ ὑπὸ τὸν Ἄντ. Κολοκοτρώνην, Κορέλας, Κλής, Παπαδημήτρης καὶ ἄλλοι Ἀρκουδορευματίται, Χρυσοβτσιῶται, Λιμποητσιῶται, Ἀλωνιστιῶται καὶ ἄλλοι, ὡς καὶ οἱ Ντρέδες, Ἀρκαδινοὶ καὶ ἄλλοι Μεσσήνιοι, ἐνεδρεύοντες ἀδιαλείπτως καὶ ἐλλοχῶντες διὰ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, πολλάκις [δὲ ἐπιπίπτοντες καὶ ἐκ διαλειμμάτων φονεύοντες, ποτὲ μὲν ὀλίγους, ποτὲ δὲ πολλοὺς Τούρκους καὶ ἵππους καὶ ἡμιόνους ἀρπάζοντες.

Ἡ ἐκ τῶν τοιούτων ζῆμια τῶν Τούρκων ἀθροισμένη ἀπέβαινε σημαντικὴ.

Ἐκτοτε, ἤτοι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Μύλων, ὁ Ἰμπραΐμης ἠναγκάσθη νὰ στέλλῃ τὰς ἀναγκαιούσας διὰ τοὺς ἐν Τριπόλει τροφὰς ἐκ Μεθοκορώνης, ἐπιμόνωσιν συνοδευομένης μὲ ἀναλόγους φρουρὰς καὶ πάντοτε πολὺ ἢ ὀλίγον ἐπιζημίως.

Ὅτε δὲ λαβὼν τὸ τηλεγράφημα ὁ Ἰμπραΐμης ἠναγκάσθη νὰ μεταβῇ εἰς Τρίπολιν, ἐσκόπει ν' ἀπέλθῃ πρὸς τὰ κατὰ τὴν Ἀρκαδίαν

Σουλιμοχώρια καὶ ἐνεκ τούτου αὐτὰ ἀπέφυγον τότε τὴν δῆωσιν.

Τακτοποιήσας δὲ τὰ εἰρημένα ὁ Ἰμπραΐμης καὶ μὴ βλέπων σῶμά τι ἐλληνικὸν στάσιμον διὰ νὰ ὑπάγῃ κατ' αὐτοῦ, περὶ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου κατέβη πάλιν εἰς Μεθοκορῶνα, ἀφήσας φρουρὰν εἰς Τρίπολιν ἕως 5,000, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεμφε διὰ μιᾶς ἐκεῖθεν ὀκτακόσια φορτία τροφῶν, συνοδευόμενα μὲ ὀκτὼ χιλιάδας στρατοῦ.

Κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου ἐστρατεύσα αὐτὸς πρὸς τὴν Τριφυλίαν καὶ πέμφας διὰ τῶν Λάκκων εἰς τὰ ὑψηλότερα τὸ ἦμισυ τοῦ στρατοῦ του, διῆλθον ἀμφότερα τὰ σώματα τὴν ἐπικρίαν ἐκείνην, καταστρέφοντες τοὺς ἀραβοσίτους καὶ τὰ λοιπὰ τρόφιμα καὶ πᾶσας τὰς ἄλλας ἀσυγκομιστοὺς προσόδους τῆς ὥρας ἐκείνης τοῦ ἔτους, καίοντες τὰς τῶν χωρίων οἰκίας καὶ ἰδίως τὰς Ἐκκλησίας καὶ αἰχμαλωτίζοντες ἢ φονεύοντες ἀδυνάτους ὄσους ἐπρόφθانون.

Ἀποσπάσματά τινα ἐξ αὐτῶν ἀνέβησαν μέχρις Ἀλβένης καὶ Ζούρτζης, ὅπου ἀπεκρούσθησαν γενναίαν εὐρόντα ἐκεῖ ἀντίστασιν.

Προβάς δ' ὁ Ἰμπραΐμης μέχρις Ἀγουλινίτσης κατοπτεῦων τὴν τε ὁδὸν, τὸν τόπον καὶ τὸν ποταμὸν Ἀλφειὸν, ἐπέστρεψεν εἶτα ἐκεῖθεν εἰς τὰ φρούρια.

Μαθὼν ὁ Κολοκοτρώνης ἀπὸ τινος αἰχμαλωτισθέντος Τούρκου, ὅτι ὁ Ἰμπραΐμης ἐσκόπει νὰ μεταβῇ εἰς Γαστούνην, ἐκεῖθεν δὲ καὶ εἰς Πάτρας, καὶ σκεπτόμενος ὅτι ὁ Ἰμπραΐμης ἤθελεν ἀρπάσει ἐκεῖθεν πᾶν τρόφιμον καὶ ὅτι τὸ Μεσολόγγιον ἔπρεπε νὰ ἐφοδιασθῇ καὶ νὰ μὴ στερῆται τροφῶν, ἐγνωμοδότησεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, νὰ διατάξῃ τὴν εἰς τὰ παράλια τῆς Γαστούνης συγκομιδὴν τῶν ἐκεῖ ἐκκειμένων ἢ τεταμιευμένων τροφῶν καὶ τὴν διὰ πλοίων μεταφορὰν αὐτῶν εἰς Μεσολόγγιον, τὸ προπύργιον ἐπειροῦ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ γνωμοδότησις του ὁμοῦ δὲν εἰσηκούσθη παρὰ τῆς κυβερνήτει.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐκθιάζων πάντοτε τὴν δύναμιν καὶ ὠφέλειαν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ συνιστῶν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν περὶ συστάσεως τοιούτου μέριμναν, προσεκλήθη τέλος παρ' αὐτῆς καὶ διὰ δύο

μακρῶν ἐκθέσεών του ἐγνωμοδότησε τὰ περί συγκροτήσεως τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ.

Ἄλλὰ καὶ αἱ γνωμοδοτήσεις του αὐταὶ δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν.

Ἐν τούτῳ ὁ Ἰπράιμης περιμένων νέον στρατὸν οὐκ ὀλίγον ἐξ Αἰγύπτου, ἀρκοῦντα μετὰ τῶν ἀπολειπομένων πρὸς τὰ διατήρησιν τῆς ἐν Πελοποννήσῳ θέσεώς του καὶ τῶν κατοχῶν του καὶ πρὸς ἐκστρατείαν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ κατὰ τὰς 6 Νοεμβρίου ἐφθασεν ὁ στόλος του καὶ ἀπεδίβασε 10, 000 νέον γεγυμνασμένον στρατὸν, θέτων ἤδη εἰς ἐνέργειαν τὴν πρὸς τὰς Πάτρας διὰ Γαστούνης πορείαν του, παραλαβὼν ἐπέκεινα τῶν 14 χιλιάδων ἐκ τοῦ ὅλου στρατοῦ του, διὰ τῆς ὁδοῦ, ἣν πρὸ ὀλίγου κατώπτευσεν ἐφθασε πάλιν εἰς Ἀγουλινίτσαν.

Τὴν φρενὴν αὐτὴν ἀπεπειράθη νὰ κυριεύσῃ τὰ ἐν τῇ λίμνῃ νησίδια καὶ νὰ αἰχμαλωτίσῃ τοὺς ἐκεῖ ἐν ἀσφραλίᾳ καταφυγόντας.

Διέταξε πρὸς τοῦτο τὸ ἱππικὸν νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν βελτώδη καὶ πελματώδη ἐν μέρει λίμνην ταύτην.

Οἱ ἱππεῖς ὅμως ἐδίσταζον καὶ ἕνεκα τούτου προηγήθη αὐτὸς ὁ Ἰπράιμης, ἀλλ' ὁ ἴππος του ἐκόλλησεν εἰς τὸ τέλμα, ὡσαύτως καὶ τῶν ἐκ πειθαρχίας ἀκολουθησάντων αὐτὸν, οἵτινες πεζεύσαντες ἐκ τῶν ἱππῶν ἐξήλθον.

Ἐκ τῶν πεζῶν Τούρκων πολλοὶ γνωρίζοντες νὰ κολυμβῶσι κατώρθωσαν καὶ ἀπέβησαν εἰς τὴν νησίδιον, αἱ δ' ἐν τοῖς ἄλλοις νησίδιοις Ἕλληνας εἰς ἑκατὸν περίπου μονόξυλα ἐμβάντες καὶ ἀπὸ πρωΐας μέχρι ἑσπέρας σχεδὸν πολεμοῦντες καὶ πολλοὺς φονεύσαντες, ἠνάγκασαν τοὺς σωθέντας νὰ εὐχῶσιν ἕξω, ἐπίσης κολυμβῶντες.

Οὕτως ἀπέκρουσαν μὲν τὸν ἐχθρὸν μὲ οὐκ ὀλίγην ζημίαν αὐτοῦ, ἔτρωσαν δὲ καὶ τὴν ἐν τοῖς νησίδιοις πληθύν.

Μ' ὅλον τοῦτο ἐφρονεῦθησαν καὶ ἐξ αὐτῶν ἕως εἴκοσι καὶ ἕως 100 σχεδὸν γυναικόπαιδα ἐν τῷ θορύβῳ καὶ τῷ τρόμῳ ἐκείνῳ ἐπνίγησαν.

Διαβὰς ἐπιμένως τὸν Ἀλφειὸν ὁ Ἰπράιμης καὶ μεταβὰς εἰς

Πύργον ἔκαυσε τινὰς οἰκίας καὶ προβάς εἰσῆλασεν εἰς τὴν Ἡλείαν ἀπαντῶν ἐκεῖ συχνὰς τινὰς καὶ γενναίας ἀντιστάσεις καὶ πάσχων πλειότερα, ὧν ἔπραττε κακῶν.

Πρὸ τῆς Γαστούνης ἡ πρωτοπορεία τοῦ ἐχθροῦ ἀπήντησε τὸν Γ. Σισίνην μετὰ τοῦ υἱοῦ του Μιχαὴλ μὲ 200 στρατιώτας, προστατεύοντας ἀδυνάτους τινὰς οἰκογενείας, φεγούσας πρὸς τὰ ὄρεινὰ χάριν σωτηρίας, οἵτινες ἔφευγον μὲν ἀκροβολιζόμενοι, φθάσαντες δ' εἰς Μουσουλούμπεη, ἐκλείσθησαν εἰς τὰς οἰκίας, ἀφ' ὧν τοὺς ἐχθροὺς πολλακίς ἐφορμήσαντας, ἀπέκρουσαν μὲ οὐκ ὀλίγην αὐτῶν βλάβην.

Οἱ Τούρκοι διαβάντες ἀπὸ ἕτερον χωρίον, τὸ Σιαμπάναγα, προφθάσαντες ἠχμαλώτισαν ἀδύνατά τινα γυναικόπαιδα, ὡς καὶ εἰς Σαβιάλια.

Καὶ εἰς τὰ πρόσω πανταχοῦ εὗρον ἀντιστάσεις καὶ πολλοὶ τινες ἐφανεύοντο καὶ ἐπληγόνοντο μέχρι Βαρθολομαίου, ὅπου οἱ κάτοικοι ἑκατὸν ἱππεῖς Τούρκους εἰσβαλόντας εἰς τὸ χωρίον τῶν ἔτρεψαν εἰς φυγὴν καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς μέχρι Γαστούνης, ἐπιστρέψαντες δὲ ἠτφάλισαν τὰς οἰκογενείας τῶν εἰς τὸ παλαιόκαστρον Χλωμοῦτσι, εἶτα δ' ἑκατὸν ἐξ αὐτῶν ἐπανελθόντες ὠχυρώθησαν ἐν τῷ χωρίῳ, ἀλλ' εὐρέθησαν τὴν ἐπαύριον περικυκλωμένοι ἀπὸ χιλιάδας πεζῶν καὶ 500 ἱππεῖς, ἐξ ὧν πολλοὺς ἀντιπολεμοῦντας ἐφόνευσαν καὶ ἐκινδύνεον, ἀγνοοῦντων τοῦτο τῶν ἐν Χλωμοῦσι.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἰπράιμης διεπεραιώθη εἰς τὸ Μεσολογγίον τὰ ἐν Πελοποννήσῳ δὲ ἐφαίνοντο ἐφρησυχάζοντα.

Ἀφοῦ ὁ Ἰπράιμης ἐπέτυχε τὴν ἄλωσιν τοῦ Μεσολογγίου ἐπαγῆλθεν εἰς Πελοπόννησον διὰ Πατρῶν.

Ἐλθὼν εἰς Πάτρας ὁ Ἰπράιμης, τὸ μὲν ἡμισυ τῶν δυνάμεών του ἠτοίμαζε νὰ πέμψῃ δι' Ἡλείας εἰς Πύργον καὶ Μεθώνην, αὐτὸς δὲ μὲ τὸ λοιπὸν, τὸ ἐπίλεκτον αὐτῶν, ἠτοιμάζετο νὰ διευθυνθῇ διὰ τῶν ὄρεινῶν ἐπαρχιῶν εἰς Τρίπολιν.

Συγχρόνως δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαΐου τοῦ 1826 ὁ Κολοκοτρῶν.

νης, προσλαβὼν τὸν Τσώκρην καὶ ἀναβῆς εἰς Μπουγιάτι τῆς Κορινθίας, προσεκάλεσεν ἐκεῖ τοὺς ἀντιστρατήγους Παναγ. Νοταρᾶν μὲ τοὺς Κορινθίους καὶ τὸν Δ. Μελετόπουλον ἐξ Αἰγίου, στρατολογήσας δὲ καὶ ὁ Γενναῖος ἐκ τῶν εἰς Ναύπλιον παροικούντων τοὺς τε Τριπολίτας καὶ ἄλλους, καὶ παραιτηθεὶς ἀπὸ τὴν τῆς διοικήσεως φρουρᾶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἕως τότε ὑπηρετεῖ, ἤλθε κητόπιν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ πατρὸς του. Ἐκεῖ συνεποσώθησαν κατὰ τὴν 10ην Μαΐου ἕως 2,000.

Διετάχθησαν τότε ὁ μὲν Γενναῖος νὰ προπορευθῆ μὲ 500 εἰς Στρεμνίτσαν καὶ στρατολογήσῃ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν μερῶν ἐκείνων, οἱ δὲ Πλαπούτας, Δελιγιάννης, Ν. Πετμεζᾶς καὶ Σ. Θεοχαρόπουλος νὰ διευθυνθῶσιν ἀπ' εὐθείας καὶ ὀχυρωθῶσιν εἰς τὸ Δερβένι τοῦ Λεονταρίου, ὅπου ἦν καὶ ὁ Νικήτας.

Ἐκεῖ συγκεντρωθέντες καὶ ὀχυρωθέντες ὁμοῦ πάντες ἕως 5,000 ἀνέμενον τὴν τοῦ Ἰμπραίμης ἐκεῖθεν διάβασιν.

Ὁ Ἰπραίμης προσλαβὼν ἐκ Πητρῶν ὡς ὀδηγούς καὶ Πολοποννησίους Τούρκους καὶ ἀνελθὼν πρὸς τὰ Καλλάβρυττα εἰσέβαλεν εἰς τὰ λεγόμενα Κλουκινοχώρια καὶ προβῆς εἰς τὰς κρημνώδεις καὶ ἀκόμη χιονοσκεπεῖς ὑπωρεῖας τοῦ Χελμοῦ καὶ διὰ νυκτὸς τῆς 2—3 Μαΐου καταλαβὼν τὰς ἀνωθεν καὶ κάτωθεν τοῦ ἐκεῖ Καστρικίου θέσεις, ἐπέπεσεν αἰφνης κατὰ τῶν ἐκεῖσε ἐξησφαλισμένων πλείστων οἰκογενειῶν παρὰ πᾶσαν αὐτῶν προσδοκίαν, διὸ καὶ δὲν εἶχον προησφαλισμένα τὰ μέρη μὲ τινα ταμπούρια.

Εὐρίσκοντο δὲ εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα οἱ ὀπλαρχηγοὶ Ν. Σολιώτης καὶ Α. Καλόγρησας, οἱ ὅποιοι ἀντέστησαν μὲν ἐπὶ τινὰς ὥρας κατὰ τῶν κάτωθεν ἐρχομένων καὶ τινὰς αὐτῶν ἐφόνευσαν καὶ ἐπλήγωσαν, ἀλλ' εἶτα ὑπεχώρησαν ὑποστάντες πανωλεθρίαν.

Ὁ Ἰπραίμης προχωρῶν κατώρθωσε νὰ διαλύσῃ τὸ εἰς Δερβένι ἑλληνικὸν στρατόπεδον.

Ὁ Κολοκοτρώνης μετὰ ταῦτα ὁμοῦ μετὰ τῶν Ν. Πετμεζᾶ καὶ Μ. Μελετοπούλου εἶχον ὑποχωρήσει εἰς Μάνεσι, ἐν τοῖς μεθορίοις

Λεονταρίου καὶ Μιστρά, ἐνωθέντες δὲ μετὰ τοῦ Γιατράκου εὐρέθησαν μὲ δύναμιν 3,000 ἀνδρῶν.

Προχωρῶν ὁ Ἰπραίμης εὗρεν ἀντίστασιν καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Τρίπολιν, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης ἀπὸ τὴν Βέρβεναν μετέβη εἰς Ἄργος σχεδὸν μόνος.

Ἐπανεληθήθησαν τότε καὶ πάλιν αἱ πολιτικαὶ διαμάχαι καὶ ἐμφύλιος πόλεμος ὑποκινούμενος ἰδίως ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ἐπεκράτει.

Εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον τὸν ἐμφύλιον προσεπάθει παντὶ σθένει νὰ μὴ λάβῃ μέρος ὁ Κολοκοτρώνης, ὅστις διαφοροτρόπως ἐρραδιουργεῖτο ὑπὸ τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν.

Ἐνῶ εἰς τὸ Φάληρον ἐπιπτεν ὁ Καραϊσκάκης, μὴ ἀκούσας τὰς νουθεσίας τοῦ Κολοκοτρώνη νὰ μὴ ἐκτίθεται, ἐνῶ ἀπέθνησκεν ὁ Παλαιῶν Πατρῶν αἱ διχόνοιαί μεταξὺ τῶν προεστώτων Ἑλλήνων ἐξηκολούθουν.

Πηρασσιωπῶντες τὰ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι γινόμενα, τὰ τῶν Ἐθιοσυνελεύσεων ὡς ἀναφερόμενα εἰς τὴν Γενικὴν Ἱστορίαν τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἔθνους περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἀναγκρῆν τῶν σχετικῶν μὲ τὸν βίον τοῦ Κολοκοτρώνη, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐνεργείας του.

Τὴν 31 Μαΐου τοῦ 1827 μαθὼν ὁ Κολοκοτρώνης τὰς νέας κινήσεις τοῦ Ἰβραὶμ ἀνῆλθεν εἰς τὰ Μεσόγεια τῆς Πελοποννήσου, ὅπου διέταξε στρατολογίας εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας, πλὴν τῆς Μεσσηνίας, διότι ἀπῆν ἐκεῖθεν ὁ Ἰπραίμης, οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἤρκουν εἰς ἀπόκρουσιν τῶν ἐν τοῖς φρουρίοις μενόντων ὀλίγων ἐχθρῶν, καὶ πλὴν τῆς Τριπόλεως, ὅπου ὡσαύτως ἤρκουν οἱ ἐν τοῖς πέριξ διὰ τὰς ἐκεῖ.

Οὕτω προέπεμψεν ἀπὸ τῆς 1 Ἰουνίου, τὸν μὲν Νικηταρᾶν νὰ στρατολογήσῃ κατὰ τὰς ἐπαρχίας Λεονταρίου καὶ Λακεδαιμόνος, καὶ συγκεντρώσας τοὺς τε Μεσσηνίους καὶ τοὺς Ἀρκαδίους συστήσῃ στρατόπεδον εἰς Φρουντσαλο-Κάμαρα, τοὺς δὲ Πλαπούταν

καὶ Γενναῖον νὰ στρατολογήσουν κατὰ τὴν Καρύταιναν, τὸν Φανάρι καὶ τὰ Καλάβρυτα, ὅπου καὶ ὤρισε νὰ συγκεντρωθοῦν ὅσον τάχος, διέταξε δὲ καὶ τοὺς Πετμεζαίους καὶ Λεχουρίτην, τὸν Μελετόπουλον καὶ τὸν Θάνον Κουμανιώτην νὰ συστήσουν στρατόπεδον εἰς Νεζερά.

Ἐπίσης παρήγγειλεν εἰς τοὺς Παπασταθόπουλον καὶ Χρ. Σισίνην νὰ μεταβοῦν εἰς Πύργον καὶ Γαστούνην καὶ στρατολογήσουν ἐκεῖθεν, παρεμβάλλον δὲ ἐμπόδια καὶ κωλύματα εἰς τὴν περαιτέρω διάδοσιν τοῦ κακοῦ καὶ διευθυνθῶσι προσεγγίζοντες καὶ αὐτοὶ εἰς Καλάβρυτα, ὅπου καὶ αὐτὸς διηυθύνετο δι' Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.

Ὁ Κολοκοτρώνης στρατολογῶν κατὰ τὰ ὄρεινὰ τῆς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, διέταξε τοὺς Κορινθίους νὰ μεταβοῦν εἰς Φενεόν, προέτρεψε δὲ καὶ παρεκάλει καὶ τοὺς ἐν Κορίνθῳ ἀργοῦντας ἀνωφελῶς, οὐκ ὀλίγους ὄντας τὸν ἀριθμὸν, νὰ ἔλθουν, ἢ καὶ πέμψουν τινὰς εἰς τὸν Φενεόν, ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ ἀνέμενεν αὐτούς.

Ὁ Ἰμπραῖμης τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μετὰ 13,000 ἀνδρῶν, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν Μπέην Νενέκον, παρακολουθούμενον ἢ περιστοιχούμενον ἀπὸ 2,000 προσκυνημένους ἐνόπλους ἠπεύλει τὸ Μέγα Σπήλαιον. Ὁ Ἰμπραῖμης ἔμενεν εἰς τὰ ὠρισμένα μέρη μέχρι τῆς 24 Ἰουνίου.

Ἐν τούτοις ὁ Κολοκοτρώνης μεταβὰς εἰς Φενεόν μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν κατὰ τὰς 20 Ἰουνίου καὶ λαβὼν ἐκεῖ εἴδησιν ὅτι οἱ Πλαπούτας καὶ Γενναῖος μετὰ ἕως 3,000 ἐπλησίασαν εἰς τὸ λεγόμενον γεφύρι τῆς Κυρᾶς ἔγραψεν αὐτοῖς νὰ σπεύσωσιν, ὀδηγῶν πρὸς τούτοις αὐτοὺς πῶς καὶ πόθεν διὰ Λειβάρτζι καὶ Σοπωτοῦ νὰ εἰσβάλουν καὶ πῶς νὰ ἐνωθοῦν ὅπου πρέπει μετὰ τοὺς τοῦ Σισίνη καὶ τοῦ Παπασταθοπούλου.

Πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἐπέμψεν ἀμέσως ἐπὶ τούτῳ τὸν ὑπασπιστὴν του Φ. Χρισανθόπουλον μετὰ 100 ἀνδρας, διέταξε δὲ καὶ τὸν Ν. Πετμεζᾶν μετὰ 600 νὰ εἰσέλθουν ἐπὶ τούτῳ ἐν τῇ Μονῇ, καὶ εἰσῆλθον φθάνοντες δὲ καὶ τὸν Π. Νοταρᾶν μετὰ τοὺς

Κορινθίους διέταξεν αὐτὸν νὰ ἐνωθῇ εἰς Χαλκιάνικα μετὰ τοὺς ὑπὸ τὸν Β. Πετμεζᾶν καὶ ὁμοῦ νὰ προβῶσιν εἰς Καλάβρυτα.

Προχωρήσαντες δ' ὁ Πλαπούτας καὶ ὁ Γενναῖος εἰς Λειβάρτζι καὶ γνωστοποιήσαντες εἰς τοὺς ὑποτεταγμένους τῶν κατοίκων τὰς αὐστηρὰς τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγοῦ διαταγὰς, καὶ πῶς ἦσαν διατεταγμένοι νὰ φερθοῦν πρὸς αὐτούς, ἐὰν δὲν ἐπανήρχοντο εἰς τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον, ἐπανῆγον αὐτὸ εἰς αὐτούς.

Τότε καὶ ὁ Ἰμπραῖμης τὴν 23 Ἰουνίου ἐκινήθη κατὰ τῆς Μονῆς πανστρατιᾶ, καὶ κατὰ διαταγὴν του τὴν 24 πλεῖστοι μὲν κατέλαβον τὸ λεγόμενον Πετροῦχι καὶ τὸν Ὑψηλὸν Σταυρόν, ἵππεις δ' ὡς 500 ὤρμησαν εἰς τὴν Πανηγυρίστραν καὶ τὸ Μετόχι.

Ἄλλ' ἦσαν τότε καὶ αἱ τῆς Μονῆς φρουραὶ ἕτοιμοι εἰς ἄμυναν.

Ὁ Ἰμπραῖμης τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ του ἐπέμψεν πρὸς τὸ Διακοπτὸν κατὰ τὰ ὀπισθεν τοῦ Σπηλαίου μέρη, ἵνα καὶ τὰς ἐκεῖθεν δοκιμάσῃ θέσεις καὶ τοὺς ἐκεῖσε καταφυγόντας αἰχμαλωτίσῃ, ὡς καὶ ἠχμαλώτισεν ἕως 300 γυναικόπαιδα.

Ἐκ τῶν μοναχῶν δὲ τῆς μονῆς ὑπὲρ τοὺς 100 ὑπὸ τὸν γενναῖον προηγούμενον καὶ φρουράρχον τῆς Μονῆς Τορολὸν, ὁμοῦ μετὰ ἄλλους ἐκ τῆς φρουρᾶς, καταλαβόντες τὰς ἀναγκαίας ἔξωθεν τῆς Μονῆς θέσεις, καὶ ἐκ τοῦ δάσους προσβάλλοντες τοὺς Τούρκους, φονεύσαντες ὑπὲρ τοὺς 120 καὶ πληγώσαντες ἔτρεψαν αὐτούς εἰς φυγὴν.

Ἐφρονεύθησαν δὲ καὶ ἐκ τῆς ἐλληνικῆς ἐκείνης φρουρᾶς καὶ ἐπληγώθησαν ὑπὲρ τοὺς δέκα, ἐφρονεύθη δὲ καὶ ὁ καπετὰν Ἀνδρέας Σαρδελιάνος.

Ἰδὼν ὁ Ἰμπραῖμης ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ τότε καὶ μαθὼν ἀπὸ Λειβαρτζινοῦς ὅτι οἱ Καρυτινοὶ εἰσβαλόντες εἰς τὸ Λειβάρτζι ἐματαίωσαν πᾶν ὃ, τι ἐνόμιζεν ὅτι κατώρθωσεν ἐκεῖ, ἀπεφάσισε νὰ ἐφορμήσῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν Καρύταιναν ὅπως οἱ εἰς τὸ Λειβάρτζι Καρυτινοὶ διχλύσωσι τὸ σῶμα των καὶ σπεύσωσι πρὸς βοήθειαν τῶν οἰκογενειῶν των.

Ἐκεῖ τότε διὰ τὰς Πάτρας ἐφῆσας τὸν Ντελῆ Ἀχμέτ, τὸν δὲ

λοιπὸν στρατὸν του εἰς δύο σώματα διακίρσας, αὐτὸς τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐνὸς διευθύνθη εἰς Πολέμους, θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἀπῆντησεν ἀντίστασιν κρατερὰν ἀπὸ τοῦ Πλαπούτου καὶ Γενναῖου, διότι γνωσθέντος τοῦ σχεδίου του καὶ τοῦ σκοποῦ του, σπεύσαντες οὗτοι προκατέλαβον τὴν κατὰ τὸ Καρνέσι ἐκείνην θέσιν.

Ὅθεν, ἐπειδὴ οὗτοι δὲν ἐπέμενον εἰς πόλεμον ἐκ τοῦ συστάδην, ἐπιθυμῶν φαίνεται ἢ καὶ ἀναγκαζόμενος νὰ ὑπάγῃ εἰς Τρίπολιν νὰ ἐπισκερῆ τὴν ἐκεῖ φρουράν του, ἢ ὁποῖα κατὰ τοὺς λογαριασμοὺς του ἐνδέχεται νὰ ἔχη τροφῶν ἔλλειψιν, καὶ εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια, αὐτὸς μὲν ἐτράπη τὴν πρὸς Τρίπολιν ἄγουσιν, τὸ δ' ἕτερον σῶμα ὅπερ ἦτο καὶ τὸ ἰσχυρότερον, διέταξε διελθὼν διὰ Καρυταίνης ἢ Λεονταρίου καὶ ἐκεῖ συναντώμενοι ν' ἀκολουθήσουν, καθ' ἃ θὰ ὀδηγηθοῦν ἀπὸ τὰς περιστάσεις.

Τὸ σῶμα τοῦτο διευθυνθὲν εἰς Ἀκώβαις πῆς Καρυταίνης διὰ τῆς γεφύρας τῆς Κυρᾶς, οἱ Πλαπούτας καὶ Γενναῖος παρεκλούθησαν παραπλεύρως καὶ παραλλήλως.

Ἐπειδὴ δ' οἱ πλείστοι τῶν ἐκ τῆς ἐπαρχίας Καρυταίνης στρατιωτῶν, προλαμβάνοντες ἔσπευδον πρὸς ἐξασφάλισιν καὶ προστασίαν τῶν οἰκογενειῶν των κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, τὰ σώματα ἠλαττοῦντο.

Ὁ Πλαπούτας μὲ τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτὸν Λειοδώριου, καὶ Φαναρίτας κατέλαβε τὸν Ἀρτοζῆνον, θέσιν ὄρεινὴν πρὸς δυσμὰς τοῦ ὄροπεδίου, τοῦ ὀνομαζομένου Κάμπος τῆς Δημητσάνης, ἀφ' ἧς θέσεως οὐ μόνον αἱ Ἀκώβαι καὶ ἡ Λειοδώρα ὡς ὑποκείμεναι κατοπεύονται, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἐχθρῶν πορεῖαι.

Ὁ Γενναῖος προλαβὼν καὶ τοποθετηθεὶς ἐντὸς τῆς πόλεως Δημητσάνης ὠχυρώθη ἐκεῖ.

Τὸ τουρκικὸν σῶμα κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν κωμόπολιν προχωροῦν ἐφθασε τὸ ἑσπέρας εἰς τὸν κάμπο τῆς Δημητσάνης, τὸν πρὸς Ἄρκτον εἰς μιᾶς ὥρας ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς κωμοπόλεως, ὅπου καὶ ὕδατα ἄφθονα καὶ βοσκαὶ πλούσιαι διὰ τὰ ζῶα ὑπῆρχον, ὅπου ἔμεινε νὰ διαλυκτερεύσῃ.

Ὁ Γενναῖος μὲ τοὺς Δημητσανίτας, μὴ δυνάμενοι νὰ μένωσιν ἤσυχoi διαφυκτερεύοντες ἐν Δημητσάνῃ, ἐνῶ τοῖς ἦτο εὐκόλον νὰ κατοπτεύουν τὸν ἐχθρὸν ἀκινδύως ἐκ τοῦ πλησίον ἐκ τῶν πέριξ τοῦ κάμπου λόφων καὶ ὑπωρειῶν, ἀπειχουσῶν τοῦ στρατοπέδου ὅσον τουφεκοβολὴ καὶ νὰ βλάψωσιν αὐτὸν κατὰ τὸ δυνατόν, ἀπελθόντες ἐκεῖσε καὶ πλησιάζαντες ἐν τῷ σκότει, κατεπυροβόλησαν αἴφνης ἐπανειλημμένως εἰς τὰς ἀθροίσεις αὐτῶν.

Ἐτυχον δὲ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν σωμάτων εἰς τὰ ἴδια ἀπερχόμενοι, προπορευόμενοι καὶ κτασκοπεύοντες τὴν πορείαν τοῦ ἐχθροῦ, νὰ διανυκτερεύωσι τὴν αὐτὴν νύκτα ἐν ταῖς πέριξ τοῦ κάμπου ἄλλαις ὑπωρείαις, ὡσαύτως καὶ ποιμένες καὶ ἄλλοι, ἀπὸ τὰ κρυσφύγετὰ των ἐξεληθόντες καὶ παρατηροῦντες, οἵτινες ἅμα ἤκουσαν τοὺς ρηθέντας πυροβολισμοὺς, ὡς καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Πλαπούταν καὶ οἱ πρὸς τὸ Δυτικὸν ἄλλοι τοιοῦτοι, συνεπυροβόλησαν συγχρόνως γύρωθεν, οἱ δὲ τοιοῦτοι πυροβολισμοὶ γύρωθεν τοῦ μικροῦ ἐκείνου ὄροπεδίου ἢ κάμπου ἢ κοιλάδος ἀπὸ κλεισωρείας καὶ δάση περιτριγυρισμένης, ἀπετέλουν ἐπαναλαμβανόμενοι ἐν καιρῷ νυκτὸς φοβερὸν τι, διεγείραν εἰς τοὺς μὴ γινώσκοντας τὸν τόπον ἐχθροὺς, φόβον τινὰ, πανικὸν καὶ ὑποψίαν μὴ περικυκλωθέντες κλεισθοῦν ἐκεῖ στερούμενοι τῶν ἀναγκαίων.

Διὰ τοῦτο εὐθύς μετὰ τὸν πρῶτον πυροβολισμὸν, γινόμενον ὀλίγον πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ἐσβέσθησαν ἢ ἐγκατελείφησαν ἔρημα τὰ πυράτων καὶ ὁ στρατὸς ἅπας καὶ τὰ κτήνη συνεκεντρώθησαν ἐν μέσῳ τοῦ ὄροπεδίου μακρὰν τῶν ὑπωρειῶν καὶ διενυκτέρευσαν ἐπὶ ποδός.

Τὴν δὲ πρωΐαν σῶμά τι ἐλαφρὸν προεπαρεύθη πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἕτερον πρὸς τὸ ἀρκτικοανατολικὸν καὶ ταῦτα πρὸ τῆς ἀντολῆς τοῦ ἡλίου, παρεκλούθησεν ὅλος ὁ στρατὸς, διευθυνόμενος εἰς τὴν Τρίπολιν.

Φθάσαντες δ' εἰς Τρίπολιν καὶ μὴ εὐρόντες τὸν Ἰπραίμ, ὡς προαναχωρήσαντα, ἀπελθόντες τὴν ἐπιούσαν ἡντάμωταν αὐτὸν εἰς τὸν κάμπον τῆς Καρυταίνης, μηδὲν πράξαντες εἰς τὰς ὄρεινὰς κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία.

Τότε ὁμοῦ ἔβαν τὸ ἐχθρικὸν ἐκεῖνο σῶμα κατῆλθεν εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια.

Κατῆλθε δὲ παρακολουθήσας καὶ ὁ Γενναῖος εἰς τὰ Φραουτσάλικαμαρα, ὅπου ἀντάμωσε καὶ τὸν Νικήταν.

Ἐν τούτοις ὁ μὲν Κολοκοτρώνης μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἰπραίμη μένων εἰς Καλάβρυτα, κατ' ἀρχὰς Ἰουλίου μετέβη εἰς Δουμενὰ καὶ ἔπειτα εἰς Κυρίτσουλον, χωρὶς ἀπέχοντα τῶν Καλαδρύτων δύο ὥρας.

Οἱ Τοῦρκοι ἀπεσύρθησαν αὐτοχρόνως εἰς Μακροκάμπον.

Ὅταν ἔμεινεν ὁ Κολοκοτρώνης εἰς Κυρίτσουλον ἔφθασαν εἰς αὐτὸν καὶ 500 Ἀργεῖοι ὑπὸ τὸν Νέζον, τοὺς ὁποίους ἀπέστειλεν ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὸν Β. Πετμεζᾶν.

Περιμενομένου δὲ καὶ τοῦ Κολιοπούλου νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ὡς καὶ τοῦ Γενναίου ἐκ Μεσσηνίας, ὁ Κολοκοτρώνης συμπαραλαβὼν καὶ τὸν Γκολφῖνον Πετμεζᾶν μὲ 500 ἀπῆλθεν εἰς Πετσάκουσ, χωρὶον πλησίον τοῦ Μ. Σπηλαίου καὶ ἐκεῖθεν ἔγραψε πρὸς τὰ προσκυνημένα χωρία ἀπ' εὐθείας, νὰ προσέλθουν πρὸς αὐτὸν οἱ προὔχοντες αὐτῶν.

Ἀλλὰ τότε οἱ προσκυνημένοι, εἰδοποιήσαντες περὶ τούτου τὸν ἐν Πάτρασι Ντελῆ-Ἀχμέτ πασᾶν, καὶ βεβαιοῦντες αὐτὸν ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης εὐρίσκετο εἰς Πετσάκουσ μὲ ὀλίγους καὶ ὅτι ὁμοίως μὲ ὀλίγους εὐρίσκετο καὶ ὁ Β. Πετμεζᾶς εἰς Λαπάταις, προσεκάλεσαν αὐτὸν νὰ μεταβῇ ὅπως τὸν φονεῦση.

Ὅθεν ὁ ρηθεὶς πασᾶς μὲ 6,000, συμπαραλαβὼν καὶ τὸν Νενέκον μὲ 2,000 προσκυνημένους Χριστιανούς, σπεύδοντες μετέβησαν εἰς Λαπάταις κατὰ τοῦ Πετμεζᾶ φθασάντων δ' ἐκεῖ, εἰς ἐκ τῶν προσκυνημένων ὀπλαρχηγῶν, ζηλωτῆς τοῦ προσκυνηματος, ἐξελθὼν κρυφίως ἐκ Πετσάκων καὶ προσελθὼν εἰς τὸν Πασᾶν καὶ τὸν Νενέκον, ἐβεβαίωσε αὐτοὺς ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης εὐρίσκετο εἰς Πετσάκουσ μὲ μόνον 400 καὶ προσεκάλεσε αὐτοὺς ἐκεῖ ἐν σπουδῇ.

Συνεπεία τούτου καλέσας ὁ πασᾶς τοὺς ἀξιωματικούς καὶ

γεῖλας αὐτοῖς τοῦτο τοὺς διέταξε νὰ ἐτοιμασῶσιν, ἀλλ' ὁ Σταμάτης Μπαντιώτης ὀπλαρχηγὸς ἐκ Βλάσης, παρακολουθῶν αὐτὸν καὶ οὗτος καὶ προσκυνημένος, εἶπεν ἀφελῶς πως καὶ μετὰ φωτῆς·

— Ἐνα πασᾶν ἔχουμεν καὶ ἡμεῖς· δὲν πᾶμε νὰ τὸν χαλάσουμε.

Ἀκούσας τοῦτο ὁ πασᾶς καὶ γελάσας εἶπε·

— Ποῦ θέλετε λοιπὸν νὰ πᾶμε;

Ὁ Μπαντιώτης ἀπήντησε τότε·

— Εἰς τὸν Πετμεζᾶν ποῦ ἔχει δύο χιλιάδες, εἰς τὸν Ἅγιον Βλάση.

Καὶ οὕτως ἀπεφασίσθη τότε νὰ ὑπάγουν τὴν νύκτα κατ' αὐτοῦ.

Ἀλλὰ καὶ δύο ἀδελφοὶ ἐκ τῶν προσκυνημένων τοῦ Πασᾶ παρακολουθοῦντες (ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν ἠσπίων, ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ Σταμ. Μπαντιώτου, δὲν ἐξέλιπεν ὁ πατριωτισμὸς) ἀποσπασθέντες κρυφίως καὶ προσελθόντες εἰς τὸν Κολοκοτρώνην ἀνήγγειλαν εἰς αὐτὸν μυστικῶς τὰ ἐν τῷ τουρκικῷ στρατοπέδῳ συμβάντα καὶ καθίστων αὐτὸν προσεκτικόν.

Ὁ Κολοκοτρώνης χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ ταῦτα εἰς τὸν στρατὸν διὰ νὰ μὴ δειλιάσουν, εἰδοποίησε μόνον τὸν Πετμεζᾶν.

Εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν εἶπε μόνον ὅτι ἐξίρχεται ποῦ ἔξω νὰ κοιμηθῇ.

Ἐσυνείθε ζε δὲ ὅταν ὑπῆρχεν ὑποψία τις κατ' αὐτοῦ νὰ διανυκτερεύῃ εἰς τόπον τινὰ ἐπιτήδειον, ἄγνωστον καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδικούς του.

Ὅθεν ἀφήσας εἰς τὸ χωρίον — ἦτο δὲ τούτο ὄχυρόν πρὸς ἄκρον — τὸν ὑπασπιστὴν του, τὸν σημαιοφόρον Ν. Καραχάλιον καὶ τινὰς ἄλλους καὶ συμπαραλαβὼν δέκα μόνον στρατιώτας μεθ' ἑαυτοῦ, ἀνῆλθεν εἰς ὑψομά τι ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ χωρίου καὶ ἐκεῖ διενυκτέρευσε δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ὡς φυλακὴ ἀγρυπνοῦντες.

Τῆς δ' ἡμέρας ὑποφωσκούσης εἶδον ὅτι οἱ Τοῦρκοι διευθυνθέντες τφόντι κατὰ τοῦ Πετμεζᾶ τὴν 3 Ἰουλίου ἐπέβησαν κατ' αὐτοῦ καὶ ἰδίως κατὰ τῶν νεήλυδων Ἀργείων, οἵτινες μετὰ τινὰ ἀκροβολισμὸν ἰδόντες τὸ πλῆθος τῶν Τούρκων ὑπεχώρησαν.

Σημειώσατε αὐτὸν τὸ ἰν φησὶ τὸν Ν. Καραχάλιον, ὅτι ἰκ. Πάπαρηγοπούλου, Καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας, εἰς τὸ τέλος τοῦ ὅπου ὁ ἀ παραρτηθῆ ἑμμετρον δράμα τοῦ Π. Σούτσου «Καραϊσκάκης καὶ Κουταχῆς».

Ἐποχωρήσαντες οὗτοι ἀπῆλθον κατ' εὐθείαν εἰς τὰ ἴδια, ὃ δὲ Πετμεζᾶς ἀπεσύρθη εἰς Λειβάριτζι.

Οὕτως ἡ Ντελῆ Ἀχμέτ πασᾶς, χωρὶς νὰ χυθῆ αἷμα, ἰδὼν ὅτι δὲν ἐπιμένουν εἰς μάχας οἱ Ἕλληνες ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια.

Τότε μετέβησαν ἐκ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου εἰς Πετσάκου· ὁ Λόντος, ὁ Θεοχρόπουλος, ὁ Ροῦφος, ὁ Ν. Πετμεζᾶς καὶ ὁ Λεχουρίτης μετὰ 400 ἐκ τῶν τῆς φρουρᾶς τοῦ Σπηλαίου καὶ ἰδόντες τὸν Κολοκοτρώνην ἐτοιμαζόμενον νὰ μεταβῆ εἰς Κερπινὴν, εἶπον αὐτῷ ὅτι κάλλιον ἦτο νὰ μείνουν ἐκεῖ εἰς Πετσάκου.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἀπήντησεν ὅτι ἀπεφάσισε νὰ μεταβῆ ἐκεῖ μὴ γνωρίζων ποῖοι καὶ πόσοι εἶναι οἱ προτεκνημένοι καὶ ποῖοι καὶ πόσοι ἀπροσκύνητοι.

Ἐνεκα τούτου, τοὺς εἶπε μεταβαίνει ἐκεῖ, ὅπου ὁ τόπος εἶναι δυνατώτερος καὶ ὅπου προτίθεται νὰ σχηματίσῃ στρατὸν ἐξ ἰδικῶν του. Προέταξε δ' αὐτοῦ νὰ μείνουν ἐκεῖνοι εἰς τὴν θέσιν ταύτην.

Μετακάλεσε δ' ἐν σπουδῇ κατὰ τὰς 7—8 Ἰουλίου ἐκεῖσε τὸν Κολιόπουλον καὶ τὸν Γενναῖον, ἀποστείλας πρὸς προϋπάντησιν αὐτοῦ τὸν ὑπασπιστὴν Φωτάκη.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἀπεσύρθη κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς εἰς Κυρίτσον.

Ὁ Κολιόπουλος ἔφθασε μετὰ πέντε ἡμέρας μετὰ 4 ἕως 5,000 ἄνδρας, ὃ δὲ Γενναῖος ὡς μακρόθεν ἐκ Μισσηνίας ἀναμενόμενος ἔφθασε βραδύτερον.

Τούτους ὁ Κολοκοτρώνης διεσκόρπισεν ἐν ἀποσπάσμασιν εἰς τὰ προσκυνημένα χωρία μετὰ αὐστηρὰς διαταγὰς καὶ ἀπειλητικὰς κατὰ τῶν προσκυνησάντων, ἀλλὰ καὶ τὴν μετάνοιαν προσδεχομένης καὶ συγγνώμην εἰς τοὺς μετανοήσαντας ἐγγυωμένης.

Οὗτοι μὲν ἀπῆλθον, εἰ δὲ Λόντος, Θεοχαρόπουλος καὶ Ροῦφος καὶ οἱ μετ' αὐτῶν, μαθόντες ὅτι ὁ Ντελῆ Ἀχμέτ πασᾶς κατέλαβε τὰς θέσεις καὶ ἐτοποθετήθη εἰς τὰς παραλίκας, τὸν Κόλπον,

πρὸς συγκομιδὴν τῶν σταφίδων, ἀπελπισθέντες ἀνεχώρησαν, μεταβάντες δ' εἰς Ναύπλιον καὶ κρύπτοντες τὴν αἰτίαν τῆς ἀναχωρήσεώς των, ἐπροφασίζοντο ὅτι ἔφυγον ἐκεῖθεν, διότι ἐφοβήθησαν μὴν τοὺς φονεῦσθαι ὁ Κολοκοτρώνης.

Τὴν 17 Ἰουλίου οἱ Τούρκοι ὁμοῦ μετὰ τοὺς προσκυνημένους ἐκτόπησαν εἰς Τσιτσιβάν τῆς Βοστίτζης τοὺς Φαῖζόπουλον καὶ Χελιώτην, διὰ νὰ ἐκδιώξωσιν αὐτοὺς ἐκεῖθεν, ἐν δὲ τῇ μάχῃ ταύτῃ οὐ μικρῇ γενομένη, ἐφρονεύθησαν καὶ ἐπληρώθησαν ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων 75, ἐκ δὲ τῶν Τούρκων ὑπὲρ τοὺς τριπλασίους.

Συγκεντρωθέντων τῶν Τούρκων εἰς τὰ παράλια διηύθυνε καὶ ὁ Κολοκοτρώνης στρατὸν πρὸς τὴν Βοστίτσαν, ἀλλ' οἱ Τούρκοι ἔχοντες τὸ ἵππικὸν τοποθετημένον εἰς Καταλλήλους πεδινὰς θέσεις πρὸς τὰς ὑπωρείας, οἱ λοιποὶ προσέκειντο μετὰ τῶν προσκυνημένων εἰς τὸν τρυγητὸν, πάσης ὀχλήσεως ἀπομακρυνομένης διὰ τοῦ ἵππικοῦ.

Ἐπομένως τάξας ὁ Κολοκοτρώνης τὸν Κολιόπουλον μετὰ τοῦ Μελετοπούλου, Πετμεζαίων, καὶ ἄλλων εἰς τὰ κατὰ τὴν Βοστίτσαν καὶ τὰς Πάτρας καὶ τὸν Γενναῖον διορίσας εἰς τὰ Καλαβρυτινά, διὰ νὰ ἐνεργήσωσιν εἰς τὰ χωρία τὰ περὶ ἐπαναγωγῆς τῶν κατοίκων εἰς τὸ καθήκον, μετέβη μετ' αὐτοῦ τοῦ Γενναίου εἰς Ἅγιον Βλάσην.

Ἐκεῖ ἔλαβεν ἐπιστολὴν ἐκ Καρυταίνης παρὰ τοῦ Νικηταρᾶ δι' ἧς προσεκαλεῖτο νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Καρύταιναν ὅπως βοηθήσῃ αὐτοὺς διότι εἶχον ἔλλειψιν τροφῶν.

Μόλις ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν ἀφῆκεν εἰς Ἅγιον Βλάσην τὸν Γενναῖον καὶ αὐτὸς μετὰ 200 σωματοφύλακας ἀπῆλθε διὰ Καρύταιναν φροντίζων ἐν τῷ μεταξύ περὶ προμηθείας τροφῶν.

Ἴδου πῶς περιγράφει εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ Κολοκοτρώνης τὰ μετὰ ταῦτα συμβάντα.

Ἄ'Εγὼ ἐτράβηξα, ὡς εἶπα, καὶ ἐπέρασα τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτου, Καρύταινας καὶ Λεονταριουῦ καὶ ἐπέρασα ἔς τὴν Μεσσηνίαν, ὅπου ἦσαν ὁ Νικήτας, εἰς τὸ χωριὸν Ζαβάζικα, κάτου εἰς τὰ κα-

λύβια, ἔς τὴν Καλαμάτα δύο ὥραις. Καί εἰς τὸν πηγαϊμό μου ἐμά-
ζευσ' στρατεύματα καὶ ἐγινήκαμε ὡς χίλιοι Ἀρκαδινοί, Ἀνδρου-
σανοί, ἢ Μλακιώταις· διὰ τρεῖς ἡμέραις χίλιοι τροφαίς δέ, εἶχα,
ἐδιέταξα τὰ χωριὰ καὶ ἐπῆρα διακόσια πινάκια γέννημα καὶ χί-
λια σφαχτὰ διὰ τὸ στράτευμα.

«Οἱ Πατριοί, οἱ Καλαβρυτινοί καὶ μέρος Φαναρίταις, ὅπου ἦσαν
προσκυνημένοι, γράφουν τοῦ Ἰπραίμη νὰ μὴ μᾶς τυραννάῃ· ἀπὸ
τὸ ἕνα μέρος ἡμεῖς ἀπὸ τὸ ἄλλο ἢ Καρύταινα· ὅσο ἢ Καρύταινα
ζωντανὴ δὲν ἡσυχάζομεν· τὸ προσκύνημά μας δὲν ὠρελεῖ.

«Ὁ Ἰπραίμης ἐπῆρε ἕνα μέτρο καὶ ἔστειλε τὸν Κεχαγιᾶ του μὲ
χιλίους μὲ τσεκούρια καὶ μὲ ἄρματα καὶ ἔστειλε ἔς τὴν Μεσσηνίαν
νὰ βάλουν φωτιά καὶ τσεκούρι· ὅσα δὲν ἐκαίονταν νὰ βάνη τσεκοῦ-
ρι, ἐλαιῶνες, συκαῖς, μουριαῖς· ἔστειλε καὶ πέντε χιλιάδες καβαλ-
λαρίους γιὰ νὰ στέκουν εἰς τὴν ἄκρη, ἔς τοὺς κάμπους νὰ μὴν
ταβαίνουν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς πολεμοῦν.

«Καὶ ἡ ζωὴ σου, ἔλεγε ἔς τὸν Κεχαγιᾶ, θὰ μὲ πληρώσῃ τὴν
ζωὴν ὅποιοιδήποτε φονευθῇ· διότι δὲν σὲ στέλνω νὰ πολεμήσῃς,
ἀλλὰ νὰ καύσῃς.

«Καὶ ἐκεῖνος ἐσύναξε τὸ στράτευμα καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Ζα-
χάρω, τὸ λοιπὸ ποῦ τοῦ ἔμεινε· καὶ ἐπρόσταξε νὰ συναχθοῦν αἱ
προσκυνημέναις ἐπαρχίαις νὰ πᾶν νὰ χαλάσουν τὴν Καρύταιναν.
Τοῦ Κεχαγιᾶ του τοῦ ἔδωκε μίαν προσταγὴν νὰ στείλῃ νὰ προσ-
κυνήσουν εἰς τοὺς Μεσσηνίους, εἰμὴ καὶ δὲν προσκυνήσουν νὰ ἀρ-
χίσῃ τὸ ἔργον του, καὶ τὴν προσταγὴν τὴν ἔδωσε εἰς δύο σκλαβω-
μένους Γαστουναίους κλάβους καὶ τὴν ἤφεραν ἐκεῖ ὅπου ἔντεσκα
καὶ ἐγὼ.

«Διαβάζοντας τὴν διαταγὴν ποῦ ἦτον τόσο σφοδρὰ, τοῦ ἀπο-
κρίθηκα, ὅχι ἀπὸ μέρος μου, ἀπὸ μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας,
ὅτι «Αὐτὸ ὅπου μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ
καρποφόρα δένδρα μας δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργον· διατί τὰ
ἄφυχα δένδρα μας δὲν ἐναντιώνονται εἰς κανένα μόνον εἰς ἀνθρώποι

ὅπου ἐναντιώνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβῶνεις· καὶ ἔτσι
εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι μὲ τὰ
ἄφυχα δένδρα· ὄχι τὰ κλαριὰ νὰ μᾶς κόψῃς, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι
τὰ σπίτια ποῦ μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἀπάνω ἔς τὴν πέτρα νὰ
μὴ μείνῃ, ἡμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν· τί τὰ δένδρα μας ἀν τὰ κόψῃς
καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσῃς καὶ ἡ ἴδια ἢ γῆς
ποῦ τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἢ ἴδια γῆ μένει δική μας καὶ τὰ ματα-
κάνει. Μόνον ἕνας Ἕλληνας νὰ μείνῃ, πάντα θὰ πολεμοῦμε καὶ
μὴν ἐλπίζῃς πῶς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμῃς δική σου, βγάλτο
ἀπὸ τὸ νοῦ σου».

«Λαβαίνοντας τὴν ἀπόκρισιν ὁ Κεχαγιᾶς, τῆς εὐθὺς ἔβαλε τὸ
ἔργον του, φωτιά καὶ τσεκούρι. Καὶ ἡμεῖς τὸ κεντήσαμε τὸ στρά-
τευμά του εἰς πόλεμον, καὶ αὐτοὶ δὲν ἐκινιόνταν εἰς πόλεμον, μόνον
τὸ ἔργον τους. Καὶ πᾶνε τὴν νύκτα μερικοὶ Ἕλληνες καὶ ἐπίασαν
τέσσερους Βουλγάρους ζωντανούς καὶ τοὺς ἐξέτασα καὶ μοῦ εἶπαν
τὴν προσταγὴν νὰ μὴ κάμουν πόλεμον μόνον νὰ κυττάξουν τὴ δουλειά.

«Ἐγὼ τότενες ἐπέρασα εἰς τὸ Ἄρμυρὸ καὶ ἐκεῖ ἐσυναμίλησα
μὲ τοὺς καπεταναίους καὶ ἄλλους Μανιάταις, νὰ βροῦμε ἕνα καῖκι
νὰ στείλωμε εἰς τοὺς ναυάρχους τὸ γράμμα τοῦ Ἰπραίμη καὶ τὴν
ἀπόκρισιν τοῦ λαοῦ, ὅπου ἦταν ἀνοικτὰ ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν,
ἢ ὅπου τοὺς ἔβροῦν. Καὶ εἶχεν ὁ Παναγιώτης Καπεταναῖος Γιαν-
νέας μίαν σκαμπαβίαν καὶ τῆς δώκαμε δέκα πέντε τάλλαρα καὶ
τὰ γράμματα καὶ ἕνα γράμμα μου· καὶ ἔλεγα· «Ἴδοῦ τί κάμνει ὁ
ἐχθρὸς τῶν Ἑλλήνων». Καὶ ἐπῆγε γυριώντας ὅθεν τοὺς εὔρη.

«Καὶ ἐτράβηξα καὶ ἐπῆγα μὲ τὸν Μούριζινο καὶ εἶπα· «Τί
κάνετε ἀδελφίκα; νὰ πιάσω ἐν τὸν Ἄρμυρὸ ποῦ ἔχω καὶ χιλίους
στρατιώτας Πελοποννησίους». Καὶ ἔτσι ἐσυναχθῆσαν καὶ ἐκίνησαν,
καὶ ὁ Ἀναστάσης Μαυρομιχάλης καὶ ἄλλοι καπεταναῖοι τῆς Μά-
νης καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸν Ἄρμυρὸ. Τὴν ἴδιαν ἡμέραν ἔλαβα ἕνα
γράμμα ἀπὸ Καρύταινα ἀπὸ τὸν Βασίλη Ἀλωνιστιώτη, ὅτι· «Τὸ
Φανάρι ἀρχίζει νὰ προσκυνῇ, μόνον πᾶρε μέτρα». Τῆς εὐθὺς ἔκραξα

τὸν Μούριζινο καὶ τοὺς καπετανίους καὶ τὸν Νικήταν, καὶ ἐγὼ παίρνω διακρίσεις νὰ περάσω ἀπὸ τὴν Καρύταινα, Λιοντάρι νὰ μᾶσω στρατεύματα νὰ πάω κατὰ τὸ Φανάρι, νὰ ἔχω καὶ ἔγνοια ὅτι ὁ Ἰπραήμης ἦτον εἰς τὴν Ζιχάρω καὶ ἐσύναζε στρατεύματα. Καὶ ἔτσι σὲ εἰκοσιτέσσαρες ὥρας εὗρέθηκ' εἰς τὴν Καρύταινα, καὶ ἔστειλα στρατεύματα κατὰ τὸ Φανάρι.

Ἡ μὲν σκαμπαβία ἔντεσε νὰ εὗρῃ τὴν γαλλικὴν ἀρμάδα καὶ δίνοντας τὰ γράμματα τοῦ ναυάρχου τοῦ Γάλλου, ἔκαμε σινιάλο καὶ ἐμαζώθηκαὶν καὶ οἱ τρεῖς ναύαρχοι καὶ ἐδιάβασαν τὰ γράμματα καὶ δὲν ἐπίστευσαν, ὅτι εἶναι ἀληθινὸ ἐκεῖνο ὅπου κάνει ὁ Ἰπραήμης· γιατί αὐτοὶ τοῦ εἶχαν στείλῃ πρῶτα νὰ παύσῃ τὸν πόλεμος, πλὴν ἐκεῖνο τὸ σκυλὶ δὲν ἄκουε καὶ ἐτήραε τὴν ἔχθρα, τὸ πάθος ὅπου εἶχε εἰς τοὺς Ἕλληνας. Τότε ἔκραζαν τὸν σείκιον καὶ μακαρίτην Ἀμιλτον καὶ μίξ φραντσέζικη καὶ ρούσικη φρεγάδα καὶ ἦλθαν εἰς τ' Ἀρμυρὸ νὰ ἰδοῦν ἂν τὰ γραφόμενα ἦταν ἀληθινά. Καὶ ἦλθαν εἰς τὸ Ἀρμυρὸ καὶ εὗρέθηκαὶν τοὺς καπετανίους τοῦ ἦτον μεινεμένοι ἐκεῖ. Ἀπὸ τὸ Ἀρμυρὸ ἕως τὴν Καλαμάτα εἶναι μιάμιση ὥρα ὁ τόπος τοῦ ἔκοβαν καὶ ἔκαιαν, καὶ οἱ καπετανιοὶ τοὺς ἔδειξαν τὸ τί κάνει ὁ Ἰπραήμης.

Ἐβῆκαν σὲ τρεῖς φελοῦκνις οἱ τρεῖς κομαντάντηδες καὶ ἐβγῆκαν εἰς τῆς Καλαμάτας τὸ ποτάμι, τοῦ εἶνε ἀπὸ τὸ Ἀρμυρὸ ὥρα μιάμιση, καὶ ἔκραζαν τὸν Κεχαγιά καὶ τοῦ εἶπαν, νὰ παύσῃ τὴν φωτιά καὶ τὸ τσεκουρι. Καὶ αὐτὸς τοὺς ἀπεκρίθηκε: «Ἡ προσταγή μου εἶναι νὰ καίω καὶ νὰ κόβω ἀπὸ τὸν μεγαλείτερόν μου». — «Διατὶ οἱ τρεῖς δυνάμεις τοῦ ἔστειλαν γράμμα νὰ κᾶμῃ ἀνακωχή, καὶ αὐτὸς κάνει πρᾶγμα τοῦ δὲν εἶναι πρᾶγμα τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος;»

«Ἐγὼ δὲν τὸ ἐξεύρω αὐτό, τὴν προσταγή τοῦ ἀνωτέρου μου κάνω, καὶ οἱ Ναύαρχοι καὶ ὁ Ἰπραήμης ὡς κάμουν ὅ,τι θέλουν». Καὶ τότε ἀνεχώρησαν οἱ κομαντάντηδες καὶ εὐθὺς ἔκαμαν πανιὰ καὶ ἦσαν εἰς τοὺς Ναυάρχους, καὶ τοὺς ὠμολόγησαν τί εἶδαν καὶ ἤκουσαν ἀπὸ τὸν Κεχαγιά τοῦ Ἰπραήμη.

Καὶ τότενὲς ἀπεράσαιεν ὁ γενναϊότατος Κόδριγκτω· καὶ οἱ γενναϊότατοι Ρούσσοι καὶ Γάλλοι καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ Νιόκαστρο, καὶ τοῦ ἔκαψαν τὴν ἀρμάδα· καὶ τότενὲς ὅπου ἐπῆγαν εἰς τὸ Ναβαρίνο νὰ ἤθελε εὗρεθοῦν καὶ δύο χιλιάδες Ἕλληνας ἤθελαν σκοτώσουν ταῖς δεκαπέντε χιλιάδας Τούρκους· γιατί ἔμεναν εἰς ἀπελπισίαν καίοντος τὴν ἀρμάδα. Καὶ τότενὲς ἔπαυσαν καὶ τὴν φωτιά, καὶ ἀναχώρησε διὰ τὸ Νιόκαστρο· καὶ ὁ Ἰπραήμης τοῦ ἦτο στρατοπεδευμένος, καὶ νὰ πᾶν εἰς τὴν Καρύταινα, ἦλθε εἰς τὸ Νευκρίνο, καὶ τότενὲς ἔπαυσε ὁ θυμὸς τοῦ πολέμου, εἰς τὸν Ὀκτώβριον μῆνα.

Ἐκείνην τὴν χρονιά ἔδοσε ἡ Καρύταινα 900,000 γρόσια εἰς τοὺς στρατιώτας διὰ μισθοῦ, διὰ πέντε μῆνας ἀπὸ τὸν Ἰούλιον Ἰουλίον, Αὐγουστον, Σεπτέμβριον, Ὀκτώβριον· δὲν ἔστεκόμουν πουθενά, πότε εἰς τὴν Καλαμάταν, πότε εἰς τὴν Μεσσηνίαν, εἰς τὸ Λεοντάρι, Πάτρα, Καλαβρυτὰ, ποτὲ δὲν ἐξεκαβάλληγα· διὰ ἕξ μῆνας εἶχα 200 σωματοφύλακας, οἱ ὅποιοι μὲ ἀκολουθοῦσαν παντοῦ· ἀπὸ τὴν παλλὴν καβάλλα ἀρώστησα, ἐφούσκωσαν τὰ πόδα μου καὶ τὰ ἀχαινά μου ὅπου ἂν δὲν εἶχα τὸν Ἀγαγέμονον ἐχάνομουν. Αὐτὸ τὸ κλοκκίρι ἐχάλασα εἰκοσι ρίζιμα χαρτὶ εἰς γράμματα καὶ εἰς δικταγὰς· ἡ Κυβέρνησις ἐτραβήθηκεν εἰς τὴν Αἴγινα καὶ δὲν τὴν ἐμελλε τίποτε, καὶ ἐκεῖ ἔμεινε, καὶ εἶχε μόνον τὰς ἐλπίδας τῆς εἰς τὴν μεσιτείαν τοῦ Στρατάρου Κάνιγκ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εἶχα ἕξ γραμματικῶς καὶ ἔγραφον ἡμέρα νύκτα, καὶ δὲν ἐπρόφθαναν.

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ προσκυνηματοῦ ἐροῦθήθηκα μόνον διὰ τὴν πατρίδα μου, ὄχι ἄλλη φορὰ, οὔτε εἰς τὰς ἀρχάς, οὔτε εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δράμαλη, ὅπου ἦλθε μὲ 30,000 στρατεύματα ἐκλεκτά, οὔτε ποτέ· μόνον εἰς τὸ προσκύνημα ἐροῦθήθηκα· ἡ Ρούμελη ἦτον ὅλη προσκυνημένη, ἡ Ἀθήνη πεσμένη, τὰ ρουμελιώτικα στρατεύματα διαλυμένα· μόνον ἡ Πελοπόννητος ἦτον μεινεμένη μὲ τὰ δύο νησιὰ Ὑδρα καὶ Σπέτσαι, ὅπου εἶχαν δύναμιν. Ὁ Κιουταχῆς εἶχε πάσει προσκυνοχόρτια· ἐπάσχιζε νὰ πάρῃ καὶ ὁ Ἰπραήμης διὰ νὰ

τὰ στείλη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὅταν ἦ ὁ μινίστρος τῆς Ἀγγλίας ἢ ἄλλης δυνάμεως ἐμειλίχως εἰς τὸν Σουλτάνον διὰ τὴν Ἑλλάδα νὰ τοὺς ἀποκριθῆ, ποία Ἑλλάδα; ἢ Ἑλλάς εἶναι προσκυνημένη, ἢ τὰ προσκυνοχάρτια τοὺς ἐκτὸς ἀπὸ μερικοὶ κακοὶ ἄνθρωποι, ἰδοὺ οἱ ἄλλοι ἐπροσκύνησαν· τότε αἱ δυνάμεις δὲν εἶχαν τίποτε νὰ ἀποκριθοῦν, καὶ ἡμεῖς ἐχανόμεθα. Διότι ἂν δὲν ἐπρόφθανε τὸ προσκύνημα, καὶ ἐπροσκύναε ἡ Πελοπόννησος, τότε τί ἤθελε κάμῃ καὶ ἡ Ὑδρα καὶ ἡ Σπέτσαις; ἤθελε χαθοῦν ἡ ἐξουσία τὸν κόσμον ἕως ὅτου ἔγινε ἡ ναυμαχία εἰς τὸ Νεοκαστρο, ἦλθεν ὁ Κυβερνήτης καὶ ἡ ἐκστρατεία τῶν Φραντσεζῶν. Εἰς τὴν 1826 ἀρχίθησα διὰ νὰ θαρρύνω τὸν κόσμον, καὶ ἐφτείασα τὰ σπῖτια ἀπ' ἔξω ἐπὶ τὸ κάστρο καὶ πύργον, καὶ ὁ κόσμος, ἔλεγε ὅτι ἂν ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἤξειρε ὅτι θὰ ἐλευθερωθῶμε δὲν ἐκτιζε σπῖτια, οὔτε ἔβαζε ἀμπέλια ἐς ἐθνική γῆ. Καὶ διὰ νὰ ἰδῆ ὁ κόσμος αὐτόν, ὅτι ἔκανε σπῖτια ἐμψυχώνετο ὁ κόσμος, ἐλάμβανε ἐλπίδες, καὶ ἔτσι τοὺς ἐνθάδην.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1827, ἀρχομένου τοῦ 1828 ἔτους ἐφθάσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ κυβερνήτης Ἰω. Καποδίστριας καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς Αἴγινα, ἐπὶ ὃ Ἰμπρατῆς εὕρισκετο ἀκόμη εἰς Μεσσηνίαν.

Τὴν νέαν ὁμως εὐχάριστον τροπὴν τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων ἰδόντες οἱ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἰμπρατῆ εὕρισκόμενοι Ἀλβανοὶ ὑπὲρ τοὺς 3,000 πεζοὶ καὶ ἵππεῖς ὑπὸ τρεῖς μπεΐδες Μουστάν, Μουσταφάν καὶ Βελῆν καὶ μὴ θέλοντες νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Αἴγυπτον, πλήρη ἔχοντες ἤδη καὶ τὰ κεμερία τῶν, ἀλλὰ εἰς τὰς πατρίδας τῶν διὰ Πατρῶν καὶ Ναυπάκτου ἦλθον εἰς ρῆξιν μετὰ τοῦ Ἰμπρατῆ καὶ κατὰ Μάϊον τοῦ 1828 ἀφηνιάσαντες οἱ Ἀλβανοὶ αὐτογυμνάτως κατέλαβον καὶ κατεῖχον τὸ φρούριον τῆς Κορώνης.

Ἀρχομένου δὲ τοῦ Ἰουνίου ἐροδιασθέντες μὲ τὰς ἐν τῷ φρουρίῳ ἐκείνῳ τροφάς, ἐγκαταλιπόντες αὐτὸ ἐστράτευσαν ν' ἀπέλθωσιν εἰς Πάτρας διὰ Τριφυλλίας, Πύργου καὶ Γαστούνης, ἀλλ' ἀπαντήσαντες εἰς τὸ Κλειδί, θέσιν στρατηγικὴν, δύναιμι οὐ μικρὰν προαποσταλεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἰμπρατῆ καὶ ἐμποδίζουσιν αὐτοῖς ἐκεῖθεν τὴν

διάβασιν, ἐπολέμησαν μὲν πρὸς αὐτὴν καὶ πολλοὺς τακτικοὺς μάλιστα τοῦ ἐφόνευσαν, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως καὶ νὰ διέλθωσι, μὴ θέλοντες δὲ νὰ ἐπανέλθωσι καὶ εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια, τραπενέτες τῆς πρὸς Μεγαλοῦπολιν ἐφθάσαν εἰς τὸ Δερβένι, καὶ ἐκεῖθεν ἐπεμψαν πρὸς τὸν ἐν Καρυταίνῃ Κολοκοτρώνην πρότασιν νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς δίοδον ἐλευθεράν νὰ ἀπέλθωσιν εἰς Ἀλβανίαν, τὴν πατρίδα τῶν, καὶ νὰ ἐγκαταλείψωσιν τὸν Ἰμπρατῆν εἰς ἀδυναμίαν.

Ὁ Κολοκοτρώνης πέμψας τὸν Κολιόπουλον καὶ τὸν Γενναῖον δι' αὐτῶν ἀπήντησεν αὐτοῖς, ὅτι ἐὰν ἀφήσωσιν ἐλευθέρους ὅσους ἔχουν αἰχμαλώτους Ἕλληνας τῶν δύο φύλων δύναται νὰ δεχθῆ τὴν αἵτησίν των.

Δεξαμένων τῶν Ἀλβανῶν τὴν πρότασιν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ διὰ τοῦ ἀμπέσα γιὰ μπέσα ἀποτελοῦντος συνοπτικὴν προφορικὴν συνθήκην ἐν λόγῳ πίστεως ἀμοιβαίας συμφωνησάντων, οἱ μὲν αἰχμαλώτοι ἕως 160 ἀπελύθησαν, οἱ δ' Ἀλβανοὶ ἀνέλαβον τὴν πρὸς Κόρινθον πορείαν των, συνοδευόμενοι παραπλεύρως ἀπὸ τοῦ Κολιόπουλου καὶ Γενναίου.

Ἐτράπησαν δ' εἶτα διὰ Πατρῶν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πατρίδα των.

Οὕτω ἡ Πελοπόννησος ἀπηλλάγη ἀπὸ τοῦ ἄχθος τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ.

Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1829 ἀπηλλάγη καὶ ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Κυβερνήτης ἐδολοφονήθη.

Ἐν τούτοις ὅπως εἰς τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως ἀνεδείχθη ὁ Κολοκοτρώνης καὶ εἰς τὴν τῶν Πατρῶν πολιορκίαν ἐκλήθη. Ὁ αὐτὸς δ' ἐκεῖθεν καὶ εἰς τὸν ἐπὶ Δράμαλῃ μέγαν κίνδυνον προῆλθεν. Καὶ ὅπως θανάσιμως διεκείμενον καὶ πεφυλακισμένον ἐν Ὑδρᾷ αἰ τῆς πατρίδος ἀνάγκαι καὶ οἱ ἐπὶ Ἰμπρατῆ κίνδυνοι ἐκάλεσαν αὐτὸν εἰς τὰ πράγματα, οὕτω καὶ νῦν

μετὰ τὴν τοῦ Κυβερνήτου δολοφονίαν, εἰς Τρίπολιν εὐρισκομένου τότε, τὰ πράγματα αὐτὰ μόνον οὐκ ἔφινεν, ἐπέζητησαν αὐτὸν καὶ εἰς τὴν περίεργον τούτην ὡς πρόσωπον ἀναγκαῖον.

Ὄθεν ὑπὸ τῆς Γερουσίας καὶ τῶν ὑπουργῶν ὡς Γενικὸς Στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς τῶν Πελοποννησίων καὶ Γερουσιαστῆς, προσκληθεὶς εὐθὺς ἔφθασεν ἐκεῖθεν δρομαίως τὴν ἐπιούσαν τῆς δολοφονίας τοῦ Καποδιστρῆος εἰς Ναύπλιον περίλυπος, καὶ ὁ λαὸς ὡς πρὸς πατέρα ἀποβλέπων ὡς τοιοῦτον ὑπεδέχθη αὐτὸν ἔξω καὶ ἐντὸς μετὰ παραπόνου, διὰ τῆς κατηφείας καὶ σιγῆς ἐκφραζομένου, συνοδεῦον αὐτὸν καὶ ἡ τάξις τότε ἐξησφαλίσθη.

Ἡ Γερουσία πᾶραυτὰ τότε ἐσύστησε κυβέρνησιν προσωρινὴν τριμελῆ, συνισταμένην ἀπὸ τοῦς γεροισιαστὰς Κολοκοτρώνη καὶ Κωλέτην καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ δολοφονηθέντος Αὐγουστίνου Καποδιστριαν, οἱ καὶ πρόεδρον αὐτῆς ὤρισεν. Τοῦτο δὲ πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς μνήμης τοῦ θύματος καὶ τῆς κοινῆς γνώμης, οἶονε ἀπαιτούσης τοῦτο εἰς μαρτύριον, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀπασα ἠγάπα, καὶ δὲν ἐμίσει τὸν δολοφονηθέντα ἀδελφὸν του καὶ κατὰ συνείπειαν ὅτι δὲν συνεμερίζετο τὰ τῆς ἀντιπολιτεύσεως, οὐδ' ἐναίχετο εἰς τὸ ἀνοσιούργημα.

Συνεκλήθη ἐπομένως Ἐθνικὴ Συνέλευσις εἰς Ἄργος.

Ἡ ἀντιπολίτευσις τότε ἀναπνεύσασα ὡς μὴ καταδιωχθεῖσα καὶ δραστηριώτερον ἐπιδοθεῖσα εἰς τὴν ραδιουργίαν, μελετήσασα δὲ καὶ πῶς νὰ ὑπερισχύσῃ καὶ ἐπικρατήσῃ ἐν τῇ Συνελεύσει, προσεπάθησε νὰ ἐκλεχθῶσι πληρεξούσιοι ὅσον ἔνεστι πλείότεροι ἐκ τῶν στρατιωτικῶν ὁπαδῶν αὐτῆς καὶ νὰ ἔλθωσιν εἰς Ἄργος φέροντες ἐκ τῆς Στερεᾶς καὶ πολλὴν τινα στρατιωτικὴν ἀκολουθίαν, ἵνα ἐν ἀνάγκῃ ἐπικρατήσῃ καὶ διὰ τῶν ὄπλων.

Συνελθόντων δὲ τῶν πληρεξουσίων καὶ ἀπαρτίας ὑπαρχούσης τὴν 8 Δεκεμβρίου 1831, ἤρξαντο τῶν πράξεων, προεδρεύοντας τοῦ Δ. Τσαμαδοῦ καὶ γραμματέων τῶν Γ. Αἰνιᾶν καὶ Στ. Περθενοπόλου.

Ἰδόντες οἱ τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ὅτι οἱ πληρεξούσιοι εἰς αὐτὴν

ἀνήκοντες ἦλθον λίαν εὐχρίθμοι, ἐξ ἀφορμῆς ἐπίτηδες ἐπινοηθείσης καὶ προσκληθείσης· περὶ τὰ καταλύματα τῶν τῆς Ἀντιπολιτεύσεως καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀκολουθῶν αὐτῶν, καταλαμβάνοντων αὐθαίρετως ἐκ προμελέτης οἰκίας, τὰς ὀχυρωτέρας καὶ πρὸς πόλεμον καταλληλοτέρας καὶ μετὰ μέρος, προὐκλήθη ἐπίτηδες ὑπ' αὐτῶν ρῆξις τις ἔνοπλος, μεταβληθεῖσα ἐν ἄμαρτι εἰς ἀκμαῖον ἐν Ἄργει ἐμφύλιον πόλεμον.

Τοῦτο ἰδοῦσα ἡ Συνέλευσις γενόμενον ἐπίτηδες πρὸς διάλυσιν ἢ ἐμπόδισιν τῆς Συνελεύσεως ἐξ ἀνάγκης μετέθεσε τὸν τῆς Συνελεύσεως τόπον ἐξ Ἄργου εἰς Ναύπλιον, καὶ ἐκεῖ μεταβάτε ἐξηκολούθει ἐν ἀταραξίᾳ καὶ ἡσυχίᾳ τὰς πράξεις τῆς καὶ ἡ Γερουσία ἐλογοδότησε πρὸς αὐτὴν τὴν 22 Δεκεμβρίου.

Οἱ μειονοψηφοῦντες ἀντιπολιτευόμενοι, μὴ δυνάμενοι νὰ εἰσαγάγῃσι καὶ εἰς Ναύπλιον τὴν στρατιωτικὴν ἀκολουθίαν τῶν ἐφ' ἣ ἔστηριζετο ἡ ἰσχὺς των καὶ τὴν ἐν ταῖς ψήφοις μειονότητά των μὴ θέλοντες, νὰ ἐκθέσωσιν ἐπὶ ματαίῳ εἰς περίεργον συσσωματωθέντες ἀνεχώρησαν πομπωδῶς εἰς Μέγαρον διὰ νὰ κάμουν ἐκεῖ ἀντισυνέλευσιν.

Ἡ γέτης δ' αὐτῶν ἐπαρουσιάσθη ὁ Κωλέτης, παρακολουθούμενος καὶ ἀπὸ τὸν ἐκ Βυρκίνης σοφὸν Θείριον καὶ τὸν Χρηστίδην.

Ἐν τούτοις τὴν 26)7 Ἰανουαρίου 1831 ἐν Λονδίῳ συνετάχθη ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων Πρωτόκολλον, δι' οὗ εἰς τὴν ἐν Ἄργει ἔθνικὴν τῶν Ἑλλήνων συνέλευσιν, ἀναχωρίζομένην ὡς τοιαύτην, ἐδίδοντο συμβουλαὶ τινες καὶ ὑπόσχεσις χρηματικῶν βοηθημάτων, καὶ εἰδοποιεῖτο ὅτι κατεγίνετο τὸ Συμβούλιον εἰς ἐλογὴν ἡγεμόνος καὶ ὅτι ἠλπίζε νὰ συμφωνήσῃ περὶ τούτου ὅσον οὐπω ὅπερ καὶ ἐγένετο προκατηργμένης τῆς διαπραγματεύσεως ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου περὶ τοῦ Ὄθωνος.

Οἱ ἀντιπρέσβεις δὲ πρηγηγέλλοντο νὰ παρέχωσιν εἰς τε τὴν Συνέλευσιν αὐτὴν καὶ τὴν κυβέρνησιν, δείγματα σεβασμοῦ καὶ υποστηρίξεως.

Ἡ συνέλευσις ἐξακολουθοῦσα ἐν Νευπλίῳ τὰ καθήκοντά της, τὴν μὲν τοῦ ἡγεμόνος ἐκλογὴν ἀνέθεσεν εἰς τὰς Δυνάμεις, παρεσκεύαζε δ' αὐτὴ τροπολογούτα τὸ Σύνταγμα κατὰ τὰς προκειμένας περιστάσεις καὶ ἀπὸ αὐτὰς ταῦτα ὀδηγουμένα, τὰ δύο τῆς κυβερνήσεως μέλη παύσασα, τὴν ὅλην Διοίκησιν ἀνέθεσεν εἰς τὸν πρόεδρον αὐτῆς μόνον καὶ τοῦτο ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τὸ βραχύ, ὡς ἐνόμιζε, τοῦ μέχρι τῆς τοῦ ἡγεμόνος ἐλεύσεως χρόνου καὶ ἀποφυγὴν ἐκλογῆς νέων προτώπων, διεγέρσιως ἀντιζηλιῶν καὶ περιπλοκῶν ἄλλων, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ χάριν ἀβροφροσύνης πρὸς τὴν μνήμην τοῦ θύματος καὶ τῆς κοινῆς γνώμης ἱκανοποίησιν.

Ὑπογραφέντος τὴν 24)7 Φεβρουαρίου καὶ ἐτέρου πρωτοκόλλου, ὀρίζοντος καὶ τὰ περὶ τῆς ἀντιβασιλείας, διὰ τὴν ἀνηλικιότητα τοῦ ἐκλεχθέντος ἡγεμόνος Ὁθωνος καὶ ἐγκαίρως γνωστοποιηθέντων πάντων, ὁ μὲν πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως ἢ κυβερνήτης Αὐγουστίνος, παρστὰς τὴν 17 Μαρτίου εἰς τὴν συνέλευσιν, ἀνήγγειλεν αὐτῇ τὴν περὶ τούτων χαροποιὰν εἶδησιν συγχαίρων, ὅτι αἱ εὐχαὶ αὐτῆς καὶ τοῦ Ἔθνους ἐξεπληρώθησαν καὶ τὰ καθήκοντα αὐτῆς λαβὸν πέρας.

Ὅθεν αὐθιμερὸν ἐκηρύχθη ἡ λῆξις, καὶ οἱ πληρεξούσιοι ἐπομένως ἀπῆλθον εἰς τὰ ἴδια.

Τότε δ' ἀπεκαλύφθη, ὅτι ἡ πράξις, δι' ἧς ἡ συνέλευσις παύσασα τὰ δύο μέλη τῆς Κυβερνήσεως διώρισε κυβερνήτην μόνον τὸν Αὐγουστίνον Καποδίστριαν ἀπῆρσεν εἰς τε πολλοὺς τῶν συμπολιτευομένων, συμφωνήσαντας τότε, καὶ εἰς τὸ κοινόν, ὡς ἐξισώσασα οὕτως αὐτὸν μὲ τὸν δολοφονηθέντα ἀδελφόν του καὶ ἐξετελέσασα τὴν ἐκείνου μνήμην καὶ ἀξίαν, θεωρουμένη ὡς προσβλητικὴ καὶ τοῦ τῆς Ἑλλάδος μεγαλείου καὶ τοῦ περιμενόμενου βασιλέως ἀναξία, καὶ ἐκ συναρπηγῆς προελθοῦσα.

Τούντεῦθεν διαφωνίαι καὶ ψυχρότητες ἐπελθοῦσι ἐνεθάρρουν τὴν ἐν Μεγάροις ἀντιπολιτευσιν, αὐτοκαλουμένην τότε ἀθανασίαν, ἥτις ἔχουσα τὸν σοφὸν Θήρτιον πρόδρομον καὶ συνιστῶντα τοὺς

ἐρχομένους ὡς ἀγγέλους ἐξ οὐρανοῦ, ὡσεὶ κεκλημένη, δραμοῦσα, ἐγένετο δευτὴ εἰς Ἄργος, εἶτα δὲ καὶ εἰς Ναύπλιον.

Προσλαβοῦσα δὲ ὡς πληρεξουσίου τοὺς προστυχόντας, ἐζήτηε συγκρότησιν ἀντισυνελεύσεως ἐν Προνία, τῇ ἔξω τοῦ Ναυπλίου.

Τότε προτροπῇ ἢ συμβουλῇ καὶ τῶν ἀντιπρέσβειων καὶ πρὸς ἀποτροπὴν νέου ἐμφυλίου πολέμου καὶ αἱματοχυσίας, ὁ Αὐγουστίνος Καποδίστριας καταθέσας τὴν παραίτησίν του παρὰ τῇ Γερουσίᾳ τὴν 27 Μαρτίου ἀνεχώρησε καὶ μετ' αὐτοῦ, ὁ τε Βιάρης ὁ ἀδελφός του καὶ οἱ σὺν αὐτῷ.

Ὅθεν κατὰ καθῆκον διώρισαν πενταμελῆ διοικητικὴν ἐπιτροπὴν, ἐν ἧ συμπεριελαμβάνετο καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, ὅστις μῆτε εἰς ρῆξιν τινὰ πρὸς τοὺς φίλους του Στερεοελλαδίτας νὰ ἔλθῃ θέλων, μῆτε εἰς ἐμφύλιον πόλεμον ν' ἀφήσῃ ἀφορμὴν ἢ ἐλπίδα ἐν ταιαύτῃ περιστάσει, γνωρίζων δὲ καὶ τὸς κατ' αὐτοῦ διαθέσεις τῆς ἀντικοιτεύσεως καὶ ἀποφεύγων τὸ νὰ παράσχη αὐτῇ ἑαυτὸν σημεῖον τῶν συναποβολῶν της καὶ ἀποφασίσας ν' ἀποσυρθῇ καὶ ἡσυχάσῃ ἐωσοῦ ἔλθῃ ὁ βασιλεὺς Ὁθων, τὴν 31 Μαρτίου κατέθεσε τὴν ἐντολὴν του.

Καὶ ταῦτα κατελογίσθησαν αὐτῷ ὡς ἁμαρτία.

Ἐπομένως ἡ Γερουσία ἐξέδοτο τὸ ἀπὸ 2 Ἀπριλίου ὑπ' ἀριθμ. 330 ψήφισμα, δι' οὗ διώρισε ἐπταμελῆ ἀντὶ πενταμελοῦς ἐπιτροπὴν, συνισταμένην ἐκ τῶν κυρίων Γ. Κουντουριώτου, Δ. Ὑψηλάντου, Α. Ζαίμη, Α. Μεταξῆ, Ι. Κωλέτη, Δ. Πλαπούτα καὶ Α. Λοιδωρικῆ. Παρακληρωματικὸς δὲ καὶ ὁ Δ. Καμπάνης διὰ τὴν ἀπαρτίαν, εἰς ἀναπλήρωσιν τινὸς τῶν ἀπόντων.

Γενομένης δὲ παραστάσεως καὶ συσκέψεως, ὅτι δὲν ἦτον ἴτως συγκεχωρημένον ν' ἀνακοινωθῶσι τὰ ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῶν Δυνάμεων κατ' αἴτησιν τῆς Συνελεύσεως γεγονότα, ἤδη τετελεσμένα, οὔτε καὶ δυνατόν καὶ ὅτι ἐπομένως συνέλευσις νέη ἦτον ἄνευ σκοποῦ καὶ ὅπως περιττὴ, ἀφοῦ μάλιστα καὶ τινες ἱκανοποιήθησαν, διὰ τοῦτο συμφώνως ἢ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ αὐτῆς διέλυται

ἢ δισκόρπισε βίᾳ τὴν ἐν Προνοίᾳ ἀθροισμένην ἢ συγκροτουμένην ἀντισυνέλευσιν.

Κατὰ τὰ μέσα Ἀπριλίου μετέβησαν ἐκ Νχυπάκτου εἰς Ναύπλιον καὶ οἱ Μαυροκορδάτος, Μπότσαρης καὶ Λόντος, καὶ ἐπειδὴ ἡ τῆς Ἐπιτροπῆς σύστασις δὲν ἤρρεσεν αὐτοῖς, ἡ μὲν Γερουσίᾳ ἐκβιασθεῖσα δι' ὀχλαγωγῶν ἀντὶ τοῦ Λοιδωρῆκη, διώρισε τὸν Μπότσαρην.

Ἡ δαικητικὴ ἀπέβη οὕτω διηρημένη εἰς τρεῖς κόμματα.

Οἱ μὲν Ζαΐμης, Μεταξᾶς καὶ Πλαπούτας συνεφώνουν, οἱ δὲ λοιποὶ διεφώνουν πρὸς τε τούτοις καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ οὕτως ἐπετρέπη πλήρης ἀναρχία, οἱ δὲ στρατιῶται πεινῶντες ἐζήτουν μισθοὺς καὶ νέας πάλιν ἀπαιτήσεις δι' ὀχλαγωγῶν ἐπρότεινον.

Εἰσῆλθον τότε κατὰ τὰ τέλη Ἀπριλίου εἰς Ναύπλιον καὶ οἱ Βάσος, Κριζώτης, Γρίβας, Χατζηχρήστος, καὶ ἄλλοι, περιεμένετο δὲ καὶ ὁ Μαυρομιχάλης.

Καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐν μέρει, οἷον εἰς Τριφυλίαν, Καλάμας, Ἐλος, Πύργον καὶ τινὰς ἄλλας, δὲν ὑπῆρχεν ἡσυχία.

Τέλος οἱ ἐν Ναυπλίῳ στρατιῶται διανεμηθέντες εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐξῆλθον τοῦ Ναυπλίου καὶ ἔμεινε μόνος ὁ Ζέρβας μὲ ἑκατὸν, ὡς φρούραρχος.

Οὐχ ἦττον ἡ κυβέρνησις διετέλει ἐν παραλυσίᾳ καὶ ἡ ἐπαρχία ἐκορυθαντία.

Ἐπὶ τῇ καταστάσει ταύτῃ οἱ στρατιωτικοὶ συνεφώνουν νὰ συστήσουν στρατιωτικὴν τινα διοίκησιν συγκροτουμένην ἀπὸ τοὺς Κολοκοτρώνην, Τζαβέλιαν, Μπότσαρην, Κριζώτην, Τσώκρην, Στράτονκαὶ Χατζηχρήστον, ἧτις εἰς Ἄργος μένουσα νὰ ἐξοικονομήσῃ στρατόν.

Τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ἐστάλη ἐπιτροπὴ πρὸς ἀπάντησιν καὶ συνοδείαν τοῦ νέου βασιλέως Ὀθωνος, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν συγκατελέχθη ὁ Κολοκοτρώνης, καίτοι μεγάλως πύχαιστηθη διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ὀθωνος.

Μόλις ἀφίχθη ἡ ἀντιβασιλεία, ἅπαντας μὲν τοὺς διὰ τῶν αἱμάτων των καὶ διὰ τῶν ἐνδόξων ἀγώνων των πώσαντας τὴν πατρίδα, ἐνόμισεν ἐπάνηγκες νὰ ἐκφοβίσῃ διὰ φυλακίσεως, ἵνα καταστήσῃ πειθηνίους εἰς τὰ σχέδια αὐτῆς, ἀντικείμενα πρὸς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα· τοὺς δὲ Κολοκοτρώνην καὶ Πλαπούταν μὴ θεωροῦσα ἑαυτὴν ἱκανὴν νὰ ἐκφοβίσῃ ἀπεφάσισε νὰ ἐξαλείψῃ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς· ὅθεν συνέλαβεν αὐτοὺς καὶ ἐφυλάκισεν ἐν αὐστηροτάτῳ περιορισμῷ, ὅσπερ καὶ τοὺς ἄλλους. Διαρκούσης δὲ τῆς καθείρξεως αὐτῶν ἐξήφανε διὰ τινος βαβαραῦ καθηγητοῦ Φράνς συκοφαντίαν ὅτι εἰ στρατηγοὶ οὗτοι συνώμοσαν πρὸς ἀνατροπὴν τῶν καθεστώτων καὶ μετὰ ἐπτάμηνον προφυλάκισιν κατεδίκαζεν αὐτοὺς εἰς τὸν διὰ λαιμητόμου θάνατον ἐντὸς 24 ὡρῶν, ἐν τῇ κεντρικωτέρᾳ πλατείᾳ τοῦ Ναυπλίου.

Ὁ πατριωτισμὸς ὅμως τῶν Ἑλλήνων ἠνάγκασε τότε τὴν ἀντιβασιλείαν νὰ μεταβάλλῃ τὴν ποινὴν εἰς εἰκοσαετῆ δεσμᾶ. Ἐπὶ τῆς διεξαγωγῆς δὲ τῆς σκανδαλώδους ταύτης ὑποθέσεως αἰσχιστον δυστυχῶς διεδραμάτισαν πρόσωπον καὶ τινες Ἕλληνες, θελήσαντες ἔκτοτε νὰ κερδίσωσιν εὐνοίαν καὶ πωλήσωσιν ἀφοσίωσιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ὀθωνος. Ὁ τότε Νομάρχης Ἀρκαδίας τοῦλάχιστον ἐξηλέγχθη ἐν τῷ δικαστηρίῳ ὅτι ἐπίεζε τοὺς μάρτυρας νὰ ἐπιβαρύνωσι τοὺς δικαζομένους· τούναντίον δὲ οἱ μειονοψηφίσαντες δικασταὶ Πολυζωίδης πρόεδρος καὶ Γερτσέτης, καίτοι ἠπειλήθησαν διὰ τῆς λόγχης ἑκατὸν στρατιωτῶν βαβαραῶν, τοὺς ὁποίους ὠδήγησεν εἰς τὸ δικαστήριον ὁ τότε ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης Κωνσταντῖνος Σχινᾶς, ὅπως ὑπεγράψωσι τὰ πρακτικὰ, ἠενήθησαν, παρανόμως μὲν ἀλλὰ πρὸς ἀποφυγὴν αἰωνίου αἰσχύος τῆς πατρίδος.

Ἡ ἀντιβασιλεία ἐπεπειράθη νὰ τιμωρήσῃ δικαστικῶς τοὺς μὴ υπογράψαντας τὰ πρακτικὰ δικαστάς, ἀλλ' ἀπέτυχεν. Ἡ γενικὴ ἀγανάκτησις βραδύτερον ἐκορυφοῦτο, καὶ βεβαία ἀνατροπὴ τοῦ θρόνου ἐπαπειλεῖτο, ὁ δὲ Ὀθων ἄμα ὡς ἐνέλαβε τὰ ἡνία τοῦ κράτους ἀπένευμε πλήρη χάριν εἰς τοὺς ἐνδόξους στρατηγοὺς.

Ὁ δὲ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὁ ὁποῖος ἐπήνεγκεν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τόσας ζημίας καὶ καταστροφάς, ὅσας οὐδεὶς ἄλλος, καὶ ἄνευ τοῦ ὁποῖου ἀδύνατον ἦτο νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ Ἑλλάς, ἐκτιμώμενος παρὰ πάντων καὶ ἔχων τὸν βῆθμόν τοῦ ἀντιστρατήγου ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Φεβρουαρίου τοῦ 1843.

ΤΕΛΟΣ

SISMANOG
MEGAFONO

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ
ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ Π. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΑΛΑΤΑ, ΚΙΟΥΡΕΚΤΣΙΔΙΚΑ
ΑΡ. 2, 3 ΚΑΡΑΚΑΣΟΓΛΟΥ ΧΑΝΙΩΝ ΑΡ. 2, 3
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ